Majkl Bar-Zohar
&
Nisim Mišal

MOSAD

Najveće misije izraelske tajne službe

Prevela s engleskog Alisa Koljenšić Radić

Magelan Press
Beograd, 2014.

SADRŽAJ

Uvod: Sam protiv neprijatelja 3

KRALJ SENKI 6

SAHRANE U TEHERANU 11

VEŠANJE U BAGDADU 23

SOVJETSKA KRTICA I TELO U MORU 31

„AH, TO? MA TO JE GOVOR HRUŠČOVA...“ 39

„DOVEDITE AJHMANA, ŽIVOG ILI MRTVOG!“ 45

GDE JE JOSELE 65

NACISTIČKI HEROJ U SLUŽBI MOSADA 81

NAŠ ČOVEK U DAMASKU 94

„HOĆU MiG-21“ 111

ONI KOJI NIKADA NE ZABORAVLJAJU 121

POTRAGA ZA CRVENIM PRINCEM 131

DEVICE IZ SIRIJE 149

„DANAS POČINJE RAT!“ 154

MEDENA ZAMKA ZA ATOMSKOG ŠPIJUNA 166

SADAMOV SUPERTOP 176

FIJASKO U AMANU 185

IZ SEVERNE KOREJE S LJUBAVLJU 193

LJUBAV (I SMRT) POSLE PODNE 201

DOK SU KAMERE SNIMALE 210

IZ ZEMLJE KRALJICE OD SABE 219

RAT PROTIV IRANA? 229

Uvod:
SAM PROTIV NEPRIJATELJA

Dvanaestog novembra 2011. godine izuzetno snažna eksplozija uništila je tajnu raketnu bazu u blizini Teherana; ubijeno je sedamnaest pripadnika Revolucionarne garde, a desetine raketa su pretvorene u gomilu sagorelog gvožđa. U eksploziji je poginuo i general Hasan Tehrani Mogadam, „otac“ balističkih projektila dugog dometa — „Šehab“ i čovek koji je bio zadužen za iranski raketni program. Međutim, tajni cilj bombardovanja nije bio Mogadam, već raketni motor na čvrsto gorivo, koji je bio u stanju da nuklearni projektil prenese više od 6.000 milja, od podzemnog silosa u Iranu do teritorije SAD-a, preko čitave zemaljske kugle.

Trebalo je da novi nuklearni projektil koji su pripremali iranski čelnici baci američke gradove na kolena i pretvori Iran u vodeću svetsku silu. Novembarska eksplozija je taj projekat odložila za nekoliko meseci. Iako je cilj novih raketa dugog dometa bila Amerika, eksplozije koje su uništile iranske baze najverovatnije je organizovala izraelska tajna služba, Mosad. Od kada je osnovan pre više od šezdeset godina, Mosad se neustrašivo i svim mogućim sredstvima borio protiv opasnosti koje su pretile Izraelu i Zapadu. Danas — više nego ikada ranije — obaveštajni podaci koje Mosad prikuplja i operacije koje sprovodi utiču na bezbednost Amerike, kako u inostranstvu, tako i kod kuće.

Po navodima njegovih sopstvenih izvora, Mosad se trenutno odupire nedvosmislenom, jasnom obećanju iranskih čelnika da će Izrael biti zbrisan sa mape sveta. Time što protiv Irana neprekidno vodi *rat u senci*, tako što sabotira njegova nuklearna postrojenja, ubija naučnike, snabdeva fabrike lošom opremom i nekvalitetnim sirovinama korišćenjem lažnih kompanija, organizuje dezertiranje visokih vojnih zvaničnika i najznačajnijih nuklearnih istraživača, i ubacuje zlokobne viruse u kompjuterske sisteme — Mosad se, po sopstvenim rečima, bori protiv opasnosti koju bi Iran predstavljao kada bi posedovao atomsko naoružanje, i onoga šta bi jedan takav Iran značio za Sjedinjene Države i ostatak sveta. Pošto je za nekoliko godina odložena izrada iranske nuklearne bombe, Mosadova tajna borba trenutno dostiže svoj vrhunac, pre nego što se bude pribeglo krajnjim merama, tj. vojnom napadu.

Boreći se protiv terorizma, Mosad je od sedamdesetih godina dvadesetog veka uspeo da zarobi i eliminiše brojne značajne teroriste u njihovim uporištima u Bejrutu, Damasku, Bagdadu i Tunisu, kao i u borbenim ispostavama koje su držali u Parizu, Rimu, Atini i na Kipru. Po izveštajima zapadnih medija, agenti Mosada su 12. februara 2008. godine u Damasku uhvatili u zasedu i ubili Imada Mugnijeha, vojnog lidera Hezbolaha. Mugnijeh je bio zakleti neprijatelj Izraela, ali je bio i prvi na spisku najtraženijih lica FBI-ja kao čovek koji je isplanirao i organizovao masakr 241 američkog marinca u Bejrutu. Za njim je ostao krvav

trag stotina izginulih Amerikanaca, Izraelaca, Francuza i Argentinaca. Trenutno se po Bliskom istoku traga za vođama Islamskog džihada i Al Kaide.

Pa ipak, kada je Mosad upozorio Zapad da bi Arapsko proleće moglo da preraste u Arapsku zimu — delovalo je kao da ga niko nije čuo. Države Zapada su tokom čitave 2011. godine proslavljale ono za šta se verovalo da predstavlja osvit jednog novog doba demokratije, slobode i ljudskih prava na Bliskom istoku. U nadi da će građani Egipta to podržati, Zapad je izvršio pritisak na predsednika Mubaraka, svog najboljeg saveznika u arapskom svetu, da se povuče sa položaja. Međutim, masa koja je prva pohrlila na trg Tahrir u Kairu požurila je da zapali američku zastavu; potom je provalila u izraelsku ambasadu sa zahtevom da se prekine mirovni dogovor sa Izraelom i uhapsila aktiviste američkih nevladinih organizacija. Slobodni izbori u Egiptu su na vlast doveli Muslimansko bratstvo, tako da se Egipat danas ljulja na ivici anarhije i privredne katastrofe. U Tunisu se polako ukorenjuje fundamentalistički islamski režim, dok Libija deluje kao da je sledeća na redu. Jemen je u rasulu. Predsednik Asad u Siriji sprovodi masakre nad sopstvenim građanima. Manje ekstremne države, kao što su Maroko, Jordan, Saudijska Arabija i Emirati u Persijskom zalivu, smatraju da su ih zapadni saveznici izdali, a nade polagane u ljudska prava, prava žena, demokratske zakone i vladavinu prava — koje su ove velike revolucije probudile — potisnule su fanatične verske stranke, koje su bile bolje organizovane i povezane nego što je to bio običan svet koji je izašao na ulice.

Ta Arapska zima je Bliski istok pretvorila u tempiranu bombu koja preti narodu Izraela i njegovim saveznicima u zapadnom svetu. Kako se istorijski događaji budu redali, zadaci Mosada će postajati sve riskantniji, ali i sve značajniji za Zapad. Čini se da Mosad sada predstavlja najbolju odbranu protiv iranske nuklearne pretnje, protiv terorizma, protiv svega — šta god da je u pitanju — a što bi moglo da se izrodi iz tog bliskoistočnog haosa. I, što je najvažnije — osim ulaska u otvoreni rat — Mosad predstavlja i jedini način borbe koji je još preostao.

Suština Mosada su njegovi bezimeni ratnici, svi oni muškarci i žene koji rizikuju svoje živote, pod lažnim imenima žive odvojeno od svojih porodica i sprovode neustrašive operacije u neprijateljskim državama, u kojima i najmanja greška može da dovede do njihovog hapšenja, mučenja ili smrti. Tokom Hladnog rata, najgore što je moglo da se desi tajnom agentu koga bi zarobili Zapadni ili Komunistički blok, bilo je da na jednom od hladnih, maglom obavijenih berlinskih mostova bude razmenjen za nekog drugog agenta. Ruski ili američki, britanski ili istočnonemački, agenti su uvek bili svesni toga da nisu sami i da uvek ima nekoga ko će da ih vrati na sigurno. Za usamljene ratnike Mosada, međutim, nema razmene na maglovitim mostovima; oni svoju smelost plaćaju životom.

U ovoj knjizi prvi put govorimo o najvećim misijama i najhrabrijim herojima Mosada, ali i o greškama i neuspesima koji su — ne jednom — narušili ugled organizacije i potresli je do samih njenih temelja. Te misije su odredile sudbinu Izraela, a umnogome i sudbinu čitavog sveta. Pa ipak, one za agente Mosada predstavljaju odraz njihove duboke, idealističke ljubavi prema sopstvenoj državi, njihove potpune posvećenosti njenom

postojanju i daljem opstanku, i njihove spremnosti da se izlože najneverovatnijim rizicima i suoče sa najvećim opasnostima. Radi Izraela.

Prvo poglavlje

KRALJ SENKI

U kasno leto 1971. velika oluja je besnela Mediteranom, a visoki talasi udarali su o obale Gaze. Mudri lokalni arapski ribari tog dana nisu izašli na more; to, naprosto, nije bio dan za borbu sa opasnim vodama. Zapanjeno su gledali kako se iz talasa iznenada pojavljuje olupan čamac i s mukom pristaje na mokar pesak. Iz njega je iskočilo nekoliko Palestinaca, koji su, mokre i izgužvane odeće i čalmi, krenuli uz obalu. Na neobrijanim licima video im se umor izazvan dugom plovidbom; nisu, međutim, imali vremena za odmor, jer su bežali kako bi spasli život. Iz pravca uzburkanog mora pojavio se izraelski torpedni čamac prepun vojnika pod punom ratnom spremom, koji ih je sledio velikom brzinom. Kada se približio obali, vojnici su poskakali u plitku vodu i otvorili vatru na Palestince. Dvojica dečaka iz Gaze, koji su se igrali na plaži, potrčali su ka Palestincima i pomogli im da se sakriju u obližnjem voćnjaku; izraelski vojnici nisu mogli da ih nađu, ali su nastavili da pretražuju plažu.

Kasno te noći, u voćnjak se — kako bi ispitao situaciju — ušunjao mladi Palestinac sa kalašnjikovim. Begunce je našao zbijene u grupici u udaljenom ćošku.

„Ko ste vi, braćo?“, upitao je.

„Mi smo pripadnici Narodnog fronta za oslobođenje Palestine“, odgovorili su mu. „Iz izbegličkog kampa u Tiru, u Libanu“,

„*Marhaba*, dobro došli“, reče mladić.

„Da li si čuo za Abu-Seifa, našeg komandanta? Poslao nas je da se sastanemo sa komandantima Narodnog fronta u Bet Lahiji (terorističkom uporištu na jugu pojasa Gaze). Imamo novac i oružje, pa bismo hteli da koordiniramo operacije.“

„Ja ću vam pomoći“, reče mladić.

Sledećeg jutra nekoliko naoružanih terorista otpratilo je pridošlice do izolovane kuće u izbegličkom kampu u Džabaliji. Odveli su ih u veliku prostoriju i pozvali ih da sednu za sto. Malo kasnije su ušli komandanti Narodnog fronta, sa kojima su ovi želeli da se sretnu. Toplo su se pozdravili sa braćom iz Libana i seli preko puta.

„Možemo li da počnemo?“, upitao je zdepast, proćelav mlad čovek sa crvenom čalmom, koji je delovao kao vođa libanske grupe. „Da li su svi tu?“

„Jesu“.

Libanac podiže ruku i pogleda na sat. To je bio ugovoreni znak. Iznenada, „izaslanici iz Libana“ izvukoše oružje i otvoriše vatru. Teroristi iz Bet Lahije bili su mrtvi za manje od minut. „Libanci“ istrčaše ih kuće, izgubiše se u vijugavim uličicama kampa Džabalija, a potom i na prometnim ulicama Gaze, i uskoro pređoše na izraelsku teritoriju. Te večeri je čovek sa

crvenom čalmom, kapetan Meir Dagan, komandant tajne jedinice Izraelskih odbrambenih snaga pod nazivom Rimon, podneo raport generalu Arijelu (Ariku) Šaronu da je Operacija *Kameleon* uspešno obavljena. Opasna teroristička grupa u kojoj su bile sve vođe Narodnog fronta iz Bet Lahije — bila je eliminisana.

Dagan je imao samo dvadeset šest godina, ali je već bio borac o kome su se ispredale legende. On je isplanirao čitavu operaciju: da se predstave kao teroristi iz Libana, da doplove starim čamcem iz pravca izraelske luke Ašdod, da se kriju tokom čitave noći, sastanu sa teroristima, i po izvršenom atentatu pobegnu nazad. Organizovao je čak i lažnu potragu za izraelskim torpednim čamcem. Dagan je bio sjajan gerilac, hrabar i kreativan, čovek koji se nije obazirao na pravila borbe. Jicak Rabin je za njega jednom prilikom rekao: „Meir ima jedinstvenu sposobnost da smišlja antiterorističke operacije koje nalikuju na filmske trilere“.

Budući direktor Mosada, Deni Jatom, sećao se Dagana kao zdepastog dečkića sa grivom tamne kose, koji se prijavio sa željom da se pridruži najprestižnijoj jedinici izraelskih komandosa — Sajeret Matkalu, i koji je sve prisutne zapanjio svojim veštinama u bacanju noža. Bio je u stanju da dugim komandoskim sečivom pogodi šta god je hteo. Iako je bio odličan u ciljanju, nije prošao testove za prijem u Sajeret Matkal, tako da je u početku morao da se zadovolji srebrnim krilima padobranca.

Ranih sedamdesetih godina dvadesetog veka poslali su ga na pojas u Gazi, koji je Izrael 1967. godine osvojio u Šestodnevnom ratu i koji je od tada važio za osinjak najkrvavijih terorističkih aktivnosti. Palestinski teroristi su bombama, eksplozivom i oružjem svakoga dana ubijali Izraelce, kako na pojasu Gaze, tako i u samom Izraelu. Izraelske odbrambene snage su tada skoro u potpunosti izgubile kontrolu nad izbegličkim kampovima, iz kojih se širilo nasilje. Drugog januara 1971. godine, pošto je decu iz porodice Arojo — petogodišnju Avigejl i osmogodišnjeg Marka — raznela eksplozija kada je terorista ubacio bombu u kola u kojima su oni bili, general Arijel (Arik) Šaron je zaključio kako je došlo vreme da se krvavi masakr zaustavi. Okupio je grupu starih prijatelja sa kojima je ratovao u mladosti i dodao joj još nekoliko talentovanih mlađih vojnika. Jedan od njih je bio i Dagan — nizak, zdepast oficir okruglog lica, koji je šepao na jednu nogu od dana kada je, u vreme Šestodnevnog rata, stao na nagaznu minu. Dok se lečio u bolnici Soroka u Ber-Ševi, zaljubio se u Binu, medicinsku sestru koja ga je negovala. Venčali su se čim se oporavio.

Šaronova jedinica zvanično nije postojala. Zadatak joj je bio da uništava teroristička organizacije u Gazi upotrebom riskantnih i nekonvencionalnih metoda. Dagan je imao običaj da šeta po okupiranoj Gazi sa štapom i dobermanom, noseći sa sobom nekoliko pištolja, revolvera i poluautomatskih pušaka. Neki su tvrdili da su ga viđali kako, prerušen u Arapina, kroz opasne uličice Gaze mirno jaše na magarcu. Hendikep nije nimalo uticao na njegovu rešenost da do kraja sprovede čak i najopasnije operacije. Uverenja su mu bila jednostavna. Imamo neprijatelje, zle Arape, koji žele da nas poubijaju, tako da prvo moramo da poubijamo mi njih.

Dagan je u okviru jedinice formirao „Rimon“, prvu tajnu izraelsku jedinicu komandosa, čiji su pripadnici, prerušeni u Arape, delovali duboko u neprijateljskim uporištima. Kako bi mogli nesmetano da se kreću među Arapima i neotkriveni stignu do svojih ciljeva — morali

su da rade u tajnosti. Brzo su postali poznati kao „Arikove ubice“, jer se govorkalo da često hladnokrvno ubijaju zarobljene teroriste. Pričalo se kako su imali običaj da teroristu odvedu u mračnu uličicu i da mu kažu: „Imaš dva minuta da pobegneš“. Kada bi ovaj pokušao da im izmakne, ubili bi ga. Ponekad bi za sobom ostavili bodež ili pištolj, pa bi teroristu na mestu ubili kada bi posegnuo za njim. Novinari su izveštavali da Dagan svako jutro odlazi u polja, gde jednu ruku koristi kako bi mokrio, dok drugom puca u prazne konzerve kokakole. On je govorio da su to neistine. „O svima nama se ispredaju mitovi, to je tačno“, govorio bi, „ali neke stvari koje se pišu su naprosto neistinite““.

Minijaturna jedinica izraelskih komandosa je vodila težak, svirep rat, u kome je život neprestano visio o koncu. Daganovi ljudi su se skoro svake večeri preoblačili u žene ili ribare i odlazili u potragu za poznatim teroristima. Predstavljajući se kao arapski teroristi, sredinom januara 1971. godine su na severnom delu pojasa navukli pripadnike Fataha u zasedu, gde su ih potom sve pobili u pucnjavi do koje je došlo između dve grupe. Dvadeset devetog januara 1971. Dagan i njegovi ljudi su se, ovoga puta u uniformama, u dva džipa vozili po obodu kampa Džabalija (palestinskog izbegličkog kampa). Susreli su se sa taksijem među čijim putnicima je Dagan prepoznao poznatog teroristu Abu Nimera. Izdao je naređenje džipovima da stanu, a njegovi vojnici su opkolili taksi. U trenutku kada je Dagan prišao vozilu, iz njega je iskoračio Abu Nimer, sa granatom u ruci. Izvukao je udarnu iglu, gledajući Dagana pravo u oči.

„Granata!“, tada je uzviknuo Dagan, ali je — umesto da se baci u zaklon — skočio na teroristu, srušio ga na zemlju i oteo mu granatu iz ruke. Za ovaj podvig nagrađen je medaljom za hrabrost. Priča se da je, pošto je odbacio granatu na stranu, Abu Nimera ubio golim rukama.

Mnogo godina kasnije, u jednom od svojih retkih intervjua sa izraelskim novinarom Ronom Lešemom, Dagan je rekao:

„Rimon nije bio tim zadužen za ubijanje... Nije to bio Divlji zapad, pa da se puca kako kome padne na pamet. Nikada nismo napadali žene i decu... Napadali smo ljude koji su bili krvoločne ubice. Njih smo ubijali, a druge odvraćali. Kako bi zaštitila civile, država ponekad mora da radi stvari koje su u suprotnosti sa demokratskim vrednostima. Tačno je da u jedinicama kao što je naša spoljne granice dozvoljenog umeju da postanu zamagljene. Zbog toga morate da budete sigurni da radite sa najboljim ljudima. Najprljavije radnje treba da obavljaju najpošteniji.“

Na demokratski način ili ne — Saron, Dagan i njihovi saborci su u velikoj meri iskorenili terorizam u Gazi, tako da je oblast godinama bila mirna i bezbedna. Međutim, neki tvrde da je Šaron jednom, u polu-šali, ovako opisao svog vernog pomoćnika: „Meirova specijalnost je odvajanje arapskih glava od tela“. Pa ipak, pravog Dagana poznaje tek nekolicina. Rodio se 1945. godine kao Meir Huberman, u vozu, na obodu Hersona u Ukrajini, dok mu je porodica bežala iz Sibira prema Poljskoj. Najbliži su mu većinom nestali u Holokaustu. Meir je sa roditeljima emigrirao u Izrael i odrastao u siromašnoj četvrti u Lodu, arapskom gradiću udaljenom od Tel Aviva nekih petnaestak milja. Mnogi su ga znali kao nepobedivog borca, ali

je malo ko išta znao o njegovim tajnim strastima: izuzetno je voleo da čita istorijske knjige, bio je vegetarijanac, voleo je klasičnu muziku, a bavio se i slikanjem i vajanjem.

Bio je to čovek koga je još od ranog detinjstva proganjala užasna patnja kojoj je njegova porodica — zajedno sa ostalim Jevrejima — bila izložena tokom Holokausta, tako da je čitav život posvetio odbrani novostvorene izraelske države. Dok se uspinjao vojnom hijerarhijskom lestvicom, prva stvar koju bi uradio u svakoj novoj kancelariji koju bi mu dodelili, bilo je da na zid okači veliku fotografiju jednog jevrejskog starca koji, umotan u molitveni šal, kleči pred dvojicom oficira SS-a, od kojih jedan u ruci drži motku, a drugi pištolj.

„Ovaj starac je moj deda“, govorio bi Dagan posetiocima svoje kancelarije. „Gledam ovu fotografiju i znam da moramo da budemo jaki, i da se branimo, kako se Holokaust nikada više ne bi ponovio.“

Starac na fotografiji zaista jeste bio Daganov deda, Ber Erlih Slušni, koji je u Lukovu ubijen nekoliko trenutaka nakon što je fotografija snimljena. U vreme rata, koji je počeo na praznik Jom Kipur 1973. godine, Dagan je bio među prvim Izraelcima koji su, kao pripadnici izviđačke jedinice, prešli Suecki kanal. Tokom Libanskog rata 1982. godine ušao je u Bejrut na čelu svoje oklopne brigade. Nedugo nakon toga postao je komandant bezbednosne zone u južnom Libanu, gde je ispod uštirkane uniforme pukovnika odjednom izronio gerilac-avanturista. U upotrebu je vratio načela tajnosti, kamuflaže i obmane, koja su mu bila poznata još iz vremena koje je proveo u Gazi, a njegovi vojnici su za svog tajanstvenog vođu smislili novo ime. Zvali su ga „Kralj senki“. Odgovarao mu je život u Libanu, koji je obilovao tajnim aranžmanima, izdajama, svirepošću i fantomskim ratovima.

„Bejrut sam dobro poznavao“, ispričao je kasnije, „još pre nego što je moja tenkovska brigada ušla u grad“. Nije se odrekao svojih tajnih avantura ni po završetku Libanskog rata. Načelnik Generalštaba, Moše Levi, 1984. godine uputio mu je zvaničan ukor zbog toga što se, obučen kao Arapin, muvao oko terorističkog štaba u Bahamdunu.

Tokom Intifade (palestinskog ustanka koji je trajao od 1987. do 1993. godine), kada je u svojstvu savetnika načelnika Generalštaba, Jehuda Baraka, premešten na Zapadnu obalu, Dagan je nastavio sa svojim starim navikama, uspevši da nagovori čak i Baraka da mu se pridruži. Tako su njih dvojica — u stilu pravih Palestinaca — obukli trenerke, pronašli neboplavi mercedes sa lokalnim tablicama i krenuli u vožnju po opasnoj kasabi Nablus. Kada su se vratili, čuvari na ulazu u Generalštab su se prvo uplašili, a potom i zapanjili shvativši ko sedi na prednjim sedištima automobila.

Sada već general-major, Dagan je 1995. godine napustio vojsku kako bi sa prijateljom Josijem Ben-Hananom godinu i po dana putovao motociklom po Aziji. Putovanje je prekinula vest o atentatu na Jicaka Rabina. Pošto se vratio u Izrael, Dagan je neko vreme vodio antiterorističku službu, bez mnogo volje se okušao u poslovnom svetu, i pomogao Šaronu tokom njegove izborne kampanje za Likud. A onda se 2002. godine povukao u svoju seosku kuću u Galileji i posvetio se svojim knjigama, gramofonskim pločama, svojoj slikarskoj paleti i vajarskom dletu.

Trideset godina nakon Gaze, penzionisani general se ponovo upoznavao sa članovima svoje porodice — „Iznenada sam se probudio i shvatio da su mi deca već potpuno odrasli ljudi“ — kada ga je pozvao stari prijatelj, premijer Arik Šaron. „Hoću da staneš na čelo Mosada“, rekao je Šaron svom pedeset-sedmogodišnjem prijatelju. „Za Mosad mi treba direktor sa nožem u zubima“.

Bila je to 2002. godina i Mosad je polako gubio snagu. Nekoliko promašaja iz prethodnih godina nanelo je njegovoj reputaciji veliku štetu; neuspeh vezan za atentat na jednog od najvećih vođa Hamasa u Amanu, o kome se mnogo pisalo, kao i zarobljavanje izraelskih agenata u Švajcarskoj, na Kipru i Novom Zelandu — u velikoj meri su okrnjili ugled organizacije. Poslednji čovek koji je vodio Mosad, Efraim Halevi, nije ispunio očekivanja. Nekadašnji ambasador pri Evropskoj uniji u Briselu, on je bio dobar diplomata i analitičar, ali nije bio ni lider ni borac. Šaron je želeo da na čelo Mosada stane hrabar kreativac sa odlikama lidera, neko ko će se bespoštedno i na sve načine boriti protiv islamskog terorizma i iranskog nuklearnog reaktora.

Dagana u Mosadu nisu dočekali raširenih ruku. S obzirom na to da se radilo o autsajderu koji se najviše bavio konkretnim operacijama, nije pokazivao neko naročito interesovanje ni za učene analize, ni za tajno diplomatsko razmenjivanje podataka. Nekoliko visokih oficira Mosada je iz protesta podnelo ostavku, ali to Daganu nije bilo bitno. Obnovio je operativne jedinice, uspostavio bliske odnose sa tajnim službama drugih zemalja i počeo da se bavi opasnošću koja je pretila iz Irana. Kada je 2006. godine izbio Drugi libanski rat, koji je ostavio strašne posledice, on je bio jedini izraelski lider koji se usprotivio strategiji zasnovanoj na obimnom bombardovanju iz vazduha. Verovao je u kopnene ofanzive, sumnjao u to da se avijacijom može dobiti rat, i iz cele priče izašao bez mrlje na obrazu.

Uprkos tome, novinari su ga oštro kritikovali zbog njegovog odnosa prema podređenima. Isfrustrirani penzionisani oficiri Mosada potrčali su da novinarima ispričaju svoja sitna nezadovoljstva, tako da je Dagan neprestano napadan u medijima.

„Koji, bre, Dagan?“, napisao je jedan popularni kolumnista.

A onda su se jednog dana naslovi promenili i dnevne novine počele su da se pune člancima koji su obilovali superlativima, i koji su na sva usta hvalili „čoveka koji je vratio čast Mosadu“.

Pod Daganovom kontrolom Mosad je uspeo u onome što je do tada delovalo nezamislivo: u Damasku je eliminisan ludi ubica Hezbolaha, Imad Mugnijeh, uništen je nuklearni reaktor u Siriji, u Libanu i Siriji su likvidirane najveće terorističke vođe, i — što je bilo najvažnije od svega — počelo se sa neprekidnom, beskompromisnom i uspešnom kampanjom protiv iranskog tajnog programa za nuklearno naoružavanje.

Drugo poglavlje

SAHRANE U TEHERANU

Dvadeset trećeg jula 2011. godine u pola pet posle podne, dva čoveka su se na motociklima provezla kroz ulicu Bani Hašem u južnom Teheranu, izvukla ispod jakni automatsko oružje, i ubila čoveka koji je upravo ulazio u svoju kuću. Nestali su čim se završila pucnjava, mnogo pre nego što se na licu mesta pojavila policija. Žrtva je bio Darijuš Rezai Nadžad, tridesetpetogodišnji profesor fizike i čovek koji je igrao važnu ulogu u razvijanju iranskog tajnog nuklearnog programa. Bio je zadužen za elektronske prekidače, neophodne za aktiviranje nuklearnih bojevih glava.

Rezai Nadžad nije bio prvi iranski naučnik koji je u poslednje vreme umro nasilnom smrću. Iran je, zvanično, razvijao nuklearnu tehnologiju za mirovne potrebe, tvrdeći da reaktor u Bušeru — važan izvor energije, sagrađen uz pomoć Rusije — predstavlja dokaz njihovih dobrih namera. Međutim, uz reaktor u Bušeru otkrivena su i druga izuzetno dobro čuvana i potpuno nepristupačna tajna nuklearna postrojenja. Iran je vremenom bio primoran da prizna postojanje ovakvih centara, ali je negirao navode da se u njima razvija nuklearno oružje. Međutim, zapadne tajne službe i lokalni pokreti otpora su do tada već obelodanili imena izvesnog broja naučnika sa iranskih univerziteta, koji su bili angažovani na izradi prve nuklearne bombe. Od tada, oni koji ne mogu da se nazovu drugačije nego „nepoznata lica“, u Iranu vode brutalnu borbu kako bi zaustavili njegov tajni program nuklearnog naoružavanja.

Dvadeset devetog novembra 2010. godine u severnom Teheranu, u petnaest do osam ujutru, iza automobila dr Madžida Šahrijarija, glavnog naučnika zaduženog za iranski nuklearni program, naišao je motocikl. Dok je prestizao vozilo, motociklista je za vetrobran zakačio spravu koja je nekoliko sekundi kasnije eksplodirala, ubila četrdeset-petogodišnjeg naučnika i ranila njegovu suprugu.

U istom trenutku, u ulici Ataši u južnom Teheranu, drugi motociklista je izveo potpuno istu stvar sa pežoom 206, koji je pripadao dr Ferejdunu Abasi-Davaniju, još jednom poznatom nuklearnom fizičaru. Uz Abasi-Davanija, u eksploziji je povređena i njegova supruga. Iranska vlada je istog trenutka uperila prst ka Mosadu. Uloga koju su dvojica naučnika igrala u iranskom projektu nuklearnog naoružanja bila je državna tajna, ali je vođa projekta, Ali Akbar Salehi, ipak izašao u javnost sa izjavom da je napad od Šahrijarija napravio mučenika, a timu uzeo „njegov najmiliji cvet“.

I predsednik Ahmadinedžad se na ingeniozan način odužio dvema žrtvama: čim se Abasi-Davani oporavio od povreda, imenovao ga je za potpredsednika Irana.

Nikada se nije saznalo ko su ljudi koji su izveli napad na naučnike.

Dvadesetog januara 2010. u deset do osam ujutru, profesor Masud Ali Mohamadi izašao je iz svoje kuće u ulici Sarijati, u naselju Gejtarihe u severnom Teheranu. Kretao je u laboratoriju na Tehnološkom univerzitetu Šarif.

Kada je pokušao da otključa automobil, ogromna eksplozija je potresla inače miran kraj grada. Snage bezbednosti koje su požurile na lice mesta zatekle su eksplozijom uništen automobil, dok se Mohamadijevo telo bilo razletelo na sve strane. Ubijen je eksplozivnom napravom koja je bila sakrivena u motociklu parkiranim uz automobil. Iranski mediji su tvrdili da su atentat izveli agenti Mosada. Predsednik Ahmadinedžad je izjavio da „atentat ima sve karakteristike cionističkog načina rada".

Pedesetogodišnji profesor Mohamadi bio je stručnjak za kvantnu fiziku i savetnik u iranskom nuklearnom programu. Evropski mediji su objavili da je bio i pripadnik Revolucionarne garde, provladine vojske u senci. Međutim, Mohamadijev život, kao i smrt, bili su obavijeni velom tajne. Neki od njegovih prijatelja su tvrdili da se bavio samo teoretskim istraživanjima i da nikada nije radio na vojnim projektima; drugi su pak govorili da je podržavao disidentske pokrete i učestvovao u demonstracijama protiv vlade.

Na kraju se ispostavilo da je polovina ljudi koji su mu došli na sahranu ipak pripadala Revolucionarnoj gardi. Oficiri Garde su mu nosili sanduk. Naknadna istraga je potvrdila da je Mohamadi zaista bio duboko uključen u rad na ostvarivanju nuklearnih ambicija Irana. U januaru 2007. godine agenti Mosada ubili su dr Ardašira Hoseinpura, navodno koristeći radioaktivni otrov. Vest o atentatu osvanula je u londonskom *Sandej Tajmsu* zajedno sa podacima dobijenim od teksaške organizacije Stratfor, koja se bavila strategijom i vojnom analizom. Iranski zvaničnici su izveštaj izvrgli ruglu, tvrdeći da Mosad nikada ne bi mogao da izvede takvu operaciju na teritoriji Irana, i da se „profesor Hoseinpur ugušio od isparenja do kojih je došlo usled požara koji mu je izbio u kući". Takođe su insistirali na tome da je četrdeset-četvorogodišnji profesor bio samo renomirani stručnjak za elektromagnete i da ni na koji način nije bio uključen u iranska nuklearna istraživanja.

Međutim, ispostavilo se da je Hoseinpur radio u tajnom postrojenju u Isfahanu, gde se čist uranijum pretvarao u gas. Taj gas se potom koristio za obogaćivanje uranijuma, što se uz pomoć serije centrifuga („kaskada") obavljalo u dalekom, blindiranom podzemnom postrojenju u Natanzu. Hoseinpuru je 2006. godine dodeljena najveća iranska nagrada za nauku i tehnologiju; dve godine kasnije dodeljen mu je i najveći državni orden za doprinos vojnom istraživanju.

Atentati na iranske nuklearne fizičare predstavljali su samo deo jedne mnogo šire borbe. Po pisanju londonskog *Dejli Telegrafa*, Daganov Mosad je okupio veliki broj dvostrukih agenata, ubica, sabotera i lažnih kompanija — koji su se godinama, svim svojim snagama, tajnim operacijama borili protiv iranskog nuklearnog programa.

Direktorka Stratforovog analitičkog sektora, Reva Bala, izjavila je sledeće: „Uz saradnju Sjedinjenih Država, izraelske tajne operacije su se skoncentrisale na to da eliminišu ključne ljude koji rade na nuklearnom programu i sabotiraju iranski lanac nabavke". Tvrdila je da je Izrael istu taktiku koristio i ranih osamdesetih godina u Iraku, kada je Mosad ubio tri irača

nuklearna fizičara, sprečivši na taj način okončanje izgradnje atomskog reaktora u Osiraku, nedaleko od Bagdada.

Vodeći svoj rat protiv iranskog nuklearnog programa, Daganov Mosad je uspevao da odloži razvoj iranske nuklearne bombe koliko god je to bilo moguće, čime je delimično umanjio najveću opasnost sa kojom se Izrael suočio od svog nastanka: Ahmadinedžadovu pretnju da će zbrisati izraelsku državu sa lica zemlje.

Ipak, ove male pobede ne mogu da iskupe najveći neuspeh u istoriji Mosada — činjenicu da služba nije uspela da raskrinka iranski tajni nuklearni projekat još u samom njegovom začetku. Iran je godinama radio na povećanju svoje nuklearne moći, a da Izrael o tome nije imao pojma. Iran je u ovaj projekat investirao ogromne sume novca, regrutovao naučnike, izgradio tajne baze, sprovodio sofisticirane probe — a Izrael o tome nije znao ništa. Od trenutka kada je, pod Homeinijem, Iran rešio da postane nuklearna sila, krenulo se sa obmanama, smicalicama i strategijama pred kojima su zapadne tajne službe, uključujući i Mosad, delovale kao družine nesposobnih glupaka.

Iranski šah, Reza Pahlavi, započeo je gradnju dva nuklearna reaktora, a trebalo je da oni služe i u mirnodopske i u vojne svrhe. Šahov projekat, započet sedamdesetih godina dvadesetog veka, nije izazvao nikakvu uzbunu u Izraelu — Izrael je, naime, u to vreme bio blizak saveznik Irana. Izraelski ministar odbrane, general Ezer Vajsman, 1977. godine u Ministarstvu odbrane u Tel Avivu primio je generala Hasana Tufaniana, koji je bio zadužen za modernizaciju iranske vojske — s obzirom na to da se radilo o saveznicima, Izrael je tada snabdevao Iran modernom vojnom opremom. Kako stoji u zapisniku sa sastanka koji je između ove dvojice održan iza zatvorenih vrata, Vajsman je predložio da Iran snabde najmodernijim raketama zemlja-zemlja, dok je generalni direktor Ministarstva, dr Pinhas Zusman, impresionirao Tufaniana rekavši mu da izraelske rakete mogu da se prerade kako bi nosile nuklearne bojeve glave. Međutim, revolucija u Iranu je izmenila prirodu izraelsko-iranskih odnosa pre nego što su zvaničnici počeli sa realizacijom dogovorenih planova. Revolucionarna islamska vlada je sprovela masakr šahovih sledbenika i okrenula se protiv Izraela. Oslabljenog zdravlja, šah je pobegao iz zemlje, a Iran je pao pod kontrolu ajatolaha Homeinija i u ruke njegovih vernih mula.

Homeini je momentalno prekinuo nuklearni projekat koji je smatrao „anti-islamskim“. Izgradnja rektora je zaustavljena, a oprema rastavljena na delove. Međutim, osamdesetih godina dvadesetog veka izbio je rat između Iraka i Irana. Sadam Husein je protiv Iranaca upotrebio otrovni gas. Činjenica da njihov zakleti neprijatelj koristi nekonvencionalno oružje dovela je do toga da ajatolasi preispitaju svoju odluku. Još pre nego što je Homeini umro, njegov direktni naslednik, Ali Kamenei, naložio je svojoj vojsci da razvije nove vrste oružja — biološko, hemijsko i nuklearno — koje bi se koristilo za odbranu od oružja za masovno uništenje kojim se Irak nemilice služio u Iranu. Ubrzo nakon toga, verske vođe su sa svojih govornica zatražile da se obustavi zabrana „anti-islamskog“ naoružanja.

Vesti o planovima Irana počele su, tu i tamo, da se pojavljuju sredinom osamdesetih godina. Po raspadu Sovjetskog Saveza 1989. godine Evropa je bila preplavljena glasinama o tome kako Iran od nezaposlenih oficira i izgladnelih naučnika koji su nekada pripadali

sovjetskoj vojnoj eliti kupuje nuklearne bombe i bojeve glave. Zapadna štampa je dramatično i detaljno izveštavala o ruskim naučnicima i generalima koji su nestajali iz svojih domova jer su ih, navodno, regrutovali Iranci. Maštoviti izveštači su pisali o zapečaćenim kamionima koji iz Evrope žure ka istoku, zaobilazeći granične prelaze u nastojanju da stignu do Bliskog istoka. Izvori u Teheranu, Moskvi i Pekingu potvrdili su da je Iran potpisao sporazum sa Rusijom u vezi sa izgradnjom atomskog reaktora u Bušeru, na obali Persijskog zaliva, kao i još jedan, ovoga puta sa Kinom, o izgradnji dva manja reaktora.

U stanju uzbune, Sjedinjene Države i Izrael su širom Evrope razaslali timove specijalnih agenata koji su tragali za regrutovanim naučnicima i sovjetskim bombama prodatim Iranu. Nisu otkrili ništa. Sjedinjene Države su izvršile veliki pritisak na Rusiju i Kinu da raskinu potpisane sporazume. Kina se povukla. Rusija je odlučila da ipak ne raskine sporazum, ali je odugovlačila sa njegovom realizacijom. Izgradnja reaktora je trajala dvadeset godina, a njegova upotreba je ograničena striktnim ruskim i međunarodnim kontrolnim mehanizmima.

Međutim, trebalo je da Izrael i Sjedinjene Države nastave sa traganjem, čak i nakon što su se tragovi ohladili. Rukovodiocima Mosada i američke Centralne obaveštajne službe (CIA) promakla je činjenica da su ruski i kineski reaktor predstavljali isključivo diverziju, dimnu zavesu za „najbolje svetske tajne službe“. S ciljem da jednog dana postane nuklearna sila, Iran je krišom započeo projekat mamutskih razmera.

U jesen 1987. u Dubaiju je održan tajni sastanak. U maloj, prašnjavoj kancelariji sastala su se osmorica muškaraca: tri Iranca, dva Pakistanca i tri stručnjaka iz Evrope (od kojih su dvojica bili Nemci); svi su radili za Iran. Predstavnici Irana i Pakistana su potpisali tajni sporazum. Potom je ogromna suma novca prebačena Pakistancima, ili — preciznije — doktoru Abdulu Kadiru Kanu, načelniku zvaničnog pakistanskog programa za nuklearno naoružanje.

Pakistan je nekoliko godina ranije započeo sa sopstvenim nuklearnim projektom, ne bi li u vojnom smislu dostigao svog krvnog neprijatelja — Indiju. Doktoru Kanu su za izradu nuklearne bombe bile neophodne fisione supstance. Rešio je da ne koristi plutonijum, koji se sakuplja u klasičnim nuklearnim reaktorima, već obogaćeni uranijum. Ruda uranijuma sadrži samo 1 procenat uranijuma 235, koji je od ključnog značaja za proizvodnju nuklearnog oružja, i 99 procenata uranijuma 238, koji je potpuno beskoristan. Doktor Kan je pronašao način da pretvara prirodni uranijum u gas, koji se potom sprovodio u niz centrifuga tj. „kaskada“. Dok su centrifuge okretale uranijumski gas neverovatnom brzinom od 100.000 obrta u minutu, lakši uranijum 235 se odvajao od težeg uranijuma 238. Ponavljajući ovaj postupak hiljadama puta, centrifuge proizvode obogaćeni uranijum 235. Pretvoren u tvrdu materiju, ovaj gas predstavlja sastojak koji je neophodan za izradu nuklearne bombe.

Kan je planove za centrifuge ukrao iz evropske kompanije „Eurenko“, u kojoj je radio početkom sedamdesetih godina, da bi potom počeo samostalno da ih proizvodi u Pakistanu. Prodajući svoje sisteme rada, formule i centrifuge, Kan se uskoro pretvorio u pravog pravcatog „trgovca smrću“. Iran mu je postao najveći klijent. A tu su bili i Libija i Severna Koreja.

Iranci su centrifuge prvo kupovali od drugih, da bi potom naučili da ih proizvode i sami. U Iran su s vremena na vreme stizale ogromne pošiljke uranijuma, centrifuga, elektronske opreme i rezervnih delova. Sagrađena su velika postrojenja za preradu sirovog uranijuma, za držanje centrifuga i za pretvaranje gasa u tvrdu materiju; iranski naučnici su putovali u Pakistan, a pakistanski dolazili u Iran — i o tome niko nije znao ama baš ništa.

Iranci su nastojali da — kako se to kaže — ne drže sva jaja u istoj korpi. Nuklearni projekat se odvijao na različitim lokacijama širom zemlje, u vojnim bazama, skrivenim laboratorijama, kao i u udaljenim postrojenjima. Neka su bila sagrađena duboko pod zemljom i okružena čitavim baterijama raketa zemlja-vazduh. Jedno je bilo podignuto u Isfahanu, drugo u Araku; ono najvažnije — postrojenje sa centrifugama — nalazilo se u Natanzu, dok je četvrto bilo sagrađeno u svetom gradu Komu. Kad god bi se pojavila i najmanja naznaka da bi neka od lokacija mogla da bude otkrivena, Iranci bi svoja nuklearna postrojenja premeštali na druga mesta, uklanjajući čak i okolne naslage zemlje koja bi mogla da bude ozračena radioaktivnim supstancama. Veoma vešto su uspevali da nasamare i inspektore Međunarodne agencije za atomsku energiju. Njen predsedavajući, Egipćanin Mohamed El-Baradej, ponašao se kao da veruje svakoj lažnoj izjavi Iranaca i slao izveštaje koji nisu bili uznemiravajući, i koji su Iranu omogućili da neometano nastavi da sprovodi svoje smrtonosne namere.

Američke službe su prave razmere iranskog delovanja shvatile tek 1. juna 1988. godine, kada je jedan Pakistanac prebegao u Ameriku i došao pred istražitelje Federalnog istražnog biroa (FBI) sa zahtevom da mu se pruži politički azil. Predstavio se kao dr Iftikar Kan Caudri i otkrio punu razmeru saradnje koja se tajno odvijala između Irana i Pakistana. Objasnio je čime se bavi dr Kan, opisao sastanke kojima je prisustvovao i naveo imena pakistanskih stručnjaka koji su uzeli učešće u iranskom projektu.

FBI je proverio činjenice i brojke koje je izneo Caudri i utvrdio da su tačne. I zaista, FBI je preporučio da se Čaudriju dozvoli da ostane u Americi kao politički azilant — ali se ništa drugo nije dalje uradilo u vezi sa njegovim zapanjujućim izjavama. Možda se radilo i o čistom nehatu, ali američke glavešine su zakopale zapisnike sa Caudrijevog saslušanja, nisu preduzele nikakve mere, i nisu upozorile Izrael. Do trenutka kada će se saznati istina u vezi sa namerama Irana, proći će još četiri godine.

U avgustu 2002. godine pripadnici iranske disidentske podzemne organizacije *Mudžahedin el Kalk* (MEK) su svetskim medijima iznenada otkrili postojanje dva nuklearna postrojenja, u Araku i Natanzu. Tokom godina koje su usledile, pripadnici MEK-a su nastavili da otkrivaju sve više i više činjenica o iranskom nuklearnom projektu, što je dovelo do sumnje da njihove informacije dolaze iz spoljnih izvora. CIA je još uvek bila skeptična, pretpostavljajući da Izraelci i Britanci na taj način pokušavaju da uvuku Sjedinjene Države u nekakve opasne operacije. Konkretno, čini se da je CIA verovala kako otkrivane informacije dolaze od Mosada i britanske obaveštajne službe MI-6, a da ovi iransku opoziciju koriste kao izvor koji je naoko delovao pouzdano. Po navodima Izraela — s druge strane — mamutsku instalaciju za centrifuge, sagrađenu duboko u pustinji, u Natazu, nije otkrio niko drugi nego baš jedan obazrivi oficir Mosada. Iste te 2002. godine iransko podzemlje je američkoj

Centralnoj obaveštajnoj službi predalo laptop računar prepun dokumenata. Disidenti nisu hteli da kažu kako su do njega došli, a skeptični Amerikanci su posumnjali da su dokumenta tek nedavno uskenirana u računar; optužili su Mosad da je u laptop ubacio informacije pribavljene iz sopstvenih izvora — a onda ih predao pripadnicima MEK-a da ih oni proslede na Zapad.

Međutim, na stolovima Amerikanaca i Evropljana počinjali su da se gomilaju i drugi dokazi, tako da su ovi najzad otvorili oči. Glasine o isplativim i smrtonosnim trgovinskim poduhvatima proširile su se po čitavom svetu. Konačno se, 4. februara 2004. godine, uplakani doktor Kan pojavio na pakistanskoj televiziji, gde je priznao da je Libiji, Severnoj Koreji i Iranu zaista prodavao stručno znanje, tehničke podatke i centrifuge — pritom zaradivši milione. Pakistanska vlada je požurila da pomiluje čoveka sa nadimkom „Dr Smrt“, oca njene nuklearne bombe.

Izrael je sada postao glavni izvor informacija u vezi sa Iranom. Meir Dagan i njegov Mosad snabdevali su američke obaveštajne službe svežim podacima o tajnom postrojenju koje su Iranci gradili u Komu; Izrael je navodno učestvovao i u prebegu nekolicine visokih oficira Revolucionarne garde koji su radili na atomskom projektu. Mosad je najnovijim činjenicama snabdevao nekoliko zemalja, tražeći od njih da plene nuklearnu opremu sa brodova koji su iz njihovih luka isplovljavali ka Iranu.

Međutim, Izraelu nije bilo dovoljno to što samo prikuplja ove obaveštajne podatke. Dok je fanatični Iran javno pretio potpunim uništenjem Izraela, ostatak sveta se uzdržavao od bilo kakvih ozbiljnijih aktivnosti. I tako Izraelu nije preostalo ništa drago osim da počne sa sveobuhvatnim tajnim ratom protiv iranskog nuklearnog programa.

Posle šesnaest godina kolosalnog neznanja koje su ispoljili njegovi prethodnici, Dagan se odlučio za akciju.

Januara 2006. godine u centralnom Iranu se srušio avion. Izginuli su svi putnici. Među njima su bili i visoki oficiri Revolucionarne garde, uključujući i jednog od komandanata, Ahmeda Kazamija. Iranci su tvrdili da je pad aviona izazvalo nevreme, ali je grupa Stratfor natuknula da su avion sabotirali zapadni agenti.

Samo mesec dana ranije, vojni transportni avion se srušio na jednu stambenu zgradu u Teheranu. Poginulo je svih devedeset četiri putnika. Mnogi od njih su takođe bili oficiri Revolucionarne garde, ali i uticajni pro-režimski novinari. Novembra 2006. se još jedan vojni avion srušio tokom poletanja iz Teherana — u njemu je poginulo još trideset šest pripadnika Revolucionarne garde. Iranski ministar odbrane je na državnom radiju izjavio sledeće: „Informacije obaveštajnih službi nam govore da su za ove avionske nesreće odgovorni američki, britanski i izraelski agenti“.

U međuvremenu, tiho i bez ikakve posebne najave, Dagan je postavljen za glavnog stratega u vezi sa izraelskom politikom prema Iranu. On je verovao da Izrael možda i neće imati izbora osim da krene u opšti, sveobuhvatni napad na Iran. To bi, međutim — razmišljao je Dagan — trebalo da bude krajnja, poslednja opcija.

Sa sabotažom se započelo u februaru 2005. Međunarodna štampa je izvestila o eksploziji do koje je došlo u Dijalemu nakon što je neidentifikovani avion ispalio projektil na

tamošnje nuklearno postrojenje. Istog meseca eksplodirao je i cevovod u blizini Bušera, koji je gasom snabdevao nuklearni reaktor koji su sagradili Rusi.

Još jedno postrojenje koje je trebalo napasti bio je poligon za testiranje — Parčin, blizu Teherana. Tu su iranski stručnjaci usavršavali „eksplozivno sočivo“, mehanizam koji pretvara jezgro bombe u kritičnu masu i započinje lančanu reakciju koja prethodi atomskoj eksploziji. Pripadnici iranskog podzemlja su tvrdili da je eksplozija u Parčinu izazvala veliku štetu u tajnim laboratorijama.

U aprilu 2006. u centralnoj instalaciji u Natanzu — najvažnijoj od svih — organizovana je velika proslava. Mnogobrojni naučnici, tehničko osoblje i rukovodioci nuklearnog projekta okupili su se u postrojenju ispod zemlje u kome su danonoćno radile centrifuge. Okupili su se da u slavljeničkom raspoloženju prisustvuju puštanju u rad nove centrifugalne „kaskade“. Svi su čekali istorijski trenutak kada će centrifuga biti puštena u pogon. Glavni inženjer je pritisnuo dugme — i ogromnu prostoriju je potresla snažna eksplozija. Cevi su uz glasan prasak popucale i čitava kaskada se raspala.

Užasno besni, rukovodioci projekta su naredili sa se sprovede istraga. Izgleda da su „nepoznata lica“ u opremu ugradila neispravne delove. Televizijska mreža CBS je izvestila da su centrifuge uništene minijaturnim eksplozivnim napravama koje su na njih postavljene neposredno pre nego što je ova poslednja puštena u probni rad, i da su podaci koje je prikupila izraelska tajna služba pomogli američkim agentima da podmetnu eksploziv u Natanzu.

U januaru 2007. centrifuge su se ponovo našle na meti sofisticiranih sabotera. Zapadne tajne službe su u istočnoj Evropi otvorile lažne kompanije za proizvodnju izolacionog materijala koji se koristi u cevima koje međusobno povezuju centrifuge. Zbog sankcija koje su im uvele Ujedinjene nacije, Iranci taj materijal nisu mogli da nabave na otvorenom tržištu; zbog toga su se obratili lažnim istočnoevropskim kompanijama, koje su vodili ruski ili iranski iseljenici, a koji su u stvari radili za zapadne tajne službe. Iranci su shvatili da je materijal za izolaciju neispravan i nepodoban za korišćenje tek pošto su ga ugradili u postrojenja.

Predsednik Džordž Buš Mlađi je u maju 2007. godine potpisao tajni predsednički ukaz kojim je ovlastio Centralnu obaveštajnu službu da započne sa tajnim operacijama čiji je cilj bio da se uspori napredovanje iranskog nuklearnog projekta. Nedugo nakon toga neke od zapadnih tajnih službi su donele odluku da se organizuje sabotaža lanca nabavke rezervnih delova, opreme i sirovina koje su projektu bile neophodne. Dagan se u avgustu susreo sa pomoćnikom državnog sekretara, Nikolasom Bernsom, kako bi sa njim porazgovarao o svojoj strategiji u odnosu na Iran.

Tokom prethodnih sedam godina na instalacijama širom Irana neprestano su se događale nekakve nezgode, sabotaže i eksplozije. Jedna greška, čije poreklo je ostalo nepoznato, izazvala je problem na rashladnom sistemu reaktora u Bušeru, čime je njegovo okončanje odloženo za dve godine; u maju 2008. u fabrici kozmetike u Araku došlo je do eksplozije koja je nanela veliku štetu obližnjem nuklearnom postrojenju; još jedna eksplozija uništila je dobro čuvano postrojenje u Isfahanu, gde je uranijum pretvaran u gas.

Njujork Tajms je 2008. i 2010. godine otkrio da su članovi švajcarske inženjerske porodice Tiner pomogli američkoj Centralnoj obaveštajnoj službi da obelodani postojanje nuklearnih programa u Libiji i Iranu, za šta im je američka služba isplatila 10 miliona dolara. CIA ih je tada zaštitila i od progona od strane švajcarskih organa vlasti u vezi sa nezakonitom trgovinom nuklearnim komponentama. Otac Frederik Tiner i njegova dva sina, Urs i Marko, Irancima su prodali neispravne instalacije za napajanje postrojenja u Natanzu električnom energijom, čime je uništeno pedeset centrifuga. Inženjeri su pumpe za pritisak nabavili od nemačke kompanije „Fajfer Vakum“, poslali ih na „doradu“ u saveznu državu Nju Meksiko, a potom ih prodali Irancima.

Nedeljnik *Tajm* tvrdio je kako je Mosad učestvovao u otimanju broda *Arktičko more*, koji je, noseći „tovar drvene građe“, isplovio iz Finske u pravcu Alžira sa ruskom posadom i pod malteškom zastavom. Dvadeset četvrtog jula 2009. godine, dva dana po isplovljavanju, brod su preuzela osmorica otmičara. Ruski organi su tek posle mesec dana saopštili da je brod otela jedinica ruskih komandosa. Londonski *Tajms* i *Dejli Telegraf* su tvrdili da je znak za uzbunu u vezi sa ovim brodom došao od Mosada, tj. da su Daganovi ljudi obavestili Ruse da brod nosi tovar uranijuma, koji je nekadašnji ruski oficir prodao Irancima. Međutim, admiral Kouts, koji u Evropskoj uniji rukovodi borbom protiv piratstva, ponudio je nedeljniku *Tajm* sopstvenu verziju događaja. Po njegovim rečima, jedino logično objašnjenje je da su brod oteli pripadnici Mosada kako bi sprečili transport uranijuma.

Iako ovakvi i slični napadi nisu prestajali, Iranci nisu sedeli skrštenih ruku. Tokom perioda od 2005. do 2008. godine oni su, nedaleko od Koma, u potpunoj tajnosti izgradili još jedno postrojenje; plan je bio da se u njegovim podzemnim odajama postavi tri hiljade centrifuga. Međutim, Iranci su sredinom 2009. shvatili da su tajne službe Sjedinjenih Država, Velike Britanije i Izraela potpuno upoznate sa postrojenjem u Komu. Iran je momentalno reagovao i u septembru 2009. iznenadio svet time što je o postrojenju u Komu brže-bolje obavestio Međunarodnu agenciju za atomsku energiju (IAEA). Određeni izvori su tvrdili kako su Iranci uspeli da zarobe jednog zapadnog špijuna (najverovatnije agenta britanske službe MI-6) koji je već imao pouzdane podatke o Komu, pa su Agenciju obavestili o postojanju postrojenja kako bi umanjili nastalu štetu.

Mesec dana kasnije, direktor američke Centralne obaveštajne službe, Leon Paneta, izjavio je za *Tajm* da njegova organizacija već tri godine zna za Kom, i da je za njegovo otkrivanje zaslužan Izrael.

Na osnovu događaja vezanih za postrojenje u Komu naslućivalo se tajno savezništvo tri grupe koje su učestvovale u borbi protiv Irana: američke Centralne obaveštajne službe (CIA), britanske obaveštajne službe MI-6 i Mosada. Po navodima francuskih izvora, tri službe su radile zajedno, s tim što je Mosad izvodio operacije na teritoriji Irana, dok su mu CIA i MI-6 pružali podršku. Mosad je bio zaslužan za nekoliko eksplozija iz oktobra 2010. godine, kada je osamnaest pripadnika iranskog tehničkog osoblja ubijeno u postrojenju u planinama Zagrosa, gde su sklapane balističke rakete „Sehab“. Uz pomoć svojih britanskih i američkih saveznika, Mosad je uspeo da ukloni i pet nuklearnih flzičara.

Za ovo savezništvo u najvećoj meri je zaslužan Meir Dagan. Od trenutka kada je došao na čelo Mosada krenuo je da pritiska svoje ljude da uspostave blisku saradnju sa stranim obaveštajnim službama. Pomoćnici su mu savetovali da tajne Mosada ne otkriva strancima, ali se on nije obazirao na njihove argumente. „Prestanite s tim koještarijama“, gunđao je, „i krenite, radite sa njima!“

Osim Britanaca i Amerikanaca, Dagan je imao još jednog bitnog saveznika koji je slao vredne informacije iz unutrašnjosti Irana: bile su to vođe iranskog pokreta otpora. Tokom nekoliko nesvakidašnjih konferencija za štampu, vođe Nacionalnog saveta iranskog otpora su otkrile ime glavnog naučnika koji je bio zadužen za iranski projekat. Njegovo ime se do tada držalo u tajnosti. Četrdeset-devetogodišnji Mohsen Fahri Zadeh bio je profesor fizike na Univerzitetu u Teheranu. Govorilo se da se radi o misterioznom, nepristupačnom čoveku. Pripadnici pokreta otpora su o njemu otkrili mnogo podataka, uključujući i to da je od svoje osamnaeste godine bio član Revolucionarne garde, adresu u ulici Šahid Mahalalti u Teheranu, brojeve pasoša koje je koristio — 0009228 i 4229533, čak i kućni telefonski broj, 021-24 48 413. Fahri Zadeh se specijalizovao za složene procese kojima se u atomskoj bombi stvara kritična masa neophodna za započinjanje lančane reakcije i nuklearne eksplozije. Njegov tim je radio i na smanjenju veličine bombe, kako bi ova mogla da stane u bojevu glavu balističkog projektila „Šehab“.

Pošto su ovi podaci otkriveni, Zadehu je zabranjen ulazak u Sjedinjene Države i Evropsku uniju, a njegovi bankovni računi na Zapadu su zamrznuti. Pripadnici pokreta otpora su detaljno opisali sve na čemu radi, otkrili imena naučnika koji su sa njim sarađivali, pa čak i mesta na kojima su mu se nalazile tajne laboratorije. Ovo obilje detalja, kao i način na koji su podaci otkrivani, navodi na pomisao da je „izvesna tajna služba“ — za koju je Zapad uvek sumnjao da ima sopstveni plan i program — na mukotrpan način prikupljala ove činjenice i brojke o iranskim naučnicima, a onda ih prosleđivala pripadnicima iranskog pokreta otpora, koji su ih potom prenosili Zapadu. Ovo razotkrivanje je trebalo da posluži kao upozorenje Zadehu da bi mogao da bude sledeći koji će se naći na „spisku za odstrel“ i da ga navede da se povuče ili odabere bolje rešenje: prebeg na Zapad.

General Ali Reza Asgari, nekadašnji zamenik ministra odbrane Irana, koji je takođe bio umešan u nuklearni projekat, nestao je februara 2007. na putu ka Istanbulu. Iranske službe tražile su ga po celom svetu, ali nisu uspele da ga pronađu. Skoro četiri godine kasnije, u januaru 2011, iranski ministar spoljnih poslova — Ali Akbar Salehi, obratio se generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija i optužio Mosad da je oteo Asgarija i da ga drži zatvorenog u Izraelu.

Međutim, po navodima londonskog *Sandej Telegrafa*, Asgari je prebegao na Zapad; Mosad je isplanirao prebeg i postarao se za to da mu se u Turskoj pruži adekvatna bezbednost. Drugi izvori tvrde da su ga kasnije saslušali i agenti američke Centralne obaveštajne službe, kojima je otkrio vredne podatke o iranskom nuklearnom programu.

Mesec dana nakon nestanka Asgarija — u martu 2007. nestao je još jedan visoki iranski oficir. Amir Širazi je služio u Al Kuds-u, elitnoj jedinici Revolucionarne garde, koja je bila zadužena za sprovođenje tajnih operacija izvan teritorije Irana. Jedan iranski izvor otkrio

je londonskom *Tajmsu* da je — osim Asgarija i Sirazija — nestao još jedan visoki oficir: komandir Revolucionarne garde za Persijski zaliv, Mohamed Soltani.

Spisku onih koji su prebegli na Zapad se u julu 2009. pridružio i nuklearni fizičar Šahram Amiri. Amiri, koji je radio u Komu, nestao je negde u Saudijskoj Arabiji kada je krenuo na hodočašće u Meku. Iranci su zahtevali da organi Saudijske Arabije saopšte šta se sa njim desilo. Amiri je nekoliko meseci kasnije osvanuo u Sjedinjenim Državama, gde je prošao detaljno ispitivanje, a potom dobio 5 miliona dolara, nov identitet i kuću u Arizoni. Izvori Centralne obaveštajne službe otkrili su da je godinama bio saradnik zapadnih tajnih službi i da im je pribavljao „tačne i konkretne" podatke. Amiri je otkrio da se Tehnološki univerzitet *Malek-Aštar*, na kome je i sam predavao, koristio kao akademsko pokriće za naučno-istraživačku ustanovu koja radi na dizajniranju bojevih glava za iranske rakete dugog dometa. Univerzitet je vodio Fahri Zadeh.

Pošto je u Americi proveo godinu dana, Amiri se predomislio i odlučio da se vrati u Iran. Navodno nije mogao da izdrži stres koji mu je doneo novi život. Na kućnom video-snimku koji je prikazan na internetu, tvrdio je da ga je CIA otela; nekoliko sati kasnije postavio je još jedan video-snimak, na kome je porekao sadržaj prethodnog, a onda i treći, na kome je porekao sadržaj drugog. Stupio je u kontakt sa ambasadom Pakistana, koji u Sjedinjenim Državama zastupa interese Irana, i zamolio da ga pošalju nazad u Iran. Pakistanci su odlučili da mu pomognu, te je Amiri u julu 2010. sleteo u Teheran. Pojavio se na konferenciji za štampu, optužio američku Centralnu obaveštajnu službu da ga je otela i zlostavljala — a onda nestao. Posmatrači su Službu optužili za neuspeh, ali se njen portparol snašao: „Mi smo dobili podatke, a Iranci Amirija; pa vi vidite ko je bolje prošao".

Međutim, i Iranci su imali svoje metode za borbu protiv Mosada. U decembru 2004. godine su, pod sumnjom da se bave špijunažom za Izrael i Sjedinjene Države, uhapsili desetoricu; trojica su radila u nuklearnim postrojenjima. 2008. godine Iranci su objavili da su onesposobili još jednu ćeliju Mosada: radilo se o tri građanina Irana koje je Mosad obučio da koriste sofisticiranu opremu za komunikaciju, oružje i eksploziv. Novembra 2008. godine, četrdeset-trogodišnji Ali Aštari je osuđen za špijunažu u korist Izraela i obešen. Tokom suđenja, Aštari je priznao da se u Evropi sastao sa trojicom agenata Mosada, koji su mu dali novac i elektronsku opremu. „Ljudi iz Mosada tražili su da iranskim tajnim službama prodam kompjutere i elektronsku opremu, i da u njih postavim prislušne uređaje", svedočio je Aštari.

Iranski zvaničnici su 28. decembra 2010. godine u mračnom dvorištu zatvora Evin u Teheranu obesili još jednog špijuna, Ali-Akbara Sijadata, koji je osuđen za to da je sarađivao sa Mosadom i snabdevao njegove agente podacima o vojnim sposobnostima Irana, kao i o raketnom programu na kome je radila Revolucionarna garda. Sijadat se tokom prethodnih šest godina sastajao sa izraelskim agentima u Turskoj, na Tajlandu i u Holandiji, gde je za svaki sastanak dobijao od 3.000 do 7.000 američkih dolara. Iranski zvaničnici su najavljivali nova hapšenja i pogubljenja.

Iranski nuklearni projekat je, ipak, najviše problema imao tokom 2010. godine. Da li je uzrok tome bio nedostatak kvalitetnih rezervnih delova za opremu? Neispravni delovi i nekvalitetni metali koje su Irancima prodavale Mosadove lažne kompanije? Avioni koji su se

rušili, laboratorije koje su nestajale u plamenu, eksplozije koje su potresale raketna i nuklearna postrojenja, prebezi visokih oficira, atentati na najbolje naučnike, ustanci manjinskih grupa — svi ti događaji i fenomeni koje je Iran (ispravno ili pogrešno) pripisivao Daganovim ljudima?

Ili je zastoj izazvalo ono što je štampa po Evropi nazivala Daganovim poslednjim „velikim udarcem“? U leto 2010. hiljade kompjutera koji su upravljali iranskim nuklearnim projektom zaraženo je perfidnim virusom Stuksnet. Kao jedan od najprofinjenijih virusa na svetu, Stuksnet je napao kompjutere koji su upravljali centrifugama u Natanzu i među njima izazvao pravi haos. Složenost virusa jasno je pokazivala da je bio u pitanju proizvod na kome je radio veliki tim stručnjaka i u koji je uložen veliki novac. Jedno od posebnih svojstava virusa bilo je to da se mogao usmeriti ka određenom sistemu a da usput ne nanese štetu nikom drugom. Njegovo prisustvo u računaru se teško otkrivalo. Pošto je upao u iranski sistem, promenio je brzinu okretanja centrifuga — što je njihov proizvod činilo neupotrebljivim — a da to niko nije primetio. Analitičari su zaključili da su za ovakav kibernetski napad bile sposobne samo dve države: Sjedinjene Američke Države i Izrael.

U pokušaju da umanji značaj štete koju je Stuksnet naneo projektu, predsednik Ahmadinedžad je izjavio da Iran drži situaciju pod kontrolom. Istina je, međutim, bila sasvim drugačija: početkom 2011. godine skoro polovina iranskih centrifuga je bila onesposobljena.

Smatra se da su Daganovi ljudi odložili uspeh iranskog nuklearnog programa tako što su ga tokom višegodišnjeg perioda neprestano napadali na najrazličitije moguće načine: diplomatskim pritiscima i sankcijama Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija; sprečavanjem Iranaca da dođu do materijala koji im je bio potreban za izradu bombe; ekonomskim ratom u kome bankama slobodnog sveta nije bilo dozvoljeno da posluju sa Iranom; promenama u okviru režima putem izazivanja političkih nemira i raspirivanja etničkih podela u Iranu, u kome polovinu stanovništva čine Kurdi, Azeri, Beloši, Arapi i Turci; i — pre svega — tajnim merama, specijalnim i „nepostojećim“ operacijama uperenim protiv iranskog nuklearnog projekta.

Ipak, bez obzira na kvalitet agenata i podršku drugih službi, Mosad nije mogao sasvim da zaustavi iranski projekat. „Istinski Džejms Bond je, u stvari, Dagan“, izjavio je jednom prilikom poznati izraelski analitičar, ali u ovom slučaju čak ni Džejms Bond nije mogao da spase svet. Najviše što je mogao bilo je da uspori dalje napredovanje Iranaca. Snove Irana o zastrašujućem nuklearnom gigantu koji će zauzeti mesto nekadašnje Persijske carevine mogu da prekinu samo odluka iranske Vlade ili izuzetno jak napad spolja.

Kada je Dagan imenovan za *ramsada* (skraćenica od *roš hamosad* — glavni rukovodilac Mosada), stručnjaci su predviđali da će Iran 2005. godine postati nuklearna sila; taj datum je kasnije pomeren na 2007. godinu, pa na 2009, pa na 2011. Kada je 6. januara 2011. Dagan napustio mesto prvog čoveka Mosada, poruka koju je uputio građanima svoje zemlje bila je da je uspeh iranskog nuklearnog projekta odložen najmanje do 2015. godine. Preporučio je da se nastavi sa delovanjem koje se tokom prethodnih osam godina pokazalo kao veoma uspešno, a da se sa vojnim napadom na Iran do daljnjeg sačeka. Treba da napadnemo —

rekao je — tek kada oštrica noža počne da se useca u meso. Do tada su ostale još četiri godine.

Dagan je na mestu ramsada ostao osam i po godina — duže nego većina dotadašnjih direktora Mosada. Zamenio ga je Tamir Pardo, stari oficir koji je karijeru operativca započeo kao blizak saradnik Jonija Netanjahua, heroja izraelske Operacije Entebe, koja je 1976. godine sprovedena u Ugandi. Kasnije se dokazao kao neustrašivi agent, stručnjak za nove tehnologije i kreativac u planiranju nesvakidašnjih operacija.

Predajući baklju Pardou, Dagan je govorio o strašnoj samoći Mosadovih agenata koji deluju na neprijateljskim teritorijama, gde nema nikoga kome bi mogli da se obrate za pomoć i odakle niko ne može da ih izvuče ako se za tim ukaže potreba. Iskreno je priznao i neke svoje neuspehe, a kao najveći istakao to što se nikada nije saznalo gde Hamas krije izraelskog vojnika Gilada Salita, koji je otet pet godina ranije. Pa ipak, uprkos ovim neuspesima, uspesi koje jeste postigao čine Dagana najboljim ramsadom koga je Mosad do danas imao. Premijer Benjamin Netanjahu ga je stegao u topao zagrljaj i zahvalio mu se „u ime jevrejskog naroda". Reagujući spontano i na do sada nezapamćen način, ministri izraelske Vlade su ustali na noge i šezdeset-petogodišnjeg ramsada pozdravili dugim aplauzom. Predsednik Džordž Buš Mlađi odao mu je priznanje u pismu koje je lično napisao.

Ipak, najvažnije priznanje je Daganu stiglo godinu dana ranije — i to iz stranih izvora — od egipatskog dnevnog lista *El Ahram*, koji je poznat po svojim otrovnim i otvorenim napadima na Izrael. El Ahram je 16. januara 2010. objavio članak poznatog novinara Ašrafa Abu el Haula. „Da nema Dagana", napisao je El Haul, „Iran bi već godinama imao nuklearnu bombu... Iranci znaju ko stoji iza ubistva nuklearnog fizičara Masuda Ali Mohamadija. Svaki viši rukovodilac u Iranu zna da je ključna reč »Dagan«. Ime direktora izraelskog Mosada poznato je samo malom broju ljudi. On deluje u tišini, daleko od pažnje medija. Ali on je tokom poslednjih sedam godina naneo teške udarce iranskom projektu nuklearnog naoružanja i zaustavio njegov dalji napredak.

„Mnoge neustrašive operacije na Bliskom istoku su delo Mosada", dodao je EI Haul i pomenuo neke od Daganovih podviga sprovedenih protiv Sirije, Hezbolaha, Hamasa i Islamskog džihada (videti poglavlja 18 - 20).

„Zbog svega ovoga", zaključuje El Haul, „Dagan je Supermen izraelske države".

Nikakvi supermeni nisu se tiskali oko kolevke izraelske tajne službe kada je ova u maju 1948. došla na svet. Prisutna je bila samo šačica veterana „Šaja", koji su već imali dosta iskustva sa špijunažom i tajnim operacijama jer su pripadali tajnoj službi *Hagane*, glavne podzemne vojne organizacije jevrejske zajednice u Palestini. Već tokom prve godine rada ovi skromni i posvećeni borci na tajnim zadacima — pripadnici tek rođene tajne vojne službe — suočili su se sa nasiljem, unutrašnjim gloženjem, svirepošću i ubistvima kojima su obilovali događaji kasnije nazvani *Aferom Be'eri*.

Treće poglavlje

VEŠANJE U BAGDADU

Iser Be'eri, poznat i kao „Veliki Iser", bio je visok, vižljast čovek prosede i proređene kose. Guste obrve skrivale su mu tamne, duboke očne duplje, a na usnama mu je često lebdeo zloban osmeh. Rođen u Poljskoj, važio je za asketu i skromnog čoveka besprekornog integriteta. Njegovi protivnici tvrdili su da se zapravo radi o opasnom i opakom megalomanijaku. Odavno član Hagane, Veliki Iser radio je kao direktor privatnog građevinskog preduzeća u Haifi. Bio je usamljenik, tih i nedruželjubiv. Živeo je sa suprugom i sinom u maloj, vetrom šibanoj kući u primorskom selu Bat Galim.

Malo pre nego što je stvorena država Izrael, komandanti Hagane su postavili Be'erija za vođu Šaja. Kada je 14. maja 1948. proglašena nezavisnost, susedne zemlje su sa svih strana napale Izrael, a Be'eri je postao rukovodilac novoformirane vojne tajne službe. Bio je aktivan u levom krilu Laburističkog pokreta i imao odlične političke veze. Njegovi prijatelji i kolege hvalili su njegovu posvećenost odbrani Izraela. Rat za nezavisnost trajao je do aprila 1949.

Pa ipak, nedugo pošto je Be'eri preuzeo tajnu službu, počele su da se događaju čudne stvari, od kojih se ljudima ledila krv u žilama — iako je delovalo kao da nisu međusobno povezane.

Par šetača je na planini Karmel naišlo na užasnu scenu. U dubokoj vododerini u podnožju planine naleteli su na delimično zakopano telo, izrešetano mecima. Ispostavilo se da je reč o poznatom doušniku službe, Arapinu po imenu Ali Kasem. Ubice su u njega prvo pucale, a potom pokušale i da spale njegov leš.

Nekoliko nedelja kasnije na tajnom sastanku sa premijerom Ben-Gurionom, Veliki Iser je Abu Hušija, uticajnog lidera Ben-Gurionove stranke Mapai, optužio da je izdajnik i britanski agent. Ben-Gurion je bio zapanjen. Pre nego što je osnovana država Izrael, Palestinom je vladala Velika Britanija i Hagana se u tajnosti borila protiv restrikcija koje su bile nametnute jevrejskoj zajednici. Britanske tajne službe su često pokušavale da ubace svoje špijune u jevrejsko rukovodstvo. Ali Aba Huši, stub jevrejske zajednice i harizmatični vođa radnika iz Haife — izdajnik? Delovalo je naprosto nemoguće. Dobro obavešteni izraelski lideri su isprva sa indignacijom odbacili Be'erijeve optužbe, ali je on pronašao dva poverljiva telegrama koje su britanske tajne službe u maju 1948. poslale iz pošte u Haifi. Položio ih je na Ben-Gurionov radni sto — bili su to neoborivi dokazi o izdaji Hušija.

U isto vreme Be'eri je naredio da se uhapsi Hušijev prijatelj Džuls Amster. Po Be'erijevom nalogu, Amstera su doveli u solanu u Atlitu, malo izvan Haife, gde su ga

sedamdeset šest dana mučili i maltretirali terajući ga da prizna da je Huši gnusni izdajnik. Amster na to nije pristao, tako da su ga na kraju — kao već potpuno slomljenog čoveka — pustili na slobodu. Više nije imao zube, noge su mu bile prekrivene ranama i ožiljcima, i kasnije je godinama živeo u strahu.

Dok je kupovao na pijaci u Tel Avivu, 30. juna 1948. uhapšen je i vojni kapetan Meir Tubjanski. Odveli su ga u Bet Giz, arapsko selo koje je nedavno bilo okupirano. Vojna tajna služba je sumnjala da je Tubjanski, dok je bio u Jerusalimu, otkrio izuzetno poverljive informacije britanskom građaninu koji ih je potom prosledio Arapskoj legiji, tj. jordanskoj vojsci. Delujući u skladu sa primljenim informacijama, jordanska artiljerija je bombardovala razne strateške ciljeve širom Jerusalima. Na suđenju koje je održano po hitnom postupku, i koje je trajalo manje od jednog sata, Tubjanski je optužen da je arapski špijun, proglašen krivim i osuđen na smrt. Na brzinu okupljen streljački vod ubio ga je pred grupom zgranutih izraelskih vojnika. (Tubjanski je, uz Adolfa Ajhmana, jedini čovek koji je streljan u Izraelu).

Istraga koja je kasnije sprovedena u vezi sa ubistvima i mučenjem dovela je islednike do nalogodavca: Velikog Isera.

Pretpostavljao je da je Ali Kasem dvostruki agent i naredio njegovo ubistvo.

Abi Hušiju je smestio čitavu priču. Po rečima nekih od islednika, sa Hušijem je imao neke stare račune koje je valjalo izravnati. Možda bi u tome i uspeo da glavni falsifikator Službe, ophrvan grižom savesti, nije svojim nadređenima priznao da je po direktnom naređenju Be'erija falsifikovao telegrame u kojima se Abu Huši prikazuje kao izdajnik.

Be'eri je naredio i užurbano hapšenje i streljanje kapetana Tubjanskog.

Premijer Ben-Gurion je reagovao istog trenutka. Be'eriju je suđeno u Vojnom sudu, a potom i u redovnom. Ražalovan je, bez ikakvih počasti otpušten iz IDF-a i osuđen za ubistvo Ali Kasema i Meira Tubjanskog.

Izraelski lideri bili su zapanjeni. Be'erijeve metode kao da su dolazile iz ozloglašenog KGB-a; njegov mračan karakter i njegova naređenja da se falsifikuje, muči i ubija predstavljali su mrlju na moralnim i humanim principima, na čijim osnovama je stvoren Izrael.

Afera Be'eri ostavila je užasan ožiljak na tajnoj službi i bitno uticala na njen dalji razvoj. Da su građanski lideri tada odbili da osude ponašanje Be'erija — jer se, eto, radilo o ratnim vremenima — izraelska tajna služba mogla je da poprimi sasvim drugačiji karakter. Mogla je da postane KGB-ovska organizacija, kojoj bi nameštaljke, falsifikati, tortura i ubijanje bili rutinska praksa. Umesto toga, Be'erijeve metode su od tada zabranjene. Tajna služba je sama sebi postavila ograničenja, i svoje buduće operacije zasnovala na zakonskim i moralnim principima koji su garantovali prava pojedinca.

Pošto je sklonjen Be'eri, u centar izraelskog sveta senki stupio je čovek koji je bio njegova sušta suprotnost: Reuven Siloah.

* * *

Zatvoreni četrdesetogodišnjak koji nikada nije podizao glas, Reuven Šiloah bio je misteriozan lik. Izuzetno kulturan, posedovao je izvrstan, analitički um i mnogo znao o

arapskom Bliskom istoku, njegovim plemenskim običajima, vladajućim klanovima, kratkotrajnim savezništvima i krvavim zavadama. U vreme kada je radio kao savetnik Davida Ben-Guriona, jedan od ljudi koji su mu se divili nazvao ga je „kraljicom u Ben-Gurionovoj partiji šaha“. Neki su ga poredili sa francuskim kardinalom Rišeljeom; drugi su pak u njemu videli suptilnog manipulanta, gospodara lutaka, čoveka koji je umeo da vuče konce iza scene. Šiloah je čitav život proveo aktivno učestvujući u tajnim misijama i operacijama.

Sin rabina, uglađen i urbanog ponašanja, Šiloah se rodio u Starom Jerusalimu. Obučen, kao i uvek, u odelo, ovaj vitak, proćelav mlad čovek je na svoju bagdadsku misiju krenuo mnogo pre nego što je nastala država Izrael. U Iraku je proveo tri godine predstavljajući se kao novinar i učitelj, i tu je proučavao iračku državnu politiku. Za vreme Drugog svetskog rata pregovarao je sa Britancima oko osnivanja korpusa jevrejskih komandosa, koji bi izvodio operacije sabotaže u Evropi okupiranoj od strane nacista. Pomogao je da se formiraju dve takve specijalne jedinice. Jedna je bila nemački bataljon opremljen nemačkim oružjem i uniformama — i ona je izvodila neustrašive misije iza neprijateljskih linija u Evropi. Druga je bila arapski bataljon; njeni pripadnici su govorili arapski, oblačili se kao Arapi, i bili obučeni za izvođenje misija duboko na arapskoj teritoriji. Uspeo je da ubedi Britance da jevrejske dobrovoljce iz Palestine padobranima ubace u Evropu kako bi organizovali otpor jevrejskog stanovništva usmeren ka nacistima. Šiloah je bio prvi koji je uspostavio kontakt sa Biroom za strateške službe (OSS), prethodnikom organizacije CIA. U predvečerje izraelskog Rata za nezavisnost u tajnosti je putovao u glavne gradove susednih arapskih država, odakle se vratio sa trofejem koji je bio vredan zlata: planovima za invaziju arapske vojske.

Nagonska potreba Šiloaha da deluje pod teškim plaštom tajnosti dovela je do toga da su o njemu ispredane raznorazne legende. Njegovi prijatelji prepričavali su šalu o tome kako je jednom prilikom zaustavio taksi. „Gde ćemo?“, upitao je vozač, na šta je Šiloah kao iz topa odgovorio: „To je državna tajna“.

Tokom Rata za nezavisnost Šiloah je vodio spoljnopolitičku informativnu službu. Bila je to jedna od nekoliko kvazi-nezavisnih špijunskih grupa koje su osnovane pre nastanka Izraela. Ali 13. decembra 1949. godine Ben-Gurion je izdao naređenje o formiranju „Instituta (na hebrejskom *mosad*) za koordinaciju državnih tajnih službi“, na čijem čelu je trebalo da bude Reuven Šiloah. Ipak, do nastanka Mosada morale su da prođu još dve godine odlaganja i sporenja. Jedna špijunska jedinica, zvana Političko odeljenje — čiji su pripadnici prikupljali podatke u inostranstvu, uživajući u ogromnim sredstvima i glamuroznom životu — pobunila se kada je čula za plan po kome je trebalo da se grupa rasformira i pripoji Mosadu, i odbila da dalje špijunira za Izrael. Šiloah je uspeo da osnuje Mosad tek pošto su pripadnici ove grupe kažnjeni, a većinom i otpušteni.

Naziv je kasnije promenjen u *Institut za prikupljanje podataka i za specijalne operacije*, dok je moto preuzet iz Poslanica, 11:14: „Bez lukavstva narod propada, a spas leži u dobrom savetu“.

Ali ni novi naziv ni moto nisu doveli do toga da Mosad postane jedinstven. Šiloah je, međutim, bio rešen da mu podari jednu izuzetnu osobinu. Mosad neće predstavljati samo dugu ruku Izraela, već čitavog jevrejskog naroda. Na sastancima sa prvim regrutima, ramsad

je govorio: „Osim svega onoga čime se bavi tajna služba, mi imamo još jedan glavni zadatak: da štitimo Jevreje, gde god oni bili, i da organizujemo njihovo preseljavanje u Izrael“. I zaista, u godinama koje su usledile Mosad će u tajnosti pomoći da se jedinice za samoodbranu formiraju gde god su jevrejske zajednice bile u opasnosti: u Kairu, Aleksandriji, Damasku, Bagdadu, kao i u nekim gradovima Južne Amerike. Mladi militantni Jevreji krišom su dovođeni u Izrael, gde su ih vojska i Mosad obučavali, oružje se krijumčarilo i u nestabilne ili neprijateljske države i tamo sakrivalo, lokalni Jevreji organizovani su u odbrambene jedinice kako bi se formirale snage koje će biti u stanju da brane zajednicu od napada svetine ili paravojnih formacija — ako ništa drugo, a ono makar dok ne stigne pomoć državnih snaga ili međunarodnih organizacija.

Tokom pedesetih godina dvadesetog veka Mosad je u Izrael doveo desetine hiljada ugroženih Jevreja iz Maroka i arapskih zemalja na Bliskom istoku; mnogo godina kasnije, osamdesetih, ponovo je Mosad bio taj koji je organizovao spasavanje Jevreja zarobljenih u Homeinijevom Iranu i masovno iseljavanje etiopskih Jevreja u Izrael. Međutim, tokom prve tajne operacije u Iraku došlo je do katastrofe.

* * *

U velikoj robnoj kući Orosdi Bak u Bagdadu, u ulici Rašid, mladić po imenu Asad prodavao je kravate. Izbeglica iz Palestine, napustio je svoj dom u Akri pošto je izraelska vojska okupirala grad. Nedugo nakon što je otišao iz Izraela, pomogao je rođaku koji se razboleo tako što ga je zamenio na mestu kelnera u kafeu blizu lokalnog generalštaba. Nedelju dana je hodao hodnicima generalštaba noseći u rukama ukrašenu mesinganu tacnu i služeći izraelskim vojnim oficirima jaku tursku kafu iz minijaturnih šoljica. Lica nekih mladih oficira nikada nije zaboravio.

Tog dana, 22. maja 1951. godine, stajao je i gledao mušterije koje su šetale po prodavnici, kada je ugledao poznato lice. Ne može biti, pomislio je, to je nemoguće! Ali sećao se čoveka u koga je upravo gledao — i to ne u letnjoj košulji i pantalonama, kao što je bio obučen danas, već u bež uniformi. Asad se odmah obratio policiji. „Video sam izraelskog vojnog oficira! Baš ovde, u Bagdadu!“

Policija je odmah uhapsila čoveka evropske fizionomije sa kojim je bio i jedan mršav irački Jevrejin, neupadljivih crta lica i sa naočarima. Zvao se Nisim Moše, i policiji je rekao da je običan državni službenik u Centru jevrejske zajednice. „Ovog turistu sam upoznao juče na koncertu“, objasnio je, „i on me je zamolio da mu pomognem da se snađe po prodavnicama“. Pošto su policajci dvojicu muškaraca sproveli do štaba, tu su ih razdvojili. Irački detektivi su Mošea brutalno ispitivali o čoveku koji je identifikovan kao Izraelac. Moše se držao svoje priče: turistu je upoznao tek juče i nije ga stvarno poznavao. Policajci su ga u mračnom podrumu zgrade obesili za noge, a potom i za ruke, tukli ga i pretili mu da će ga ubiti. Međutim, delovalo je kao da njihov odrpani zarobljenik stvarno ne zna ništa. Posle nedelju dana mučenja Iračani su došli do zaključka da je Nisim Moše nebitan u celoj priči i pustili ga na slobodu.

Drugi zarobljenik je uporno ponavljao da je Iranac, i da se zove Ismail Salhun. Pokazao je islednicima svoj iranski pasoš, ali su ovi nastavili da ga muče. Nije im ličio na Iranca i nije znao ni reč persijskog jezika. Na kraju su suočili njega i Asada, Palestinca koji ga je prepoznao. „Krv mi se zaledila u žilama kad sam ga ugledao“, rekao je kasnije zarobljenik. Popustio je i priznao: zvao se Jehuda Tagar (Judke Tadjer), i bio je Izraelac, kapetan IDF-a. Detektivi su ga odvukli do stana, izlomili nameštaj, izbušili zidove i našli sakrivena dokumenta — poveliku fasciklu zalepljenu za dno fioke u radnom stolu.

Tada je počela noćna mora. I to ne samo za Tagara, već i za celu jevrejsku zajednicu u Bagdadu.

U gradu je delovalo nekoliko tajnih jevrejskih i izraelskih organizacija, uključujući i ilegalnu iseljeničku jedinicu, grupu za samoodbranu i nekoliko cionističkih i omladinskih pokreta. Neke su postojale i u vreme kada Izraela još nije ni bilo. Oružje i dokumenta sakrivali su se po kovčezima širom Bagdada, čak i u glavnoj sinagogi *Mas'uda Šemtov*. Ovim grupama je nedavno pridodat izvestan broj špijunskih mreža koje su na brzinu oformljene pre nego što je osnovan Mosad; rad u odvojenim i međusobno nepoznatim grupicama tada skoro da nije ni postojao, tako da je otkrivanje jednog člana lako moglo za sobom da povuče i sve ostale. Irački Jevreji su sedeli na buretu baruta: Irak je bio najveći neprijatelj mlade izraelske države i jedina zemlja koja je odbila da sa Izraelom potpiše sporazum o nenapadanju. Svi pripadnici tajnih jevrejskih mreža su znali da Iračani prema njima neće imati milosti, i da im životi vise o koncu.

Jehuda Tagar je, baš zbog toga, poslat da odvoji špijunsku mrežu od ostalih. Bivši oficir ehtnih snaga *Palmah*, Tagar je imao dvadeset sedam godina. Nosio je rokenrol frizuru sa šmekerskom loknom na čelu i uvek se osmehivao. Ovo mu je bila prva misija u inostranstvu, a pre nego što je uhapšen uradio je sve što je mogao kako bi svoju mrežu izolovao od ostalih grupa. Međutim, ispostavilo se da njegovi ljudi učestvuju i u drugim tajnim aktivnostima; jedan Izraelac sa pravim britanskim pasošem, Piter Janiv (Indus Rodni), vodio je odvojenu mrežu, ali je održavao kontakt i sa Tagarom.

Tagarova komunikacija sa Tel Avivom odvijala se preko glavnog komandanta svih grupa koje su delovale u Bagdadu: tajanstvenog čoveka čiji je identitet znala samo nekolicina. Tajno ime mu je bilo Zaki Haviv, ali se zapravo radilo o Mordekaju Ben-Poratu, Izraelcu rođenom u Iraku i bivšem oficiru iz vremena izraelskog Rata za nezavisnost. Nije mu se baš išlo nazad u Bagdad, a i spremao se za ženidbu sa devojkom koju je sreo u vojsci — ali je na kraju ipak popustio pred pritiscima tajne službe i prihvatio se opasne misije.

Po Tagarovom hapšenju čitava tajna organizacija se raspala, a iračka specijalna policija uhapsila je veliki broj Jevreja. Neki su se slomili tokom ispitivanja i otkrili skrovišta organizacije, u kojima su Iračani pronašli dokumenta koja su neke Jevreje povezivala sa špijunažom. U temeljima sinagoge Šemtov policija je otkrila ogromnu zemunicu punu oružja; građena je godinama, još od krvavog pogroma 1941. godine kada je silovano na stotine jevrejskih žena, ranjeno 2.118 ljudi i ubijeno 179. Količina pronađenog oružja zapanjila je Iračane: 436 granata, 33 automatska pištolja, 186 revolvera, 97 punjenja za automatske puške, 32 borilačka noža i 25.000 metaka.

Tokom nemilosrdne istrage koju su Iračani sproveli sve češće se pojavljivalo jedno ime: Zaki Haviv, misteriozni vođa tajnog pokreta. Ali ko je to bio? I gde je bio? Jedan pametan mladi detektiv je na kraju sve povezao: Zaki Haviv nije mogao da bude niko drugi nego Nisim Moše, neupadljiv čovek koji je uhapšen sa Tagarom a potom pušten. Veliki broj agenata upao je u Mošeovu kuću, ali nije našao ništa. U Bagdadu je organizovana potraga epskih proporcija, ali je Zaki Haviv nestao.

A on se, zapravo, nalazio na jedinom mestu na kome policiji nije padalo na pamet da ga traži. Bio je... u zatvoru.

Par dana nakon što su ga pustili posle hapšenja sa Tagarom, Ben-Porata je probudilo glasno lupanje na vratima. „Otvaraj, policija!“ vikali su agenti. Ben-Porat je mislio da je gotov. Kuća nije imala zadnji izlaz, i u Bagdadu nije bilo nikoga ko bi ovog puta mogao da ga spase. A znao je i to da za čoveka kao što je on irački sudovi imaju samo jednu presudu: vešala. Pomirio se sa sudbinom i otvorio vrata. Pred njim su stajala dva policajca. „Uhapšen si“, reče jedan. Ben-Porat je odglumio iznenađenje. „Ali zašto? Šta sam uradio?“

„Ma ništa strašno“, odgovori policajac. „Automobilska nesreća. Hajde, oblači se“.

Ben-Porat nije mogao da veruje svojim ušima. Potpuno je zaboravio na nesreću u kojoj je učestvovao pre nekoliko meseci. Ignorisao je poziv suda i sada je došao čas da se suoči sa iračkim pravosudnim sistemom. Suđenje je trajalo kratko, jedva sat vremena. Osuđen je na dve nedelje zatvora. I tako, dok je čitava vojska iračkih agenata mahnito tragala za njim, Zaki Haviv je otplaćivao svoj dug društvu sedeći u bagdadskom zatvoru.

Pre nego što su ga dve nedelje kasnije pustili, odveli su ga u sedište policije da ga fotografišu i uzmu mu otiske prstiju. Znao je da mu, ako do toga dođe, nema spasa. Identifikovaće ga kao Zakija Haviva, a ako se to desi — provešće u zatvoru mnogo duže od dve nedelje. Hodao je bagdadskim ulicama sa svoja dva pratioca, u pravcu sedišta policije, koje nije bilo baš blizu. Usput su prošli kroz prometan suk Šurja, egzotičnu pijacu prepunu minijaturnih mračnih radnji, prodavaca koji su iz sveg glasa hvalili svoju robu i uskih vijugavih uličica. Kada mu je delovalo da je došao pravi trenutak, Ben-Porat odgurnu svoje pratioce u stranu, uskoči u masu i nestade. Policajci nisu čak ni pokušali da ga pojure. I onako je trebalo da bude pušten za manje od sat vremena, pa zašto bi se uzalud trudili?

Međutim, kada su prijavili šta se desilo, nastao je potpuni haos. Dozvolili su da im pobegne Zaki Haviv, najtraženiji čovek u Iraku! Opoziciona štampa je saznala za događaj i vrištećim naslovima se obrušila na nesposobnu vladu. „Gde je Haviv?“, pitali su novinari, i odgovarali: „Haviv je otišao u Tel Aviv!“

Ben-Poratovi nadređeni su za to vreme u Tel Avivu pažljivo pripremali njegov beg iz Iraka. Sa odvažnim planom se započelo dok se Ben-Porat krio u kući prijatelja. Baš tada je u toku bila velika akcija: iz Iraka se čitava jevrejska zajednica avionima prebacivaia preko Kipra u Izrael. Irak je napuštalo skoro 100. 000 Jevreja i veliki avioni su uzletali gotovo svake noći.

Dvanaestog juna uveče, Ben-Porat je obukao ono najbolje što je imao i zaustavio taksi. Prijatelji su ga prethodno polili arakom — lokalnom rakijom — i on se, smrdeći na alkohol, stropoštao na zadnje sedište pretvarajući se da spava. Vozač je pijancu pomogao da izađe iz kola, usmerio ga ka uličici koja je vodila ka bagdadskom aerodromu, a onda otišao. Kada je

ostao sam, Ben-Porat je požurio do ograde koja je okruživala aerodrom — tačno je znao na kom mestu je prosečena — i provukao se kroz nju. Iseljenici su se ukrcavali i avion se polako kretao po pisti. Međutim, pilot je u tom trenutku iznenada uperio svetla prema kontrolnom tornju, čime je na trenutak zaslepio kontrolore leta. Avion je ubrzao, a na visini tri metra od zemlje otvorila su se zadnja vrata, kroz koja je spušten konopac. Izašavši iz mraka, Ben-Porat je skočio ka avionu, zgrabio konopac i uskočio u avion, koji je istog trenutka uzleteo. Ni zemaljsko osoblje ni putnici nisu bili svesni šta se desilo, a Ben-Porat je iz Iraka pobegao kao u akcionom filmu.

Leteći iznad grada, avion je tri puta ugasio pa upalio svetla. „Bogu hvala“, promrmlja grupa muškaraca okupljena na jednom krovu. Prijatelj im je bio na sigurnom.

Nekoliko sati kasnije, Haviv je zaista stigao u Tel Aviv.

Oženio se svojom dragom i okrenuo se politici. Bio je narodni poslanik, ministar u Vladi, a danas je cenjeni lider iračkih Jevreja u Izraelu.

Oni koje je za sobom ostavio u Bagdadu nisu bili iste sreće. Jevreji su hapšeni, prebijani i mučeni, a Tagaru i još dvadeset dvojici je suđeno za subverzivno ponašanje. Dva cenjena bagdadska Jevrejina, Šalom Salah i Josef Bacri, optuženi su za posedovanje eksploziva i oružja, i osuđeni na smrt. Nekoliko dana pre nego što mu je počelo suđenje, Tagar je — probudivši se usred noći — zatekao oko sebe punu ćeliju policajaca. „Noćas ćeš biti obešen“, saopštio mu je glavni islednik.

„Ne možete čoveka da obesite bez suđenja!“, protestovao je Tagar.

„Ma nemoj? Već znamo sve o tebi — da si izraelski oficir i špijun — i ništa nam drugo nije potrebno“.

U ćeliju je ušao bradati rabin, seo pored Tagara i krenuo da mu čita iz Psalama. U pola četiri oficiri su ga sproveli do prostorije za izvršenje smrtnih kazni. Hodao je između njih u potpunom šoku. Pre samo nekoliko nedelja posetio je svoju porodicu u Jerusalimu, a onda je — na putu ovamo — uživao u čarima Pariza i Rima. A sad će visiti o konopcu.

Iračani su ga naterali da potpiše nekoliko formulara — birokratija čak i u ovakvim trenucima traži svoje — a onda mu je dželat oduzeo prstenje i sat. Tagar je zatražio da mu se telo prebaci u Izrael. Dželat ga je doveo do vrata u podu, postavio ga na određeno mesto i za noge mu vezao vreće sa peskom. Naterali su ga da okrene leđa dželatu, koji mu je oko vrata stavio omču i uhvatio ručku kojom su se otvarala vrata u podu. Crnu kapuljaču koju su pokušali da mu navuku na glavu je odbio. Dželat je pogledao u pravcu komandanta, a on je sa još nekolicinom stajao ispred čoveka koji se spremao da umre. Tagar pomisli na svoju porodicu, na svoj rodni Jerusalim, na život koji je mogao da bude pred njim. „Hoće li mi se slomiti vrat?“ — zapitao se i osetio kako mu čitavo biće obuzima strepnja.

Međutim, oficiri tada iznenada napustiše prostoriju, a Tagara pomeriše s vrata u podu. Mrgodni dželat mu je potom s nogu uklonio vreće sa peskom i omču oko vrata, mrmljajući kako mu je izmakla nadnica za tu noć. Tagar je u tom trenutku, potpuno zbunjen, shvatio da ipak neće umreti! Čitavo smaknuće, sve do najsitnijih detalja, bilo je lažno. Nadali su se da će ga slomiti i tako saznati još podataka o njegovim saradnicima. Posrćući nazad ka svojoj ćeliji, Tagaru je bilo jasno da ipak neće skončati u iračkom zatvoru. Prijatelji će ga izvući.

Po završetku procesa je osuđen na smrt, ali mu je osuda odmah preinačena u doživotnu robiju. Bacri i Salah su obešeni. Poslednju noć na zemlji su proveli sa Tagarom, koji je pokušavao da ih oraspoloži.

Tada je za „Judkea“ započelo mučno putovanje, koje je, ipak, nekako uspeo da preživi. Okružen ubicama, političkim zatvorenicima i čuvarima-sadistima u nekoliko iračkih zatvora, nastavio je da veruje u to kako neće tu umreti. Jednog dana će biti slobodan!

Na to je morao da čeka devet godina. General Abdul Karim Kasem je 1958. godine vojnim pučem preuzeo vlast i ubio iračkog premijera i kraljevsku porodicu. Dve godine kasnije neki od njegovih najbližih saradnika skovali su plan da ubiju i njega (što će nekoliko godina kasnije i uraditi). Mosad je saznao za njihov plan, pa je ramsad istog trenutka uspostavio vezu sa onima koji su bili lojalni Kasemu i sa njima postigao dogovor: saopštiće im imena zaverenika u zamenu za oslobođenje jehude Tagara.

Tagar je sedeo u svojoj mračnoj, sumornoj ćeliji kada su došli stražari i doneli mu čistu uniformu bez oznaka. „Oblači se!“, naredili su mu. „Ideš u Bagdad“.

Policijski automobil je zapanjenog Tagara odvezao u kraljevsku palatu. Nekoliko vojnika ga je sprovelo do ogromne kancelarije, u kojoj je za izrezbarenim stolom sedeo poznat lik — niko drugi nego predsednik Kasem. Tagaru je iznenada postalo. jasno: puštaju ga na slobodu! Kasem je dugo proučavao lice Izraelca. „Recite mi“, najzad je progovorio, „ako bi izbio rat između Iraka i Izraela, da li biste se borili protiv nas?“

„Kada se vratim u svoju zemlju“, odgovorio je Tagar, „učiniću sve što mogu da između Izraela i arapskih država dođe do međusobnog razumevanja i mira. Ali, ako bi došlo do rata, boriću se na strani Izraela, baš kao što ste se i Vi mnogo puta borili za svoju zemlju“.

Mora da se Kasemu dopao odgovor. Ustao je. „Kada dođete kući“, zamolio je, „recite svom narodu da je Irak sada nezavisna država. Više nismo imperijalistički lakeji“.

Tagara su kolima odvezli do aerodroma. Još uvek nije mogao da poveruje šta se događa. Stavili su ga u avion za Bejrut, pa za Nikoziju na Kipru, a onda je najzad stigao i u Izrael. Na aerodromu su ga čekale kolege i prijatelji. Očekivali su da ga vide slomljenog, kao ruinu u ljudskom obliku — ali je iz aviona izašao isti onaj bodar, ekstrovertan, nasmešen čovek koga su poslednji put videli pre više od devet godina. „Kako si uspeo da preživiš?“, pitali su ga. „Kako si sačuvao zdrav razum, optimizam?“ „Znao sam da ćete me izvući“, odgovorio je jednostavno Judke.

Vrativši Tagara kući, Mosad je pokazao da poštuje još jedno od načela koja su ustanovljena u vreme nastanka organizacije: za operativce se mora boriti na sve načine, svim sredstvima, i za to nijedna žrtva nije prevelika.

Vrativši se u Izrael, Tagar se oženio, dobio decu i — po završetku briljantne diplomatske karijere u inostranstvu — postao profesor univerziteta.

Reuven Šiloah nije imao nikakve veze sa tragedijom koja se desila u Bagdadu, ali je 1952. godine ipak podneo ostavku. Zamenila ga je nova zvezda sveta senki u kome su operisale izraelske tajne službe.

Mali Iser.

Četvrto poglavlje

SOVJETSKA KRTICA I TELO U MORU

Ze'ev Avni oduvek je želeo da bude agent Mosada.

Kada je jednog kišnog dana u aprilu 1956. stupio u sedište službe, iz sveg srca se nadao da će odatle izaći kao njen pripadnik. Godinama je nastojao da i on postane jedan od onih malobrojnih koje su primali, i to mu je bio glavni cilj u životu.

Rođen je u Rigi (u Letoniji) kao Volf Goldštajn, ali je odrastao u Švajcarskoj; za vreme Drugog svetskog rata služio je u švajcarskoj vojsci, da bi 1948. godine emigrirao u Izrael. Promenio je ime u hebrejsko — Ze'ev Avni — i, pošto je nekoliko godina živeo i radio u kibucu Hazorea, prešao je u Ministarstvo spoljnih poslova, koje ga je poslalo u Brisel. Simpatičan i načitan, govorio je nekoliko jezika. Nadređene je brzo uspeo da šarmira svojim lepim manirima i radnim navikama, kao i spremnošću da se dobrovoljno javlja za sve moguće zadatke, a naročito one koji su bili vezani za Mosad. Kad god je bilo potrebno da neki diplomata tajno prenese nekakva dokumenta, da hitno otputuje u drugi grad, da odnese dokumentaciju tajnoj jedinici Mosada negde u Evropi — Avni se uvek javljao prvi. Njegova česta saradnja sa Mosadom učinila ga je, nezvanično, njihovim čovekom u Evropi, a intenzivirana je nakon što je prebačen u izraelsku ambasadu u Beogradu, u Jugoslaviji. U pismima koja je slao ramsadu, Iseru Harelu, Avni je nekoliko puta sugerisao da se u Beogradu osnuje ogranak službe. Harel je to odbio, smatrajući da Mosad nema potrebe za ogrankom u Beogradu, ali se Avni nije predavao. Aprila 1956. privatno je otišao u Izrael i zamolio da se sastane sa ramsadom. Želja mu je uslišena, pa je tog dana trebalo da se po prvi put sretne sa Iserom Harelom.

U Harelovu kancelariju, koja se nalazila u jednoj staroj zgradi u nekadašnjem nemačkom delu Tel Aviva, ušao je napet i nervozan. Harel je za ramsada postavljen pre nešto manje od četiri godine, ali je već važio za legendu. Ljudi su se plašili tog niskog, enigmatičnog čoveka, ali su mu se istovremeno i divili; o njemu su se po hodnicima Mosada širile mnoge istinite i izmišljene priče. Avni je već čuo ponešto o Harelu, koga su kolege — kako bi ga razlikovale od zloglasnog „Velikog Isera" — zvale „Mali Iser". Znajući za glasine o tvrdoglavosti Malog Isera, njegovim grubim manirima i fantastičnoj intuiciji, Avni se pribojavao susreta sa njim.

Međutim, nizak, vitak i proćelav čovek u bež pantalonama i košulji sa kratkim rukavima, a koji je dočekao Avnija u asketski uređenoj kancelariji, bio je ljubazan i blag. Priznao je da je impresioniran Avnijevim ponašanjem i političkim veštinama. Pitao ga je zašto je baš sada došao u Izrael, što je Avni objasnio time da ga je ćerka iz prvog braka zamolila da dođe.

„Koliko ima godina?““, upitao je Iser uz osmeh.

„Osam.“

„Osam?“, Iser je delovao iznenađeno. Činilo mu se čudnim da diplomata požuri kući iz inostranstva samo zato što je ćerkica izrazila želju da ga vidi. Avni mu je tada detaljno objasnio složen odnos koji je postojao između njegove prve žene, deteta i sadašnje supruge. Iser se tada unervozio, prekinuo ga u pola rečenice i rekao mu da Mosad nema nameru da otvara ogranak u Beogradu. A što se tiče Avnijeve budućnosti, rekao je: „Videćemo pošto se završi Vaš boravak u Jugoslaviji“. Avni je bio očajan.

Ipak, pre nego što je Avni otišao, Iser je predložio da se za par dana još jednom sastanu, „ali ne u ovoj zgradi, ovde mnogo ljudi stalno ulazi i izlazi. Doći ćete u moju tajnu kancelariju u centru grada; odvešće Vas moj vozač“.

Još uvek ima nade, razmišljao je Avni. Zašto bi inače Iser tražio da se ponovo vide?

Nekoliko dana kasnije Avni je ušao u običan stan u centru Tel Aviva. Više nije bilo razloga da se pribojava Isera; na prvom sastanku se prema njemu ponašao sasvim prijateljski.

Iser ga je sačekao i uveo ga u veliku prostoriju: goli zidovi, radni sto, par stolica, prozori zatvorenih kapaka. Kako je Avni seo, tako se Iser pretvorio u razjarenog bika. Iskrivljenog lica je udarao pesnicama po stolu i urlao: „Ti si sovjetski agent! Priznaj!“. Nastavio je da lupa o sto, vičući: „Znam da su te poslali Sovjeti! Znam da si špijun! Priznaj!“ Izbezumljen, Avni se sledio. Nije bio u stanju da izgovori ni reč.

„Priznaj! Ako budeš sarađivao sa mnom, pokušaću da ti pomognem, ali ako ne budeš...“

Avniju je srce bubnjalo u grudima. Oblio ga je hladan znoj i činilo mu se da mu je jezik težak kao olovo. Bio je ubeđen u to da mu je kucnuo poslednji čas i da će ga Iser ubiti.

Najzad je prikupio snagu i izgovorio nekoliko reči.

„Priznajem“, promrmljao je. „Radim za Ruse“.

Iser je otvorio zakamuflirana vrata i u sobu su ušla njegova dva najbolja agenta i jedan pripadnik policije. Policajac je uhapsio Avnija i odveo ga u zgradu koja je korišćena za ispitivanje osumnjičenih. Tu je, korak po korak, ovaj otkrio svoj identitet i pravi cilj. Još od tinejdžerskog doba bio je vatreni komunista, a sovjetska služba GRU (špijunska služba Crvene armije) regrutovala ga je još dok je živeo u Švajcarskoj. Tokom Drugog svetskog rata špijunirao je za Sovjetski Savez. Nedugo potom mu je rečeno da emigrira u Izrael i tu čeka. Biće krtica — jedan od onih agenata koji godinama, pa i decenijama, rade u potaji. Godinama je čekao da stigne poruka iz Moskve, ali su špijunske glavešine u Rusiji odlučile da kontaktiraju s njim tek kada je dobio mesto u Briselu. Odatle im je prenosio važne informacije o poslovima koje je Izrael sklapao sa belgijskom državnom kompanijom za proizvodnju oružja, saopštavao im šifre koje su koristila izraelska ministarstva spoljnih poslova, a otkrio im je čak i imena dvojice bivših nacista koji su u Egiptu špijunirali za Izrael. Dva Nemca su, na veliko iznenađenje njihovih nadređenih, ubrzo proterana iz Egipta. Međutim, ruskim oficirima koji su bili zaduženi za Avnija to nije bilo dovoljno. Tražili su da se

infiltrira u Mosad. I Avni je to pokušavao, na sve moguće načine, sve do trenutka kada je Iser dreknuo: „Priznaj!“

A kada je priznao, čekalo ga je iznenađenje: iz Iserove klopke je mogao da izađe i kao slobodan čovek! Ramsad protiv njega nije imao ama baš ništa — postojala je samo sumnja — nije bilo čak ni naznaka o postojanju ikakvih dokaza o špijunaži. Jeste, neko je Iseru davno napomenuo da je Avni proteran iz kibuca zbog svojih komunističkih stavova. Ali sovjetski špijun?

Iser je delovao isključivo po intuiciji. Avnijevi neprestani pokušaji da se priključi Mosadu; čudna poseta ćerki; njegova nastojanja da ubedi Isera da osnuje ogranak Mosada u Beogradu... Sve te sitnice su se spojile u Iserovom briljantnom umu i dovele ga do neočekivanog zaključka: da je krtica-izdajnik na putu da prodre u izraelski *sanctum sanctorum*.

Avni je na suđenju sve priznao; osuđen je na četrnaest godina robije, ali je posle devet pušten na uslovnu slobodu. Postao je psiholog i od tada je uzoran građanin. Iser je svom biografu ispričao da je Avni bio najopasniji špijun koji je ikada uhvaćen u Izraelu, ali je, nazivajući ga „špijunom-džentlmenom“, rekao i to da je bio „najšarmantniji“.

Sam Avni nam je ispričao da se tokom kasnijih godina sprijateljio sa nekolicinom visokih policijskih rukovodilaca i islednika Šabaka (službe koja je po načinu rada slična američkom FBI-ju).

Operacija Pigmalion — kako je afera Avni bila nazvana — mnogo godina je bila jedna od najčuvanijih tajni Mosada. Ali za one koji su poznavali situaciju, ona je predstavljala samo još jedan dokaz neverovatnih Iserovih sposobnosti.

Ali, ko je bio Mali Iser? Ćutljiv, stidljiv i tvrdoglav kao mazga, navodno je rođen u Dvinsku, prastarom gradu-tvrđavi u carskoj Rusiji. Priča se da je, kada je u osamnaestoj godini emigrirao u Izrael, u ruksaku nosio veknu hleba u kojoj je bio zapečen revolver. Mali Iser se prvo skrasio u kibucu Šefajim, gde se oženio veselom i lepom jahačicom Rivkom. Izdržljiv, tvrdoglav i uporan, kibuc je napustio iz nepoznatih razloga. Na leđima je poneo samo košulju, a sa sobom poveo ženu i dete. Za vreme Drugog svetskog rata priključio se Hagani, gde je uskoro postao rukovodilac Jevrejskog odeljenja službe Šaj, koje se bavilo praćenjem rada izdajnika i disidenata. „Disidenti“ su bili pripadnici Irguna i grupe Štern — dve tajne desničarske organizacije koje su se suprotstavljale vladavini i politici Davida Ben-Guriona i ideji organizovane jevrejske zajednice. Po uklanjanju „Velikog Isera“, Mali Iser je preuzeo Međunarodnu službu bezbednosti, Šabak.

Tek što je Mosad započeo sa radom, Ben-Gurion je iznenada prihvatio ostavku Reuvena Šiloaha i na čelo Mosada postavio Isera. Zvaničan razlog za ovu promenu bila je automobilska nesreća u kojoj je Šiloah — kako se pričalo — bio trajno onesposobljen; međutim, u Mosadu se govorkalo i to da je Iser izgurao Šiloaha sa funkcije tako što je Ben-Guriona ubedio da je ramsad zaista erudita i jedan generalno fini čovek, ali da nije sposoban za vođenje grupe žestokih agenata i izvođenje tajne operacije.

Tajna špijunska organizacija je pod Iserovim vođstvom dobila svoj konačan oblik. Sastojala se od pet službi: Mosada, Šabaka, Amana (vojne tajne službe), specijalnog ogranka

policije i istraživačkog odeljenja Ministarstva spoljnih poslova. Važne su bile samo Mosad, Aman i Šabak, dok se preostale dve nisu smatrale jednako bitnim. Direktori pet službi i njihovi zamenici činili su „Rukovodeći odbor“. Iser je postavljen za predsedavajućeg, a Ben-Gurion mu je smislio i posebnu titulu: *memuneh* — izvršni direktor službi bezbednosti. Kada je postavio Malog Isera na novi položaj, Ben-Gurion mu je rekao: „Iako sada imaš Mosad, podrazumeva se da ćeš nastaviti da vodiš i Šabak“. Iser je sam odabrao novog direktora Šabaka, ali je kontrolu i nad Mosadom i nad Šabakom zadržao u svojim rukama.

Tako je Mali Iser postao Bog Otac izraelske špijunaže.

Afera Pigmalion bila je samo jedna od mnogih ključnih operacija koje je Iser sproveo tokom prvih godina postojanja izraelske države; većina je bila uperena protiv sovjetskih špijuna, od kojih su mnogi uhvaćeni, uhapšeni ili proterani.

Ali nisu svi špijuni radili za Sovjete — i nema baš svaka špijunska priča srećan kraj.

* * *

Jednog popodneva početkom decembra 1954. godine usamljeni transportni avion kružio je nad istočnim Mediteranom. Kada su se piloti uverili da u oblasti nema nijednog broda, vrata aviona su se otvorila i u more je izbačen poveći tovar. Bilo je to ljudsko telo.

Avion se okrenuo i sat kasnije sleteo u Izrael. Time se završila Operacija Inženjer (ovo nije pravo ime te operacije), koja je više od pedeset godina morala da se drži u najvećoj tajnosti.

1949. godine tri brata Jevrejina su iz Bugarske stigla u Haifu. Najstariji, Aleksandar Izrael, tek što je diplomirao na Tehničkom fakultetu u Sofiji. Prijavio se za vojsku, gde je dobio čin kapetana i raspored u Izraelskoj mornarici. Kapetan Izrael bio je naočit i izuzetno šarmantan mladić. Nadređeni su cenili njegove sposobnosti, pa je mu je dodeljeno da se bavi super tajnim istraživanjima u oblasti elektronskog ratovanja i razvijanja novog oružja. Odobren mu je pristup najosetljivijim dokumentima. Promenio je ime u hebrejsko Avner i 1953. godine se oženio Matildom Arditi, lepom mladom ženom turskog porekla. Mladi par se nastanio u Haifi, u blizini izraelske glavne pomorske baze. Matilda je bila veoma zaljubljena u svog harizmatičnog muža i potpuno nesvesna ružnijih aspekata njegove ličnosti.

Nije, na primer, znala da ovaj ima poveći i šarolik policijski dosije. Avner Izrael je bio optužen da je isti stan izdavao većem broju stanara i da se predstavljao kao predstavnik kompanije koja proizvodi frižidere; uzimao je kaparu za kućne aparate koji nikada nisu isporučeni. Bilo je tu i drugih sumnjivih radnji. Jedan od predmeta je dospeo i na sud, i Avner je pozvan da se 8. novembra 1954. pojavi na suđenju.

Već u poodmakloj trudnoći, Matilda nije ništa znala o muževljevim prevarama, kao ni o njegovoj ljubavnoj aferi sa lepuškastom službenicom italijanskog konzulata u Haifi. Avner je ljubavnici bio ponudio čak i brak. Italijanka je pristala, ali pod jednim uslovom: da on prethodno pređe u katoličanstvo.

To za mladog Avnera nije predstavljalo nikakav naročit problem. Jednom je već menjao veru, u Bugarskoj, kada je bio primoran da se oženi još jednom hrišćankom koju je uspeo da zavede. Preteći oružjem, pobesnela devojčina porodica je od njega zahtevala da promeni veru i oženi se. Pobegao je iz Sofije odmah posle venčanja, ali se kasnije, pošto mu se supruga ubila, vratio i Sofiji i judaizmu. Sada se ponavljala ista priča. Otputovao je sa ljubavnicom u Jerusalim, krstio se u manastiru *Tera Santa* i promenio ime u Ivor. Koristeći dokumenta koja mu je izdala katolička crkva, šarmantni kapetan se prijavio Ministarstvu unutrašnjih poslova i dobio pasoš na novo ime, Aleksandar Ivor.

Ivor i Italijanka su odlučili da se venčaju 7. novembra 1954. Suđenje u Haifi je bilo zakazano za 8. novembar. Ali Avner Izrael, poznat i kao Aleksandar Ivor, nije imao nameru da se pojavi ni na jednom, ni na drugom događaju. Došlo je vreme da nestane.

Kapetan Izrael je krajem oktobra otišao na dvonedeljno odsustvo. Nije imao izlaznu vizu — ali zato Aleksandar Ivor jeste, kao i kompletna dokumenta, od kojih su neka bila prava, a neka lažna. Kupio je kartu za Rim i otputovao 1. novembra. Ni supruga ni „verenica“ nisu znale da odlazi. Pošto joj je verenik nestao, zabrinuta Italijanka je započela potragu, da bi se na kraju obratila i policiji u Haifi. Uz njihovu pomoć je saznala gde živi, da bi se šokirala upoznavši gospođu Matildu Izrael, koja je bila u sedmom mesecu trudnoće.

Stigavši u Rim, Avner Izrael je nestao, ali ne zadugo. Tamošnji lokalni agent Mosada imao je pouzdane izvore u arapskoj diplomatskoj zajednici u Italiji. Sedamnaestog novembra je u sedište Mosada u Tel Avivu stigao hitan telegram: „Izraelski oficir Aleksandar Ivor ili Ivon ili Ivi je ovde i pokušava egipatskom vojnom atašeu da proda vojne podatke“.

Ramsad i novi direktor Šabaka, Amos Manor, ujedinili su snage kako bi saznali o kome se radi. Za nekoliko dana su otkrili identitet čoveka i zgranuli se nad činjenicom da se radi o oficiru Izraelske mornarice. Sadržina narednog telegrama koji je stigao iz Rima uznemiravala je još više: agent Mosada je javio da je kapetan Izrael Egipćanima prodao detaljne planove velike baze IDF-a u Izraelu, za šta mu je plaćeno 1.500 američkih dolara, koje je položio u banku Kredi Suis. Obećao je Egipćanima još podataka i pristao da odleti u Egipat na razgovor.

Nekoliko dana kasnije stigao je još jedan telegram: „Egipatska ambasada je od kompanije TWA naručila dve karte do Kaira za kraj novembra. Reklo bi se da putuju egipatski vojni ataše i izraelski oficir“.

U Mosadu su odjeknula zvona za uzbunu. Po Iserovom mišljenju, postojala je ogromna razlika između doušnika koga ispituje vojni ataše u stranoj zemlji, i prebacivanja istog tog doušnika u glavni grad Egipta, gde će ga ispitivati stručnjaci koji će od njega umeti da izvuku još detaljnije i potencijalno štetnije informacije. Iser je bio rešen da po svaku cenu spreči odlazak Avnera Izraela u Kairo.

Odlučio je da u Rim pošalje grupu operativaca. U tim ranim danima Mosad još nije imao odeljenje za operacije, tako da je angažovana operativna jedinica Šabaka. Komandant jedinice, jedan od najboljih agenata koje je Izrael ikada imao, uživao je među svojim ljudima status legende. Zvao se Rafi Eitan. Rođen u kibucu, zdepast, nasmejan i sa naočarima — bio je sitan i veseo, ali i neustrašiv, kreativan i nemilosrdan. Kao borac Palmaha u godinama koje

su prethodile proglašenju nezavisnosti, blisko je sarađivao sa Alia Betom, tajnom organizacijom koja je uprkos britanskim ograničenjima krijumčarila Jevreje u Palestinu. Jevreji su iz Evrope bežali polu-raspadnutim čamcima, izbegavajući britanske ratne brodove koji su krstarili palestinskim vodama, pristajali na napuštenim plažama, a potom se utapali u lokalno jevrejsko stanovništvo. Rafijev najpoznatiji podvig bilo je dizanje u vazduh britanske radarske instalacije na planini Karmel, nedaleko od Haife, uz čiju pomoć je primećeno da se približavaju čamci Alia Beta. Da bi stigao do radara, tada je morao da puzi kroz strahotu kanalizacionih cevi, zbog čega je zaradio nadimak „Smrdljivko Rafi“. Operacije u kojima je kasnije učestvovao tokom Rata za nezavisnost samo su potvrdile njegovu hrabrost i lukavu inteligenciju. Kad god je Iser sastavljao timove operativaca, regrutovao je ljude sa različitom prošlošću: one koji su preživeli Holokaust, veterane Palmaha i Hagane, kao i bivše članove Irguna i grupe Štern — militantne desničare protiv kojih se borio pre nego što je osnovana država. (Jedan od regruta Mosada bio je i Jicak Šamir, nekadašnji vođa grupe Štern i budući premijer Izraela).

Rafi je proglašen za vođu tima operativaca.

U Rim je otišao sa agentima Rafaelom Medanom i Emanuelom (Emom) Talmorom, da bi im se nešto kasnije pridružih i ostali. Odmah su pripremih zasedu na rimskom aerodromu Fjumičino. Tokom poslednjeg brifinga pred polazak, Iser im je naredio da Avnera Izraela zaustave još na aerodromu. „Ne sme da uđe u avion. Napravite nekakvu tuču, savladajte ga, čak ga i ranite ako bude neophodno. A ako ništa od svega toga ne uspe — pucajte i ubijte ga!“

To je bio prvi put da su izraelski agenti dobili dozvolu da nekome oduzmu život.

Međutim, do napada na aerodromu nikada nije došlo. Informacije o putu u Egipat bile su pogrešne; Izrael je neko vreme ostao u Rimu, a onda ga iznenada napustio i krenuo na putovanje po Evropi. Eitanov tim mu je sve vreme bio za petama. Kao da je pokušavao da se otarasi onih koji ga prate, šetao je od grada do grada: Cirih, Ženeva, Đenova, Pariz, Beč...

A onda je odjednom nestao. Agenti Mosada su ga svuda tražili, ali ga nisu našli. Tada je, međutim, do izražaja došla Eitanova uobičajena srećna zvezda. U Beču je živeo izraelski izaslanik tajne organizacije Nativ, koja se bavila izvlačenjem Jevreja iz Rusije i Istočnog bloka i njihovim prebacivanjem u Izrael. Pripadnik Nativa je održavao bliske veze sa Mosadom. Jednog decembarskog dana ga je iznenadila supruga, rođena Bugarka.

„Nećeš verovati“, reče mu ona, blistajući. „Šetam jutros ulicama i naletim na prijatelja iz Sofije! Godinama ga nisam videla. Išli smo zajedno u školu, u isti razred! Kakva neverovatna slučajnost, zar ne“upita je muž.

„Aleksandar Izrael. Idemo sutra na ručak“.

Izaslanik Nativa je znao da Eitan traži čoveka koji je odgovarao opisu koji mu je dala supruga, pa ga je odmah obavestio. Sledećeg dana dva agenta Mosada su otišla na ručak u isti restoran i sela nedaleko od stola za kojim su Aleksandar Izrael i njegova prijateljica razmenjivali uspomene iz detinjstva. Pošto se Izrael rastao od Bugarke, agenti ga više nisu ispuštali iz vida.

Nekoliko dana kasnije, „Aleksandar Ivor“ se ukrcao u avion *Ostrijan Erlajnsa* za Pariz. Do njega je sedela privlačna mlada žena. Kao nepopravljiv ženskaroš, Ivor je sa njom započeo razgovor, na šta je ona pozitivno odgovorila. Dogovorili su se da izađu jedne večeri u Parizu. Malo pre nego što je avion sleteo, devojka se okrenula oficiru: „Na aerodromu me čekaju neki prijatelji. Da li biste možda da nam se pridružite? Sigurna sam da će u kolima biti mesta“.

Ivor je bio oduševljen. Damu su na aerodromu dočekala dva lepo obučena gospodina. Sve četvoro uđoše u kola i krenuše ka Parizu. Ivor je sedeo do vozača. Pao je mrak; vozač je primetio da na slabo osvetljenoj raskrsnici neki čovek stoji i maše, kao da da stopira. „Hajde da ga povezemo“, reče. Kada se zaustavio, „autostoper“ i još nekolicina muškaraca koji su se pojavili iz mraka iznenada okružiše automobil, dok se drugo vozilo isprečilo ispred njihovog.

„Kidnapuju nas!“, povika Ivor. Čovek koji je sedeo iza njega ga tada iznenada zgrabi za vrat. Ivor je mahnito pokušavao da se otme napadaču, ali su se vrata automobila otvorila. Jedan od ljudi koji su stajali napolju uskočio je unutra i savladao ga. Izvukao je pištolj i na hebrejskom povikao: „Samo li se mrdneš — mrtav si!“

Ivor se sledio. Tada mu je lice poklopila ruka u kojoj je bila gaza natopljena hloroformom, i on je potonuo u dubok san.

Krišom su ga odveli u sigurnu kuću u Parizu, gde su ga potom ispitali Rafi Eitan i njegovi ljudi. Priznao je da je Egipćanima prodao tajnu dokumentaciju, i da je to učinio za novac. Iser se javio telefonom iz Izraela i naredio da ga vrate u zemlju. Verovao je da i najveći izdajnici zaslužuju da im se sudi i da se poštuju njihova zakonska prava. Eitan i njegovi ljudi su Avnera uspavali, strpali ga u veliki sanduk i utovarili u Dakotu izraelskog vazduhoplovstva, koja je jednom nedeljno letela iz Pariza za Tel Aviv.

Put do kuće bio je dug i naporan. Avion je morao da sleti u Rim i Atinu po gorivo. Sa grupom je putovao i poznat lekar — anestetičar po imenu Jona Elian. Pre svakog sletanja i uzletanja, doktor bi putniku ubrizgavao uspavljujuće sredstvo. Međutim, pošto je avion uzleteo u Atini, došlo je do tragedije. Ležeći bez svesti, Avner Izrael je iznenada počeo otežano da diše; puls mu se ubrzao, a srce počelo da preskače. Dr Elian je učinio sve što je mogao ne bi li ga stabilizovao i stavio stvari pod kontrolu — pokušavao je čak i da ga oživi disanjem usta na usta — ali ništa nije vredelo. Zatvorenik je preminuo davno pre nego što je avion sleteo u Izrael.

Odmah po sletanju, agenti Mosada su pozvali Isera i obavestili ga o Izraelovoj smrti. Ramsad im je naredio da telo ostave u avionu, a pilotu je rečeno da odmah ponovo uzleti. Telo je izbačeno iz aviona daleko od obala Izraela.

Ovaj neplanirani nesrećni slučaj izazvao je nervozu u sedištu Mosada. Iser je požurio do kancelarije premijera Moše Šareta i zamolio ga da imenuje istražni odbor koji će da istraži okolnosti pod kojima je oficir preminuo. Šaret je osnovao odbor koji se sastojao od dvojice članova i koji je agente Mosada oslobodio svake sumnje. Zaključeno je da su agenti samo pokušavali da čoveka dovedu na suđenje i da nisu imali nikakve veze sa njegovom smrću. Smrt oficira je očigledno izazvala prevelika doza uspavljujućeg sredstva koje mu je ubrizgao lekar. Kada ga je godinama kasnije neko pitao o ovom događaju, lekar je rekao da je smrt

nastupila usled nagle promene pritiska u avionu. (Lekar je 1960. godine učestvovao i u hvatanju Ajhmana u Argentini, ponovo u svojstvu anestetičara).

Iserovi ljudi su proverili dokumenta Avnera Izraela i otkrili jemstvo i pisma preporuke Katoličke crkve u Jerusalimu; pošto proda tajne Egipćanima, planirao je da pobegne u Južnu Ameriku. Agenti su mu u koferu našli kartu za brod do Brazila.

Sledeći problem sa kojim je Iser morao da se suoči bila je Izraelova porodica. Smatrao je da je red pozvati Matildu da dođe u kancelariju, i ispričati joj šta se tačno desilo. Međutim, osramoćeni time kako se cela stvar završila, čelnici Mosada su smatrali da je bolje da se priča zataška. Premijer Šaret ih je u tome podržao. Mosad je pustio da u štampu procure izmišljene vesti o kapetanu Avneru Izraelu, u kojima se nagoveštavalo da je iz zemlje pobegao pošto se upetljao u dugove i ljubavne afere. Ove priče su dugo prodavale novine.

Matilda, braća njenog supruga i njen sin Moše Izrael — Ivor godinama nisu znali šta se stvarno desilo. Verovali su da je još uvek negde živ, možda u Južnoj Americi. Ta Mosadova laž je bila neoprostiva.

Prvi neuspeh ove misije se odnosio na to kako je Izrael tretiran, bez obzira na to što se radilo o izdajniku; drugi se ticao konspirativnog ćutanja, brisanja njegovog imena iz vojne evidencije, i laži koje su saopštene njegovoj supruzi i braći. Rafi Eitan i nekoliko agenata Mosada su se čvrsto usprotivili ramsadovoj odluci da se telo izbaci u more, a da se porodici servira laž — međutim, ruke su im bile vezane. „Mali Iser je tih dana bio Gospodar Bezbednosti“, rekao nam je Eitan. „Bio je apsolutni vladar svih tajnih službi, tako da se pripadnici te zajednice nikada nisu protivili njegovim odlukama“.

Objavljivanje ove priče godinama kasnije pokazuje koliko je teško uništiti tragove nečijeg postojanja. Čak i kada više nisu živi, ljudi vam se ponekad obrate iz groba.

Peto poglavlje

„AH, TO? MA TO JE GOVOR HRUŠČOVA...“

Sve je počelo jednom ljubavnom aferom.

U proleće 1956. Lucija Baranovski je bila smrtno zaljubljena u zgodnog novinara Viktora Grajevskog. Njen brak sa pomoćnikom ministra komunističke vlade Poljske se raspadao; jedva da su se više i viđali. Lucija je radila kao sekretarica Edvarda Očaba, generalnog sekretara Komunističke partije Poljske, tako da se njegovo osoblje vremenom priviklo na to da šarmantni Viktor često posećuje lepu devojku. Lucija nije krila osećanja koja je gajila prema naočitom mladom čoveku.

Viktor je bio urednik *Poljske novinske agencije* (PAP), i bio je zadužen za praćenje događaja u Sovjetskom Savezu i istočnoj Evropi. U stvari je bio Jevrejin čije je pravo ime bilo Viktor Špilman. Međutim, kada je — još davno — postao član Komunističke partije, prijatelji su ga upozorili na to da sa prezimenom Špilman neće daleko dogurati. Tako ga je promenio u Grajevski, da bi zvučalo kao da je poljsko.

Bio je još dete kada je Nemačka u Drugom svetskom ratu okupirala Poljsku. Njegova porodica je uspela da pređe u Rusiju i tako za dlaku izbegne Holokaust. Posle rata su se svi vratili u Poljsku. Hiljadu devetsto četrdeset devete godine Viktorovi roditelji i mlađa sestra emigrirali su u Izrael, ali Viktor, odani i vatreni komunista, nije hteo sa njima. Kao poštovalac Staljina, imao je žarku želju da doprinese stvaranju radničkog raja.

Međutim, niko nije znao — ni prijatelji i kolege, čak ni njegova voljena — da je nezadovoljstvo već bilo počelo da nagriza srce mladog komuniste. Hiljadu devetsto pedeset pete je posetio porodicu u Izraelu i video jedan sasvim drugačiji svet: slobodnu, progresivnu, demokratsku jevrejsku zajednicu — nešto kao san, što se potpuno razlikovalo od komunističke propagande kojoj je do tada bio izlagan. Po povratku u Poljsku tridesetogodišnji Viktor je počeo da razmišlja o preseljenju u Izrael.

Tog aprilskog jutra 1956. godine Viktor je, kao i obično, došao da poseti svoju draganu u kancelariji partijskog sekretara, kada je sa strane na njenom stolu ugledao brošuru u crvenom povezu koja je imala broj i pečat sa natpisom DRŽAVNA TAJNA.

„Šta ti je ovo?“, upita on.

„Ma ništa, govor Hruščova“, odgovori mu ona nehajno.

Viktor se sledio. Čuo je za Hruščovljev govor, ali nikada do tada nije sreo nekoga ko je imao priliku da čuje ili pročita makar i jednu njegovu rečenicu. Bila je to jedna od najbolje čuvanih tajni Komunističkog bloka.

Viktor je znao da je svemoćni generalni sekretar Sovjetske komunističke partije Nikita Hruščov taj govor održao prethodnog februara u Kremlju, na Dvadesetom kongresu Komunističke partije. Nešto pre ponoći tog 25. februara, svi strani gosti i čelnici stranih komunističkih partija zamoljeni su da napuste salu. Hruščov se u ponoć popeo na podijum i obratio sovjetskim delegatima. Bilo ih je 1.400. Pričalo se da je govor koji je održao za sve prisutne predstavljao iznenađenje i užasan šok.

Ali šta je rekao? Po rečima američkog novinara koji je prvi poslao izveštaj na Zapad, govor je trajao četiri sata, a Hruščov je u njemu detaljno opisao stravična zlodela čoveka koga su do tada obožavali milioni komunista širom sveta — Staljina. Pričalo se da ga je tada optužio za ubistvo miliona građana. Neki su šapatom izgovarali da su, slušajući govor, mnogi delegati plakali i u očajanju čupali kosu; padalo se u nesvest, bilo je srčanih udara, a najmanje dvojica su posle te noći izvršila i samoubistvo.

U sovjetskim medijima, međutim, nije bilo ni reči o tome šta je to otkrio Hruščov. Po Moskvi su se širile glasine, a na zatvorenim sednicama najviših organa Komunističke partije čitali su se odlomci iz govora. Kompletan tekst govora se, međutim, čuvao kao da se radilo o državnoj tajni. Viktor je od stranih izveštača čuo da zapadne tajne službe na sve načine pokušavaju da se domognu teksta. CIA je čak bila ponudila nagradu od milion američkih dolara. Smatralo se da bi objavljivanje teksta govora na vrhuncu Hladnog rata između Zapadnog i Sovjetskog bloka moglo da dovede do političkog zemljotresa u komunističkim zemljama i izazove nezapamćenu krizu. U Rusiji i izvan nje, Staljina su slepo obožavale stotine miliona komunista. Otkrivanje njegovih zlodela moglo bi da poljulja tu njihovu veru, a možda da dovede i do raspada Sovjetskog Saveza.

Nikakva nastojanja da se dođe do govora, međutim, nisu urodila plodom. Govor je ostao nepoznat. Viktor je nedavno saznao da je Hruščov rešio da nekoliko numerisanih kopija govora pošalje različitim liderima Komunističke partije u Evropi, i tako se brošura u crvenom povezu našla na Lucijinom stolu.

Kada je Viktor Grajevski ugledao brošuru, na pamet mu je pala suluda ideja. Zamolio je Luciju da mu je pozajmi na nekoliko sati, kako bi mogao da je pročita kod kuće, daleko od kancelarijskog haosa. Na njegovo iznenađenje, ona je pristala. Bilo joj je drago što može da mu ugodi... „Možeš da je uzmeš“, rekla je, „ali moraš da je vratiš do četiri popodne jer tada moram da je zaključam u sef“.

Stigavši kući, Viktor je pročitao govor, koji je zaista bio neverovatan. Hruščov je, hrabro i bez milosti, potpuno rasturio mit o Josifu Visarionoviču Staljinu, otkrivši da je ovaj tokom godina koje je proveo na vlasti počinio monstruozna zlodela i bio odgovoran za smrt miliona. Podsetio je svoje slušaoce na to da je Lenjin, otac Boljševičke revolucije, upozorio partiju u vezi sa Staljinom. Osudio je postojanje kulta ličnosti kada se radilo o čoveku koji je nazivan „Narodnim suncem“. Govorio je o nasilnom preseljavanju čitavih etničkih grupa po Sovjetskom Savezu, što je dovelo do bezbrojnih smrtnih slučajeva; o „velikim čistkama“ (1936 - 1937) tokom kojih je uhapšeno 1,5 miliona komunista, od kojih je 680.000 ubijeno. Od 1966 delegata koji su prisustvovali Sedamnaestom partijskom kongresu, po Staljinovom nalogu je ubijeno njih 848, kao i 98 od 138 članova Centralnog komiteta. Hruščov je govorio i

o „lekarskoj zaveri“, izmišljenim optužbama protiv jevrejskih lekara koji su navodno nameravali da ubiju Staljina i ostale sovjetske rukovodioce. Hruščovljeve reči su Staljina prikazale kao masovnog ubicu koji je bio odgovoran za masakr miliona Rusa, ali i pripadnika drugih nacionalnosti, iako su mnogi od njih bili lojalni komunisti. Za četiri sata svetac se pretvorio u monstruma.

Govor Hruščova je kod Viktora razbio i poslednje iluzije o komunizmu. Shvatio je da u rukama drži eksplozivnu napravu koja bi Sovjetski blok mogla da protrese iz samih osnova. Odlučio je da Luciji vrati crvenu brošuru. Na putu do nje se, međutim, predomislio i otišao na drugo mesto — u izraelsku ambasadu. Prišao je zgradi samouvereno, te se poljski policajci i agenti tajne službe razmakoše kako bi ga pustili da prođe. Nekoliko minuta kasnije sedeo je u kancelariji Jakova Barmora, zvanično prvog sekretara ambasade, a zapravo predstavnika Šabaka u Poljskoj.

Grajevski mu je pružio crvenu brošuru. Izraelac ju je prelistao i ostao otvorenih usta. „Da li biste sačekali nekoliko minuta?“, zapitao je, a potom zgrabio brošuru i napustio prostoriju. Vratio se za sat vremena. Grajevski je shvatio da je Barmor fotokopirao govor, ali nije ništa pitao. Uzeo ga je, sakrio pod kaput i otišao. Stigao je na vreme u Lucijinu kancelariju, i brošura je vraćena u sef. Niko nije kontaktirao s njim, niti ga išta pitao o iznenadnoj poseti izraelskoj ambasadi.

U rano popodne u petak, 13. aprila 1956. godine, Zelig Kac je ušao u kancelariju direktora Šabaka, Amosa Manora. Kac je bio Manorov lični sekretar, a sedište Šabaka se nalazilo u staroj arapskoj zgradi u Jafi, nedaleko od živopisne buvlje pijace. Manor je Kacu postavio redovno pitanje, ono koje postavljao svakog petka: „Ima li nečega iz istočne Evrope?“. Petkom su diplomatskom poštom stizali izveštaji agenata Šabaka koji su delovali iza Gvozdene zavese.

Zelig nonšalantno dobaci da je pre nekoliko minuta iz Varšave dobio „nekakav govor koji je Hruščov održao na kongresu...“, na šta Manor skoči sa stolice. „Šta!?“, zaurla. „Odmah ga donesi!“

Visok i lep mladi čovek, Manor je emigrirao u Izrael tek nekoliko godina ranije. Rođen je u dobrostojećoj porodici u Rumuniji kao Artur Mendelovič i poslat u Aušvic, gde mu je čitava porodica pobijena — roditelji, sestra i dva brata. On je preživeo, ali je, kada je logor oslobođen, imao jedva četrdeset kilograma. Pošto se vratio u Bukurešt radio je za Alia Bet, pomažući u krijumčarenju jevrejskih izbeglica u Palestinu, koju su tada kontrolisali Britanci. Ratno ime Amos, kao i mnoga druga, koristio je da zametne trag. Kada je 1949. godine na njega došao red da krene u Izrael, rumunski državni organi mu to nisu dozvolili. Uspeo je da pobegne sa falsifikovanim češkim pasošem na ime Oto Stanek. Prijatelji su mu dali nadimak „Čovek sa hiljadu imena“. U Izraelu je postao Amos Manor.

Brzo je napredovao kroz hijerarhiju tajnih službi. Iser je njime bio potpuno fasciniran. Manor mu je bio sušta suprotnost. Iser je bio nizak, Manor visok. Iser je bio grub i neotesan, dok je Amosovo ponašanje bilo građansko i ispolirano. Iser se nije bavio sportom, a Manor je bio plivač, fudbaler, teniser i rukometaš. Iser je govorio ruski i jidiš, dok je Manor govorio nekoliko jezika. Iser je bio odani član Laburističke partije, dok Amosa politika uopšte nije

zanimala. Iser se oblačio skromno, a Amos moderno, u evropskom stilu. Uz sve to, bio je inteligentan i dovitljiv. Iser ga je regrutovao u Šabak 1949. godine; jedva četiri godine kasnije, Ben-Gurion ga je, na Iserovu preporuku, imenovao za direktora. Jedan od zadataka bili su mu i tajni odnosi izraelske službe sa američkom Centralnom obaveštajnom službom.

Bio je petak, padala je kiša, a Manor je zaronio u svežanj fotokopiranih dokumenata. Čitao ih je bez ikakvih problema — jedan od sedam jezika koje je govorio bio je ruski. Čitajući, shvatio je ogroman značaj Hruščovljevog govora. Uskočio je u automobil i požurio do Ben-Gurionove kuće.

„Morate ovo da pročitate“, rekao je premijeru. Ben-Gurion, koji je i sam razumeo ruski, pročitao je govor i sledećeg jutra hitno pozvao Manora da dođe, iako je bila subota. „Ovo je istorijski dokument“, reče mu, „i gotovo dokaz da će Rusija jednom biti demokratska zemlja“.

Iser je govor dobio 15. aprila i odmah shvatio da bi on za Izrael mogao da predstavlja pravi rudnik zlata. Uz njegovu pomoć bi mogao da unapredi Mosadove veze sa Centralnom obaveštajnom službom, koje su prvi put uspostavljene 1947. Kada je 1951. bio u poseti Sjedinjenim Državama, Ben-Gurion je zatražio da se sastane sa generalom Volterom Bedelom Smitom, koga je bio upoznao pri kraju Drugog svetskog rata u Evropi. Bedel Smit je bio direktor organizacije CIA (koga je nedugo potom zamenio Alen Dals, veteran OSS-a i brat budućeg državnog sekretara). Bedel Smit je, oklevajući, pristao na to da se uspostavi ograničena saradnja između Centralne obaveštajne službe i Mosada. Glavni element saradnje bilo je ispitivanje emigranata iz Sovjetskog Saveza i zemalja Istočnog bloka od strane Izraelaca. Mnogi od njih su bili inženjeri, tehničari, čak i vojni oficiri koji su radili na instalacijama u Rusiji i zemljama Varšavskog pakta, i koji su mogli da pruže detaljne podatke o vojnim kapacitetima kojima je raspolagao Komunistički blok. Ove informacije su redovno prosleđivane i Amerikanci su njima bili impresionirani; CIA je za vezu sa Izraelom imenovala čoveka koji je važio za legendu — Džejmsa Džizasa Engltona, direktora Centralne obaveštajne službe za kontrašpijunažu. Englton je posetio Izrael i upoznao se sa tamošnjim rukovodiocima tajnih službi. Sprijateljio se sa Amosom Manorom, pa je čak i proveo nekoliko noći u njegovom minijaturnom dvosobnom stanu uz brojne flaše viskija.

Međutim, Iser i Amos su ovog puta nudili mnogo više od podataka dobijenih od emigranata. Odlučili su da govor Hruščova predaju Amerikancima — ne preko njihovog čoveka u Tel Avivu, već direktno, u Vašingtonu. Manor je specijalnim kurirom govor poslao Iziju Dorotu, predstavniku Mosada u Sjedinjenim Državama, a ovaj je požurio u Lengli da ga preda Engltonu. Sedamnaestog aprila Englton je doneo govor Alenu Dalsu. Nešto kasnije istoga dana govor je stajao na stolu predsednika Ajzenhauera.

Stručnjaci američkih tajnih službi bili su zgranuti. Majušne izraelske špijunske službe dokopale su se onoga čemu nisu mogle da priđu gigantske, sofisticirane službe Sjedinjenih Država, Velike Britanije i Francuske. Skeptični, rukovodioci Centralne obaveštajne službe su zatražili da stručnjaci provere dokument. Ovi su jednoglasno potvrdili njegovu autentičnost, Na osnovu tih informacija CIA je pustila da govor „procuri“ u *Njujork Tajms*, koji ga je 5. juna 1956. objavio na naslovnoj strani. Objavljivanje govora je u komunističkom svetu

prouzrokovalo svojevrstan zemljotres i dovelo do toga da milioni ljudi okrenu leđa Sovjetskom Savezu. Neki istoričari smatraju da su otkrića Hruščova poslužila kao motiv za spontane pobune do kojih je u jesen 1956. došlo u Poljskoj i Mađarskoj.

Ovaj neverovatan uspeh doveo je do velikog pomaka u odnosima Mosada i njegovog američkog pandana, a skromna brošura koju je zaljubljena Lucija pokazala lepom Viktoru okružila je izraelski Mosad oreolom legende.

U Varšavi nikome nije padalo na pamet da je govor Hruščova u Sjedinjene Države prokrijumčario Viktor Grajevski, koji je u januara 1957. emigrirao u Izrael. Zahvalni Amos Manor mu je pomogao da nađe zaposlenje u odeljenju Ministarstva spoljnih poslova za istočnu Evropu. Ubrzo potom zaposlio se i kao urednik i izveštač poljske sekcije na državnoj radio stanici *Kol Izrael*.

Ubrzo je, međutim, dobio i treći posao. Nedugo nakon što je stigao u Izrael sastao se sa nekolicinom sovjetskih diplomata u *Ulpan*-u, specijalnoj školi u kojoj su emigranti i stranci učili hebrejski jezik. Jedan od ruskih diplomata ga je upoznao u hodniku Ministarstva spoljnih poslova i ostao impresioniran važnim položajem koji je zauzimao ovaj tek pristigli emigrant. Nešto kasnije, jedan agent KGB-a je Grajevskom „slučajno“ prišao na ulici u Tel Avivu i u razgovoru ga podsetio na njegovu prošlost u Poljskoj, kada je bio antinacista i komunista. A onda mu je ponudio da bude agent KGB-a u Izraelu. Grajevski je obećao da će razmisliti, i odmah odjurio u sedište Mosada. „Šta da radim?“, pitao je.

Ljudi iz Mosada su bili oduševljeni. „Sjajno“, rekli su. „Slobodno prihvati!“ Grajevski će biti dvostruki agent, koji će Rusima prenositi netačne informacije. I tako je počela Viktorova nova, plodna karijera. Godinama je Rusima prosleđivao podatke koje je Mosad smišljao i prilagođavao svojim potrebama. Sa svojim vezama iz KGB-a se viđao u šumama oko Jerusalima i Ramleha, u ruskim crkvama i manastirima u Jafi, Jerusalimu i Tiberijasu, tokom „slučajnih“ susreta u posećenim restoranima, ali i na diplomatskim prijemima. Za četrnaest godina, koliko je proveo kao dvostruki agent, Rusi nijednom nisu posumnjali u to da je on taj koji iskorišćava njih, a ne oni njega. Iznova i iznova su ga hvalili zbog odličnog materijala koji im je pribavljao, a u sedištu KGB-a u Moskvi se šaputalo da Sovjetski Savez ima agenta duboko u vladajućim strukturama Izraela.

Sovjeti su tokom svih tih godina verovali Grajevskom, nikada ne posumnjavši u njegov kredibilitet. Izuzetak je bila 1967. godina, kada su ignorisali i njega i njegove zaključke; da ironija bude veća, to je bio jedini put da im je preneo potpuno istinite informacije. Tokom „perioda čekanja“, pre nego što je počeo Šestodnevni rat, egipatski predsednik Gamal Abdel Naser bio je pogrešno uveren u to da Izrael namerava da u maju napadne Siriju. Nagomilao je svoju vojsku na Sinaju, proterao mirovnjake UN-a, zabranio izraelskim brodovima da plove kroz crvenomorske moreuze i zapretio uništenjem Izraela. Izrael nije imao nameru da kreće u napad i bilo mu je stalo da spreči izbijanje rata sa Egiptom. Premijer Eškol je tada zatražio da Mosad Sovjetima pošalje informaciju kako će, ako Egipćani ne prestanu sa svojim agresivnim merama, Izrael morati da uđe u rat; nadao se da će Sovjetski Savez, čiji je uticaj u Egiptu bio ogroman, zaustaviti Nasera. Grajevski je KGB-u uručio dokument koji je jasno

govorio o namerama Izraela. Rusija je, međutim, pogrešno procenila situaciju; Moskva je ignorisala izveštaj Grajevskog i ohrabrila Naserovo ratoborno ponašanje.

Kao rezultat te loše procene, Izrael je u preventivnom napadu uništio armije Egipta, Sirije i Jordana i okupirao velike delove njihovih teritorija. U svemu tome je mnogo izgubio i Sovjetski Savez. Naoružanje im se pokazalo kao inferiorno; oglušili su se o data obećanja i nisu pružili podršku svojim teško poraženim saveznicima.

Bilo kako bilo, duga saradnja između Grajevskog i KGB-a dotigla je te godine svoj vrhunac. Rus koji je bio zadužen za njega zatražio je da se sastanu u šumi u centralnom Izraelu. Sav ozbiljan, agent KGB-a je saopštio Grajevskom kako Sovjetski Savez želi da mu oda priznanje za godine verne službe i dodeli mu najviši orden, Lenjinovu medalju!

Rus se izvinio što nije u mogućnosti da mu medalju zakači na rever u samom Izraelu, ali mu je rekao da se medalja čuva u Moskvi i da će je Grajevski dobiti kada se bude preselio tamo. Grajevski je, naravno, ostao u Izraelu.

Iz špijunskih igara se povukao 1971. godine. Međutim, nije zaboravljen. 2007. godine su ga pozvali u sedište Šabaka, gde ga je dočekala odabrana grupa, u kojoj su bili sadašnji i nekadašnji direktori Šabaka i Mosada, kao i mnogi od njegovih prijatelja, kolega i rođaka. Tadašnji direktor Šabaka, Juval Diskin, predao mu je prestižnu nagradu za uspehe postignute u službi — čime je Grajevski postao jedini agent na svetu koji je dvaput odlikovan: ordenom svoje zemlje, kojoj je čitavog života verno služio, i ordenom neprijateljske države, koju je, bez obzira na rizike, navodio na pogrešne zaključke i varao.

Jedan novinar ga je nazvao „čovekom sa kojim je započeo pad Sovjetskog carstva“, ali se Grajevski nije osećao tako. „Ja nisam heroj, i nisam napravio nikakav istorijski podvig“, rekao je. „Istorijski podvig je napravio Hruščov. Ja sam se sa istorijom samo susreo na nekoliko trenutaka, a onda smo se rastali“.

Umro je u osamdesetprvoj godini. U kutijici obloženoj crvenim plišom, u Kremlju ga možda još uvek čeka njegova medalja sa ugraviranim profilom Vladimira Iljiča Lenjina.

Šesto poglavlje

„DOVEDITE AJHMANA, ŽIVOG ILI MRTVOG!“

„A kako se Vi zovete?“, upitala je devojka.

„Nikolas“, reče njen nasmejani udvarač. „Ali me prijatelji zovu Nik. Nik Ajhman“.

Kćer slepog Jevrejina

U kasnu jesen 1957. godine Iser Harel dobio je čudnu poruku iz Frankfurta, u Nemačkoj. U njoj je pisalo da doktor Fric Bauer, državni tužilac okruga Hese, želi Mosadu da prenese izvesne tajne podatke. Iser je znao za Bauera, koji je u Nemačkoj bio veoma cenjen. Visok, harizmatičan čovek sa naglašeno ratobornom vilicom, bio je poznat po tome što je bez milosti gonio nacističke zločince. Zbog sede lavovske grive malo je podsećao na Davida Ben-Guriona. I Bauer je bio Jevrejin, ali i rođeni borac. Kada je Hitler 1933. godine došao na vlast, odveden je u koncentracioni logor, ali mu to stravično iskustvo nije slomilo duh. Kasnije je pobegao u Dansku, a potom u Švedsku. Kada se rat završio, odlučio je da život posveti gonjenju i kažnjavanju nacističkih zločinaca. Glasno je pokazivao svoje razočaranje zapadnonemačkim državnim organima koji se nisu preterano trudili da iskorene nacizam.

U novembru 1957. Iser je poslao izraelskog oficira za bezbednost Šaula Daroma da se sastane sa Bauerom. Darom je stigao u Frankfurt i sa državnim tužiocem obavio dug razgovor. Nekoliko dana kasnije ušao je u Iserovu kancelariju u Tel Avivu. „Dr Bauer mi je saopštio“, reče Darom, „da je Ajhman živ i da se krije u Argentini“.

Iser je na to skočio. Kao i milioni drugih Jevreja, znao je da pukovnik SS-a Adolf Ajhman predstavlja otelotvorenje nacističkih strahota. Oberšturmbanfirer Ajhman je lično upravljao „Krajnjim rešenjem“ — istrebljivanjem Jevreja u Evropi. Sistematskom uništenju šest miliona Jevreja posvetio je čitav život. Posle rata je nestao i niko nije znao gde je; govorilo se da živi u Siriji, Egiptu, Kuvajtu, Južnoj Americi...

Darom je u detalje prepričao svoj razgovor sa Bauerom. Nekoliko meseci pre toga Bauer je dobio pismo iz Argentine od jednog nemačkog emigranta, polu-Jevrejina, koji je tokom rata pretrpeo nacističke strahote. Čitao je novinske izveštaje o Bauerovom nemilosrdnom progonu nacističkih zločinaca i znao da se Adolf Ajhman nalazi na vrhu liste onih za kojima se traga. Veoma se iznenadio kada mu je njegova lepa kćer Silvija rekla da se viđa sa mladićem po imenu Nik Ajhman. Pomislio je da bi mladi Nik mogao da bude na neki način porodično povezan sa nestalim masovnim ubicom. Napisao je Baueru da bi mogao

njegove agente da odvede do Ajhmanovog skrovišta; pričalo se da Ajhman pod lažnim imenom živi u Buenos Ajresu.

Bauer je već znao da je Ajhman posle rata pobegao iz Nemačke. Ajhmanova žena Vera i tri sina ostali su u Austriji, ali se nekoliko godina kasnije i njima zameo svaki trag. Bauer je kasnije čuo da su prešli u Argentinu, gde se Vera preudala. Bio je ubeđen da se pridružila Ajhmanu i da joj je taj drugi brak lažan. Njen „drugi muž“ mora da je bio sam Ajhman, koji ju je tu čekao.

Bauer se plašio da će, ako nemačka vlada zatraži Ajhmanovo izručenje iz Argentine, ovaj ponovo nestati. Nije verovao nemačkom pravosuđu, koje je još uvek vrvelo od bivših nacista. Sumnjao je i na nekolicinu službenika nemačke ambasade u Buenos Ajresu. Plašio se da će neko iz ambasade ili iz Nemačke upozoriti Ajhmana još pre nego što Argentincima bude uručen zvanični zahtev za njegovo izručenje, i da će ovaj ponovo nestati bez traga.

Fric Bauer je iskreno razgovarao sa Šaulom Daromom. Hteo je da Mosad istraži da li je čovek iz Buenos Ajresa zaista Ajhman — a ako jeste, smatrao je da Izrael treba ili da zatraži njegovo izručenje, ili da započne tajnu operaciju Ajhmanove otmice.

„Obraćam vam se posle mnogo dana i noći koje sam proveo u razmišljanju i preispitivanju“, priznao je Bauer. „Za moju odluku da vam prenesem ove informacije zna samo jedan čovek u celoj Nemačkoj, ministar-predsednik okruga Hese, Georg August Cin (socijaldemokrata i budući predsednik Bundesrata, nemačkog Federalnog saveta)“.

Po povratku u Izrael Saul Darom je na Iserov sto stavio list papira na kome je pisalo gde se krije Ajhman. Iserove oči su se usredsredile na jednu rečenicu: „Ulica Čakabuko 4261, Olivos, Buenos Ajres“.

Početkom januara 1958. jedan mlad čovek je prošetao ulicom Čakabuko. Bio je to Emanuel (Ema) Talmor, pripadnik Mosadove jedinice za specijalne operacije koga je Iser poslao da proveri tačnost Bauerove poruke. Olivos je bio siromašan deo grada u kome su živeli većinom fizički radnici. S obe strane neasfaltirane ulice nalazile su se oronule barake. Tako je izgledao i broj 4261, gde je Talmor u dvorištu ugledao gojaznu ženu zapuštenog izgleda.

„Ne verujem da bi to mogla biti Ajhmanova kuća“, saopštio je Talmor Iseru nekoliko dana kasnije u njegovoj kancelariji u Tel Avivu. „Ubeđen sam da je Ajhman preneo ogromne količine novca u Argentinu, kao, uostalom, i sve druge nacističke glavešine, koje su počele da planiraju svoje bekstvo još mnogo pre pada Rajha. Ne verujem da živi u onakvoj udžerici i u onakvom kraju grada. A ni ona debela žena u dvorištu ne može da bude Vera Ajhman“.

Talmorove primedbe nisu ubedile ramsada. Iser je hteo da nastavi sa istragom, ali je prethodno morao da stupi u kontakt sa čovekom koji je poslao početne podatke. Povezao se sa Bauerom, koji mu je odmah rekao njegovo ime i adresu: zvao se Lotar Herman, i u međuvremenu se preselio u drugi grad, Koronel Suarez, koji je od Buenos Ajresa bio udaljen oko trista milja. Bauer je Iseru poslao pismo za Hermana, u kome je od ovoga zatražio da donosiocu pisma pruži svu moguću pomoć.

Februara 1958. u Koronel Suarez je stigao posetilac s druge strane okeana — Efiraim Hofsteter, šef istražnog odeljenja policije u Tel Avivu, koji je tada bio u Argentini na

konferenciji Interpola, i koji je pristao da sarađuje sa Iserom. Pošto je zakucao na vrata u aveniji Libertad, ipak se iz opreza predstavio kao nemački građanin Karl Hupert. U dnevnoj sobi je ugledao skromno obučenog slepog čoveka, čije su se šake odmarale na masivnom drvenom stolu. Kada je Hofsteter ušao, slepac mu je čuo korake i okrenuo se prema njemu, nastojeći da mu pruži ruku u znak pozdrava. Bio je to Lotar Herman.

„Ja sam prijatelj Frica Bauera“, reče Hofsteter. Izdaleka je nagovestio da je povezan sa nemačkom tajnom službom.

Herman mu je ispričao da je Jevrejin i da je, dok nacisti nisu došli na vlast, bio policajac. Roditelje su mu ubili, a njega poslali u Dahau, gde je izgubio vid; kasnije je sa ženom Nemicom emigrirao u Argentinu. Kada se susreo sa imenom Ajhman — kontaktirao je sa Bauerom. Njegov jedini motiv, kako je rekao, bila je želja da pomogne u kažnjavanju nacističkih zločinaca koji su mu ubili porodicu.

„Vidite“, reče dodirujući ruku svoje lepe kćeri Silvije, koja je u međuvremenu ušla. „Ona je ta koja vam je pronašla Ajhmana“.

Devojka je na to pocrvenela i stidljivo ispričala Hofsteteru šta joj se desilo.

Do pre godinu i po dana, rekla je, njena porodica živela je u Buenos Ajresu, u delu grada po imenu Olivos. Tu je srela Nika Ajhmana, prijatnog mladića sa kojim je izašla nekoliko puta. Pošto su Hermanovi bili poznati kao arijevska porodica, nije mu rekla da je u stvari jevrejskog porekla. Ali Nik je bio direktan. Jednom joj je rekao kako je trebalo da Nemci završe posao koji su započeli i da unište sve Jevreje. Drugom prilikom je napomenuo da mu je otac za vreme Drugog svetskog rata bio oficir Vermahta koji je ispunio svoju dužnost prema domovini.

Nik je Silviji slobodno govorio o svojim uverenjima, ali je nikada nije pozvao da ga poseti kod kuće. Čak i kada je njena porodica napustila Buenos Ajres, pa su počeli da se dopisuju, nije joj rekao gde živi, već je morala da mu piše koristeći adresu njegovog prijatelja.

Ovo nesvakidašnje ponašanje je kod Lotara Hermana izazvalo sumnju da bi Nik Ajhman zaista mogao da bude Ajhmanov sin. Doputovao je sa ćerkom u Buenos Ajres i autobusom se odvezao u Olivos. Silvija je uz pomoć nekih prijatelja pronašla adresu Nika Ajhmana i uspela čak i da uđe u kuću u ulici Čakabuko. U njoj, međutim, nije zatekla Nika nego proćelavog čoveka sa naočarima i tankim brčićima, koji se predstavio kao Nikov otac.

Herman je tada rekao Hofšteteru kako pristaje da sa Silvijom ponovo ode u Buenos Ajres da pomogne u daljoj istrazi. Silvija je pošla kako bi mogla svuda da prati svog slepog oca i da umesto njega čita i piše pisma. Hofsteter je Hermanu dao spisak stvari koje su im potrebne kako bi definitivno identifikovali Ajhmana: njegovu fotografiju, ime koje koristi, naziv mesta gde radi, njegova zvanična dokumenta i otiske prstiju. Hofsteter i Herman su uspostavili siguran način za razmenu pisama, a Hofsteter je Hermanu dao nešto novca za trošak. Na kraju je iz džepa izvadio razglednicu i pocepao je napola. Hermanu je dao jednu polovinu. „Ako Vam neko donese drugu polovinu“, rekao mu je, „sa njim možete slobodno da pričate. To će biti jedan od nas“.

Hofšteter ih je tada ostavio, vratio se u Izrael i Iseru podneo izveštaj.

Nekoliko meseci kasnije Hermanov izveštaj je stigao u sedište Mosada. Ovaj je sa puno elana javljao da je saznao sve o Ajhmanu. Kuću u ulici Čakabuko je deset godina ranije sagradio Austrijanac po imenu Francisko Šmit. Šmit je kuću izdavao dvema porodicama: Daguto i Klement. Herman je nedvosmisleno tvrdio da je Šmit zapravo Ajhman, i verovao da su prezimena Daguto i Klement služila samo kao maska za pravog Ajhmana.

Iser je od svog agenta u Argentini zatražio da potvrdi Hermanov izveštaj. Stigao je telegram: „Nema govora o tome da je Ajhman Francisko Šmit. On ne živi, i nikada nije živeo u kući u ulici Čakabuko“.

Iser je zaključio da je Herman nepouzdan i odlučio da prekine sa istragom.

Greška

Iserova odluka predstavljala je veliku grešku, koja je mogla da dovede do toga da Izrael izgubi priliku da zarobi Ajhmana. Diletantizam koji je vidljiv u ranim fazama ove operacije naprosto zbunjuje. Kako je jedna ovako tajna, složena istraga mogla da bude poverena ostarelom, slepom i neobučenom čoveku? Kako je Mosad mogao ozbiljno da prihvati da je ovaj pogrešno identifikovao Ajhmana? Kako je Iser mogao da ignoriše činjenicu da je Silvija bila u kući u ulici Čakabuko, gde je upoznala oca Nika Ajhmana? Umesto da u Buenos Ajres pošalje profesionalnog agenta, koji je mogao da proveri identitet stanodavca i dva stanara, Iser je jednostavno odustao. Tako strašna greška nije nimalo ličila na njega.

Godinu i po dana kasnije, Fric Bauer je došao u Izrael. Nije želeo da se sastane sa Iserom Harelom, koga je smatrao direktno odgovornim za neuspešan pokušaj hvatanja Ajhmana. Umesto toga se u Jerusalimu sastao direktno sa državnim tužiocem, generalom Haimom Koenom. Urlikao je od besa dok je Koenu objašnjavao diletantski način na koji je Mosad sproveo istragu.

Haim Koen je u Jerusalim pozvao Isera i Zvija Aharonija, šefa istražnog odeljenja Šabaka. U kancelariji ih je dočekao i Bauer, koji je Harela optužio da je upropastio istragu. Zapretio je i da će, ako Mosad nije u stanju da ovaj zadatak izvede kako treba, morati da zatraži da ga preuzmu nemački državni organi. Ali ono što je ubedilo Harela da ponovo otvori ovaj predmet nisu bile Bauerove pretnje, već podatak koji mu je ovaj predočio: radilo se o dve reči kojima se rešavala misterija. Bauer je otkrio da je Ajhmanovo lažno ime u Argentini bilo Rikardo Klement. Iser je istog trenutka shvatio gde je pogrešio, i gde su pogrešili i njegovi ljudi. Ajhman zaista jeste bio jedan od stanara u ulici Čakabuko. Ali ne Šmit — već Klement.

Hermanova ćerka se stvarno viđala sa Ajhmanovim sinom, a porodica Ajhman je zaista živela u ulici Čakabuko. Međutim, Herman nije znao da je Ajhman promenio ime u Klement, pa ga je pogrešno identifikovao kao Franciska Šmita. Da je Iser svoj posao uradio kako treba i poslao iskusne agente da istraže Hermanove navode, pravi Ajhmanov identitet bio bi odavno otkriven. Iser je sada predložio Koenu i Baueru da se istraga poveri Zviju Aharoniju. Aharoni je bio visok, vitak, inteligentan čovek visokog čela i četvrtastih brkova. I sam

nemački Jevrejin, bio je blizak sa Koenom, dok sa Iserom baš i nije. Još uvek je bio besan što mu Iser nije poverio da istraži Hermanove tvrdnje 1958. godine, kada je, radeći na drugom slučaju, boravio u Buenos Ajresu. To je, međutim, morao da ostavi po strani. Iseru je Aharonijeva stručnost sada bila i te kako potrebna.

I tako je Aharoni u februaru 1960. sleteo u Buenos Ajres. Od prijatelja, lokalnog Jevrejina, zatražio je da baci pogled na kuću u ulici Čakabuko. Ovaj se vratio uznemiren. „Kuća je prazna“, rekao je. Moleri i zidari renoviraju jedan od dva stana, i to baš onaj u kome su ranije živeli Klementovi. Više ih nije bilo i nije se znalo gde su otišli. Aharoni je sada morao da smisli kako da nadzire porodicu Klement a da ne izazove sumnju.

Početkom marta u kuću u ulici Čakabuko došao je mladi Argentinac u uniformi dostavljača. Nosio je mali, lepo upakovan paket, naslovljen na ime Nikolasa Klementa. U njemu je bio skup upaljač i namirisana posetnica, koja je sadržala kratku poruku: „Dragi Nik, srećan rođendan“. Delovalo je kao da se radi o rođendanskom poklonu dame koja je želela da ostane anonimna.

Kurir je ušao u stan u kome je radilo nekoliko molera i pitao za porodicu Klement, ali većina radnika za njih nije ni čula. Jedan od njih, međutim, reče da misli kako su se preselili u San Fernando, deo grada koji se nalazio na suprotnoj strani Buenos Ajresa. Kasnije je poveo dostavljača do obližnje radionice u kojoj je radio brat Nika Ajhmana, plavi mladić po imenu Diter, koji je prema njima bio veoma ljubazan, ali je odbio da im saopšti novu adresu Klementovih. Bez obzira na to, pričljivi Diter je otkrio da mu je otac privremeno zaposlen u udaljenom gradu Tukumanu.

Dostavljač se vratio u ulicu Čakabuko i nastavio da gnjavi molere, neprekidno im postavljajući pitanja. Na kraju je pronašao čoveka koji je znao gde otprilike sada žive Klementovi. „Idi vozom do stanice u San Fernandu“, reče. „Onda sedi na autobus 203 i siđi na stanici Avijenda. Preko puta ulice ćeš ugledati kiosk. S njegove desne strane videćeš malu kuću od cigala, nešto udaljenu od ostalih. Tu žive Klementovi.“

Oduševljeni dostavljač je otrčao nazad i raportirao Aharoniju. Sledećeg dana Aharoni je vozom otišao do San Fernanda i, sledeći Morelove instrukcije, odmah pronašao kuću. Zastao je na obližnjem kiosku i pitao kako se zove ulica.

„*Garibaldi*“, reče mu stari prodavac.

Istraga je ponovo bila na pravom putu.

Ulica Garibaldi

Sredinom marta Aharoni je obukao odelo i uputio se u kuću u ulici Garibaldi koja se nalazila preko puta one u kojoj je živela porodica Klement. „Ja sam predstavnik američke kompanije“, reče ženi koja mu je otvorila vrata. „Proizvodimo šivaće mašine i želeli bismo da u vašem susedstvu sagradimo fabriku. Hteli bismo da kupimo vašu kuću“. „I onu tamo“, dodade, pokazujući prema domu Klementovih. „Da li ste zainteresovani za prodaju?“

Dok je ćaskao sa ženom, Aharoni je pritiskao dugme sakriveno u dršci tašne koju je držao u ruci. Njime se aktivirao skriveni fotoaparat, kojim je kuću Klementovih slikao iz različitih uglova.

Sledećeg dana Aharoni je pregledao gradsku arhivu i saznao da parcela na kojoj se nalazio dom Klementovih pripada gđi Veri Libl Ajhman, što je predstavljalo dokaz da se Vera nije preudala, a posed je — u skladu sa argentinskim običajima — uknjižila i na devojačko i na udato prezime. Rikardo Klement očigledno nije želeo da se pominje ni u kakvim zvaničnim dokumentima.

Aharoni se nekoliko puta vraćao u ulicu Garibaldi — pešice, privatnim automobilom ili malim kamionom — gde je fotografisao kuću, Veru i dečkića koji se igrao u dvorištu. Klementa nije video, ali je rešio da sačeka do jednog posebnog datuma: bio je to 21. mart. Aharonijev dosije je govorio da će se tog dana navršiti dvadeset pet godina braka Adolfa Ajhmana i Vere Libl. Očekivao je da Ajhman dođe iz Tukumana kako bi taj dan proslavio sa porodicom.

Aharoni se 21. marta vratio sa foto-aparatom. U dvorištu je ugledao mršavog, proćelavog čoveka srednje visine, tankih usana, velikog nosa i sa brkovima. Nosio je naočare. Sve se uklapalo u opis koji je stajao u dosijeu.

Bio je to Ajhman.

U Izraelu, Iser se odvezao do Ben-Gurionove kuće. „Locirali smo Ajhmana u Argentini“, rekao je. „Mislim da možemo da ga zarobimo i dovedemo u Izrael“.

Ben-Gurion je odmah odgovorio. „Dovedite ga, živog ili mrtvog“, rekao je. Na trenutak se zamislio, a onda dodao: „Bilo bi bolje da ga dovedete živog. To će biti veoma važno za našu omladinu“.

Dolazak prethodnice

Iser je okupio tim operativaca. Svih dvanaest pripadnika se javilo dobrovoljno. Neki su preživeli Holokaust i na podlakticama još uvek imali istetovirane logorske brojeve. Jezgro grupe činila je operativna jedinica Službe bezbednosti. Na njenom čelu bila su dva vrhunska agenta Šabaka. Za komandanta je imenovan Rafi Eitan. Uz njega je bio Zvi Malkin, za koga je Eitan govorio da je „hrabar, fizički jak i obdaren taktičkom kreativnošću“. Bio je proćelav i imao guste obrve, jaku vilicu i plave, melanholične oči; bio je poznat kao najbolji lovac na špijune u Šabaku. Nikada nije nosio pištolj („čovek bi mogao da dođe u iskušenje da ga i upotrebi“), oslanjao se na „zdrav razum, snalažljivost i improvizaciju“ i do sada uspeo da raskrinka nekoliko najboljih sovjetskih agenata. Deo detinjstva je proveo u Poljskoj, a u Izrael je emigrirao sa porodicom posle krvavog pogroma u selu Grasnik Lubelski. U Poljskoj je ostala samo sestra Fruma sa mužem i decom; i svi su oni, kao i ostali Zvijevi rođaci, pobijeni za vreme Holokausta.

Odrastao je u Haifi i borio se u Ratu za nezavisnost. Bio je višestruko talentovan: slikao je, neprestano pisao i bavio se glumom. Tokom boravka u Njujorku zbližio se sa Lijem

Strazbergom, osnivačem Glumačkog studija, i od njega mnogo naučio o glumi. “U mnogim operacijama Mosada u kojima sam učestvovao”, ispričao je kasnije, „glumio sam kao da sam na sceni, prerušavajući se i koristeći šminku. U nekim drugim operacijama sam se pak osećao kao reditelj u predstavi. Operativne zadatke koje sam dobijao razrađivao sam kao da su scenariji“.

Drugi član tima bio je Bečlija Avraham (Avrum) Šalom, zdepast, ćutljiv čovek koji je bio Eitanov zamenik i koji je kasnije postao direktor Šabaka. Bili su tu i Jakov Gat, diskretan terenski operativac čija je baza bila u Parizu; Moše Tavor, nekadašnji vojnik Britanske armije i pripadnik tajne grupe „Osvetnici“, koja je tragala za nacistima na kraju rata — on je njih nekoliko i sam ubio; tih, skroman Šalom Deni, talentovani slikar i „genije“ za falsifikovanje dokumenata. Pričalo se da je iz nacističkog koncentracionog logora pobegao tako što je na komadu toalet papira falsifikovao dozvolu za izlazak.

Većina je predstavljala oženjene ljude koji su imali decu.

Tim je i u profesionalnom smislu bio dobro sastavljen. Efiraim Ilani je dobro poznavao Argentinu i ulice Buenos Ajresa. Bio je vešt u obijanju brava, fizički veoma snažan i imao „iskreno“ lice, tako da je bio u stanju da zadobije svačije poverenje. Prijavila se i Jehudit Nisijahu, duboko religiozna žena i najbolji ženski agent u Mosadu. Jehudit je bila tiha, stidljiva, nenametljiva, prilično gojazna i ružnjikava. Bila je udata za aktivistu Laburističke partije, Mordekaja Nisijahua. Nekoliko puta je razgovarala sa jednim od autora ove knjige, i u njenom ponašanju nije bilo ničega što bi nagoveštavalo o kakvoj je ženi reč.

Dr Jona Elijan, lekar koji je u prošlosti učestvovao u mnogim Mosadovim operacijama, trebalo je da pomogne prilikom dovođenja Ajhmana u Izrael. Timu se priključio i islednik Zvi Aharoni. Međutim, prvi volonter tima bio je sam Iser. Voleo je da predvodi opasne operacije u inostranstvu, s tim što je ovog puta znao da će tokom samih akcija morati da se donose i trenutne odluke od najvećeg značaja. Cela priča je, takođe, mogla da ostavi dalekosežne posledice. Zbog toga je bilo vrlo važno da Izraelce vodi neko ko bi, ako to bude neophodno, mogao da donosi i političke odluke. Iser je smatrao da komandu mora da preuzme on sam.

Krajem aprila prethodnica koja se sastojala od četiri agenta stigla je u Argentinu iz različitih pravaca. U zemlju su prokrijumčarili neophodnu opremu: toki-vokije, elektronske uređaje i instrumente, zalihe medicinskog materijala, kao i deo pokretne laboratorije Šaloma Denija, opremljene za izradu pasoša, dokumenata i pisanih iskaza.

Iznajmili su stan u Buenos Ajresu, u kome će živeti i raditi nekoliko pripadnika tima (čije je šifrovano ime bilo „Dvorac“) i snabdeli ga hranom. Sledećeg dana četvorica agenata su iznajmila automobil i odvezla se u San Fernando: Stigli su u dvadeset do osam uveče.

Pao je mrak i čekalo ih je veliko iznenađenje. Vozeći polako putem 202, iznenada su ugledali Rikarda Klementa, koji je koračao direktno prema njima! Nije na njih obratio ni najmanju pažnju; jednostavno je zaokrenuo i ušao u svoju kuću.

Agenti su zaključili da se Klement verovatno svake večeri vraća kući u isto vreme, i da ga treba zarobiti na mračnom potezu između stanice i kuće.

Koristeći šifrovani jezik, te večeri su javili u Izrael: „Operacija je izvodljiva“.

Avion za Abu Ebana

Iser je imao osećaj da mu se osmehnula sreća. Saznao je da Argentina 20. maja proslavlja sto pedesetu godišnjicu nezavisnosti i da visoke delegacije stižu sa svih strana sveta kako bi učestvovale u proslavi. Stići će i izraelska delegacija, na čelu sa ministrom za obrazovanje, Abom Ebanom. Aba Eban se obradovao kada je čuo da će mu avio-kompanija El Al na raspolaganje staviti specijalan avion — britanskog „Šaputavog džina". Niko mu nije rekao da je pravi razlog za velikodušnost El Ala u stvari Operacija Ajhman.

Let 601 do Buenos Ajresa zakazan je za 11. maj. Posada aviona pažljivo je odabrana, a Iser je tajnu otkrio samo dvojici zvaničnika El Ala, Mordekaju Ben-Ariju i Efraimu Ben-Arciju. Pilotu Zviju Toharu preporučeno je da sa sobom povede stručnog mehaničara, za slučaj da avion mora iznenada da uzleti bez pomoći argentinskog zemaljskog osoblja.

Prvog maja u zoru Iser je stigao u Buenos Ajres sa evropskim pasošem. Preko aerodromske piste šibao je ledeni vetar. Osam dana kasnije, u predvečerje 9. maja, nekoliko Izraelaca je ušlo u visoku stambenu zgradu u Buenos Ajresu. Otišli su do stana koji je iznajmljen nekoliko dana ranije (šifrovano ime: „Visovi"). Bio je to skup svih pripadnika operativne jedinice, pošto su se prethodno svi smestili u različite hotele po gradu. Poslednji je ušao Iser; „dvanaestorica" su se po prvi put našla na istom mestu.

Pošto je stigao u Argentinu, Iser je uspostavio ingeniozan način za komuniciranje sa svojim timom: u džepu je nosio spisak tri stotine kafića u gradu, zajedno sa adresama i radnim vremenom svakog od njih. Svakog jutra bi kretao u šetnju, od jednog do drugog kafea, idući uvek istim putem i boraveći u njima u isto vreme. Tako su njegovi ljudi tačno znali gde mogu da ga nađu u bilo kom trenutku u toku dana. Jedina loša strana ovog načina rada bile su litre jake argentinske kafe, koje je ramsad morao da ispija tokom svojih svakodnevnih šetnji. Iser je pripremama za otmicu upravljao iz kafića.

Radilo se od jutra do mraka: trebalo je doneti i postaviti opremu za čuvanje zatvorenika, iznajmiti automobile za praćenje i otmicu, i iznajmiti još stanova i usamljenih vila izvan grada, u kojima će se čuvati Ajhman. Najvažnija vila (Baza) nalazila se na putu ka aerodromu. Iznajmila su je dva agenta Mosada koja su se predstavila kao turisti. Jedan je bio Jakov Meidad (Mio), dežmekast čovek koji je rođen u Nemačkoj, izgubio roditelje u Holokaustu, i u ratu se borio u britanskoj vojsci. Žena koja je igrala ulogu njegove pratilje bila je Jehudit Nisijahu. Agenti su u unutrašnjosti vile — za slučaj da se pojavi lokalna policija — napravili sklonište za Ajhmana i njegovog čuvara. Za rezervnu varijantu pripremljen je još jedan stan.

Plan je bio da se Ajhman otme 10. maja, da avion doleti 11. maja, a da se 12. maja krene nazad za Izrael.

Međutim, plan je poremetila izmena do koje je došlo u poslednjem trenutku. Zbog ogromnog broja posetilaca koji su stizali na proslavu godišnjice nezavisnosti, protokolarno odeljenje argentinskog Ministarstva spoljnih poslova obavestilo je izraelsku delegaciju da će morati da odloži svoj dolazak do 19. maja u dva sata popodne. Za Isera, to je značilo da će Ajhmanova otmica morati ili da se odloži do 19. maja — ili da se, u skladu sa prvobitnim

planom, izvrši 10. maja, a onda da se devet ili deset dana čeka, sa sve zarobljenikom. To je moglo da bude veoma rizično, naročito ako na zahtev njegove porodice bude organizovana intenzivna potraga za nestalim Ajhmanom. Postojala je istinska opasnost da policija pronađe nacistu i njegove izraelske otmičare.

Uprkos rezervacijama, Iser je odlučio da se pridržava originalnog plana, s tim što ga je, zbog umora ljudi, pomerio za jedan dan. Otmicu će izvesti 11. maja u 19 časova i 40 minuta.

Plan delovanja bio je smišljen i razrađen do najsitnijih detalja: Ajhman se svake večeri vraćao s posla u dvadeset do osam. Izlazio je iz autobusa broj 203 kod kioska i ulicom Garibaldi išao ka kući. Ulica je bila mračna, s veoma malo saobraćaja. Operaciju će izvesti agenti raspoređeni u dva automobila: jedan tim će biti zadužen za otmicu, drugi za bezbednost i zaštitu. Prvi automobil će stajati parkiran pored puta, sa dignutim haubom, a agenti će se pretvarati da ga popravljaju. Kada Ajhman prođe pored njih, skočiće, savladati ga i ubaciti u kola koja će odmah krenuti. Za njima će poći i druga. Lekar će biti u drugom vozilu kako bi bio u blizini za slučaj da se ispostavi kako zarobljenika treba uspavati.

Iser je strogim glasom izdao precizna naređenja. „Ukoliko bilo šta pođe po zlu“, rekao je, „ne puštajte Ajhmana čak i ako vas zaustave. Ako vas policija uhapsi, recite da ste Izraelci koji na svoju ruku pokušavaju da privedu pravdi nacističkog zločinca“. Svi koji izbegnu hapšenje, neka napuste zemlju u skladu sa prvobitnim planom.

Meidadu i Jehudit je naložio da se usele u vilu i da se ponašaju kao turisti. „S vremena na vreme izađite u dvorište i razbaškarite se na travnjaku uz grickalice i dnevne novine“.

Svim ostalim agentima naređeno je da se isele iz hotela i prebace u sigurne kuće.

Odbrojavanje

11. maj, jutro.

Operativna jedinica je završila sa pripremama. Ljudi su počeli da zameću tragove još pre vremena koje je bilo određeno za izvršenje otmice. Većina iznajmljenih automobila je vraćena. Svi pripadnici grupe su se maskirali — šminka, brkovi, brade i perike. Svi su dobili nova dokumenta, koja su odgovarala novim licima. Dvanaestorica koji su nekoliko dana ranije stigli u Buenos Ajres — oni koji su išli ulicama, iznajmljivali automobile i nadzirali kuću u ulici Garibaldi — nestali su; zamenila su ih druga dvanaestorica, drugačijeg izgleda, sa drugim dokumentima i drugačijim imenima.

Iser je takođe napustio hotel, ostavio prtljag na železničkoj stanici i vratio se u grad. I tog dana će se, kao i svakog drugog, kretati od jednog do drugog kafea. Danas je šetao po delu grada koji je bio namenjen poslovnim aktivnostima i razonodi, u kome su kafići bili udaljeni jedan od drugog jedva pet minuta hoda.

13:00 — Iser, Rafi Eitan i još nekoliko glavnih operativaca se sastaju u centru grada radi konačnog dogovora. Svuda oko njih veseli Argentinci se smeju, piju i jedu lokalno meso spremljeno na roštilju. Grupa se razilazi u 2 posle podne.

14:30 — Agenti iz velike parking-garaže u centru grada uzimaju automobil za otmicu, koji je tu parkiran već nekoliko dana, i odvoze ga u „Bazu“. Drugi automobil kreće iz druge garaže.

15:30 — Dva automobila su parkirana ispred „Baze“ i spremna za pokret.

16:30 — Poslednje davanje uputstava u „Bazi“. Pripadnici operativne jedinice se presvlače, uzimaju dokumenta i spremaju se za polazak.

18:30 — Automobili kreću. U kolima za otmicu su četvorica agenata: vozi ih Zvi Aharoni; uz njega su i komandant Rafi Eitan, Moše Tavor i Zvi Malkin. Još tri agenta su u drugom automobilu: Avraham Šalom, Jakov Gat i dr Elijan, koji nosi tašnu sa lekovima, instrumentima i sedativima.

Kola dolaze odvojeno i sreću se na raskrsnici nedaleko od kuće Klementovih. Agenti proveravaju čitavu oblast i zaključuju da u blizini nema ni kontrolnih punktova ni policijskih snaga.

19:35 — Dva automobila se parkiraju u ulici Garibaldi, koja je već u dubokom mraku. Vozilo za otmicu, crni ševrolet sedan, parkirano je do trotoara i okrenuto ka kući Klementovih. Dva agenta izlaze i podižu haubu; Aharoni ostaje za volanom, dok se četvrti agent krije i šćućuren u kolima gleda u pravcu iz koga se očekuje da Ajhman naiđe kroz tminu. Jedan od ljudi stavlja rukavice, za slučaj da mora da dodirne Ajhmana — gadi mu se čak i sama pomisao da će možda morati da ga dotiče. Sa suprotne strane ulice stoji drugo vozilo, crni bjuik. Iz njega izlaze dva agenta i prave se da nešto petljaju oko kola. Treći ostaje za volanom, spreman da upali farove i zaslepi Klementa dok bude prilazio. Klopka je postavljena.

Međutim, Klement se ne pojavljuje.

19:40 — Autobus broj 203 se zaustavlja na ćošku, ali iz njega niko ne izlazi.

19:50 —Jedan za drugim prolaze još dva autobusa. Klement nije ni u jednom od njih. U agente se uvlači nemir. Šta se desilo? Da li je promenio navike? Ili je nanjušio opasnost i nestao?

20:00 — Na jednom od ranijih sastanaka Iser je članovima grupe rekao da odustanu od plana i odu ako se Klement ne pojavi do osam sati. Rafi Eitan ipak odlučuje da čeka do pola devet.

20:05 — Na ćošku staje još jedan autobus. Izraelci u prvom trenutku ne vide ništa. A onda Avrum Šalom, koji je bio u drugom timu, iznenada nazire siluetu čoveka koji korača ulicom Garibaldi. Klement! Pali farove, upirući zaslepljujući zrak svetlosti u figuru koja se približava.

Rikardo Klement išao je ka svojoj kući. Lice mu je pogodilo jako svetlo, pa je skrenuo pogled u stranu. Ali je nastavio da korača. Pored trotoara je primetio automobil koji je verovatno imao nekih problema sa motorom — pored njega je bila nekolicina ljudi. U tom trenutku se čovek koji je stajao pored ševroleta okrenuo ka njemu. „Momentito, senor” (Samo trenutak, gospodine) — obratio mu se. Bio je to Zvi Malkin, koji je upravo upotrebio jedine dve reči španskog koje je znao.

Klement je rukom krenuo da iz džepa izvadi baterijsku lampu, koju je često koristio u ovom mračnom delu ulice. A onda se sve desilo brzinom svetlosti. Malkin se uplašio da je Klement posegnuo za oružjem. Skočio je na njega i bacio ga u prašinu pored trotoara, na šta je Klement ispustio glasan i prodoran uzvik. Tada je na njega iz automobila skočio još jedan agent, pa još jedan. Nečije snažne ruke su ga uhvatile za glavu i pokrile mu usta. Uvukli su ga na zadnje sedište automobila i, potpuno zaprepašćenog, položili na pod. Vozač je upalio motor i velikom brzinom krenuo. Od trenutka kada se Klement pojavio do trenutka kad je automobil počeo da se udaljava prošlo je jedva pola minuta.

Par sekundi kasnije krenuo je i drugi automobil.

Nečiji spretni prsti su Klementu vezali ruke i noge, a neko drugi mu je u usta ugurao krpu. Skinuli su mu naočari za vid i zamenili ih crnim, zatamnjenim. Blizu uha mu se neki glas izdrao na nemačkom: „Samo li mrdneš, mrtav si!“. Poslušao je; tokom čitave vožnje nije se ni pomerio. Dve ruke su mu se u međuvremenu uvukle pod odeću i krenule da mu opipavaju kožu. Bile su to ruke Rafija Eitana, koje su tražile ožiljke — jedan ispod levog pazuha i drugi na desnoj strani stomaka. Eitan je pogledao Malkina i klimnuo. Stisnuše jedan drugom ruku. Čovek koga su zarobili bio je Ajhman.

Eitan je uvek mislio da je u stanju da gospodari svojim osećanjima. A onda je iznenada shvatio da pevuši pesmu koju su jevrejski partizani pevali u borbi protiv nacista, i da stalno ponavlja refren: „Stigli smo! Stigli smo!“

Automobil se kretao izuzetno brzo, a onda je naglo stao; motor mu je ostao upaljen. Klement nije mogao da zna da su kola naišla na rampu i da se čeka da prođe voz. Beskrajan teretnjak je prolazio čitavih nekoliko minuta. Agenti su bili svesni da se radi o najopasnijim trenucima čitave operacije. Automobili su bili okruženi drugim vozilima, koja su takođe čekala da se podigne rampa. Spolja su se čuli glasovi, ali Klement se nije usuđivao da se pomakne. Niko od Argentinaca koji su čekali da prođe voz nije primetio ništa čudno na podu automobila. Nekoliko trenutaka kasnije rampa se podigla i sva vozila su polako krenula.

20:55 — Dva automobila su se zaustavila na parkingu ispred „Baze“. Batrgajući se kao slepac između agenata koji su ga držali sa strane, Klement je ušao u zgradu. Nije se usprotivio kada su agenti počeli da mu svlače odeću. Na nemačkom su mu naredili da otvori usta. Poslušao je. Proverili su njihovu unutrašnjost, gledajući da među zubima možda nema kapsulu sa otrovom. Pošto je još uvek imao zatamnjene naočare, Klement nije ništa video, ali je osetio kako mu nečije ruke ponovo pregledaju telo i opipavaju ožiljke. Stručna ruka je krenula ispod levog pazuha i dotakla neveliki ožiljak koji je ostao kada je, pre nekoliko godina, pokušao da ukloni malu tetovažu svoje krvne grupe, koja je bila uobičajena među oficirima SS-a.

Nečiji glas je iznenada zagrmeo na nemačkom.

„Obim vašeg šešira... broj vaših cipela... datum rođenja... ime oca... ime majke...“

Klement je, kao robot, odgovarao na nemačkom. Čak i kad su ga upitali „Koji vam je broj članske karte Nacističke partije? Vaš broj u SS-u?” — nije bio u stanju da oćuti.

„45326“, rekao je. I drugi broj, 63752.

„Ime?“

„Rikardo Klement“.

„Ime?“, ponovio je glas.

Stresao se čitavim telom. „Oto Heninger“.

„Ime?“

„Adolf Ajhman“.

Oko njega je zavladala tišina, koju je potom on sam prekinuo. „Ja sam Adolf Ajhman“, ponovio je. „Znam da sam u izraelskim rukama. Znam i nešto hebrejskog, naučio sam ga od rabina u Varšavi...“

Setio se nekih stihova iz Biblije i krenuo da ih recituje, čak je pokušao i da govori hebrejski sa pravilnim izgovorom.

Niko drugi nije progovarao.

Zanemeli od iznenađenja, momci iz Izraela buljili su u njega.

Kurir stiže u Sdeh Boker

Iser se kretao od jednog kafea do drugog. Bila je već duboka noć kada je ušao u još jedan od kafića u nizu i strovalio se u stolicu koja je pružala pogled ka vratima. Iznenada je na ulazu ugledao dvojicu svojih ljudi. Skočio je od stola. „Imamo ga“, reče Aharoni blistajući. „Definitivno smo ga identifikovali, a i priznao je da je on Adolf Ajhman“.

Iser se rukovao s njima i oni odoše. Sada je morao da se vrati nazad na železničku stanicu, pokupi svoj kofer i uzme sobu u novom hotelu, pod novim imenom, kao da je tek stigao u Buenos Ajres. Noćni vazduh je bio svež i rezak, pa je odlučio da prošeta. Imao je blagu temperaturu i prehladu, ali se sada osećao fantastično. Hodao je, sam u mraku, uživajući u svežoj noći; osećao se skoro uzvišeno — bila je to vrsta opijenosti koju nikada neće moći da zaboravi.

Sledećeg dana automobil se zaustavio ispred drvene kolibe u kibucu Sdeh Boker. Iz njega je izašao mršav čovek sa naočarima; pokazao je stražarima svoja dokumenta i ušao u Ben-Gurionovu radnu sobu. Bio je to Iserov blizak saradnik, Jakov Caroz.

„Šalje me Iser“, reče. „Poslao nam je telegram. Ajhman je u našim rukama“.

Starac je sedeo u tišini. A onda je upitao: „Kada se Iser vraća? Potreban mi je“.

Gledajući uznemirena lica svojih ljudi, Iser je bio svestan toga da ih deprimira već i sama činjenica da je Ajhman među njima. Od nemačkog monstruma delio ih je samo tanak zid — što je ove čvrste momke nerviralo i ispunjavalo osećajem gađenja. Nisu mogli da se priviknu na to da treba da brinu o čoveku koji je u njihovim očima bio simbol Zla, i koji je za mnoge predstavljao ubicu njihovih najbližih članova porodice: očeva, majki, braće i sestara koji su nestali u dimu krematorijuma. A briga o Ajhmanu značila je da moraju dvadeset četiri sata dnevno da ispunjavaju njegove potrebe. Nisu mogli da mu daju žilet, pa su ga brijali; nisu mogli ni na sekund da ga ostave samog, da se ne bi ubio; morali su da ga prate čak i kada je odlazio u toalet. Jehudit Nisijahu je kuvala za Ajhmana i posluživala mu obroke, ali je odbijala da pere tanjire iz kojih je jeo. Odvratnost koju je osećala prema njemu bila je

potpuna. Sedeći u ćošku, Zvi Malkin borio se protiv sopstvenog osećaja odvratnosti tako što je crtao Ajhmana u jednom starom primerku *Vodiča kroz Južnu Ameriku*. Čuvari koji su se menjali na svaka dvadeset četiri sata bili su toliko napeti da je Iser shvatio kako mora da im da po slobodan dan. Neka malo prošetaju po Buenos Ajresu, razmišljao je, neka osete život koji vri u tom velikom gradu i na nekoliko sati zaborave opscenu realnost koja je vladala u „Bazi".

Bilo je to deset najdužih dana u njihovim životima — krili su se u stranoj zemlji, u strahu da bi i najmanja greška mogla da izazove policijsku raciju i međunarodni skandal.

Planiranje bekstva

Ajhman je sedeo u praznoj sobi bez prozora, koju je po čitave dane i noći osvetljavala usamljena sijalica. Bio je poslušan i spremno izvršavao instrukcije svojih čuvara. Delovalo je kao da se pomirio sa sudbinom. S njim je razgovarao jedino Aharoni, koji ga je ispitivao o tome kako je živeo do zarobljavanja. Ajhman je odgovarao na sva pitanja. Rekao je da je, pošto je Nemačka u maju 1945. godine kapitulirala, prisvojio identitet pripadnika nemačke avijacije Adolfa Karla Barta. Kasnije se predstavljao kao poručnik Dvadeset sedme konjičke SS divizije, Oto Ekman, tako da je završio u zarobljeničkom logoru. Iz njega je pobegao kada mu se ime, krajem godine, pojavilo među glavnim nacističkim zločincima na suđenju u Nirnbergu. Do 1950. se, pod imenom Oto Heninger, krio u mestu Cele, u Donjoj Saksoniji, i iste godine pobegao preko Italije u Argentinu, koristeći jedan od kanala kojim su se pri bekstvu koristili nacistički zločinci.

U Argentinu se iskrcao pre devet godina, obučen u belu košulju i zimski kaput, sa leptir-mašnom, naočarima za sunce i brčićima tankim kao olovka. Četiri meseca je proveo sa prijateljima u pansionu Jurman u predgrađu Buenos Ajresa, a onda još četiri u kući Nemca po imenu Ripler, koji mu je bio dodeljen kao kontakt. Tek tada se odvažio da počne sam da se kreće, pa je napustio Buenos Ajres i otišao u Tukuman, mali grad udaljen oko šeststo milja. Tu se zaposlio u malom građevinskom preduzeću *Kapri*, za koje se pričalo da je osnovano kako bi nacisti u bekstvu imali zaposlenje.

Četvrtog aprila 1952. Ajhman je dobio argentinska dokumenta na ime Rikardo Klement, rođen u Bolcanu, u Italiji, neoženjen, po profesiji mehaničar.

Godinu dana pre toga, početkom 1951. godine, Ajhman je, koristeći se lažnim imenom, poslao pismo supruzi u Austriji. Obavestio ju je da je „stric njene dece, čovek za koga je smatrala da je mrtav, u stvari živi i zdrav". Vera Libl je odmah prepoznala muževljev rukopis i saopštila deci da ih je stric Rikardo — brat od strica njihovog pokojnog oca — pozvao da mu se pridruže u Argentini.

Izvadila je redovne pasoše za sebe i decu. Tajna nacistička mašinerija krenula je užurbano da radi, zamagljujući i brišući tragove za Verom. Kada su izraelski tajni agenti u austrijskim arhivama najzad pronašli predmet pod nazivom „Vera Libl", korice su bile prazne; njihov sadržaj kao da je ispario.

Vera Libl i njena tri sina, Horst, Diter i Klaus u junu 1952. nestali su iz kuće u kojoj su do tada živeli u Austriji. Početkom jula su se na trenutak pojavili u Đenovi, da bi 28. jula pristali u Buenos Ajresu. Petnaestog avgusta sišli su sa voza na prašnjavoj železničkoj stanici u Tukumanu.

„Vera Ajhman je još uvek u sećanju nosila sliku zgodnog nacističkog oficira“, napisao je Moše Perlman u svojoj knjizi, „koji je u paradnoj uniformi i blistavim čizmama izgledao zaista impresivno. Ali na peronu u Tukumanu ju je dočekao sredovečan, skromno odeven čovek bledog i izboranog lica, koji je izgledao depresivno i hodao polako. Bio je to njen Adolf“.

Ajhman Grozni više nije mogao da se prepozna. Smršao je i oćelavio, obrazi su mu upali, a lice izgubilo aroganciju po kojoj je bio tako dobro poznat. Delovao je pomireno sa sudbinom i zabrinuto; svirepost i podlost su se nazirale samo još u njegovim tankim usnama.

Kompanija *Kapri* je 1953. godine bankrotirala, tako da je Ajhman morao da potraži drugi posao. Prvo je pokušao da sa još dvojicom nacista otvori perionicu veša u Buenos Ajresu, da bi kasnije radio na farmi zečeva, a potom i u fabrici za pakovanje voćnih sokova. Uz pomoć još jedne nacističke tajne organizacije, Rikardo Klement je na kraju postavljen za poslovođu u fabrici za sklapanje automobila mercedes-benc u mestu Suarez. Tada je već počeo da veruje da će ostatak života proživeti mirno. Verovao je u to sve do 11. maja 1960.

Sinovi su, u međuvremenu, tražili Ajhmana po bolnicama, mrtvačnicama i policijskim stanicama; obratili su se za pomoć fašističko-peronističkoj omladinskoj organizaciji *Takuara*, koja im se pridružila u potrazi. Uskoro su Ajhmanovi sinovi zaključili da su im oca ipak najverovatnije zarobili Izraelci. Bezuspešno su pokušavali da ubede pronacističke organizacije da preduzmu neku drastičnu radnju — recimo da kidnapuju izraelskog ambasadora i drže ga dok njihov otac ne bude oslobođen — ali Argentinci na to nisu pristali.

Iser je svojim ljudima objasnio šta da rade ako policija otkrije sklonište. Ako započne racija u „Bazi“, rekao im je, Ajhmana treba velikom brzinom prebaciti u tajnu sobu koja je sagrađena u kući. Ako policija pak krene u detaljnu pretragu — Ajhmana je trebalo izvući iz kuće na sporedni izlaz koji je određen baš za te potrebe. Sa Ajhmanom je trebalo da pobegne nekoliko agenata, dok je zadatak ostalih bio da na sve moguće načine ometaju pretres, uprkos rizicima koje je takvo ponašanje nosilo sa sobom.

Onima koji su zaduženi za to da ostanu s Ajhmanom, Iser je rekao sledeće: „Ako policija pronađe skrovište i provali unutra, vežite se za njega lisicama i bacite ključ tako da ne mogu da vas razdvoje. Recite im da ste Izraelci i da ste sa prijateljima zarobili najzloglasnijeg zločinca, Adolfa Ajhmana, kako biste ga priveli pravdi. Potom policiji dajte i moje pravo ime — Iser Harel — kao i lažno, i ime hotela u kome sam odseo. Ako vas uhvate sa Ajhmanom — treba da uhapse i mene“.

Nekoliko dana kasnije Ajhman je pristao da potpiše dokument u kome je pisalo da se slaže s tim da bude odveden u Izrael i da mu se tamo sudi. Dokument je glasio ovako:

Ja, dole potpisani Adolf Ajhman, svojevoljno izjavljujem sledeće: pošto je moj stvarni identitet otkriven, svestan sam da nema smisla da dalje pokušavam da izvrdam pravdu. Slažem se s tim da budem poslat u Izrael i da mi se sudi pred nadležnim sudom.

Podrazumeva se da će mi na raspolaganje biti stavljen advokat odbrane i da će mi biti dozvoljeno da pred sudom, bez iskrivljavanja činjenica, svedočim o poslednjim godinama svoje službe u Nemačkoj, kako bi buduće generacije imale tačan opis tadašnjih događaja. Ovu izjavu dajem svojevoljno. Ništa mi nije obećano i niko mi nije pretio. Moja je želja da najzad nađem svoj unutrašnji mir.

S obzirom na to da nisam u stanju da se setim svih detalja, te da bih mogao da se zbunim pri navođenju činjenica, tražim da mi se na raspolaganje stave relevantna dokumenta i svedočanstva koja bi mogla da mi pomognu u nastojanju da ispričam istinu.

Adolf Ajhman, u Buenos Ajresu, maja 1960. godine.

Ova izjava, naravno, nije imala nikakvu pravnu vrednost.

Dolazak aviona

18. maj 1960. godine, 11 sati pre podne.

Zvanična ceremonija odvijala se na aerodromu Lod u blizini Tel Aviva. Mnogi zvaničnici visokog ranga okupili su se da pozdrave pripadnike delegacije koja je kretala da uveliča sto pedesetu godišnjicu Argentine: među njima su bili načelnik Generalštaba, general Laskov, izvršni direktor Ministarstva spoljnih poslova i argentinski ambasador u Izraelu. „Šaputavi džin“ El Ala je uzleteo, noseći i neke redovne putnike koje je morao usput da istovari.

Skoro niko od putnika nije primetio da su u Rimu u avion ušla još tri civila. U roku od par sati oni su preuzeli dužnosti članova posade El Ala i sada su se kretali po avionu. Međutim, zapravo se radilo o agentima Mosada, koji su krenuli da pomognu kolegama u Buenos Ajresu. Jedan od njih bio je Jehuda Karmel, ćelavi čovek velikog nosa i sa brkovima. Ovo putovanje mu nije bilo baš po volji. Znao je da ga nisu odabrali ni zbog kakvih posebnih talenata, već zbog toga kako izgleda. Nekoliko dana ranije je pozvan da dođe kod šefa u kancelariju, gde je na stolu ugledao dve fotografije — na jednoj je bio on, a na drugoj neki čovek koga nikada do tada nije video. Veoma su ličili. Stresao se kada su mu rekli da je čovek na drugoj slici Adolf Ajhman. Još više se šokirao kad su mu rekli da je odabran kako bi poslužio kao Ajhmanov dvojnik. Iser je planirao da dovede Karmela u Argentinu kao člana posađe El Ala, uzme mu uniformu i dokumenta i iskoristi ih kako bi drogiranog Ajhmana na povratku ukrcao u avion. Karmel je putovao sa izraelskim pasošem izdatim na ime Ze’ev Zihroni. Iser je, doduše, imao i rezervni plan. Preko kurira je stupio u kontakt sa mladićem iz kibuca, Meirom Bar-Honom, koji je tada bio u poseti rođacima u Buenos Ajresu. Meiru je rečeno da dođe u bar Glorija na aveniji Bartolome Mitre, gde su ga sačekala dva čoveka: Iser i dr Elian. Iser mu je dao instrukcije: „Kada se vratiš u kuću rođaka, pozovi lekara i reci mu da si imao saobraćajnu nesreću, da ti se muti u glavi, da ti je muka i da osećaš opštu slabost. Lekar će verovatno zaključiti da imaš potres mozga i smestiti te u bolnicu. Devetnaestog maja ujutru ćeš mu reći da se osećaš mnogo bolje i zatražićeš da se vratiš kući. Otpustiće te iz bolnice i dati ti bolnički dokument u kome će pisati da si lečen od potresa mozga“.

Dr Elian je potom naveo Meiru specifične simptome potresa mozga koje treba da pomene lekarima.

Po završetku razgovora, Meir je napustio bar Glorija i postupio po Iserovim instrukcijama. Tri dana je ležao u bolnici u Buenos Ajresu i ječao. Devetnaestog maja su ga otpustili. Sat kasnije, Iser je u rukama držao zvanični bolnički dokument, na kome je pisalo da se pacijent otpušta iz bolnice u kojoj je lečen od povreda zadobijenih u saobraćajnoj nesreći.

Ako plan da se Ajhman izvede iz Argentine kao član posade El Ala ne bude uspeo, Iser je nameravao da ga stavi na nosila i unese u avion kao Meira Bar-Hona, pacijenta sa ozbiljnim potresom mozga.

19. maj.

El Alov avion je tog popodneva sleteo u Buenos Ajres. Službenici protokolarnog odeljenja Ministarstva spoljnih poslova, lokalno jevrejsko stanovništvo i deca sa malim belo-plavim zastavicama u rukama stajali su sa obe strane crvenog tepiha postavljenog na pisti.

Par sati kasnije Iser se posavetovao sa pilotom Zvijem Toharom i jednim od direktora El Ala i ugovorio vreme uzletanja: 20. maja u ponoć.

Iser je izložio svoje planove. Posle kraće diskusije dogovorili su se da primene plan A: Ajhman će u avion ući kao član posade kome je pozlilo. Njegov dvojnik, Jehuda Karmel, Mosadu je već bio predao uniformu i dokumenta na ime Ze'eva Zihronija, navigatora u El Alu. Glavni falsifikator grupe, Šalom Deni izmenio je dokumenta tako da su savršeno odgovarala Ajhmanovom izgledu. Karmel je dobio nova dokumenta i rečeno mu je da će uskoro moći da napusti Argentinu.

Bilo je to veče frenetične aktivnosti u „Bazi". Posle nedelju dana napetog iščekivanja, agenti Mosada ponovo su oživeli. Ajhman je uspavan. Agenti su pažljivo pokupili sve iz kuće. Raznovrsni instrumenti i uređaji su rastavljeni, lične stvari popakovane i kuća je u potpunosti vraćena u pređašnje stanje. Do kasnih noćnih sati je sređena tako da niko nije mogao ni da pretpostavi koju je ulogu igrala tokom prethodnih osam dana. Isto je bilo i sa ostalim sigurnim kućama.

20. maj.

Iser je poslednji put izašao iz hotela, uhvatio taksi do železničke stanice i stavio prtljag u pretinac. Onda je ponovo krenuo od kafića do kafića, kao i prethodnih dana. Prvi su mu raportirali ljudi iz El Ala, pa su zajedno napravili detaljnu satnicu.

U podne je počela poslednja faza plana. Iser je platio račun u poslednjem kafeu koji je posetio, pokupio prtljag i odvezao se na aerodrom da nadgleda operaciju. Prošao je kroz terminal tražeći najbolje komandno mesto na kome bi mogao da se skrasi. Pošto je prošetao kroz delove za šoping i izdavanje karata, najzad je ugledao kafeteriju za aerodromske službenike. Napolju je bilo užasno hladno, tako da je kafeterija vrvela od šalterskih radnika, zemaljskog osoblja i članova posade koji su došli da popiju nešto toplo ili pojedu nešto na brzinu. Iser je bio oduševljen. Mesto je bilo idealno. Ovde niko neće primetiti ni njega ni

njegove tihe i užurbane konsultacije sa agentima. Iser je sačekao da se oslobodi jedna stolica, seo i krenuo da nadgleda poslednje radnje koje su se obavljale na tlu Argentine.

„Pozdrav, El Al!“

21:00 — U sigurnoj kući je sve bilo spremno. Ajhmana su okupali, obrijali i obukli u uniformu El Ala; u džepu mu se nalazila legitimacija Ze'eva Zihronija. Lice mu je bilo tako dobro našminkano da ga ni rođeni sin ne bi prepoznao. Lekar i dva agenta takođe su bili u uniformama avio-kompanije. Lekar je Ajhmanu dao injekciju nečega što ga nije sasvim uspavalo, već samo ošamutilo. Mogao je da čuje i vidi, čak i da hoda, ali nije mogao da govori i nije baš najbolje shvatao šta se dešava.

Aharoni je — takođe u uniformi El Ala — seo za volan automobila; do njega se smestio jedan od agenata. Ajhmana su stavili na zadnje sedište, između lekara i još jednog agenta Mosada. Automobil je krenuo.

U isto to vreme, još dva automobila su krenula iz popularnog hotela u centru grada. U njima je bila prava posada El Ala. Njihov put do aerodroma bio je detaljno sinhronizovan sa kretanjem Mosadovih vozila.

Iser je na svom improvizovanom komandnom mestu iz minuta u minut primao izveštaje. Naredio je da se prtljag njegovih ljudi doveze na aerodrom. Za svakog ponaosob je pripremio poseban plan za bekstvo iz zemlje; ali ako glavni plan prođe glatko — Argentinu će svi napustiti El Alovim avionom. Nedaleko od Isera, Šalom Deni je pio kafu iz šolje koja se pušila. Prolaznici nisu imali pojma do koje mere je išla njegova drskost: pred očima im je napravio laboratoriju i sada je užurbano radio na pasošima Mosadovih agenata, popunjavajući ih neophodnim pečatima i natpisima kako bi ovi sa njima što lakše napustili zemlju.

23:00 — Čovek se odjednom stvorio pored Isera. „Svi automobili sa pripadnicima Mosada i El Ala su stigli“, rekao je. Iser je požurio na parking i proverio vozila El Ala. Članovi posade u njima sedeli su u potpunoj tišini. Osećali su da učestvuju u nečemu nesvakidašnjem, ali nisu znali o čemu se radi. Iserova uputstva su saslušali bez reči i ne pitajući ništa. Iser je provirio u treći automobil, onaj u kome je Ajhman dremao između svojih pratilaca. „Krenite“, reče. „Srećno!“

Tri automobila su krenula, dok se Iser vratio na terminal. Mali konvoj je stigao do prepreke za argentinsku avio-kompaniju, na čijem mestu je bio parkiran izraelski avion. „Pozdrav za El Al!“ — veselo reče jedan od Izraelaca. Stražari ga prepoznaše; već su se bili navikli na Izraelce koji su čitavog dana ulazili i izlazili sa parkinga za avione. Baciše pogled na putnike u tri automobila, koji su svi bili obučeni u uniforme El Ala. U dva automobila putnici su pevali, smejali se i glasno čavrljali, dok su oni u trećem spavali na sedištima.

Prepreka se podigla i sva tri automobila odvezla su se u pravcu aviona. Vrata na kolima su se otvorila i dvanaestak uniformisanih muškaraca je u grupi krenulo ka ulazu. Ajhman je batrgao među njima, uglavnom prikriven njihovim telima. Dvojica su ga držala, pomogla mu

da se popne uz stepenice i posadila ga na sedište do prozora u prvoj klasi. Lekar i pripadnici obezbeđenja su posedali na sedišta oko njega i pravili se da spavaju. Ako se pojave argentinski službenici i zatraže im dokumenta, trebalo je da im se saopšti da je to druga smena i da ljudi moraju da se odmore pre nego što preuzmu dužnost na drugom delu leta.

23:15 — Nazad u kafeteriji, Iser je začuo karakteristično brundanje motora „Šaputavog džina". Avion je odrulao do terminala i stao na izlaznu kapiju. Iser požuri do izlaza za polaske i osvrnu se oko sebe. Nekoliko ljudi je, tu i tamo, stajalo uz svoj prtljag. Iser prođe do njih i svakom agentu ponaosob šapnu: „Uđite u avion". Oni se nemarno pokrenuše i uključiše se u red za pasošku kontrolu. Svi su imali spremne pasoše. Šalom Deni ih je sredio do savršenstva.

23:45 — Pošto je bez ikakvih problema prošla službenike imigracionog odeljenja i carinu, grupa je prošla kroz izlazna vrata i krenula ka avionu. Iser je poslednji podigao kofer, prošao sve provere i ukrcao se u avion, koji je skoro istog trenutka krenuo.

Ponoć između 20. i 21. maja. Avion se zaustavlja. Iz kontrolnog tornja je saopšteno da mora da sačeka. Agenti su se vidno uznemirili. Da se nije nešto desilo? Da nije neko nešto u poslednjem trenutku dojavio argentinskoj policiji? Avion je, međutim, posle nekoliko minuta stravične napetosti, najzad dobio dozvolu za poletanje. „Šaputavi džin" se vinu iznad srebrnkaste vode Rio de la Plate. Iser ispusti vazduh iz pluća.

„Moram da obavestim Kneset..."

22. maj. Avion je sleteo na aerodrom Lod u rano jutro.

U deset do devet Iser je već bio u Jerusalimu. Ben-Gurionov sekretar Jicak Navon ga je odmah odveo do kancelarije premijera.

Ben-Gurion je bio iznenađen. „Kad ste stigli?"

„Pre dva sata. Imamo Ajhmana".

„Gde je?", upita Stari.

„Ovde, u Izraelu. Adolf Ajhman je u Izraelu i, ako se slažete, odmah ćemo ga dovesti u policiju".

Ben-Gurion je ćutao. Nije zaridao, kako su o tome pisali neki novinari, niti se trijumfalno nasmejao, što se desilo po rečima drugih. Nije zagrlio Isera, niti je pokazao ikakva osećanja.

„Da li ste sigurni da je u pitanju Ajhman?", upitao je. „Kako ste ga identifikovali?"

Iser zbunjeno odgovori da su sigurni. Nabrojao je Ben-Gurionu sve kriterijume po kojima je Ajhman identifikovan, i naglasio da je i sam zarobljenik potvrdio svoj identitet. Stari, međutim, nije bio sasvim zadovoljan. To nije dovoljno, reče. Pre nego što odobri bilo kakve dalje radnje, hteo je da se sa Ajhmanom sretne i formalno ga identifikuje par ljudi koji su ga poznavali. Morao je da bude sto posto siguran, a do tada nije nameravao nikome u Vladi da kaže ni reč.

Iser je pozvao svoju kancelariju i naredio službenicima da pronađu ljude koji će moći lično da identifikuju Ajhmana. Ovi su vrlo brzo našli dvojicu Izraelaca koji su ga znali od ranije. Odveli su ih u ćeliju u kojoj se nalazio zarobljenik, gde su porazgovarali sa njim i izvršili formalnu identifikaciju.

Izraelski izaslanik je u podne uleteo u restoran u Frankfurtu i pritrčao jednom od stolova za kojim je sed i napet čovek sedeo sam. „Gospodine Bauer“, reče, „Adolf Ajhman je sada u našim rukama. Naši ljudi su ga zarobili i doveli u Izrael. Očekuje se da premijer svakog trenutka da izjavu u Knesetu“.

Bled i vidno potresen, Bauer ustade. Ruke su mu se tresle. Čovek koji je obavestio Mosad o Ajhmanovoj adresi u Argentini, čovek bez koga Ajhman verovatno nikada ne bi bio uhvaćen — više naprosto nije mogao da se suzdrži. Briznuo je u plač, zgrabio Izraelca za ramena, zagrlio ga i izljubio.

16:00 — Na plenarnoj sednici Kneseta, Ben-Gurion je stao za govornicu. Čvrstim, jasnim glasom pročitao je kratku izjavu: „Dužnost mi je da obavestim Kneset da su bezbednosne službe Izraela nedavno uhvatile jednog od najvećih nacističkih zločinaca, Adolfa Ajhmana, koji je sa ostalim nacističkim vođama odgovoran za ono što se nazivalo »Krajnjim rešenjem«, tj. za istrebljenje šest miliona Jevreja u Evropi. Ajhman je uhapšen i trenutno je ovde, u Izraelu. Uskoro će mu se i suditi u Izraelu, u skladu sa zakonom o zločinima nacista i njihovih saradnika“.

Ben-Gurionove reči izazvale su šok i čuđenje koje se pretvorilo u ogroman spontani aplauz. Neverica i divljenje proneli su se Knesetom, a zatim i čitavim svetom. Kada je sednica završena, jedan čovek se digao sa sedišta iza onih na kojima su sedeli ministri. Njegovo ime i lik nije znao skoro niko. Bio je to Iser Harel.

Suđenje Adolfu Ajhmanu započeto je 11. aprila 1961. Na strani tužilaštva svedočilo je sto deset preživelih žrtava Holokausta. Neki od njih nikada ranije nisu govorili o svojoj prošlosti, i sada su ispričali svoje stravične priče. Činilo se da se niko u Izraelu ne odvaja od radija; država je s bolom i užasom pratila strašnu priču koja se pojavljivala iz tih svedočenja. I činilo se da se čitav jevrejski narod identifikuje sa tužiocem, Gideonom Hausnerom, koji je u ime šest miliona žrtava stajao nasuprot nacističkom zločincu.

Adolf Ajhman je 15. decembra 1961. osuđen na smrt. Vrhovni sud odbacio je njegovu žalbu, a predsednik Jjicak Ben-Zvi odbio da izda pomilovanje. Trideset prvog maja 1962. izvestili su ga da mu je kraj blizu. Osuđenik na smrt je u svojoj ćeliji napisao nekoliko pisama članovima porodice i popio pola litre crnog vina iz Karmela. Pred ponoć je, kao i mnogo puta do tada, u ćeliju ušao velečasni Hal, nekonformistički sveštenik. „Večeras nećemo razgovarati o Bibliji“, reče mu Ajhman. „Nemam vremena za gubljenje“.

Sveštenik je otišao, ali je tada u Ajhmanovu ćeliju ušeo neočekivani posetilac. Bio je to Rafi Eitan.

Otmičar je stajao gledajući osuđenika na smrt obučenog u svetlo-braon zatvorsku uniformu. Ćutao je. Ajhman ga je pogledao i rekao na nemačkom: „Nadam se da će posle mene doći red i na vas“.

Stražari su Ajhmana odveli u malenu prostoriju koja je bila pretvorena u sobu za smaknuća. Postavili su ga na vrata u podu i oko vrata mu namakli omču. Mala grupa zvaničnika, novinara i jedan lekar — oni kojima je bilo dozvoljeno da prisustvuju smaknuću — čuli su poslednje Ajhmanove reči, izgovorene u skladu sa nacističkim običajima: „Srešćemo se ponovo... Živeo sam s verom u Boga... Poštovao sam zakone rata i bio veran svojoj zastavi...“

Dva policajca koja su stajala iza paravana istovremeno su pritisnula dva dugmeta, od kojih je samo jedno otvaralo vrata u patosu. Nisu znali čije je dugme bilo ono pravo, tako da se ne zna ko je bio Ajhmanov dželat. Eitan nije prisustvovao samom smaknuću, ali je čuo udarac vrata pri otvaranju.

Ajhmanovo telo je spaljeno u aluminijumskoj pećnici u zatvorskom dvorištu. „Ka nebu se uzdigao crni dim“, zapisao je jedan američki novinar. „Niko nije progovarao ni reč, ali je bilo nemoguće ne setiti se krematorijuma u Aušvicu...“

Nešto pred zoru 1. juna 1962. godine brzi čamac pogranične pomorske policije izašao je izvan teritorijalnih voda Izraela. Motor je isključen i policajac je, dok je čamac lagano poigravao na talasima, bacio Ajhmanov pepeo u more.

Vetar i talasi odneli su ostatke čoveka koji je dvadeset godina ranije bezbrižno izjavio: „Otići ću u grob smejući se, srećan što sam istrebio šest miliona Jevreja“.

Pored samrtničke postelje svoje majke, Zvi Malkin se setio svih svojih rođaka koji su nestali u Holokaustu, svoje sestre Frume i njene male dece. Nagao se ka majci i šapnuo joj: „Majko, uhvatio sam Ajhmana. Osvetio sam Frumu“.

„Znala sam da nećeš zaboraviti sestru“, prošaputala je žena na umoru.

Sedmo poglavlje

GDE JE JOSELE

Dok su Iser, njegovi agenti i zarobljeni Ajhman u sigurnim kućama po Buenos Ajresu čekali da avion „Britanije“ stigne iz Tel Aviva, ramsad je već bio zauzet sledećim projektom: odlučio je da proveri glasine da se u gradu krije još jedan nacistički zločinac: dr Jozef Mengele, „Anđeo smrti“, monstruozni lekar koji je na koloseku u Aušvicu dočekivao pune vozove Jevreja, da bi one zdravije indiferentno slao na rad, a one slabije — žene, decu i starce — u gasne komore. Mengele je u međuvremenu postao simbol svireposti i ludila Trećeg Rajha. Posle rata je nestao, najverovatnije negde u Argentini.

Mengele je poticao iz bogate porodice. Dok se skrivao, njeni članovi su ga izdržavali šaljući mu ogromne svote. Trag novca koji su pratili agenti Mosada vodio je ka Buenos Ajresu; pa ipak, Mengelea još uvek nisu uspeli da pronađu.

Ovog puta su, međutim, imali sreće. U maju 1960. godine, nešto pre nego što je avion „Britanije“ sleteo u Buenos Ajres, Iserovi agenti otkrili su Mengeleovu adresu. Čovek je živeo u Buenos Ajresu pod svojim rođenim imenom! Izgleda da je bio siguran da mu ne preti nikakva opasnost. Iser je poslao svog najboljeg islednika, Zvi Aharonija, da proveri adresu, ali Mengele nije bio kod kuće. Susedi su rekli Aharoniju da je bračni par Mengele otputovao na nekoliko dana, ali da će se brzo vratiti. Uzbuđen, Iser je pozvao Rafija Eitana. „Gledajmo šta se dešava i pratimo ga“, reče mu. „A kada se Mengele vrati, otećemo i njega i odvešćemo ga u Izrael zajedno sa Ajhmanom“.

Rafi je to odbio. Operacija Ajhman je bila veoma složena, rekao je; zarobili smo jednog i imamo dobre šanse da uspemo da ga ukrcamo u avion i dovedemo u Izrael. Još jedna operacija i otmica još jednog čoveka bi u velikoj meri povećale rizik. Bila bi to velika greška.

Iser nije navaljivao, a Rafi mu je onda predložio nešto drugo: „Ako odvedeš Ajhmana u Izrael a da nedelju dana niko ne sazna za njegovu otmicu, dovešću ti Mengelea“.

„Kako?“ upita Iser.

„Još uvek imamo nekoliko sigurnih kuća u Buenos Ajresu, koje su nam preostale od Operacije Ajhman, a za koje niko ne zna. Zadržaćemo ih. Kada vi krenete sa Ajhmanom ka Izraelu, ja ću sa Zvijem Malkinom i Avrahamom Šalomom da odletim u jednu od zemalja u blizini Argentine. Ti ćeš stići u Izrael i paziti da se ne sazna za Ajhmanovo zarobljavanje; niko neće znati da smo to mi uradili, pa nas niko neće ni tražiti. Tada ćemo se vratiti u Buenos Ajres i ščepati Mengelea. Držaćemo ga u nekoj od sigurnih kuća i posle nekoliko dana ga dovesti u Izrael“.

Iser se složio. Kada je avion „Britanije“ sa Ajhmanom krenuo put Izraela, Eitan, Šalom i Malkin odleteli su u Santjago, glavni grad Čilea. Ako Ajhmanovo zarobljavanje bude održano

u tajnosti, planirali su da se nakon dan-dva vrate u Buenos Ajres i započnu sa Operacijom Mengele. Međutim, svetski mediji su narednog jutra na naslovnim stranama objavili da su Izraelci zarobili Ajhmana u Argentini. Nije bilo govora o tome da se vodeći agenti Mosada vrate u Argentinu i izvedu još jednu otmicu. Rafi i njegovi prijatelji morali su da napuste projekat i vrate se u Izrael.

Iser Harel je kasnije ispričao Rafiju da je od Ben-Guriona tražio da nedelju dana drži Ajhmanovu otmicu u tajnosti, ali da je ovaj to odbio. „Previše ljudi zna da je Ajhman u našim rukama“, Ben-Gurion je tada, navodno, rekao Iseru. „Ne možemo to više da krijemo. Odlučio sam da danas posle podne obavestim Kneset da smo ga zarobili“.

Ajhmanovo zarobljavanje je objavljeno — i Izrael je izgubio priliku da privede pravdi jednog od najvećih zločinaca i sadista u istoriji čovečanstva.

Nedugo nakon što je uhvaćen Ajhman, Mengele je shvatio da su mu Izraelci na tragu. Preselio se u Paragvaj i nestao. Niko više nije saznao gde je, sve dok dvadeset godina kasnije, februara 1979. godine, nije umro od srčanog udara.

Početkom marta 1962. godine, Ben-Gurion je uputio poziv Iseru Harelu. Toplo ga je pozdravio i neko vreme proveo s njim u razgovoru na različite teme. Šta li hoće, pitao se Iser. Dobro je poznavao Ben-Guriona i bio je siguran da ga nije zvao kako bi ćaskali. Njih dvojica bili su veoma slični i dopadali su se jedan drugom. Obojica su bili niski, tvrdoglavi i odlučni, rođeni lideri, posvećeni bezbednosti Izraela; ni jedan ni drugi nisu imali običaj da traće ni vreme ni reči. Posle Ajhmanovog zarobljavanja dodatno su se zbližili.

Tada se Ben-Gurion iznenada, usred razgovora, okrenu ka Iseru. „Reci mi, da li možeš da pronađeš jedno dete?“

Nije rekao o kom detetu je reč, ali je Iser istog trenutka shvatio o čemu se radi. Jedno pitanje se tokom poslednje dve godine neprestano postavljalo u Izraelu, vrištalo s naslovnih strana i uzvikivalo sa govornice Kneseta. Bezbožna omladina ga je u besu uzvikivala ultra-ortodoksnim Jevrejima u lice: „Gde je Josele?“

Josele o kome se govorilo bio je Josele Šumaher, osmogodišnji dečak iz grada Holona, koga su oteli ultra-ortodoksni Jevreji koje je predvodio njegov deda. Stari Hasid je hteo Joselea da odgaji u skladu sa ultra-ortodoksnom tradicijom, pa ga je oteo od roditelja. Od tada se dečaku gubio svaki trag. Što je više vremena prolazilo, sukob oko dečaka je rastao; od porodične priče se pretvorio u skandal državnih razmera, a potom izazvao i sve žešću konfrontaciju između nereligioznih i ultra-ortodoksnih Jevreja. Vladao je strah od toga da bi moglo doći i do građanskog rata, koji bi mogao da pocepa državu. Ne znajući više šta drugo da radi, Ben-Gurion se obratio Iseru.

„Ako hoćeš — pokušaću“, reče Iser. Odvezao se nazad u kancelariju i otvorio operativni dosije. Nazvao ga je Operacija Tigrić.

Josele je bio lepo, razdragano dete. Činilo se da mu je jedina greška bila to što je odabrao pogrešne roditelje. Tako je bar mislio njegov deda, Nahman Štarkes. Stari Štarkes — mršav kao skelet, bradat i sa naočarima — bio je fanatičan Hasid, čvrst i tvrdoglav. Niko nije uspeo da ga slomi, ni surovi islednici KGB-a, ni sovjetski radni logori u zaleđenom Sibiru, u kojima je proveo deo Drugog svetskog rata. Tu je izgubio jedno oko i promrzline su mu

odnele tri prsta na nogama, ali je njegova rešenost ostala netaknuta; ove nedaće su samo ojačale mržnju koju je osećao prema Sovjetima, a koja je dostigla vrhunac 1951. kada mu je grupa huligana nasmrt izbola sina. Utehu je našao u preostaloj dvojici, Šalomu i Ovadiji, kao i u ćerki Idi, koja je bila udata za krojača.

Mladi par je neko vreme živeo u staroj kući Štarkesovih u Lvovu, gde se porodica nastanila pošto se prvo selila po Rusiji i Poljskoj. Porodici Šumaher se 1953. godine tu rodilo i drugo dete: Josele. Kada je sa roditeljima emigrirao u Izrael, dečak je imao četiri godine. Baba i deda Štarkes su sa jednim od sinova, Šalomom, stigli u Izrael nekoliko meseci ranije. Nahman Štarkes, koji je bio pripadnik sekte Breslau Hasidim, nastanio se u Mea Šearimu, ultra-ortodoksnom delu Jerusalima. Bio je to drugi svet. Muškarci su nosili crne kapute ili svilene kaftane, crne šešire, velike brade i lokne na slepoočnicama; žene su nosile duge, jednostavne haljine i pokrivale glave perikama ili maramama; bio je to svet ješiva, sinagoga i sudova u kojima su sudili poznati rabini. Šalom se pridružio ješivi; njegov stariji brat Ovadija se odselio u Englesku.

Ida i Alter Šumaher nastanili su se u Holonu. Alter je posle nekog vremena dobio posao u fabrici tekstila nedaleko od Tel Aviva, dok je Idu zaposlio jedan fotograf. Kupili su mali stan i natezali se da prežive. Imali su velike dugove. Kako bi sastavili kraj s krajem, poslali su ćerku Zinu u versku ustanovu u K'far Habadu, a podizanje Joselea prepustih babi i dedi.

Iscrpljeni teškim vremenima, Ida i Alter Šumaher su prijateljima u Rusiji napisali da možda i nije trebalo da dolaze u Izrael. Odgovor prijatelja na te njihove žalopojke pao je u ruke Nahmana Štarkesa, koji je zaključio da Šumaherovi nameravaju da se sa decom vrate u Rusiju. Cepteći od besa, odlučio je da Joselea ne vrati roditeljima.

Međutim, finansijske prilike Šumaherovih su se pred kraj 1959. godine popravile. Sada su imali više novca, pa su rešili da ponovo ujedine porodicu. U decembru je Ida otišla u Jerusalim da uzme dete, ali ni Josele ni njegov deda nisu bili kod kuće. „Brat Šalom će ti sutra dovesti dečaka", rekla je Idina majka. „Mali je sada je sa dedom u sinagogi i ne možeš da ih uznemiravaš".

Međutim, Šalom je sutradan došao sam u Holon i obavestio sestru kako je otac odlučio da joj ne vrati Joselea. Uznemirena Ida je sa mužem požurila u Jerusalim. Vikend su proveli u kući Štarkesovih; Josele je ovoga puta bio kod kuće. Kada su u subotu uveče hteli da krenu sa dečakom, Idina majka se usprotivila. „Napolju je veoma hladno", rekla je. „Neka dete prespava ovde, a ja ću ga sutra dovesti kod vas". Složili su se. Ida je poljubila sinčića, koji se bio šćućurio u krevetu, a onda sa mužem otišla kući. Kako je mogla da zna da ga godinama neće videti?

Sledećeg dana se ni majka ni Josele nisu pojavili u Holonu. Ida i Alter su ponovo krenuli u Jerusalim. Ali bilo je kasno. Dečak je nestao i stari Štarkes je, uprkos Idinim suzama, izjavio da nema nameru da ga vrati. Ostala je bez sina.

Posle još nekoliko pokušaja, Idi i Alteru je postalo jasno da starac neće da im vrati dete, ni da im otkrije gde se nalazi. U januaru 1960. odlučili su da se obrate sudu. Uložili su tužbu protiv Nahmana Štarkesa u rabinskom sudu u Tel Avivu. Štarkes se nije odazvao pozivu. I tako je počela noćna mora...

15. januar — Vrhovni sud Izraela naređuje Nahmanu Štarkesu da vrati dete roditeljima u roku od trideset dana i upućuje mu poziv u sud. On dva dana kasnije odgovara: „Ne mogu da dođem zbog lošeg zdravstvenog stanja“.

17. februar — Porodica podnosi tužbu policiji i traži da se Nahman Štarkes uhapsi i drži u zatvoru dok im ne vrati sina. Vrhovni sud izdaje nalog policiji da pronađe dete. Deset dana kasnije, policija otvara Dosije Josele i kreće sa potragom.

7. april — Policija ne uspeva da uđe dečaku u trag i traži od Vrhovnog suda da dozvoli da se prekine sa potragom.

12. maj — Vrhovni sud indignirano izdaje naredbu policiji da nastavi sa potragom i na kraju izdaje i nalog za hapšenje Nahmana Štarkesa. Uhapšen je sledećeg dana.

Ali, ako se neko nadao da će boravak u zatvoru sprečiti Štarkesa u njegovoj rešenosti da ne popusti, grdno se prevario. Tvrdokorni starac nije hteo da kaže ni reč.

Odmah je postalo jasno da dete nije sakrio sam Štarkes, i da mu je pomogla mreža ultra-ortodoksnih Jevreja, koja je prevarila policiju. Svi su se uključili u svetu misiju: da spreče zlokoban plan da se dete vrati u Rusiju i prevede u hrišćansku veru — tako im je, bar, situaciju predstavio Štarkes. Čak je i rabin Frank, glavni rabin u Jerusalimu, objavio odluku u kojoj je pružio podršku Štarkesu i podstakao ortodoksnu zajednicu da mu pomogne na sve moguće načine.

Problem je na dnevni red Kneseta dospeo u maju 1960. godine. Novinari su uživali. Dalekosežne posledice ovog događaja prvi su shvatili predstavnici verskih stranaka. Član Kneseta, Šlomo Lorenc, smatrao je da bi otmica deteta mogla da dovede do verskog rata u Izraelu. Ponudio je da odigra ulogu posrednika između Štarkesa i porodice Šumaher. Štarkesu — koji je još uvek bio u zatvoru — doneo je nacrt sporazuma u kome roditelji obećavaju da će detetu pružiti ortodoksno obrazovanje. Štarkes je pristao da potpiše dokument, ali pod jednim uslovom: da mu rabin Mejziš, jedan od najvećih fanatika u Jerusalimu, naredi da to uradi.

Lorenc je požurio u Jerusalim, gde se sastao sa rabinom. Mejziš je nagovestio da bi se saglasio sa sporazumom, ali uz uslov da otmičari ne budu krivično gonjeni.

Lorenc je potom otišao do šefa policije, Jozefa Nahmijasa. „Slažem se“, rekao je Nahmijas. „Uzmite moj auto i dovedite dete. Imate parlamentarni imunitet, a moj automobil ionako niko neće pratiti, tako da će ljudi koji su u ovo uključeni ostati nepoznati“.

Presrećan, Lorenc se vratio do rabina Mejziša, ali se ovaj u međuvremenu predomislio. Lorenc je opet bio na početku. Bilo mu je jasno da se dečak najverovatnije krije u nekoj od verskih zajednica, talmudskih škola ili ortodoksnih sela. Ali, okružen zidom ćutanja, nije imao nikakve šanse da ga pronađe.

Nahman Štarkes je 12. aprila 1961. „iz zdravstvenih razloga“ pušten iz zatvora, pošto je obećao da će pokušati da pronađe mališana. Međutim, nije održao obećanje, pa je Vrhovni sud ponovo izdao nalog za njegovo hapšenje, uz navod da se radi o „krivičnom delu koje je šokantno i dostojno prezira“. U avgustu 1961. godine osnovan je „Državni odbor za povratak Joselea“, koji je počeo da deli letke, organizuje javne skupove i alarmira medije. Njegove peticije su potpisivale hiljade ljudi; na horizontu se nazirala opaka senka kulturnog rata.

Policija je avgusta 1961. sprovela raciju u hasidskom selu Komemjut, ali je ptičica već bila napustila gnezdo. Josele je u tom selu boravio godinu i po dana ranije, u decembru 1959, kada ga je stric Šalom doveo u kuću izvesnog Zalmana Kota. Dete se krilo pod imenom Izrael Hazak.

Dečak je u međuvremenu odveden dalje, a Šalom Štarkes je napustio zemlju i nastanio se u hasidskoj zajednici Golders Grin u Londonu. Britanci su, na zahtev izraelske policije, uhapsili Štarkesa; kada mu se rodilo prvo dete, sin Kalman, porodica je bebu donela u zatvor i tu obavila ritual obrezivanja.

A Josele je nestao bez ikakvog traga. Neki su verovali da je tajno odveden iz zemlje, neki da se razboleo i umro. Policija je služila za opštu sprdnju. Između nereligioznih i ortodoksnih Jevreja počeli su da izbijaju žestoki sukobi. Jedan prolaznik je na ulici presreo i prebio nekoliko učenika ješive. Nereligiozna mladež je ortodoksnu izazivala povicima „Gde je Josele?“

Bes izraelske javnosti dostigao je tačku ključanja. Kneset su potresale burne rasprave.

Tada se Ben-Gurion obratio Iseru.

Kada je Iser Harel pristao da krene u potragu za Joseleom, nije bio svestan toga da se prihvatio najtežeg i najkomplikovanijeg zadatka u čitavoj svojoj karijeri. Do tada sa suprugom Rivkom nikada nije govorio o poslu. Ali ovog puta joj je rekao: „U pitanju je autoritet države“. Jedan od njegovih najboljih agenata, Avraham Šalom, imao je drugačije mišljenje: „Iser je hteo da dokaže da može da uspe u onome u čemu je policija podbacila“.

Policija je jedva dočekala da mu preda svoj neželjeni zadatak. Šef policije, Jozef Nahmijas, pitao je Isera: „Da li zaista verujete da je moguće naći dečaka?“. Amos Manor, direktor Šabaka i blizak Iserov saradnik, bio je protiv čitavog projekta. Mnogi viši oficiri Mosada i Šabaka bili su istog mišljenja. Svi su smatrali da ovaj zadatak izlazi iz okvira njihovih zaduženja; trebalo je da štite bezbednost Izraela, a ne da jure neko derle po hasidskim školama. Za razliku od Isera, oni nisu smatrali da je dužnost tajne službe da čuva ugled jevrejske države. Pa ipak, kada je Iser doneo odluku, niko mu se nije protivio. Njegov autoritet bio je neosporan.

Iser i njegovi saradnici oformili su tim od oko četrdeset agenata — bilo je tu najboljih islednika Šabaka, operativaca, agenata-vernika ili onih koji su se predstavljali kao takvi, čak i civila koji su se prijavili da dobrovoljno učestvuju u operaciji. Većinu volontera činili su pripadnici ortodoksne zajednice koji su shvatali koliku pretnju Joseleova otmica predstavlja za naciju. Međutim, njihove prve operacije završile su se potpuno neslavno. Grubo su pokušali da se infiltriraju u ultra-ortodoksne bastione, gde su ih odmah prepoznali i s podsmehom odbacili. „Osećao sam se kao da sam se spustio na Mars“, rekao je jedan od Iserovih agenata, „a onda morao da se uklopim među male zelene, a da me pri tome niko ne primeti“.

Iser je strpljivo proučavao dosije, iznova i iznova čitajući svaki dokument pojedinačno. Od Joselea nigde u Izraelu nije bilo ni traga. Najzad je zaključio: dete je odvedeno iz zemlje.

Izvan zemlje — da, ali gde? A onda mu je jednog dana čudna vest privukla pažnju. Polovinom marta 1962. godine velika grupa hasidskih Jevreja doputovala je iz Švajcarske u

Izrael. Veliki broj ljudi, žena i dece došao je da isprati sanduk sa posmrtnim ostacima njihovog obožavanog rabina i sahrani ga u Svetoj zemlji. Iser je posumnjao da je sahrana bila samo maska koja je iskorišćena kako bi Josele, kada grupa za par nedelja krene nazad, bio prebačen u Švajcarsku. Postavio je svoje ljude na aerodromu i poslao malu grupu agenata — na čelu sa Avrahamom Šalomom — u Cirih, da prate Haside kada se budu vratili kući. Agenti Mosada su čak otišli i do dečjeg internata, gde su se ušunjali u dvorište kako bi, gledajući kroz prozore, proverili svako dete ponaosob. „Naišli smo na ješivu usred šume“, seća se Šalom. „Držali smo se prozora; znali smo da bi dečak mogao da bude prerušen, ali tražili smo dete njegovih godina“. Posle nedelju dana noćnih avantura, Šalom je bio prinuđen da obavesti Isera kako Josele definitivno nije među decom iz Švajcarske.

Iser je tada rešio da preuzme komandu nad operacijom. Sve ostale tekuće poslove prebacio je na svoje saradnike, smestio se u improvizovani štab u Parizu i razaslao svoje ljude po čitavom svetu. Istrage su se vodile u Francuskoj, Italiji, Švajcarskoj, Belgiji, Engleskoj, Južnoj Americi, Sjedinjenim Državama i Severnoj Africi. Predstavljajući se na različite načine, pokušavali su da se infiltriraju u ortodoksne zajednice i ješive kako bi sastavili spisak centara u kojima bi dečak mogao da se krije. Mladi ortodoksni Jevrejin iz Jerusalima stigao je u poznatu ješivu rabina Solovejčika u Švajcarskoj, predstavljajući se kao učenjak koji je došao da sa poznatim majstorom proučava Tom. Skromna, smerna i posvećena vernica stigla je u London, noseći topla pisma preporuke od tašte Šaloma Štarkesa, čije je poverenje bila zadobila. Štarkesovi su je bili pozvali da bude gost u njihovoj kući. Nisu znali da je ova krotka ženica u stvari Jehudit Nisijahu, Iserova najbolja agentkinja, koja je učestvovala u otmici Ajhmana.

Jehudit nije bila jedini agent Mosada koji je tih dana delovao u Londonu. London je bio važan centar ultra-ortodoksnih Hasida iz sekte Satmar (koja je ime dobila po rumunskom selu Satu Mare, u kome je sekta osnovana). Iser je poslao jedan tim agenata u stambene delove Londona u kojima su živeli Hasidi. Drugi tim je otišao u Irsku. Tokom sprovođenja operacija po Engleskoj, Iserovi ljudi su naišli na mlad religiozan par koji je iznenada iznajmio kuću na izolovanom mestu u Irskoj. Agenti Mosada su pretpostavili da će par kuću koristiti kao novo skrovište za Joselea, pa su napravili detaljan plan o tome kako da otmu dete. Na brzinu su iznajmili stanove i automobile, prošvercovali opremu i pripremili lažna dokumenta. Operacija je isplanirana do najsitnijih detalja.

A onda je cela priča počela da se raspada.

Isfrustriran, prvi se vratio tim iz Irske. Ispostavilo se da je „religiozan par“ zaista to — religiozan par koji je naprosto rešio da provede godišnji odmor u Irskoj. Ni Jehudit Nisijahu od porodice Štarkes nije uspela da izvuče nikakve informacije, dok se mladić koji je otišao u Švajcarsku da studira Svetu knjigu vratio prosvetljen, ali praznih ruku. U Iserov štab su iz čitavog sveta stizale loše vesti.

Deteta nije bilo nigde.

Najgore je prošao tim čiji su pripadnici pokušali da se infiltriraju među Haside iz sekte Satmar u Londonu. Nekolicina mladih, bistrih učenika ješive iz naselja Stamford Hil odmah je otkrila nezvane goste i suprotstavila im se uz povike: „Stižu cionisti! Dođite, ovde vam je

Josele!“ Pozvali su čak i londonsku policiju. Iserovi saradnici su se prilično pomučili da svoje kolege izvuku iz zatvora Njenog veličanstva.

Iserovi najverniji poklonici su, jedan po jedan, gubili nadu. Govorili su mu: „Isere, ovo neće uspeti. Prekini potragu. Tražiš iglu u plastu sena. Nećemo naći dete“.

On se, međutim, nije predavao. Tvrdoglav kao mazga, odmahivao je na sumnje i pritužbe — i nastavljao, opsednut potragom i ubeđen da će, uprkos svemu, ipak naći dečaka.

U Parizu je pozvao Jakova Karoza, direktora Mosadovog lokalnog ogranka. Rođen u Rumuniji, Karoz je izgubio roditelje u Holokaustu, a špijunažom i pitanjima bezbednosti se bavio još od kad je bio student na Hebrejskom univerzitetu u Jerusalimu. Vitak i visokog čela, delikatnih crta lica i sa naočarima, Koroz je odmah odavao utisak intelektualca. Bio je nekadašnji direktor Tevela (Univerzum), odeljenja Mosada koje je zaduženo za odnose sa stranim tajnim službama, i bio je zaslužan za neka od najtajnijih i najneočekivanijih savezništava koja je Izrael uspostavio. Pomogao je da se dođe do „perifernog sporazuma“ između Izraela i Irana, Etiopije, Turske, čak i Sudana (svih ne-arapskih zemalja na periferiji Bliskog istoka); uspostavio je blisku saradnju s direktorima francuske, britanske i nemačke tajne službe; napravio je savez sa moćnim generalom Ufkirom, marokanskim zastrašujućim ministrom unutrašnjih poslova, i u tajnosti posetio marokanskog kralja Hasana; čak je i etiopskom caru Hajlu Selasiju pomogao da uguši pobunu najbližih saradnika. Tokom tajne misije u Alžiru zaljubio se u devojku po imenu Žilijet Jael, kojom se kasnije i oženio. Slatkorečiv i varljivo pristojan, Karoz je bio vrhunski špijun u odelu i sa kravatom koji nikada nije radio na terenu. Pa ipak, bio je svetski čovek koji je savršeno govorio francuski i engleski, zbog čega je mogao da koristi Iseru.

Iser je radio non-stop. Iznajmio je sobu u hotelu, ali je većinu dana i noći provodio u stanu koji je pretvorio u svoj operativni štab. Saradnici su mu doneli krevet na rasklapanje (koji su nazvali „Joseleov krevet“), na koji bi se ovaj s vremena na vreme srušio da malo odspava. Tako je živeo mesecima. Većinu vremena je provodio proveravajući izveštaje, pišući telegrame i razgovarajući sa svojim ljudima, rasutim širom Evrope. U zoru bi napuštao kancelariju i odlazio u hotel, gde bi se istuširao, osvežio, a potom vraćao na posao. Kada se prve noći u sitne sate vratio u hotel, portir mu se nasmešio sa odobravanjem. Sitan gospodin je očigledno iz petnih žila uživao u čarima Pariza. Druge noći portir je sebi dozvolio čak i da mu prijateljski namigne. Ali kada su se noćne avanture nastavile i treće, četvrte, pa i pete noći, više nije mogao da se suzdrži. Kada se Iser vratio u zoru, očiju crvenih od nespavanja, lica zaraslog u bradu i izgužvane odeće, portir je teatralno skinuo šešir i poklonio mu se uz reči: „Svaka Vam čast, *monsieur!*“

A onda je, jednog aprilskog jutra, u Mosad stiglo čudno obaveštenje. Poslao ga je mladi ortodoksni Jevrejin po imenu Meir, koji je bio poslat u Antverpen, u Belgiji. Tamo se upoznao sa grupom pobožnih trgovaca dijamantima koji su sledili učenja rabina Icikela, koga su smatrali svecem. Kada je trebalo raspraviti neki poslovni nesporazum, nisu tražili pomoć državnih organa, već bi zamolili rabina da bude medijator i sudija — iako se često radilo o poslovnim poduhvatima koji su vredeli milione. Njegova reč je bila zakon. Ova grupa trgovaca se, čak i u modernoj Evropi, ponašala u skladu sa prastarim običajima.

Meir je uspeo da se infiltrira u krug rabinovih sledbenika, gde je saznao da su ovi za vreme Drugog svetskog rata delovali kao anti-nacistički pokret otpora i spasli mnoge Jevreje da ne padnu u ruke Gestapoa. Posle rata grupa je, u svom poslovanju širom sveta, nastavila da koristi iste metode rada i iskustva koje je stekla u vreme dok je delovala kao tajna organizacija. Trgovci dijamantima su Meiru ispričali neverovatnu priču o plavokosoj, plavookoj Francuskinji, katolkinji, koja je tokom rata bila član njihove organizacije i koja im je pomagala u izvlačenju Jevreja iz Hitlerovih kandži. Harizmatični rabin ju je potpuno opčinio; prešla je u judaizam i potpuno se posvetila ortodoksnoj veri — štaviše, vremenom je postala nezamenjivi član grupe. Mnogo toga je naučila tokom godina koje je provela u tajnoj organizaciji; bila je bistra, neustrašiva, znala kako da zametne trag, kako da se preruši i kako da koristi šarm kao oružje. Osim toga, imala je osećaj za posao i bila obdarena prirodnom inteligencijom. Koristeći svoj francuski pasoš, proputovala je ceo svet izvršavajući razne zadatke za grupu iz Antverpena. „Ona je svetica“, govorili su Meiru antverpenski Jevreji. Rekli su mu i to da je bila i u Izraelu; njen sin iz prvog braka, Klod, takođe je promenio veru i sada je, pošto je neko vreme učio u ješivama u Švajcarskoj i Eks-le-Benu, pohađao talmudsku školu u Jerusalimu. Međutim, čak ni ljudi iz Antverpena nisu znali gde se predivna svetica trenutno nalazi.

Ova priča je zapalila Iserovu maštu. Na površini, u izveštaju nije bilo ničega što bi Francuskinju povezivalo sa Joseleom. Ali u Iserovim očima ona je delovala kao osoba sa neverovatnim sposobnostima, žena sa hiljadu lica. Ako je glavešinama ortodoksnih Jevreja bio potreban neko koga bi mogli da angažuju za tajne misije u vezi sa Joseleom — ona je izgledala kao božji dar.

Iser je rešio da sledi svoju intuiciju, odbaci sve ostale tragove i skoncentriše se na misterioznu preobraćenicu. U Izrael je poslao telegram u kome je izneo sve podatke koje je o njoj saznao, i svojim ljudima naložio da pronađu i sina i majku.

Odgovor je stigao nekoliko dana kasnije. Sin se sada zvao Arijel i zaista je živeo u Izraelu. Ali niko nije znao gde je majka. Njeno pravo ime bilo je Madlen Feraj; u Izraelu su je znali kao Rut Ben- David.

Iz izveštaja koji su se slivali u njegov lični štab, Iser je o Madlen Feraj saznao mnogo više. Lepa mlada žena je studirala istoriju i geografiju na Univerzitetu u Tuluzu i na pariskoj Sorboni. Udala se za mladića Anrija, sa kojim se zabavljala na studijama, a sin im se rodio nedugo nakon početka Drugog svetskog rata. Madlen se tokom rata pridružila pokretu otpora Maki, gde su je tajne aktivnosti dovele u kontakt sa francuskim i belgijskim Jevrejima, pa i sa grupom iz Antverpena. Pošto se rat završio, sa nekima od njih je čak počela da radi na uvozno-izvoznim poslovima.

Od Anrija se razvela 1951. godine, kada se zaljubila u mladog rabina u jednom malom mestu u Alzasu. Kao vatreni cionista, rabin je želeo da emigrira u Izrael, pa su ljubavnici odlučili da se tamo venčaju. Njen prelazak u jevrejsku veru, dakle, nije toliko bio posledica njene ljubavi prema samoj veri koliko ljubavi prema jednom od njenih sledbenika. Novopečena Jevrejka Rut Ben-David povezala je maramom svoju plavu kosu, zamenila elegantnu odeću bezobličnim haljinama ortodoksnih vernika i otišla za verenikom u Svetu

zemlju. U Izraelu je ljubavna priča, međutim, krenula po zlu; rabin ju je ostavio, tako da je ostala sama, depresivna i besna. Deluje kao da ju je lična kriza kroz koju je prolazila motivisala da se obrati najekstremnijim krugovima u Jerusalimu i njihovom vođi, rabinu Mejzišu. U verskim krugovima je stekla veliko poštovanje pošto je upotrebila svoj francuski pasoš da pređe u jordanski deo Jerusalima i pomoli se pored Zida plača.

Ranih pedesetih godina Rut se vratila u Francusku i ponovo počela da putuje. Agenti Mosada otkrili su da je često boravila u Eks-le-Benu i u verskoj instituciji za žene nedaleko od Pariza. Ali nije imala stalnu adresu.

U iseljeničkom odeljenju Iserovi ljudi su saznali da je Rut tokom poslednjih nekoliko godina dva puta boravila u Izraelu. Drugi put, 21. juna 1960. godine, zemlju je napustila sa devojčicom koja joj je u pasoš bila upisana kao ćerka. Otputovala je avionom Alitalije, a krajnja destinacija joj je bila Cirih. Ali, ko je bila devojčica? Iser je bio ubeđen da je na pravom tragu. „Nađi je!“, rekao je Jakovu Korozu.

Koroz i još jedan agent krenuli su u Eks-le-Ben naoružani detaljnim opisom žene. Međutim, dok su kolima ulazili u gradić, ugledaše nešto potpuno neverovatno: elegantno odevena Rut Ben-David — ili, u ovom slučaju, Madlen Feraj — stajala je pored puta i stopirala! Zgranuli su se. Elegantna, rafinirana Francuskinja koja dignutog palca pokušava da zaustavi automobil definitivno nije nešto što čovek često ima priliku da vidi na francuskim ulicama. Vozač je napravio polukružno skretanje i krenuo nazad ka dami, ali je ona za to vreme već ustopirala drugi automobil.

Agenti su se iz Eks-le-Bena vratili praznih ruku; međutim, iz drugih izvora su saznali da je Rut Ben-David bliska sa Džozefom Dombom, bogatim trgovcem draguljima iz Londona. Viđali su je kako sedi sa njim sama u automobilu, što se za hasidskog muškarca nije smatralo pristojnim ponašanjem. Iser je znao za Domba, koji je bio zakleti neprijatelj izraelske države. Pripadao je hasidskoj sekti Satmar, bio blizak prijatelj satmarskog rabina u Njujorku, i poznavao glavne vođe Satmara u raznoraznim zajednicama širom Evrope. „Kada bi satmarski rabin u Njujorku bio papa“, rekao je jedan poznavalac Iseru, „Domb bi mu bio nadbiskup“.

Iser je shvatio da svi putevi vode ka Londonu. Tamo su živela dva Štarkesova sina. Tamo se nalazila aktivna zajednica sekte Satmar, koju je vodio Domb, a ovaj je pak viđen sa Rut Ben-David, koja je mogla da prokrijumčari Joselea iz Izraela. Za Isera više nije bilo sumnje: otmicu deteta mora da su organizovali Satmar-Hasidi u Izraelu. Za operaciju je bio zadužen Domb. Zbog svojih veština, iskustva i francuskog pasoša, Rut Ben-David igrala je ključnu ulogu u otmici, tako da je možda i sada znala gde je dečak sakriven.

Iserove sumnje je potvrdio agent Šabaka koji je presreo i pročitao nekoliko pisama koje je Rut Ben-David napisala sinu, a koja su sadržala izvesne uvijene nagoveštaje u vezi sa Joseleom Šumaherom.

Iseru je ipak trebalo više informacija; odlučio je da se infiltrira među pripadnike Satmara. Njegovi ljudi u Londonu naišli su na *mohela* — rabina specijalizovanog za obrezivanje jevrejske novorođenčadi, čoveka po imenu Frejer (to mu nije pravo ime). Bio je izuzetno pričljiv, pod plaštom vere uživao je u svim životnim zadovoljstvima, i — što je bilo jednako važno — bio je blizak Dombu i tvrdio da zna gde se nalazi Josele.

Iser je započeo složenu operaciju čiji cilj je bio da se Frejer dovede u Pariz: predstavljajući se kao marokanski princ, jedan od Iserovih ljudi se tajno sastao sa Frejerom i rekao mu da se zaljubio u Jevrejku. Venčali su se u tajnosti i kod kuće, u Maroku, praktikovali judaizam. Sada mu se žena porodila, pa je hteo da dečak bude obrezan, ali to nije moglo da se obavi u Maroku; porodica bi ga ubila kada bi saznala... Supruga i dete su mu bili u Parizu; da li bi rabin Frejer došao da obreže dečkića? Biće mu veoma dobro plaćeno.

Frejer se bez problema složio i nekoliko dana kasnije stigao u Pariz. Agenti Mosada su ga zgrabili čim je kročio u stan „marokanskog princa". Odveli su ga u praznu sobu, gde ga je Viktor Koen, direktor istražnog odeljenja Šabaka, satima ispitivao. Preplašen na smrt, *mohel* se uopšte nije protivio i ispričao je sve što je znao. Međutim, kada ga je Koen pitao za Joselea, digao je ruke. „Izuzetno mi je žao", rekao je, „ali o tome ne znam ništa".

Ispostavilo se da Frejer zaista nije znao ništa o otetom detetu, i da se informacijama o njemu hvalio isključivo da bi impresionirao prijatelje. Iser je ponovo naišao na zid.

Na opšte iznenađenje, drugom timu se posrećilo. Njegovi pripadnici su uz pomoć francuske tajne službe uspeli da presretnu nekoliko pisama poslatih Madleni Feraj, i da u jednom od njih pronađu ono čemu su se nadali. Bio je to odgovor na novinski oglas o prodaji njene seoske kuće u Orleanu, lepom gradu u „bašti Francuske" — dolini Loare. Naslovili su pismo na poštanski pretinac koji je stajao u oglasu i ponudili za kuću više nego što je Madlen tražila za nju; predstavili su se kao poslovni ljudi iz Austrije koji traže mesto gde bi provodili godišnje odmore. Madlen Feraj je odgovorila i dala im adresu kuće; ubrzo su joj se ponovo javili, pišući da su bili da vide kuću, i da im odgovara. Dogovorili su se da se 21. juna 1962. sastanu u holu jednog velikog pariskog hotela i završe formalnosti oko kupoprodaje.

Nekoliko dana pre sastanka, Iserovi ljudi su, jedan po jedan, stigli u Pariz i počeli sa svojim mnogobrojnim pripremama. Iznajmili su automobile i sigurne kuće u Parizu i njegovim predgrađima, definisali načine za bekstvo, pripremili dokumenta i opremu, i iz Izraela doveli stručnjake za praćenje, prisluškivanje i ispitivanje.

Iser je, takođe, zaključio da će preko sina najlakše naterati Rut Ben-David da ispriča šta treba. Arijel je studirao u ješivi u Izraelu i činilo se da o Joseleu zna dosta. Iser je odlučio da ga uhapsi u vreme otmice majke u Parizu. Arijel jeste bio ortodoksni Jevrejin, ali je bio manji fanatik od majke. Iser je uspostavio sistem za komunikaciju koji je agentima Mosada dao mogućnost da sinhronizuju ispitivanje Rut sa ispitivanjem njenog sina u Izraelu; tako su odgovore sina mogli da koriste pri ispitivanju majke.

Ujutru 21. juna u hotelsko predvorje zaista je ušla visoka, elegantna, neverovatno lepa žena. Bila je to Madlen Feraj.

Šarmantna Francuskinja se predstavila dvojici Austrijanaca koji su je dočekali. Jedan je bio g. Furber, drugi g. Šmit. Odlično je govorila engleski, a mogla je prilično dobro da se sporazumeva i na nemačkom. Nijednog trenutka nije posumnjala u identitet dvojice kupaca. Brzo su se dogovorili o kupoprodaji kuće, ali je advokat Austrijanaca kasnio. Furber ga je pozvao telefonom iz jedne od hotelskih govornica; kada se vratio za sto, saopštio je da se advokat iskreno izvinjava, ali da zbog nekih neodložnih poslova nije u mogućnosti da napusti

kuću. Pita da li mogu da dođu kod njega, u Šentilj, nedaleko od grada, gde bi ih odmah primio da na licu mesta potpišu dokumenta.

„Da odemo?“, upitao je Furber.

Madlen se složila. Ušli su u iznajmljen automobil dvojice Austrijanaca i odvezli se do advokatove vile. Međutim, malo je falilo da čari Francuskinje upropaste čitavu operaciju. Furber, agent za volanom, bio je toliko opčinjen Madlenom da je prošao kroz crveno svetlo. U stvarnost ga je vratio rezak zvuk pištaljke. Debeo, ljut policajac trčao je ka njima, duvajući u pištaljku i rukom pokazujući crveno svetlo.

Obuzet mračnim osećajima, Furber je zaustavio automobil. Šta sad da radi? Bio je u stranoj zemlji, sa lažnim dokumentima, a u iznajmljenom automobilu je vozio ženu koja uskoro treba da nestane. Dobiće kaznu, policija će protiv njega započeti postupak i... Međutim, iz nevolje ga je izvukla sama Madlen Feraj. Provirila je kroz prozor i šarmantno se nasmešila policajcu. „Gospodine“, reče mu slatkim glasom, „ovaj čovek je turista. U stranoj je zemlji, putuje sa ženom i pokušava da je zabavi svojim pričama... Sigurna sam da shvatate. Molim Vas da mu oprostite...“. Ženin šarm je i policajca opčinio do te mere da ovaj uspaničenim agentima na kraju nije napisao čak ni kaznu. Automobil je uskoro stigao u prelepi gradić Šentilj, u kome je živeo „advokat“. Ušli su na asfaltiranu stazu i parkirali se ispred glavnog ulaza. Dva biznismena pomogoše svojoj gošći da izađe iz kola i povedoše je do kuće. Vrata se otvoriše i ona uđe unutra.

Odveli su je u „kancelariju advokata“.

Ulogu advokata igrao je Jakov Karoz. „*Madam*“, reče on na francuskom, „niste ovde da biste govorili o kući u Orleanu, već drugim povodom“.

„Kojim? Šta se dešava?“

„Želim da razgovaram sa Vama o detetu po imenu Jošele Šumaher“.

Dvojica muškaraca tada stadoše pored nje. Kada se okrenula, shvatila je da od dvojice „biznismena“ više nema ni traga ni glasa. Uspaničila se.

„Upala sam u klopku!“, promuklo je prošaputala na francuskom.

„Pali ste u ruke izraelskih službi, madam“, reče Karoz.

U tom trenutku pripadnici policije su u Izraelu, u mestu Be’er Jakov, uhapsili njenog sina Arijela Ben-Davida.

U Šentilju, Karoz se okrenuo ka Rut Ben-David. „Madam, učestvovali ste u otmici Joselea Šumahera. Hoćemo da nam predate dete!“

„Ne znam ništa i ništa vam neću reći“, odlučno je odgovorila. Brzo se povratila od prvobitnog šoka. Karoz je, za svaki slučaj, sa sobom poveo i snaju, koja je bila medicinska sestra.

Izraelcima je bilo jasno da je Rut njihova poslednja nada. Ali su pretpostavili i to da čeličnu damu neće lako slomiti, i da će im za to možda biti potrebno duže vreme. Predali su je Jehuditi Nisijahu, koja je stigla iz Londona. Jehudit se prema njoj odnosila s pažnjom i poštovala njene verske potrebe. Nabavila joj je knjige molitvi i sveće za Šabat, i kuvala joj hranu pripremljenu u skladu sa verskim običajima. Muškarci nisu imali pristup krilu kuće u kome je boravila. U sobi do njene živela je medicinska sestra.

A onda je počelo ispitivanje. Žena je provodila sate gledajući u agente, uglavnom Jakova Karoza i Viktora Koena, koji su joj se obraćali na francuskom. Bila je zapanjena kad je shvatila da Izraelci o njoj znaju sve, ali je tvrdoglavo odbila da otkrije bilo kakve podatke o Joseleu. „Neću vam reći ništa“, stalno je ponavljala. Viktora Koena je zvala „*flik*“, što u francuskom slengu znaci „žaca“. Tvrdoglavo je tvrdila da nije imala nikakve veze sa otmicom. „Tako sam počeo da pričam s njom na najrazličitije teme“, priseća se Viktor kasnije, „ne bih li je omekšao. Interesovalo me je kako je došlo do toga da jedna hrišćanka postane fanatična ortodoksna Jevrejka. To su ipak dva sveta. U početku je, kad smo razgovarali, insistirala na tome da sa nama u sobi uvek bude bar jedna žena. Kasnije je pristala da budemo sami u prostoriji, ali su vrata morala da ostanu otvorena“.

Jedan od agenata imao je neprijatno zaduženje da je zasipa uvredljivim optužbama kako bi je razmrdao. Ljudi iz Mosada su se nadali da će reagovati impulsivno i da će istrtljati i nešto što nije nameravala da otkrije; to bi onda moglo da se iskoristi u istovremenom ispitivanju njenog sina u Izraelu.

Ispitivanje Arijela Ben-Davida je zaista počelo da donosi uspeh. Glavni islednik u Izraelu bio je Avraham Hadar, tvrd momak sa potpuno neodgovarajućim tajnim imenom: „Pašoš“ (Drozd). Rekao je momku da mu se majka predala. „Sve nam je priznala“, rekao je. “Ne isplati ti se da dalje lažeš. Reci istinu!“

Posle izvesnog vremena Arijel se slomio. Rekao je da zna šta se desilo s dečakom, ali da će im ispričati „samo ako on i majka dobiju imunitet“.

„Nema problema!“, odgovori mu Pašoš. Istog trenutka doveo je Arijela kod Amosa Manora, direktora Šabaka. Dok su ulazili, Manor je doviknuo Arijelu: „Šta god ti je Pašoš obećao — ja se slažem s tim. A sad, gde je mali?!“. Arijel je bio potresen. Na kraju je priznao da je njegova majka izvela Joselea iz Izraela prerušenog u devojčicu. Falsifikovala je svoj pasoš, u kome je on (sin) bio zaveden pod svojim tadašnjim imenom, Klod. Promenila je ime u Klodin, a izmenila je i datum rođenja kako bi odgovarao Joseleovom godištu. Znao je samo to da je dečaka odvela u Švajcarsku.

Arijelovo priznanje odmah je prosleđeno u Šentilj, gde su islednici suočili Rut Ben–David sa novim činjenicama. „Arijel je u našim rukama“, rekao joj je Viktor Koen. „Čeka ga ozbiljna kazna. Sve je priznao. Zar Vas ne zanima šta će Vam se desiti sa sinom?“

„On mi više nije sin“, promuca ona na to. Ostala je čvrsta. Agenti nisu imali druge nego da se dive njenoj neverovatnoj snazi.

Situacija je vremenom postala neizdrživa. Rešenje je delovalo kao da je nadohvat ruke, ali se agentima ipak činilo da bi sve moglo da se završi potpunim neuspehom.

Iser je tada zaključio da je došlo vreme da preuzme stvar u svoje ruke.

Iser Harel i Rut Ben-David su se gledali preko stola u praznoj, mračnoj sobi. Nekoliko agenata Mosada je stajalo oko njih, a Koen i Karoz su prevodili.

Iser je bio ubeđen da ova neverovatno odlučna žena neće popustiti ni pod kakvim pretnjama. Jedini način da je ubedi bio je da se pozove na etičke argumente. Bila je pobožna, to jeste, ali poslušaće logiku. Ipak nije čitavog života bila ortodoksna Jevrejka, i

fanatizam prethodnih generacija nije tekao njenim venama od rođenja. Bila je to inteligentna, mudra žena, i kao takvoj joj se trebalo obraćati.

„Ja predstavljam izraelsku vladu“, reče Iser, pažljivo odmeravajući svaku reč. „Vaš sin nam je sve ispričao, a imamo i mnogo drugih podatka o Vama. Većina Vaših tajni nam je poznata. Žao nam je što smo ovde morali da Vas dovedemo na silu. Vi ste prešli u judaizam, a judaizam je isto što i Izrael. Bez Izraela judaizam neće opstati. Otmica Joselea je nanela strašan udarac verskoj zajednici u državi i izazvala bes prema ortodoksnim Jevrejima. Mogli biste da izazovete krvoproliće i građanski rat. Ako ne vratite dete, može da dođe do optužbe da je dete oteto u ritualne svrhe. Samo pomislite šta bi sve moglo da mu se desi! Moglo bi da se razboli, čak i da umre. Kako ćete Vi i Vaši saučesnici onda da izađete njegovim roditeljima na oči? To će Vas proganjati čitavog života. To je nešto što Vam Bog nikada neće oprostiti!“

„Vi ste žena i majka. Kako bi Vam bilo da se neko nije slagao s tim kako ste vaspitavali sina i uzeo Vam ga? Da li biste noću spavali?“

„Mi se ne borimo protiv vere. Naš jedini cilj je da nađemo dečaka. Čim nam ga predate, Vaš sin će biti pušten iz zatvora — a Izrael će se ponovo ujediniti“.

Iser je gledao kako Rutino lice počinje da pokazuje znake unutrašnjeg konflikta. Činilo se da je kidaju kontradiktorna osećanja. Bila je napeta i borila se protiv sebe onako kako to može samo jaka ličnost kada se suoči sa beskompromisnom dilemom.

Agenti Mosada stajali su bez pokreta, kao kipovi. I oni su shvatali da je došao trenutak istine.

Rut podiže glavu. „Kako da znam da zaista predstavljate izraelsku državu? Zašto bih Vam verovala?“

I ne trepnuvši, Iser izvadi svoj diplomatski pasoš — izdat na njegovo pravo ime — i pruži joj ga.

Agenti su bili zapanjeni. Da nije poludeo? Da joj da svoje ime, i pasoš — kakav je to bio rizik! Iser je, međutim, bio ubeđen u to da ima šanse za uspeh samo ako joj pokaže da je iskren i da joj veruje.

Rut je dugo gledala u grb Izraela, koji je bio ugraviran u pasoš. Ugrizla se za usnu tako da su se na njoj pojavile kapljice krvi. „Ne mogu više“, promrmljala je. „Poludeću...“

A onda odjednom podiže glavu. „Dete je kod jedne nemačke porodice u ulici Pen, broj 46, u Bruklinu, u Njujorku. Zovu ga Jankele“.

Iser skoči na noge. „Pustićemo Vas čim preuzmemo dete“, reče.

I izađe iz sobe.

Užurbana razmena telegrama razbudila je sve u Jerusalimu, a onda i u Njujorku i Vašingtonu. Iser je nazvao Izraela Gur-Arija, oficira za bezbednost diplomatskih misija u Severnoj Americi. Gur-Ari, kome je baza bila u Njujorku, proverio je adresu u Bruklinu; javio je da je tačna, i da porodica Gertner živi u kraju u kome ima mnogo satmarskih Hasida. Iz Jerusalima je poslat telegram Avrahamu Harmanu, izraelskom ambasadoru u Vašingtonu, u kome je pisalo da stupi u kontakt sa Federalnim istražnim biroom i od njih zatraži da nađu dete i dovedu ga u Izrael.

Sam Gur-Ari nazvao je kolegu u FBI-ju i upoznao ga sa svim detaljima — „šta dete jede, kakvu odeću nosi“, itd. Agent FBI-ja je odgovorio: „Ako toliko toga znate o njemu, idite sami po njega“. Gur-Ari je na to rekao: „Dajte mi ovlašćenje“. Agent je odbio.

U Iserov štab počeše da se slivaju uznemirujući telegrami. Amerikanci oklevaju, javljali su Gur-Ari i izraelski ambasador. Pitaju da li ste sasvim sigurni da se dete nalazi baš na toj adresi. Šta će se desiti ako upadnemo u kuću i ne nađemo dečaka? Iz FBI-ja su stizale naznake da je njihova uzdržanost izazvana predstojećim izborima za Kongres. Sekta Satmar kontrolisala je skoro sto hiljada glasova i administracija nije htela da rizikuje da ih izgubi.

Iser je u Šentilju polako gubio strpljenje. U ponoć je uzeo telefon. „Dajte mi Harmana u Vašingtonu“, naložio je.

Pošto je veza uspostavljena, otvoreno se obratio čoveku s druge strane. „Harmane“, rekao je, „ovde Iser Harel. Hoću da stupiš u kontakt sa državnim tužiocem Robertom Kenedijem, odmah, i da mu u moje ime preneseš da FBI treba odmah da preuzme dečaka“.

Harman je bio zapanjen. „Isere, kako možeš tako da pričaš?“. Nagoveštavao mu je da bi američke tajne službe mogle da im prisluškuju razgovor.

„Tim bolje“, reče Iser. „Ionako ne govorim samo tebi“. Nadao se da Amerikanci stvarno slušaju, i da će ih njegov čvrst stav pokrenuti.

Harman je nastavio da okleva, pokušavajući da upozori Isera na moguće diplomatske komplikacije.

„Nisam te pitao za mišljenje“, obrecnu se Iser. „Reci im da će, ako ne budu reagovali odmah, oni biti odgovorni za sve što se bude desilo“.

Nekoliko sati kasnije, Isera su pozvali na telefon. Poziv je bio iz Njujorka. Službenici konzulata obavestili su ga da je Robert Kenedi odreagovao istog trenutka. Tim agenta FBI-ja je sa jednim izraelskim oficirom za bezbednost otišao do Bruklina. Zaista su pronašli dete i odveli ga na sigurno. Bio je to Josele.

Mladi novinar Eli Vizel (budući dobitnik Nobelove nagrade) pozvao je Gur-Arija. „Čujem da ste našli dete“. Gur-Ari, koji se zakleo da će tu vest držati u tajnosti, sigurnim tonom reče da nisu. Vizel mu to nije oprostio godinama.

Tog 4. jula 1962. godine — kada je avion u kome je bio Josele sleteo na aerodrom Lod — kao da je i u Izraelu bio državni praznik. Novinari su sa puno entuzijazma hvalili posvećenost i efikasan rad tajne službe. Izrael je velikom brzinom postajao jedina zemlja na svetu u kojoj je čitav narod voleo svoju tajnu organizaciju i iskreno joj se divio. Poznati izraelski advokat Šlomo Koen Zidon se Ben-Gurionu pismom zahvalio za to što je pronašao dečaka. Ben-Gurion mu je odgovorio: „Treba da se zahvalite našim tajnim službama, a najviše njihovom direktoru, koji je na toj misiji radio i danju i noću, bez odmora, čak i onda kada su njegovi saradnici već skoro bili odustali — sve dok nije pronašao dečaka i izvukao ga iz skrovišta, što, takođe, nije bilo nimalo lako“.

I dok je čitav Izrael proslavljao spasavanje Joselea, Iser je bio u Parizu, gde su agenti napravili skromnu zabavu u njegovu čast. Jedan od njih je podigao čašu „za dete koje je vraćeno u otadžbinu, za čoveka čelične volje, koji ga je pronašao, za državu koja tako dobro zna da štiti svoje građane“. Drugi je Iseru, u znak sećanja na operaciju, predao dečju igračku

— plišanog tigrića, a sve kolege zajedno su njegovoj kući, u Tel Aviv, poslale „Joseleov krevet“, u kome je proveo bezbrojne besane noći.

Sada kada je dečak bio pronađen, čitava priča je izašla na videlo. Sve je počelo jednim telegramom.

U proleće 1960. godine, dok su Joselea u tajnosti premeštali iz jedne izraelske ješive u drugu, Rut Ben-David dobila je telegram od svog prijatelja, rabina Mejziša: „Dođi odmah u Jerusalim, našao sam ti dobru priliku“. Kada je stigla, Rut je shvatila da je „prilika“ u stvari bila tajna misija: da prokrijumčari Joselea iz Izraela.

Vratila se u Francusku i promenila u pasošu ime sina iz Klod u Klodin, a godinu rođenja iz 1945. u 1953. Onda je promenila način odevanja i ime, i postala Madlen Feraj. Odletela je u Đenovu i kupila kartu za brod koji je, sa putnicima i nekoliko iseljenika, isplovljavao za Izrael.

Pretvarajući se da se slučajno tako desilo, u Đenovi se zaigrala sa osmogodišnjom devojčicom iz emigrantske porodice. Kada je počelo ukrcavanje i dok su se useljenici mučili s paketima i koferima, šarmantna Madlen je uzela devojčicu za ruku i povela je na palubu. Italijanski carinici su joj pregledali pasoš i ubeležili da se na brod ukrcala sa ćerkicom. U Izraelu je postupila isto, tako da su i izraelski carinici ubeležili da je s broda sišla sa devojčicom.

Nekoliko dana kasnije, Madlen Feraj je na aerodromu Lod ušla u avion sa svojom „ćerkom Klodin“, koja nije bila niko drugi nego Josele Šumaher, obučen u urednu haljinicu i lakovane cipele.

Josele je skoro dve godine proveo u ultra-ortodoksnim internatima po Švajcarskoj i Francuskoj. Međutim, kada je potraga za Joseleom po Izraelu proširena, Madlen se pojavila u internatu u Mou, gde se dečak skrivao pod imenom „Menahem, siroče čiji su roditelji bili Švajcarci“.

Ponovo ga je obukla u žensku odeću i odletela s njim u Ameriku. Tu joj je pomogao lokalni vođa sekte Satmar, rabin Džoel Tajtlbaum, koji je mlekadžiji po imenu Gertner naložio da „Jankelea“ odvede svojoj kući i predstavi ga kao rođaka iz Argentine, koji je došao u dužu posetu.

Stručnjaci Mosada shvatili su da je tajna ultra-ortodoksna organizacija, koja je delovala u čitavoj Evropi i Americi, bila veoma slična tajnim organizacijama najboljih svetskih špijunskih službi. Ipak, najviše od svega ih je zbunjivala Rut Ben-David. Držala se svih konspirativnih pravila: nikada nije imala stalnu adresu, sva važna dokumenta je nosila u tašni, a identitet je menjala s lakoćom sa kojim ljudi menjaju odeću. Prelepa Francuskinja je bila Mata Hari ortodoksne jevrejske zajednice.

Ali, dok se čitav Izrael radovao što se Josele vratio roditeljima, Rut Ben-David se osećala slomljenom i uništenom. „Kriva sam“, rekla je prijateljima, jecajući. „Izdala sam našu stvar. Nikada to sebi neću oprostiti. Povereno mi je neprocenjivo blago, a ja nisam uspela da ga sačuvam“.

S druge strane, Madlen Feraj / Rut Ben-David je toliko dobro pokazala sve osobine koje su bile neophodne za tajnog agenta da je Iser Harel odlučio da joj ponudi posao u

Mosadu. Ali bilo je prekasno. Rut se vratila u Jerusalim i potonula u ultra-ortodoksni svet; tri godine kasnije se udala za rabina Amrama Blaua, sedamdeset-dvogodišnjeg starešinu Neturei Karte, najfanatičnije sekte u Izraelu.

Iser Harel i Josele Šumaher sreli su se tek devet godina kasnije, kada je jedan od autora ove knjige napravio zabavu u Iserovu čast i na nju pozvao Joselea. Josele — koji je tada bio redov prve klase u tenkovskoj diviziji — rukovao se sa Iserom i rekao: „Veoma sam dirnut. Iser Harel je najvažnija osoba u mom životu. Da nije bilo njega, ja danas ne bih stajao među vama“.

Osmo poglavlje

NACISTIČKI HEROJ U SLUŽBI MOSADA

Jednog vrelog dana u avgustu 1963. godine dva muškarca ušla su u inženjerski biro u Madridu i zatražila da se sastanu sa vlasnikom, Austrijancem po imenu Oto Skorzeni. Predstavili su se kao pripadnici tajne službe NATO-a i rekli mu da dolaze na preporuku Skorzenijeve bivše supruge. Imali su za njega ponudu koju nije mogao da odbije...

Cenjeni biznismen je ubrzo shvatio da njegovi posetioci znaju sve i o njemu i o njegovoj prošlosti. Za vreme Drugog svetskog rata ovaj oficir SS-a bio je jedan od najvećih heroja nacističke Nemačke — ako ne i najveći. Visok, harizmatičan atleta sa ožiljkom koji je zaradio u mačevalačkom dvoboju, bio je neustrašiv komandos koji je izvodio spektakularne operacije. Dvanaestog septembra 1943. sa bataljonom padobranaca na glajderima sleteo je na Gran Saso, najviši vrh italijanskih Apenina, odakle su uleteli u hotel Kampo Imperator, u kome je nova, anti-nacistička italijanska vlada držala zarobljenog bivšeg nacističkog diktatora — Benita Musolinija. Kapetan SS trupa, Skorzeni, izbavio je Musolinija i doveo ga pred Hitlera, koji ga je u znak zahvalnosti zasuo medaljama i unapređenjima. U bici kod Balža, krajem 1944. godine, Skorzeni se — sada već kao pukovnik Vafen SS-a — provukao kroz liniju fronta sa dvanaestoricom svojih ljudi i izazvao haos i konfuziju među saveznicima. Zbog operacija u kojima je učestvovao važio je za „najopasnijeg čoveka u Evropi“. Pošto je na suđenju u Dahau proglašen nevinim, preselio se u Španiju, gde mu je fašistički diktator Franko pružio zaštitu, i tu osnovao preduzeće.

Tog dana 1963. njegovi posetioci nisu gubili vreme na prazne priče. „Nismo baš iz NATO-—a”, priznade jedan od njih na savršenom nemačkom. „U stvari smo iz izraelske tajne službe“. Bili su to Rafi Eitan i direktor Mosadovog nemačkog ogranka, Avraham Ahituv.

Skorzeni preblede. Nije prošlo ni godinu dana od kad su Izraelci obesili Adolfa Ajhmana. Da nisu sada došli po njega? Na suđenjima za ratne zločine je oslobođen optužbi, ali se pričalo da je tokom Kristalne noći u novembru 1938. godine učestvovao u spaljivanju sinagoga.

Oniži čovek koji je sedeo preko puta mu, međutim, odagna strah. „Potrebna nam je Vaša pomoć“, reče. „Znamo da imate dobre veze u Egiptu“. A onda je pukovniku SS-a objasnio na koji način treba da pomogne jevrejskoj državi.

Dvadeset prvog jula 1962. godine, samo dve nedelje posle trijumfalnog povratka Joselea u Izrael, Egipat je zapanjio ceo svet time što je ispalio četiri projektila. Dva su bila tipa zafir (pobednik), sa dometom od 175 milja, a dva kahir (osvajač), sa dometom od 350 milja. Pokrivene egipatskim zastavama, dve ogromne rakete su s ponosom pronesene ulicama Kaira na Dan revolucije, 23. jula. Predsednik Gamal Abdel Naser se pred

oduševljenom masom pohvalio da su njegovi projektili u stanju da pogode svaku metu „južno od Bejruta“.

Južno od Bejruta, izraelski lideri su se iznenadili i unervozili. Naserovi projektili su zaista mogli da pogode bilo koju metu u Izraelu. Iznenađenje u vezi s njima je bilo potpuno, pa se po kuloarima moći ime Isaka Harela spominjalo sa velikim ogorčenjem. Dok je Naser razvijao opako oružje — govorili su kritičari — Mali Iser je tragao za Joseleom. Dok je užasna opasnost pretila samom opstanku jevrejske države, Iserovi najbolji agenti su jurcali od jedne do druge ješive prerušeni u ultra-ortodoksne Jevreje. Zabrinut, Ben-Gurion je pozvao Isera Harela, koji je obećao da će što je pre moguće prikupiti sve informacije o egipatskom projektu. Vrativši se u sedište Mosada, Iser je na zadatak poslao najbolje ljude koje je imao i aktivirao svoje krtice i doušnike u Egiptu. I zaista, 16. avgusta, za manje od mesec dana od pojave projektila, pred Ben-Gurionom je stajao detaljan izveštaj.

Na raketama rade nemački naučnici, izvestio je Iser. Naser je 1959. odlučio da napravi tajni arsenal nekonvencionalnog oružja. Za direktora Biroa za specijalne vojne programe imenovao je generala Mahmuda Kalila, nekadašnjeg komandanta Vazduhoplovne tajne službe, i zadužio ga za razvoj ultra-tajnog modernog oružja — borbenih aviona, raketa i projektila, kao i hemijskih i radioaktivnih jedinjenja. Birou su za to odobrena ogromna sredstva iz budžeta.

Prvi Kalilov zadatak bio je da pronađe ljude koji će razviti oružje. A on je znao kome da se obrati.

Kalilovi agenti započeli su regrutaciju stotina nemačkih stručnjaka i naučnika, od kojih je većina radila u institutima koji su se ranije bavili istraživačkim radom u oblasti raketnog naoružanja i avijacije, kao i u zonama za testiranje takvog oružja u nacističkoj Nemačkoj. Privučeni velikim platama, bonusima i nebrojenim privilegijama, Nemci su u stotinama tajno prešli u Egipat, gde su pomogli Naseru da sagradi tri tajne vojne instalacije.

Prva je bila „Fabrika 36“, u kojoj je genijalni izumitelj Vili Meseršmit sada radio na egipatskom borbenom avionu. Meseršmit je bio tvorac opakih borbenih aviona koje je nacistička avijacija, Luftvafe, koristila tokom Drugog svetskog rata. Mahmud Kalil je 29. novembra 1959. potpisao ugovor sa njim.

U drugoj fabrici, poznatoj po šifrovanom nazivu „135“, inženjer po imenu Ferdinand Brandner pravio je mlazne motore za Meseršmitove avione. Brandner je nekoliko godina proveo u Rusiji; pošto se vratio u Nemačku, Kalil je stupio u kontakt s njim preko doktora Ekarta, direktora Dajmler-Benca.

Sakrivena u dubini pustinje, najbolje skrivana je, međutim, bila „Fabrika 333“, u kojoj su nekadašnji Hitlerovi genijalci sada razvijali Naserovo čudo od oružja, rakete malog dometa.

Po rečima Iserovih izvora, egipatski projekat je decembra 1960. godine ušao u završnu fazu. Tada je američki izviđački avion U-2 napravio snimke ogromne zgrade u Dimoni, u Izraelu, koja je podsećala na nuklearni reaktor. Svetska štampa je na svojim naslovnim stranama ovo otkriće objavila velikim slovima; izjavama Izraela da se radi o fabrici tekstila niko nije poverovao. Egipat i još nekoliko arapskih država uputile su pretnje Izraelu. Samo

pretnje, međutim, nisu bile dovoljne, tako da je Egipat rešio da izraelski tajni projekat neutrališe razvijanjem sopstvenog nekonvencionalnog naoružanja.

Glavni među nemačkim raketnim fizičarima u Egiptu bio je profesor Eugen Senger, direktor Instituta za ispitivanje mlaznog pogona iz Stutgarta. Senger je posle rata proveo par godina u Francuskoj, gde je napravio raketu Veronik, osrednju repliku nemačke rakete V-2. U Egipat je poveo saradnike — profesora Paula Gerkea, stručnjaka za elektroniku i navođenje, i Volfganga Pilca, nekadašnjeg inženjera u instalaciji Peneminde, u kojoj je briljantni Verner fon Braun nacističkoj Nemačkoj stvorio rakete V-2. Još jedan stručnjak za navođenje i kontrolu koji je blisko sarađivao sa kolegama u Egiptu bio je dr Hans Klajnvahter; njegova laboratorija za razvoj sistema za navođenje raketa nalazila se nedaleko od švajcarske granice, u živopisnom nemačkom gradiću Lorahu. Hemijsko odeljenje vodio je bivši oficir SS-a, dr Ermin Dadije. Nemci i Egipćani su otvorili nekoliko lažnih kompanija — „Intra“, „Intra-Hendl“, „Patvag“ i „Linda“ — preko kojih su nabavljali delove i materijal za raketni projekat. Administrativni direktor „Intra-Hendla“ bio je dr Hajnc Krug, koji je vodio i Institut za ispitivanje mlaznog pogona u Štutgartu. Frontmen i čovek za vezu bio im je Hasan Kamil, egipatski milioner koji je živeo u Švajcarskoj. Uz njegovu pomoć Egipćani su u Švajcarskoj otvorili dve lažne kompanije, MEKO (Korporacija za mašinski inženjering) i MTP (Motori, turbine i pumpe), čiji zadatak je bila nabavka osnovnih materijala, električnih uređaja i preciznih alata. Služile su i za regrutovanje specijalista i stručnjaka. Direktori ovih korporacija bili su Meseršmit, Brandner i Kamil.

Sa stotinama inženjera, tehničara i lokalnih egipatskih službenika, Senger je 1961. godine počeo da radi na egipatskom raketnom naoružanju. Međutim, nemačka vlada je krajem te godine otkrila tajnu vezu između egipatskog projekta i Instituta za ispitivanje mlaznog pogona u Štutgartu. Nemački državni organi primorali su Sengera da podnese ostavku, vrati se u Nemačku i prekine sa svim svojim aktivnostima. Na čelu egipatskog projekta ga je nasledio profesor Pilc.

„Fabrika 333“ je do jula 1962. Proizvela trideset projektila. Četiri su, uz veliku pompu, lansirana pred odabranim zvaničnicima i novinarima, dok ih je još dvadeset provezeno ulicama umotano u egipatske zastave (neki nisu bili pravi).

Kada je Iser Harel u avgustu došao kod Ben-Guriona, sa sobom je poneo pismo Pilca upućeno Kamilu Azabu, egipatskom direktoru „Fabrike 333“, koje su Rafi Eitan i njegovi ljudi uspeli da iskopiraju. U pismu se tražilo 3.700.000 švajcarskih franaka za mehaničke delove i drugu opremu za izradu petsto raketa tipa „2“ i četiristo raketa tipa „5“.

Devetsto projektila! Iserov izveštaj je u bezbednosnim službama izazvao veliku uznemirenost. Izraelski stručnjaci bili su uvereni u to da Egipćani ne nameravaju da bojeve glave pune konvencionalnim eksplozivom; svakako nisu potrošili milione dolara za nešto što će moći da ponese samo beznačajnih pola tone dinamita! To isto je već mogao da uradi avion-bombarder, i to sa većom preciznošću. Bilo je jasno da će Egipat bojeve glave napuniti atomskim bombama ili nečim drugim što je bilo zabranjeno međunarodnim zakonima: otrovnim gasom, bakterijama ili opasnim radioaktivnim otpadom.

Iser je bio uveren da nemački naučnici rade na zlokobnom planu da unište Izrael: razvijali su „oružja sudnjeg dana“, ogromne rakete i radioaktivne bojeve glave koje su mogle da „usmrte sve žive organizme“ i zatruju vazduh u Izraelu na dug period; radili su čak i na zracima smrti i svakojakim drugim paklenim spravama.

„Previše smo ih ozbiljno shvatili“, priznao je kasnije general Zvi Zur, tadašnji načelnik Generalštaba. „Naši naučnici su tada bili amateri i nisu znali kako da se odnose prema tim informacijama“. Izraelci su, međutim, ipak otkrili Ahilovu petu egipatskog projekta — Nemci još uvek nisu uspeli da razviju odgovarajući sistem za navođenje kojima bi rakete usmeravali ka ciljevima. Dok se ta prepreka ne otkloni, rakete su bile neupotrebljive.

Iser Harel više nije bio onaj čovek koga su ljudi poznavali i divili mu se. Od kada je uhvaćen Ajhman, mnogo se promenio. Nekada hladne glave i čeličnih živaca, sada je Nemce smatrao večitim neprijateljima Izraela i jevrejskog naroda. Čvrsto je verovao da sadašnja nemačka vlada podržava naučnike u Egiptu i da im u tajnosti pomaže u njihovim nastojanjima da unište Izrael. Ramsad je zatražio od Ben-Guriona da se obrati nemačkom kancelaru Konradu Adenaueru i zahteva da ovaj momentalno nešto uradi kako bi zaustavio rad naučnika. Ben-Gurion je to odbio. Nedugo pre toga, Nemačka je Izraelu dala kredit u iznosu od pola milijarde dolara za uređenje pustinje Negev; Ben-Gurion i Adenauer su uspostavili lične odnose koji su se zasnivali na poverenju i međusobnom poštovanju; Adenauer i njegov ministar odbrane Franc Jozef Štraus su Izrael snabdevali ogromnim količinama modernog naoružanja, čija se vrednost merila stotinama miliona dolara — tenkovima, topovima, helikopterima i avionima — sve bez ikakve naknade, u tajnom nastojanju da se iskupe za Holokaust i nemačke zločine počinjene protiv jevrejskog naroda. Ben-Gurion je imao poverenja u trenutnu vladu u Nemačkoj i nije želeo da ugrozi odnose Izraela sa tom državom time što bi je zasuo optužbama i zahtevima da interveniše u vezi sa egipatskom krizom. Naložio je pomoćniku ministra odbrane, Šimonu Perezu, da lično napiše Štrausu pismo i u njemu ga na diskretan način zamoli za pomoć.

Međutim, to Iseru nije bilo dovoljno, pa je odlučio da započne sopstvenu kampanju kako bi sprečio napredak Nemaca u Egiptu. Jedanaestog septembra 1962. godine u pola jedanaest ujutru, u prostorije „Intre“ u Šilerovoj ulici u Minhenu ušao je tamnoputi stranac bliskoistočnih crta lica. Službenik koji ga je uveo u kancelariju direktora preduzeća Hajnca Kruga ga je čuo kako kaže da ga šalje pukovnik Nadim, egipatski oficir koji je sa Krugom održavao bliske veze. Pola sata kasnije Egipćanin je sa Krugom napustio zgradu. Stjuardesa *Junajted Arab Erlajnsa* ih je videla kako prolaze pored filijale u kojoj su se prodavale avionske karte. Bila je poslednja koja je videla Kruga.

G-đa Krug je sledećeg jutra obavestila policiju da joj je muž nestao. Dva dana kasnije policija je u predgrađu Minhena pronašla Krugov beli mercedes. Automobil je bio prekriven blatom, a u rezervoaru nije bilo ni kapi benzina. Policija je primila anonimnu telefonsku dojavu: „Krug je mrtav“. Međutim, informacije iz drugih izvora navele su policiju na zaključak da su Kruga oteli agenti Mosada i odveli ga u Izrael. Danas, međutim, nema nikakve sumnje da je anonimni glas ipak bio u pravu.

Dvadeset sedmog novembra, u „Fabrici 333“, Pilcova sekretarica Hanelora Vende je među jutarnjom poštom zatekla debelu kovertu; pošiljalac je bio jedan poznati hamburški advokat. Hanelora je otvorila pošiljku i kancelarijom se prolomila zaglušujuća eksplozija. Teško povređena, Pilcova sekretarica je završila u bolnici, u kojoj je provela nekoliko meseci. Iz nje je izašla slepa, gluva i sa strašnim ožiljcima na licu.

Sledećeg dana u „Fabriku 333“ je stigao paket na kome je pisalo da sadrži knjige. Kada ga je egipatski službenik otvorio, paket je eksplodirao i usmrtio petoro ljudi. Ispostavilo se da je adresa pošiljaoca, izdavača iz Štutgarta — lažna.

Eksplozivni paketi su nastavili da stižu i narednih dana. Neki su bili poslati iz Nemačke, neki iz samog Egipta. Neki su eksplodirali, ubijajući ljude oko sebe, dok su neke onesposobili egipatski vojni stručnjaci koje su alarmirali rukovodioci „Fabrike 333“. Identitet pošiljalaca nikada nije zvanično utvrđen, ali su Egipćani i novinari bili sigurni da su bombe u Kairo slali pripadnici izraelskog Mosada. Mnogo kasnije je utvrđeno da je nekoliko bombi u obliku pisama napravio i poslao „špijun sa šampanjcem“ — izraelski agent Ze’ev Gur-Ari, koji je delovao u Egiptu pod lažnim imenom Volfgang Luc, nemački vlasnik farme konja u blizini Kaira. Predstavljajući se kao nekadašnji oficir SS-a, on se sa suprugom Nemicom nastanio u Kairu i uspostavio bliske veze sa pripadnicima egipatskog visokog društva i vojnog vrha.

Pisma-bombe su duboko uznemirila nemačke naučnike, kojima je bilo jasno da im je život u opasnosti. Mnogima su stigli i telefonski pozivi sa pretnjama — upućenim njima samima ili njihovim porodicama — ukoliko nastave da rade na Naserovom projektu. U tri „fabrike“ u Egiptu i njihove sestrinske kompanije u Evropi uvedene su striktne mere bezbednosti. Kada su odlazili u Evropu, naučnici su morali da idu u velikim grupama, koje su pratili nemački bezbednjaci. Ova praksa je najverovatnije spasla profesora Pilca tokom putovanja po Evropi 1962. Grupa nepoznatih ljudi ga je pratila po Nemačkoj i Italiji, ali nije dobila priliku da mu priđe.

I Iser je jesen i zimu 1962. proveo u Evropi, radeći na nekoliko Mosadovih operacija čiji je cilj bio da se prikupe dodatne, tačne i što svežije informacije. Rafi Eitan je uspeo da se ubaci u diplomatsku misiju koja je bila zadužena za poštu nemačkih naučnika. Takve operacije bile su mu omiljene. „To je mnogo bolje nego regrutovanje agenata“, govorio je. „Kada regrutujete agenta, vi morate da ga obučite, da mu osmislite savršen lažni identitet, da ga postavite gde treba i date mu vremena da uspostavi veze... Čitanje pisama neprijatelja je mnogo bolje — odmah vidite rezultate svog rada i dolazite do prvoklasnog materijala“.

Eitanu je za nekonvencionalne operacije bila potrebna sofisticirana elektronska oprema, ali nije znao gde da je nabavi. Uređaji koje su koristili CIA i druge tajne službe nisu mogli da se kupe u prodavnicama. A onda je, čitajući novine u svojoj kancelariji u Parizu, naišao na kratak članak o zloglasnom jevrejskom mafijašu Mejeru Lanskom, koji je vodio organizovani kriminal u Majamiju. Njegovom maštovitom umu odmah se učinilo da je to prava stvar. Nazvao je operatera; „Nađi mi Mejera Lanskog u Majamiju!“

Tri minuta kasnije Lanski je bio na vezi. „*Šalom*, Mejeru“, reče Eitan. „Ja sam Izraelac koji deluje u Parizu. Državi je potrebna tvoja pomoć“.

„Nema problema“, odgovori Lanski. „Za mesec dana ću biti u Lozani, u Švajcarskoj. Možemo tamo da se sastanemo“.

Eitan se video sa Lanskim u Lozani i rekao mu šta hoće. Lanski mu je dao adresu izvesnog čoveka u Čikagu. „On će vam nabaviti sve što vam treba“. Nedelju dana kasnije Eitan je sleteo u Čikago i uputio se na dobijenu adresu. „Elektronski uređaji koje smo dobili od tog čoveka odlično su nam poslužili u svim operacijama protiv nemačkih naučnika“, kasnije je o tome rekao Eitan.

Tokom trajanja operacija Iser Harel je saznao za jedno novo ime: dr Oto Joklik. Iz prikupljenog materijala videlo se da je u pitanju austrijski naučnik specijalizovan za nuklearna zračenja. Dr Joklik je navodno radio na ultra-tajnom egipatskom projektu čiji cilj je bio da se u rekordnom vremenu dođe do nuklearnog naoružanja. Egipćani su nameravali da za Joklika u Austriji otvore lažnu kompaniju po imenu „Austra“, koja će nabavljati radioaktivni materijal za njegov projekat i slati ga u Egipat. Kako bi se izbegla istraga nemačkih vlasti, „Austra“ će biti odvojena od „Intre“. Trebalo je da Joklik za Egipat izvede dve nuklearne probe i napravi nekoliko bombi koje će biti ugrađene u bojeve glave projektila.

Sve ovo je govorilo da je Joklik veoma opasan čovek, možda čak i najopasniji od svih nemačkih naučnika. U sve Mosadove ogranke u Evropi stiglo je isto naređenje: pronađite Joklika!

Isera je, međutim, čekalo neverovatno iznenađenje. Dvadeset trećeg oktobra 1962. na vrata izraelske ambasade u Evropi zakucao je stranac koji je zatražio da ga primi oficir za bezbednost: „Zovem se Oto Joklik. Spreman sam da vam podnesem opširan izveštaj o mojim aktivnostima vezanim za egipatske ratne planove“.

Dve nedelje kasnije, Joklik je u potpunoj tajnosti sleteo u Izrael.

Mnogo kasnije, kada se saznalo za Joklikov prebeg, evropski izveštači su zaključili da je ovaj kontaktirao sa Izraelcima najverovatnije zbog nestanka direktora „Intre“ Hajnca Kruga. Joklik je imao bliske veze sa Krugom, a ovaj je bio jedan od malobrojnih koji su znali za Joklikovu ulogu u egipatskim „specijalnim vojnim programima“. Kada je Krug nestao — Joklik se uspaničio. Šta ako su Kruga oteli Izraelci? Mogao bi da progovori i otkrije Joklikove tajne zadatke. Joklik je znao da je, ako se to desi, mrtav čovek. Tako je odlučio da pređe s druge strane linije i preda se Izraelcima; nadao se da će tako, ako ništa drugo, spasti sebi život.

U Izraelu je proveo četiri dana. Držali su ga u strogoj izolaciji na ultra-tajnoj Mosadovoj lokaciji. Iser je odlučio da ga iskoristi mahom za dve stvari: kao izvor podataka o egipatskom projektu i kao dvostrukog agenta koji će se vratiti u Egipat i odande raditi za Mosad.

Oto Joklik je Izraelcima ispričao da ga je regrutovao viši nemački službenik u *Junajted Arab Erlajnzu*, i upoznao ga sa generalom Mahmudom Kalilom, kome su nemački naučnici tepali „her doktor Mahmud“. Iz sastanka sa her doktorom Mahmudom rođena su dva projekta: Ibis i Kleopatra. Tajne ovih projekata znali su samo profesor Pilc i dr Krug.

Cilj Operacije Ibis je bio da Egipat dođe do radiološkog oružja koje je u stanju da širi opasno nuklearno zračenje. Joklik je preuzeo na sebe obavezu da pribavi velike količine radioaktivnog izotopa kobalt-60 i da s njim eksperimentiše u Egiptu. Ako eksperimenti budu

uspeli, Joklik će pokušati da nabavi još kobalta, kojim će se puniti bojeve glave projektila i koji će na dodir širiti radijaciju velike jačine.

Cilj drugog projekta, Kleopatre, bile su dve atomske bombe. Joklik je predložio genijalan način za njihovu izradu: 20-procentni obogaćeni uranijum bi se nabavljao u Sjedinjenim Državama ili u Evropi, a onda bi se do 90 procenata obogaćivao u specijalnim centrifugama koje su u Nemačkoj i Holandiji razvili naučnici dr Vilhelm Grot, dr Jakob Kistemaker i dr Žerno Zipe; bombe bi se na kraju pravile uz pomoć obogaćenog uranijuma.

Joklik je odleteo u Sjedinjene Države i pokušao da nabavi obogaćeni uranijum. Tamo se sreo sa nekoliko nemačkih naučnika i pozvao ih da grade centrifuge u Egiptu. Istovremeno je nabavio izvesnu količinu kobalta-60 u Evropi i poslao ga na adresu ginekologa u Kairu, doktorke Kalil — sestre her doktora Mahmuda...

Pošto je ispitivanje Joklika u Izraelu završeno, njegovo svedočenje je poslato izvesnom broju stručnjaka na razmatranje i proveru. Iz nekog razloga, njihovim izveštajima nije posvećena dužna pažnja. Što se tiče Projekta Kleopatra, stručnjaci su naveli da Joklik nema skoro nikakve šanse da nabavi 20-procentni uranijum. Čak i ako bi u tome uspeo, Egiptu bi trebalo najmanje dve do tri godine, i sto najboljih centrifuga, da obogate količinu uranijuma koji im je bio potreban za izradu jedne bombe. A onda, čak i kad bi uspeli da naprave bombu, ona ne bi eksplodirala jer je Joklikova formula bila pogrešna. Što se tiče Projekta Ibis i radiološkog oružja, stručnjaci su ga odbacili kao nebitan, jer bi oružje, kako su rekli, nanelo jednaku štetu kao i bilo koja obična bomba.

Umirujući ton izveštaja nije uspeo da umiri i vođe nacije. Još više su ih uznemirili izveštaji da Egipat razvija i hemijsko oružje. Njihova strahovanja su se ostvarila 11. januara 1963. godine, kada su Egipćani u ratu protiv Jemena upotrebili otrovni gas. Izraelski ministar spoljnih poslova, Golda Meir, sastala se sa predsednikom Džonom F. Kenedijem i obavestila ga o opasnim posledicama do kojih bi moglo da dođe ako Egipćani svoje projektile naoružaju nekonvencionalnim bojevim glavama. Zamolila ga je da nešto preduzme, ali Kenedi nije uradio ništa.

Nekonvencionalne bojeve glave su zaista bile izuzetno opasne, ali je prioritet dat tome da se onemogući razvijanje sistema za navođenje raketa.

U zimu 1963. godine, stručnjak „Fabrike 333“, dr Klajnvahter, došao je na nekoliko nedelja u Nemačku. Dvadesetog februara uveče izašao je iz svoje laboratorije u Lorahu i dovezao se kolima do uskog putića koji je vodio ka kući u kojoj je živeo. Put je bio mračan, prazan i pokriven dubokim snegom. S druge strane ulice se iznenada pojavio automobil, zaustavio se uz škripu kočnica i preprečio mu put. Iz njega je izašao čovek koji se uputio prema Klajnvahteru. Naučnik je u kolima primetio i trećeg.

„Gde živi dr Šenker?“, upitao je čovek. Ne sačekavši odgovor, izvadio je pištolj sa prigušivačem i opalio. Metak je razbio šoferšajbnu i zaustavio se u naučnikovom vunenom šalu. Klajnvahter je krenuo da kopa po pretincu, tražeći svoj pištolj, ali je napadač otrčao u drugi automobil i istog trenutka nestao.

Policija je prvi automobil pronašla stotinak metara od mesta napada; bio je napušten. Trojica muškaraca su pobegla drugim kolima. Iza njih je ostao pasoš na ime Alija Samira,

jednog od rukovodilaca egipatske tajne službe. Međutim, u pitanju je bila namerna prevara; Samir je tog dana bio u Kairu, gde je fotografisan sa jednim nemačkim novinarom.

Ljudi koji su napali Klajnvahtera nikada nisu pronađeni. Ipak, novinari su bili jednoglasnog mišljenja da je neuspeli pokušaj atentata bio delo Izraelaca.

Nekoliko nedelja kasnije, Mosad je pokušao ponovo — meta je ovoga puta bila u Švajcarskoj, a radilo se o Nemcu, dr Paulu Gerkeu.

Gerke je, kao i Klajnvahter, u svojoj laboratoriji u „Fabrici 333“ radio na sistemu za navođenje egipatskih projektila. Egipćani su ga smatrali veoma bitnim — kao, uostalom, i Mosad. Ćerka Hajdi mu je živela u Frajburgu, nemačkom gradiću nedaleko od švajcarske granice. Nešto pre pokušaja atentata na dr Klajnvahtera, dr Joklik je pozvao Hajdi i rekao joj da se sa njenim ocem upoznao u Egiptu, gde je ovaj radio na razvijanju strašnog oružja koje je trebalo da posluži za uništenje Izraela. Nagovestio je da se Gerke, ako ne prestane sa svojim aktivnostima, izlaže ogromnim rizicima. S druge strane, ako napusti Egipat — niko mu neće nauditi.

„Ako volite svog oca“, zaključio je Joklik, „dođite u subotu, 2. marta, u četiri posle podne u hotel »Tri kralja« u Bazelu, gde ću Vas upoznati sa jednim svojim prijateljem“.

Uplašena Hajdi je istog trenutka stupila u kontakt sa H. Manom, nekadašnjim nacističkim oficirom koga su Egipćani zadužili za bezbednost naučnika. Man je alarmirao frajburšku policiju, koja je potom obavestila i švajcarske organe. Kada su Joklik i njegov prijatelj ušli u hotel „Tri kralja“, iza zgrade ih je čekalo nekoliko policijskih automobila, u predvorju hotela stajali su detektivi, a blizu stola za kojim je sedela Hajdi Gerke bili su postavljeni uređaji za snimanje razgovora.

Joklik i njegov prijatelj — agent Mosada Jozef Ben-Gal — ušetali su pravo u klopku. Nisu ništa posumnjali i sa Hajdi Gerke su razgovarali oko sat vremena, pazeći da joj ne upute nijednu direktnu pretnju, ali aludirajući na opasnost koja preti njenom ocu ukoliko bude nastavio da radi na svom užasnom oružju. Ponudili su joj avionsku kartu do Kaira, kako bi mogla da ga ubedi da se vrati u Nemačku, gde će i on i njegova porodica biti bezbedni.

Pošto se sastanak završio, dvojica muškaraca su napustili hotel i u šest popodne vozom otišli u Cirih, gde su se rastali. Ali dok je Joklik na peronu čekao sledeći voz, policajci u civilu su ga uhapsili. Ben-Gal je uhvaćen u blizini izraelskog konzulata.

Te večeri je Nemačka od Švajcaraca zatražila ekstradiciju dvojice koji su bili osumnjičeni za to da su pretili Hajdi Gerke i pokušali atentat na dr Klajnvahtera.

Iz svog štaba u Evropi Iser je aktivirao svoje kontakte i pokušao da ubedi Švajcarce da puste Ben-Gala i Joklika, ali su ovi to odbili zbog zahteva za ekstradiciju koji je uputila Nemačka. Iser je tada odleteo u Izrael i sastao se sa ministrom spoljnih poslova, Goldom Meir. Njih dvoje su u poslednje vreme postali veoma bliski, a zbližavala ih je i zajednička netrpeljivost i nepoverenje prema Nemačkoj. Golda je predložila da se Izrael obrati kancelaru Adenaueru sa zahtevom da Zapadna Nemačka povuče zahtev za ekstradiciju.

Iser se odmah odvezao u Tiberijas, gde je premijer Ben-Gurion provodio svoj godišnji odmor. Zatražio je da Ben-Gurion pošalje posebnog izaslanika u Bon, glavni grad Zapadne

Nemačke. Izaslanik bi Adenaueru pružio dokaze o problematičnim aktivnostima nemačkih naučnika u Egiptu i zahtevao povlačenje zahteva za ekstradiciju.

Ben-Gurion je odbio.

Međutim, Iser nije popuštao. „Moraš da odlučiš šta ćeš da radiš ako se u javnosti sazna za njihovo hapšenje. Čitava stvar bi mogla da eksplodira".

„Kako to misliš, da eksplodira?", upitao je Ben-Gurion.

„Čim se sazna za hapšenje Ben-Gala, saznaće se i za celu priču o nemačkim naučnicima u Egiptu. Izrael će morati da objasni zašto je Ben-Gal radio to što je radio. Moraćemo da otkrijemo i to da su Egipćani u Nemačkoj nabavljali opremu za svoje rakete i druge vojne projekte."

Ben-Gurion se na trenutak zamislio, a potom odgovorio: „Onda neka bude tako".

Bio je to početak njihovog neslaganja.

Uveče, u četvrtak, 15. marta 1963. godine, *Junajted pres internešnel* je objavio da su Joklik i Ben-Gal uhapšeni „pod sumnjom da su pretili ćerki nemačkog naučnika koji radi u Egiptu". Iser Harel je sazvao tajni sastanak na koji je pozvao urednike svih dnevnih novina i objasnio im pozadinu Ben-Galovog hapšenja. Naročito je naglasio Joklikov udeo u čitavoj aferi, kojom vrstom posla se bavio u okviru egipatskog projekta, kao i činjenicu da je dobrovoljno promenio stranu i sada pokušavao da ispravi nanesenu štetu.

Tokom narednih nekoliko dana Iserovi saradnici su tajno dostavljali podatke trojici izraelskih novinara: *Naftali Laviju iz Harec-a, Smuelu Segevu iz Ma'ariv-a i Ješajahu Ben-Poratu iz Jediot Ahronot*-a. Prosleđeni su im svi podaci, kao i adrese „lntre", „Patvaga" i Instituta u Štutgartu. Tri novinara su otišla u Evropu da prikupe podatke o nemačkim naučnicima i telegrafski ih proslede svojim novinama u Izraelu. Iser je smatrao da će vesti o nemačkim naučnicima delovati uverljivije ako budu stizale iz Evrope. Ostale agente Mosada razaslao je po stranim zemljama da obezbeđuju informacije onim novinarima koji su bili naklonjene Izraelu.

Ono što Iser Harel nije shvatao bilo je to što je Nemačka predstavljala jednu od najosetljivijih tema u Izraelu. Njegov razulareni napad na tu zemlju pokrenuo je lavinu koju nije bilo moguće zaustaviti, kao i čitavu bujicu optužbi protiv naučnika, koja je u Izraelu izazvala pravu paniku.

Sedamnaestog marta su se izraelska i strana štampa već valjale u moru senzacionalističkih naslova: nemački naučnici, većinom nekadašnji nacisti, u Egiptu prave opako oružje: biološko, hemijsko, nuklearno i radioaktivno. Pripremaju otrovan gas, užasne bakterije, zrake smrti, kao i bojeve glave punjene atomskim bombama ili radioaktivnim otpadom, iz koga će se širiti smrtne doze radijacije. Novine su se takmičile među sobom i objavljivale izveštaje koji su delovali kao da su prepisani iz stripova o Flešu Gordonu: zrak smrti koji šišti i spaljuje sve pred sobom... vazduh nad Izraelom koji će biti zatrovan najmanje devedeset godina... bakterije koje prenose stravične vrste kuge, i tome slično. Uz to, Savezna Republika Nemačka je u novinskoj kampanji optužena za to da nije uradila ništa da stane na put đavoljim aktivnostima svojih građana, koji su, nastavljajući Hitlerovim

stopama, sada radili za Egipat. Novinari koji su poslati u Evropu samo su dodavali ulje na vatru, „otkrivajući“ svakoga dana nove i nove detalje o vražjim rabotama naučnika.

Suđenje Ben-Galu i Jokliku, koje je održano u Bazelu, završilo se blagim kaznama — osuđeni su na po dva meseca zatvora, s tim da su već bili odslužili kaznu. Međutim, njegove sekundarne posledice bile su ogromne.

Sudija je tokom suđenja iznenada primetio da jedan od posmatrača nosi pištolj.

„Kako ste se usudili da unesete pištolj u moju sudnicu?“, besno je upitao sudija.

Čovek je odgovorio: „Imam dozvolu za stalno nošenje oružja. Zadužen sam za bezbednost nemačkih naučnika u Egiptu“.

Predstavio se kao H. Man; bio je to čovek sa kojim je Hajdi Gerke stupila u kontakt pošto joj se Joklik javio telefonom, onaj koji je alarmirao nemačku policiju.

Tajni doušnik Mosada odmah je napustio sudnicu i svoje nadređene obavestio o tome šta se desilo. Kada je čuo izveštaj, dugogodišnji Mosadov agent, Rafi Medan, uskočio je u prvi voz za Beč i otrčao do kuće slavnog lovca na naciste, Simona Vizentala. Vizental je odmah pristao da pomogne Mosadu.

„Da li znate nešto o Nemcu po imenu H. Man?“, upitao ga je Medan.

Vizental je krenuo da kopa po svojim ogromnim arhivama. Nekoliko sati kasnije otišao je do Medana sa fasciklom u rukama. „Za vreme rata bio je oficir SS-a“, reče. „Služio je u jedinici komandosa koju je vodio pukovnik Oto Skorzeni“.

Medan je taj podatak preneo sveprisutnom Rafiju Eitanu, kao i Avrahamu Ahituvu.

Proćelav, osunčani čovek sa brkovima i naočarima, Ahituv se rodio u Nemačkoj kao Avraham Gotfrid, da bi kao petogodišnjak sa svojim pobožnim roditeljima emigrirao u Izrael. Sa šesnaest godina već je bio pripadnik Hagane;j sa osamnaest — jedan od osnivača Šabaka. Izuzetno inteligentan, Pravni fakultet je sa najvećim pohvalama završio uz rad. 1955. je uhvatio najopasnijeg egipatskog špijuna u Izraelu, Rifata el Gamala, koji je operisao kao građanin Izraela — Džek Biton. Ahituv ga je preobratio i od njega napravio jednog od najboljih Mosadovih dvostrukih agenata, koji je više od dvanaest godina Egipćanima prenosio savršeno nameštene podatke. 1967. godine, pred sam početak Šestodnevnog rata, El Gamal je obavestio Egipćane da će Izrael započeti sa kopnenim napadom pre nego što u borbu pošalje svoje avione; opuštenost egipatske avijacije do koje je ta vest dovela, dala je Izraelu priliku da avionima neometano nanese veliku štetu na kopnu. Ahituv je kasnije postao jedan od najboljih direktora Šabaka, koga su najviše cenili zbog njegovih nastojanja da izraelske Arape integriše u normalan svakodnevni život u Izraelu.

Te večeri u maju 1963. godine Ahituv je odslušao šta je Medan imao da kaže o Manu i Skorzeniju, a onda se okrenuo ka Eitanu: „Zašto ne bismo pokušali da regrutujemo Skorzenija?“

Ideja je u početku zvučala bizarno, ali je ipak sadržala i nekakvu unutrašnju logiku: ako se Skorzeni okrene protiv Mana, postoji mogućnost da od svog nekadašnjeg podređenog pribavlja izuzetno tajni materijal. Pitanje je sada bilo kako stupiti u kontakt sa Skorzenijem. Brzom proverom je otkriveno da je Skorzeni ostao u bliskim odnosima sa bivšom ženom, koja je upravljala kompanijom specijalizovanom za trgovinu metalima. Agenti Mosada

pronašli su jednog izraelskog biznismena, Šlomoa Zablodoviča, koji se bavio istom vrstom posla — i kontaktirali sa njim. Da, rekao im je, poznaje g-đu Skorzeni. Upoznao ih je sa njom i ona im je ispričala sve što im je bilo potrebno.

I tako su se Eitan i Ahituv pojavili u Skorzenijevoj kancelariji u Madridu, i od nekadašnjeg heroja Trećeg Rajha zatražili da postane njihov agent koji će Mosad snabdevati podacima o aktivnostima nemačkih naučnika u Egiptu. Osim H. Mana, Skorzeni je poznavao i veliki broj lidera nemačke zajednice u Egiptu, od kojih su mnogi, kao i on, bili bivši oficiri.

„Zašto bih vam verovao?“, upitao je Skorzeni. „Kako mogu da budem siguran da kasnije nećete krenuti i na mene?“ Bojao se da će ga izraelski osvetnici pronaći, kao što su pronašli Ajhmana, i da će ga zadesiti ista sudbina.

Rafi Eitan je odmah našao rešenje. „Ovlašćeni smo da Vam ponudimo oslobođenje od straha“, reče. Uzeo je list papira i napisao Skorzeniju pismo u ime države Izrael, u kome mu je zagarantovao „da ne mora da se plaši“ i uverio ga da neće biti ni krivično gonjen ni zlostavljan.

Skorzeni je pogledao dokument i posedeo u tišini. Onda je ustao i neko vreme zamišljeno šetao tamo-ovamo.

Na kraju se okrenuo ka Izraelcima. „Pristajem“, reče.

Tokom narednih meseci Skorzeni je agentima Mosada obezbedio neprocenjive podatke o aktivnostima nemačkih naučnika u Egiptu. Uz pomoć H. Mana i ostalih nekadašnjih saboraca nabavio je detaljan spisak nemačkih naučnika i njihove adrese, izveštaje o tome kako im napreduju projekti, planove i nacrte projektila, kao i prepisku o neuspelim pokušajima da se za njih razviju sistemi za navođenje.

Ali Iser Harel više nije bio tu da čita Skorzenijeve izveštaje.

Izraelski mediji su u međuvremenu pušteni s lanca. Vrišteći naslovi, pojedinačna mišljenja, stripovi, pa čak i pesme — poručivali su da je Nemačka 1963. isto što i Nemačka 1933. I ista ta Nemačka, koja je u smrt oterala šest miliona Jevreja, sada je pomagala Egiptu u pripremi za novi Holokaust. Lider opozicije, Menahem Begin, u Knesetu je Ben-Gurionu uz viku uputio zapanjujući govor: „Prodajete Nemcima oružje, a oni prave bakterije za naše neprijatelje“. Iserova saveznica Golda Meir je u svom govoru optužila Nemce u Egiptu da proizvode oružje “kome je cilj uništenje svega živog što postoji”.

Ove optužbe su bile prenaglašene i bez ikakve veze sa stvarnošću. Direktor Šabaka i Iserov blizak prijatelj, Amos Manor, kasnije nam je ispričao: „Tokom tog perioda, dok je vodio kampanju protiv nemačkih naučnika, Iser nije bio sasvim pri sebi. Bilo je to više od opsesije. S njim o tome naprosto nije bilo moguće normalno razgovarati“.

Zamenik ministra odbrane Šimon Perez, koji se 24. marta vratio sa putovanja po Africi, odmah je shvatio veliku opasnost koja je mogla da se izrodi iz krstaškog rata koji je vodio Iser Harel. Shvatio je i to da su priče o oružju „koje ubija sve živo“ naprosto smešne. Procena Amana, špijunskog ogranka IDF-a, bila je sasvim drugačija. „Prikupili smo sve moguće podatke“, rekao je direktor ogranka, general Meir Amit, „i slika se polako formirala: priča je preuveličana... Naši ljudi kažu da ništa od toga nije istina, da ne može da bude istina“.

Amitovi ljudi nisu pronašli nikakve naznake da nemački naučnici razvijaju hemijsko i bakteriološko oružje. Priče o „oružju sudnjeg dana“ delovale su kao naučna fantastika; količine kobalta koje su dopremljene u Egipat bile su beznačajne. Saznalo se i to da je dr Oto Joklik, čije je svedočenje igralo veliku ulogu u čitavoj priči, bilo najobičniji oportunista kome se nije moglo verovati.

Izveštaj Amana je na Ben-Gurionov sto dospeo 24. marta. Ovaj je istog trena nazvao Isera Harela i ispitao ga o izvorima iz kojih su mu dolazili podaci. Tražio je potpune i tačne odgovore. Posle dužeg razgovora, Iser je priznao da je razaslao novinare po Evropi; priznao je i da nema ni podataka o otrovnom gasu, radiološkim i kobaltnim bombama.

Ben-Gurion se sledećeg dana sastao sa Šimonom Perezom, koji je na sastanak došao sa načelnikom štaba i generalom Amitom.

Direktor Amana je podneo detaljan izveštaj, koji je pokazao jasnu sliku: naučnici koji su radili u Egiptu bili su prosečni i pravili su zastarelo oružje. Njihove aktivnosti su, naravno, bile opasne, ali su razmere panike koja se proširila među vladajućim krugovima u Izraelu — uključujući i Ministarstvo odbrane i IDF — bile potpuno neproporcionalne. Ben-Gurion je ponovo pozvao Isera. Njihov razgovor bio je napet, a Ben-Gurion je izrazio sumnju u tačnost Iserovih izveštaja i procena. Potpuno poverenje koje je vladalo između dvojice muškaraca sada je zamenila besna rasprava, u kojoj su se dotakli i drugih aspekata odnosa između Izraela i Nemačke. Besan kao ris, Iser se vratio u kancelariju i Ben-Gurionu napisao pismo u kome je podneo ostavku.

Ben-Gurion je pokušao da ga nagovori da ostane, ali je Iser bio neumoljiv. „Odlazim“, rekao je, „i moja odluka je konačna“.

Bilo je to kraj čitave jedne ere.

Ben-Gurion je zamolio Isera da ostane na svom mestu dok mu ne nađu zamenu, ali je Iser to odbio. „Recite Ben-Gurionu da odmah pošalje nekoga da preuzme ključeve“, poručio je Ben-Gurionovoj sekretarici. Premijer je morao momentalno da pronađe zamenu za legendarnog ramsada. „Odmah mi pozovi Amosa Manora“, rekao je sekretarici, koja je požurila na telefon.

Direktor Šabaka, međutim, nije bio dostupan; bio je na putu ka kibucu Magan u dolini Jordana. Krenuo je u posetu rođacima, a tada još nije bilo mobilnih telefona.

„Onda mi pozovi Meira“, reče Ben-Gurion nestrpljivo. General Meir Amit je obilazio trupe u Negevu, ali su ga pozvali preko radija i on se vratio u Tel Aviv. Kada je stigao, saznao je da je postavljen za vršioca dužnosti direktora Mosada dok organizaciju ne preuzme neko drugi. Nekoliko nedelja kasnije Amit je na taj položaj postavljen za stalno.

* * *

Pošto je Perez Francu Jozefu Štrausu poslao jedno diskretno pismo, Nemačka je zadužila jednog od svojih cenjenih stručnjaka, profesora Boma, da smisli način za vraćanje nemačkih naučnika iz Egipta. I zaista je uspela da mnoge od njih namami nazad, nudeći im zaposlenje u istraživačkim institucijama u zemlji. Vremenom su Egipat napustili i ostali. Nisu

završili sa izradom raketa, sistem za navođenje im se pokazao kao neuspešan, a bojeve glave na kraju nisu napunjene radioaktivnim materijama; nikada nije uzleteo čak ni Meseršmitov avion.

Jedan od autora ove knjige otputovao je u Hantsvil u Alabami, gde se sastao sa plavookim čovekom iz NASE, dr Vernerom fon Braunom. Fon Braun je pogledao spisak nemačkih naučnika u Egiptu, proučio njihove navodne projekte, i zaključio da su šanse koje su ovi prosečni naučnici imali da ikada naprave delotvorne projektile — bile izuzetno male.

Egipatski projekat her doktora Mahmuda potpuno je propao. Afera sa nemačkim naučnicima dovela je do pada Isera Harela i dolaska Meira Amita na njegovo mesto. Harel je prema svom nasledniku osećao duboku mržnju i protiv njega se ogorčeno borio tokom godina koje je ovaj proveo na mestu ramsada. Afera sa nemačkim naučnicima je naškodila i političkom uticaju Ben- Guriona, pa je nekoliko meseci kasnije i on podneo ostavku.

U Kairu su egipatske tajne službe otkrile Volfganga Luca, „špijuna sa šampanjcem“, koga su uhapsile 1965. godine. Ipak, nisu uspele da provale njegov dobro osmišljen lažni identitet, tako da je osuđen samo na kaznu zatvora, iz koga je pušten nakon dve i po godine.

Kraj ove afere obeležio je i prestanak saradnje Mosada i Ota Skorzenija, najneverovatnijeg agenta koji je ikada špijunirao za jevrejsku državu.

Deveto poglavlje

NAŠ ČOVEK U DAMASKU

Draga moja Nađa, mili moji,

Pišem vam ove poslednje reči u nadi da ćete zauvek ostati zajedno. Od supruge tražim da mi oprosti, da se pazi, i da našoj deci pruži kvalitetno obrazovanje... Najdraža moja Nađa, preudaj se, kako bi nam deca imala oca. Što se toga tiče, potpuno si slobodna. Molim te da ne tuguješ za prošlošću, već da se okreneš budućnosti. Šaljem ti svoje poslednje poljupce.

Moli se za moju dušu.

Tvoj Eli.

Ovo pismo je na sto novog ramsada, Meira Amita, dospelo u maju 1965. Drhtavom rukom, samo nekoliko minuta pre nego što je okončao život na vešalima u Damasku, napisao ga je jedan od najneustrašivijih agenata u istoriji špijunaže, Eli Koen.

Tajni život Elija Koena počeo je više od dvadeset godina ranije. Mlad, zgodan egipatski Jevrejin vraćao se kući jednog vlažnog popodneva sredinom jula 1954. Imao je trideset godina, bio srednje visine, nosio uredne crne brkove i imao osmeh koji razoružava. Na ulicama Kaira naleteo je na starog prijatelja, policajca. „Večeras hapsimo neke izraelske teroriste“, poverio mu se ovaj. „Jedan se zove Šmuel Azar“. Eli je odglumio strahopoštovanje i divljenje, a onda je, čim su se rastali, otrčao do svog iznajmljenog stana i iz njega uklonio pištolj, eksploziv i dokumenta koja je tu držao. Eli je bio duboko uvučen u tajne aktivnosti; bavio se planiranjem bekstva i pripremom lažnih dokumenata za jevrejske porodice koje su želele da emigriraju u Izrael. Takođe je bio član jevrejske podzemne organizacije koja je bila odgovorna za ambicioznu operaciju poznatu kao Afera Lavon.

Početkom 1954. godine, izraelski čelnici su saznali da je britanska vlada odlučila da se sasvim povuče iz Egipta. Egipat je bio najjača arapska zemlja i zakleti neprijatelj Izraela. Dok god je britanska vojska bila prisutna na njegovom tlu, održavajući brojne baze i vojne aerodrome u oblasti Sueckog kanala, Izrael je mogao da računa na njen smirujući uticaj na vojnu huntu koja je vladala državom. Odlukom o britanskom napuštanju Egipta taj uticaj je nestajao; osim toga, moderne baze, aerodromi i ogromna skladišta opreme i ratnog materijala padali su u ruke egipatske vojske. Veća, bolje opremljena egipatska vojska, željna da se osveti za sramotni poraz koji je 1948. doživela u Ratu za nezavisnost, mogla bi da napadne Izrael, koji je tada postojao tek šest godina.

Kako navesti Britance da odustanu od ove odluke? Ben-Gurion više nije bio na čelu Izraela; povukao se u kibuc Sdeh Boker. Zamenio ga je Moše Šaret, čovek umerenih stavova, ali slab vođa. Ministar odbrane, Pinhas Lavon, otvoreno se suprotstavljao Šaretovom

autoritetu. Bez Šaretovog znanja, i ne obavestivši o tome Mosad, Lavon i pukovnik Benjamin Gibli, direktor vojne službe bezbednosti (Aman), smislili su opasan i neozbiljan plan. U sporazumu između Britanije i Egipta pronašli su klauzulu koja je Velikoj Britaniji dozvoljavala da se vrati u nekadašnje baze u slučaju ozbiljne krize; naivno su zaključili da će — ako Egipat bude potreslo nekoliko terorističkih bombaških napada — Britanci uvideti da egipatski lideri nisu u stanju da održe red u zemlji, i povući svoju odluku o povlačenju. Lavon i Gibli odlučili su da organizuju nekoliko bombaških napada u Kairu i Aleksandriji; ciljevi su bili američke i britanske biblioteke i kulturni centri, bioskopi, pošte i druga javna zdanja. Amanovi tajni agenti u Egiptu regrutovali su nekoliko mladih lokalnih Jevreja, vatrenih cionista, koji su bili spremni da za Izrael daju čak i život. Aman je tako prekršio sveto pravilo izraelske špijunske zajednice: da se lokalni Jevreji nikada ne koriste za operacije u kojima je bilo i nasilja, jer je to moglo da ih košta života i čitavu tamošnju jevrejsku zajednicu dovede u veliku opasnost. Lokalni mladići i devojke, uz to, nisu imali nikakvu prethodnu obuku za ovu vrstu operacija.

Bombe su bile primitivnog tipa, napravljene od kutija za držanje naočara, u koje je bila ubačena hemijska supstanca. Druga supstanca se stavljala u kondom, koji se potom smeštao u kutiju; izuzetno korozivna, trebalo je da ta supstanca progori kondom i ostvari kontakt s drugom supstancom — onom koja je bila u kutiji — izazivajući na taj način neveliku eksploziju. Kondom je služio kao vremenska naprava koja je napadaču omogućavala da postavi bombu i udalji se pre nego što dođe do eksplozije.

Plan je od samog početka bio osuđen na propast. Posle nekoliko manjih operacija, jedna bomba je 23. jula eksplodirala na vratima bioskopa Rio u Aleksandriji; bila je u džepu Filipa Natansona, pripadnika cionističke mreže. Ovaj je odmah uhapšen i svi pripadnici mreže su pohvatani tokom narednih dana.

Uhapšen je i Eli Koen, ali prilikom pretresa njegovog stana nisu pronađeni nikakvi optužujući dokazi; egipatska policija ga je pustila, ali mu je otvorila dosije. U njemu su bile tri fotografije i izvod iz knjige rođenih: Eli Šaul Koen, rođen 1924. godine u Aleksandriji. Roditelji: Šaul i Sofija Koen, koji su sa Elijeve dve sestre i petoro braće 1949. emigrirali u nepoznatu državu. Osumnjičeni je završio francusku srednju školu i sada je studirao na Univerzitetu Faruk u Kairu.

Egipćani nisu znali da je Elijeva porodica prešla u Izrael i nastanila se u Bat Jamu, predgrađu Tel Aviva.

Uprkos hapšenjima, Eli je odlučio da ne beži, već da ostane u Egiptu. U strahu za svoje prijatelje, prikupljao je detaljne podatke o robijanju, batinanju i mučenju po egipatskim zatvorima.

Egipćani su u oktobru objavili vest o hapšenju „izraelskih špijuna“. Suđenje je počelo 7. decembra u Kairu. Maks Benet, izraelski tajni agent koji je uhapšen zajedno sa grupom, ubio se tako što je presekao vene zarđalim ekserom koji je izvukao iz vrata ćelije. Na suđenju je tužilaštvo za neke od učesnika zatražilo smrtnu kaznu. Papski nuncije, francuski ministar spoljnih poslova, ambasadori SAD-a i Velike Britanije, članovi britanskog Donjeg doma Parlamenta, Ričard Krosman i Moris Auerbah, kao i vrhovni rabin Egipta molili su da im se poštedi život... Ali nije vredelo. Sedamnaestog januara 1955. preki Vojni sud je presudio:

dvojica optuženih su oslobođena optužbe; dvojica su osuđena na po sedam godina teške robije, dvojica na petnaest, a jedan na doživotnu kaznu. Vođe mreže, dr Moše Marzuk i inženjer Šmuel Azar, osuđeni su na smrt i četiri dana kasnije obešeni u dvorištu kairskog zatvora. U Izraelu je Vladu potresao ogroman politički skandal. Ko je naredio sprovođenje tako glupe i zločinačke operacije? Nekoliko istražnih komisija je pokušalo da dođe do jasnog odgovora, ali bez uspeha. Lavon i Gibli su upirali prstom jedan u drugog. Ministar odbrane — Lavon, primoran je da podnese ostavku; zamenio ga je Ben-Gurion, koji se vratio iz penzije. Pukovnik Gibli više nikada nije unapređen, tako da je nakon izvesnog vremena napustio vojne redove.

U Egiptu, Eli Koen je ostao bez nekih od svojih najbližih prijatelja. Iako je u očima egipatskih vlasti još uvek bio pod sumnjom, ostao je u Kairu i nastavio da se bavi tajnim aktivnostima. U Izrael je emigrirao tek 1957. godine, posle Sueckog rata.

Mirna, senovita ulica u Bat Jamu nosi ime Mučenika iz Kaira. Kad god bi dolazio da poseti porodicu, Eli bi svakodnevno prolazio tuda. Nije bilo lako započeti novi život u Izraelu. Prvih par nedelja proveo je u potrazi za zaposlenjem.

Posao je našao zahvaljujući tome što je dobro govorio jezike (arapski, francuski, engleski, čak i hebrejski): zaposlio se u Amanu kao prevodilac nedeljnih i mesečnih časopisa. Smeštena u jednoj od ulica Tel Aviva, kancelarija se krila iza paravana redovne poslovne agencije. Plata mu je bila skromna: 170 izraelskih funti mesečno (95 američkih dolara). Posle nekoliko meseci je otpušten. Novi posao računovođe u lancu robnih kuća Hamašbir našao mu je jedan prijatelj, takođe egipatski Jevrejin. Brat ga je u to vreme upoznao sa jednom lepom, pametnom mladom medicinskom sestrom, poreklom iz Iraka. I tako se Eli — samo mesec dana nakon što ju je upoznao — oženio Nađom, sestrom budućeg poznatog intelektualca Samila Mikaela. A onda je jednog jutra u Elijevu kancelariju ušao nepoznat muškarac. „Zovem se Zalman“, reče. „Radim u tajnoj službi i želeo bih da Vam ponudim posao“.

„Kakav posao?“

„Pravo da Vam kažem, veoma zanimljiv. Putovaćete dosta po Evropi. Možda ćete morati kao naš agent da idete i u arapske zemlje“.

Eli ga je odbio. „Tek što sam se oženio“, reče. „Ne želim da idem ni u Evropu ni bilo gde drugde“.

To je bio kraj tog razgovora, ali ne i čitave priče. Nađa je ostala u drugom stanju, pa je morala da napusti posao. Hamašbir je prilikom restrukturiranja otpustio nekoliko službenika, između ostalog i Elija. Drugi posao nije mogao da nađe. A onda je, kao slučajno, na vrata njegovog iznajmljenog stana zakucao neočekivani posetilac.

Bio je to ponovo Zalman.

„Zbog čega odbijate da radite za nas?“, upitao je Elija. „Plata bi vam bila 350 funti mesečno (195 američkih dolara). Proći ćete šestomesečnu obuku. Onda, ako vam se dopadne, ostanite. Ako ne — možete slobodno da odete“.

Eli ovoga puta nije odbio. I tako je postao tajni agent.

Neki od veterana Amana imaju drugačiju verziju priče. Kažu da Eli, kada je došao u Izrael, nije dobio posao u Amanu zato što su psihološki testovi pokazali da je previše samouveren. Bio je nadaren, hrabar i imao izuzetno pamćenje, ali je bio i sklon tome da precenjuje svoje sposobnosti i izlaže se nepotrebnim rizicima. Zbog kombinacije tih osobina nije bio podoban za rad u Amanu.

Međutim, stvari su se početkom šezdesetih godina promenile. Amanovoj jedinici 131 — jedinici tajne službe IDF-a za specijalne operacije — hitno je bio potreban izrazito sposoban agent u Damasku, glavnom gradu Sirije. Tokom prethodnih nekoliko godina Sirija je izrasla u najagresivniju od svih arapskih zemalja i zakletog neprijatelja Izraela. Nikada nije propuštala priliku za napad. Suprotstavljala se Izraelu u krvavim borbama na Golanskoj visoravni i na obalama Galilejskog jezera, i ubacivala terorističke jedinice na izraelsku teritoriju. Sada je u planu imala grandiozan građevinski poduhvat skretanja pritoka reke Jordan, čime bi Izrael ostao bez vode.

Izrael je krajem pedesetih godina započeo sa projektom izgradnje ogromnih cevovoda i kanala kojima bi se deo reke Jordan sproveo do bezvodnih regiona u pustinji Negev. Voda se zahvatala iz dela reke koji je prolazio kroz izraelsku teritoriju. Vodoprivredni projekat Izraela je doveo do serije samita arapskih zemalja, koje su odlučile da skrenu tok pritoka Jordana i stave tačku na izraelski projekat. Sirija je dobila zadatak da obavi posao.

Bez vode iz Jordana, Izrael nije mogao da preživi. Nije smelo da se dozvoli da Sirija uspe u ovom svom poduhvatu, tako da se krenulo sa planiranjem. Izraelu je definitivno bio potreban agent u Damasku, samouveren i neustrašiv, neko od poverenja. Osobine zbog kojih je Aman prethodno odbio Elija, sada su ga činile savršenim kandidatom za Jedinicu 131. (Pedeset godina kasnije, saznalo se da je Aman za ovaj posao imao nameru da regrutuje nekog drugog — Samija Mikaela, brata Nađe Koen! Ovaj je to odbio, ostao u Izraelu i postao jedan od njegovih velikih pesnika).

Koenova obuka bila je izuzetno duga i iscrpljujuća. Pod ovim ili onim izgovorom, Eli je svakog jutra odlazio iz kuće i kretao ka Amanovom centru za obuku. Nekoliko nedelja je imao samo jednog instruktora, čoveka po imenu Jicak. Prvo je učio kako se pamti. Jicak bi na sto bacio desetak predmeta — olovku, svežanj ključeva, cigaretu, gumicu za brisanje, nekoliko šnalica. Eli bi ih na sekund ili dva pogledao. Onda bi zatvorio oči i opisao ih. Naučio je i da prepozna vrstu i godinu proizvodnje tenkova, aviona i topova. „Hajdemo napolje“, rekao bi mu Jicak. Prošetali bi prepunim ulicama Tel Aviva. „Da li vidiš onaj novinski kiosk tamo?“, prošaputao bi Jicak. „Idi i pretvaraj se da razgledaš novine, ali istovremeno pokušaj da utvrdiš ko te prati“. Kada bi se vratili u centar za obuku, Jicak bi saslušao Elijev izveštaj, a onda na sto bacio nekoliko fotografija. “Za ovog si bio u pravu, on te je zaista pratio; ali šta je sa onim tamo, pored drveta? I on je imao isti zadatak”.

Jednog jutra ga je Zalman upoznao sa drugim instruktorom, Jehudom, koji ga je naučio da koristi mali, sofisticirani radio-odašiljač. Poslao ga je na medicinsku i psihološku proveru. Pošto je testiranje obavljeno, Zalman je Elija upoznao sa mladom ženom po imenu Marsela Kuzen.

„Vreme je za konačnu proveru, Eli“, reče mu. „Marsela će ti dati francuski pasoš na ime egipatskog Jevrejina koji je emigrirao u Afriku i koji je sada došao u Izrael kao turista. Sa ovim pasošem ćeš otići u Jerusalim i ostati tamo deset dana. Marsela će te upoznati sa svim detaljima tvog lažnog identiteta — sa tvojom prošlošću u Egiptu, porodicom, poslom u Africi. U Jerusalimu ćeš govoriti samo francuski i arapski. Zadatak ti je da se upoznaš sa ljudima, da se sprijateljiš sa njima i uspostaviš veze, a da pri tome ne otkriješ svoj pravi identitet. I vrlo je važno da te niko ne prati“.

Eli je proveo deset dana u Jerusalimu. Pošto se vratio, dobio je nekoliko dana odmora. Nađa je upravo rodila devojčicu, koju su nazvali Sofija. Posle Roš Hašane — jevrejske Nove godine — Zalman je Elija upoznao sa dvojicom muškaraca koji se nisu predstavili. „Prošli ste test u Jerusalimu, Eli“, reče jedan od njih sa osmehom. „Došlo je vreme da se pozabavimo ozbiljnijim temama“.

U praznoj sobi u zgradi Amana Eli se nalazio sa muslimanskim šeikom koji ga je strpljivo podučavao Kuranu i muslimanskim molitvama. Eli je pokušavao da se koncentriše, ali je stalno pravio greške. „Ne brini“, govorili su mu instruktori. „Ako neko krene da ti postavlja pitanja, reci im da ne spadaš među religiozne muslimane i da se vere sećaš samo kroz maglu, iz školskih dana“.

Eli je polako sticao prve utiske o svojoj budućoj misiji: uskoro će ga poslati u neku neutralnu stranu zemlju iz koje će, posle dodatne obuke, nastaviti ka glavnom gradu neke arapske države.

„Koje?“, upitao je.

„Saznaćeš kad dođe vreme“.

Zalman je nastavio priču. „Predstavićeš se kao Arapin, uspostaviti veze u lokalu i osnovati izraelsku špijunski mrežu“.

Eli je pristao bez oklevanja. Bio je uveren da će uspeti da ispuni ono što se od njega tražilo.

„Lična dokumenta koja ćeš dobiti biće sirijska ili iračka“, rečeno mu je.

„Zašto? O Iraku ne znam ništa. Dajte mi egipatska dokumenta“.

„To nije moguće“, odgovori mu Zalman. „Egipćani su ažurirali evidenciju o svojim stanovnicima i svim izdatim pasošima. To bi bilo previše opasno. Irak i Sirija nemaju tu vrstu evidencije, tako da ne mogu da te otkriju“.

Dva dana kasnije, Zalman i kolege su Eliju otkriii njegov novi identitet.

„Zoveš se Kamal. Otac ti se zove Amin Tabet; znači, puno ime ti je Kamal Amin Tabet“.

Elijevi nadređeni su za svog novog agenta pripremili detaljan dosije sa lažnim identitetom. „Roditelji su ti Sirijci. Majka ti se zove Saida Ibrahim. Imao si sestru. Rođen si u Bejrutu, u Libanu. Kada si imao tri godine, porodica ti je otišla iz Libana i preselila se u Egipat, u Aleksandriju. Ne zaboravi da ti je porodica iz Sirije. Sestra ti je umrla godinu dana kasnije. Otac ti je bio trgovac tekstilom. Stric ti je 1946. emigrirao u Argentinu. Posle kraćeg vremena je pisao tvom ocu i pozvao celu porodicu da mu se pridruži u Buenos Ajresu. U Argentinu ste svi stigli 1947. godine. Otac i stric su u partnerstvu sa trećim čovekom otvorili prodavnicu tekstila, koja je kasnije bankrotirala. Otac ti je umro 1956. godine, a šest meseci

kasnije i majka. Živeo si sa stricem i radio u turističkoj agenciji. Kasnije si počeo da se baviš biznisom, i u tome si veoma uspešan“.

Eliju je sada bila potrebna odgovarajuća priča i za sopstvenu porodicu. „Dobio sam posao u preduzeću koje radi za Ministarstvo odbrane i spoljnih poslova“, rekao je Eli Nađi kada se vratio kući. „Treba im neko da putuje po Evropi, da kupuje alate, opremu i materijal za Ta’as (izraelsku vojnu industriju), ali i da pronalazi tržišta za njene proizvode. Često ću dolaziti kući na duga odsustva. Znam da će nam razdvojen život teško pasti — oboma — ali ti ćeš ovde dobijati moju punu platu, pa ćemo za nekoliko godina u Evropi kupiti nameštaj i srediti stan“.

Početkom februara neobeležen automobil je odvezao Elija do aerodroma Lod. Tu mu je mladić koji se predstavio kao Gideon pružio izraelski pasoš izdat na Elijevo pravo ime, 500 američkih dolara i avionsku kartu za Cirih.

Po dolasku na ciriški aerodrom dočekao ga je sedokosi muškarac, uzeo mu pasoš koji je imao kod sebe i dao mu novi, evropski, koji je glasio na lažno ime. U njemu je bila viza za Čile i tranzitna viza za Argentinu. „U Buenos Ajresu će vam naši ljudi produžiti tranzitnu vizu“, rekao je čovek i pružio mu avionsku kartu za Santjago, sa presedanjem u Buenos Ajresu. „U Buenos Ajres stižete sutra. Sledećeg dana dođite u jedanaest pre podne u kafe *Korijentes*. Tu će vas čekati naši ljudi“.

Eli je stigao u glavni grad Argentine i prijavio se u hotel. Sledećeg jutra u jedanaest, stolu za kojim je sedeo u kafeu *Korijente*s prišao je jedan stariji čovek i predstavio se kao Abraham. Rekao mu je da se smesti u opremljenom stanu koji je već bio iznajmljen za njega. S njim će kontaktirati lokalni profesor koji će ga učiti španski jezik. „Nećete se baviti ničim drugim“, reče Abraham. „Ja ću se pobrinuti za novac koji će Vam biti potreban za život“.

Tri meseca kasnije Eli je bio spreman za sledeću fazu. Pristojno je govorio španski, dobro upoznao Buenos Ajres, i ponašao se i oblačio kao i hiljade drugih arapskih emigranata koji su živeli u glavnom gradu Argentine. Drugi profesor ga je naučio da govori arapski sa sirijskim naglaskom.

Abraham ga je ponovo pozvao u kafe i predao mu sirijski pasoš na ime Kamala Amina Tabeta. „Do kraja nedelje morate da promenite adresu“, rekao mu je. „Otvorite račun u banci na ovo ime. Krenite u arapske restorane, bioskope u kojima se prikazuju arapski filmovi, i u arapska politička i kulturna društva. Pokušajte da se sprijateljite sa što više ljudi i uspostavite veze sa vođama arapske zajednice. Bogat ste čovek, trgovac i briljantan biznismen. Bavite se izvozno-uvoznim poslovima, ali i špedicijom i investicijama. Budite darežljivi prema dobrotvornim organizacijama koje podržava arapska zajednica. Neka Vam je sa srećom!“

Sreća je zaista pratila izraelskog špijuna. Za nekoliko meseci Eli Koen se sa uspehom infiltrirao u jezgro arapsko-sirijske zajednice u Buenos Ajresu. Njegov lični šarm, samopouzdanje, ozbiljnost i bogatstvo privukli su poveliki broj Arapa, pa čak i neke od najuglednijih u Argentini. Postao je poznato i prihvaćeno lice u njihovim krugovima. U zajednicu se probio kada je jedne večeri u muslimanskom klubu upoznao dostojanstvenog gospodina, lepo obučenog, proćelavog i sa bujnim brkovima. Ovaj se predstavio kao Abdel

Latif Hasan, glavni urednik časopisa *Arapski svet*, koji je izlazio u Argentini. Duboko ga je impresionirala ozbiljnost „sirijskog imigranta“, tako da su njih dvojica postali bliski prijatelji.

Kulturne manifestacije u klubovima sledila su intimnija okupljanja u društvu lidera arapske zajednice. Eli je dospeo na listu redovnih gostiju sirijske ambasade, gde je odlazio na luksuzne zabave i prijeme. Na jednom zvaničnom prijemu u ambasadi Hasan je svog prijatelja Tabeta poveo ka uniformisanom sirijskom generalu impozantnog izgleda. „Dozvolite mi da vam predstavim pravog i predanog sirijskog patriotu“, obrati se Hasan generalu. A onda, okrenuvši se ka Eliju, dodade: „Ovo je general Amin el Hafez, vojni ataše pri ambasadi“.

Eli je uspešno završio i poslednju fazu uspostavljanja odnosa u okviru lokalne zajednice. Sada je došlo vreme da započne sa svojom stvarnom špijunskom misijom. Na kratkom sastanku održanom u julu 1961. godine Abraham ga je upoznao sa ciljevima. Eli je sutradan otišao u Hasanovu kancelariju. „Smučio mi se život u Argentini“, priznao mu je. Voleo je Siriju više od svega i želeo da se vrati. Da li bi Hasan mogao da mu pomogne i napiše mu nekoliko pisama preporuke? Urednik je odmah napisao četiri pisma: jedno svom zetu u Aleksandriji, dva prijateljima u Bejrutu (jedan od njih je bio izuzetno uticajan bankar), a četvrto sinu, koji je živeo u Damasku. Eli se sa istom molbom obratio i ostalim prijateljima, tako da je od lidera arapske zajednice u Buenos Ajresu ubrzo prikupio čitavu akten tašnu punu pohvalnih preporuka.

Krajem jula 1961. Kamal Amin Tabet je odleteo u Cirih, promenio avion i nastavio ka Minhenu. Na aerodromu u glavnom gradu Bavarske prišao mu je izraelski agent. Zvao se Zelinger. Predao mu je pasoš i avionsku kartu za Tel Aviv. Eli je početkom avgusta stigao kući. „Biću tu nekoliko meseci“, obradovao je Nađu.

Mesece koji su usledili proveo je na intenzivnoj obuci. Elijev lažni identitet je bio savršeno osmišljen i on se potpuno identifikovao sa svojom novom ličnošću. Vratio se i njegov radio-instruktor, Jehuda, i naučio ga da šalje šifrovane poruke. Nekoliko nedelja kasnije bio je u stanju da, korišćenjem šifara, šalje između dvanaest i šesnaest reči u minuti. Bez prestanka je čitao knjige i dokumentaciju o Siriji, njenoj vojsci, naoružanju i strategiji. Posle mnogih specijalističkih obuka — vremenom je i sam postao stručnjak za sirijsku unutrašnju politiku.

U decembru 1961. Eli je ponovo odleteo u Cirih. Međutim, njegovo krajnje odredište bio je Damask, sedište neprijatelja.

Kako je režim u Siriji slabio, tako se povećavala napetost na sirijsko-izraelskoj granici. Od 1948. godine zemlju su potresli brojni vojni pučevi. U poslednje vreme se vrlo retko dešavalo da sirijski diktator umre prirodnom smrću — od života su se opraštali uglavnom na vešalima, pred streljačkim vodom, a ponekad bi ih stizao i metak atentatora. Nestabilna država je neprekidno bila u vanrednom stanju. U želji da skrenu pažnju javnosti sa unutrašnjih problema, sirijski lideri su često namerno izazivali pogranične incidente. Na trgovima Damaska javna pogubljenja bila su redovna pojava. Dželati su, jednog za drugim, ljude ubijali kao zaverenike, špijune, državne neprijatelje ili pristalice prethodnog režima. Nedugo pre nego što je Eli stigao, 28. septembra 1961. došlo je do još jednog puča, koji je

stavio tačku na kratkotrajnu sirijsko-egipatsku zajednicu, pompezno nazvanu Ujedinjena Arapska Republika.

Pre nego što je krenuo na zadatak, Eli se sreo sa sveprisutnim Zalmanom, koji mu je dao detaljne instrukcije: „Radio-odašiljač ćeš dobiti od Zelingera, našeg čoveka u Minhenu. Kada stigneš u Damask, s tobom će kontaktirati službenik sirijske radio-mreže. I on je »emigrant« koji se nedavno nastanio u Siriji, kao i ti. Ne zna tvoj pravi identitet. Ne pokušavaj da ga nađeš! Na njemu je da odluči kada će biti najbolji trenutak da uspostavi vezu sa tobom".

Zelinger mu je u Minhenu predao impresivan paket špijunske opreme: listove papira na kojima je nevidljivim mastilom bio ispisan ključ šifre za slanje poruka; knjige koje su služile za samo šifrovanje; specijalnu pisaću mašinu; tranzistorski radio u kome se nalazio odašiljač; električni aparat za brijanje čiji je kabl služio kao antena za odašiljač; štapine dinamita sakrivene u sapunu marke Jardli i u obliku cigareta; i — za svaki slučaj — pilule cijanida, da može da se ubije...

Eli se pitao kako će svu tu opremu da unese u Siriju, u kojoj su carinska i imigraciona kontrola bile oštre i detaljne.

Zelinger je imao odgovor i na to pitanje. „Kupićeš kartu za brod *Astorija*, koji početkom januara isplovljava iz Đenove za Bejrut. Na brodu će neko stupiti u kontakt sa tobom. On će ti pomoći da prođeš carinsku kontrolu u Siriji".

Eli je krenuo *Astorijom*. Dok je jednog jutra sedeo nedaleko od grupe egipatskih putnika, jedan od njih mu je prišao i prošaputao: „Pođite sa mnom". Eli ustade i polako se udalji od grupe. Čovek mu reče: „Ja sam Madžid Seik el Ard. Imam automobil". Na taj način mu je stavio do znanja da će ga odvesti u Damask.

Nizak i neugledan, El Ard je bio međunarodni preduzetnik i poznati — ali i kontroverzni biznismen iz Damaska. Bio je oženjen Jevrejkom iz Egipta, ali je ipak rešio da Drugi svetski rat provede u nacističkoj Nemačkoj. Prevrtljiv i pohlepan, važio je za čoveka koji se bavi mutnim poslovima, čime je privukao pažnju izraelskih tajnih službi; napravili su od njega svog agenta a da on toga nije bio ni svestan. Verovao je da radi za desničarske sirijske ekstremiste koji deluju u tajnosti. Zaista je poverovao u priču o Kamalu Aminu Tabetu i tokom narednih godina mnogo puta pomogao izraelskom špijunu.

Prvi zadatak mu je bio da Tabetov prtljag bezbedno prođe sirijsku kontrolu.

Desetog januara 1962. El Ardov automobil je zaustavljen na sirijskoj granici, na putu iz Bejruta. U gepeku su su se nalazile Elijeve torbe pune elektronske opreme i drugog nedozvoljenog materijala. Eli je sedeo na suvozačkom sedištu, pored Šeika el Arda.

„Idemo da se vidimo sa mojim prijateljem Abu Kaldunom", reče El Ard Eliju kada su se približili granici. „Ima, doduše, nekih finansijskih problema. Siguran sam da bi mu petsto dolara dobro došlo da malo stane na noge".

Petsto dolara je brzo našlo put od novčanika izraelskog agenta do džepa sirijskog carinika Abu Kalduna. Prepreka se podigla i automobil je nastavio kroz pustinju. Eli Koen je stigao u Siriju.

Nije bilo teško utopiti se u masu u užurbanom Damasku, sa njegovim prepunim džamijama i šarenim sukovima. Ali Eli je želeo baš suprotno. Hteo je da ga primete, i to brzo. Iznajmio je luksuznu vilu u otmenom delu grada po imenu Abu Ramen, nedaleko od Generalštaba sirijskih oružanih snaga. Sa balkona vile mogao je da nadzire ulaz u kuću u kojoj su smeštani zvanični gosti sirijske vlade. Okruživale su je strane ambasade, vile bogatih poslovnih ljudi i zvanične rezidencije najviših državnih rukovodilaca. Eli je tajnu opremu odmah sakrio na različitim mestima po kući. Kako bi izbegao doušnike ili izdajnike u sopstvenom domu — rešio je da ne dovodi poslugu i živeo je sam.

Ponovo je imao sreće. U Damask je stigao u pravom trenutku. Predsednik Naser je raspad Ujedinjene Arapske Republike doživeo kao ličnu uvredu i poniženje za egipatsku državu. I politički i vojni rukovodioci u Siriji bili su opsednuti mogućnošću da dođe do puča koji bi bio izazvan od strane Egipta, tako da im nije bilo bitno da li ih Izrael špijunira ili ne. S druge strane, bili su im neophodni novi saveznici, poklonici i izvori finansiranja, kako u samoj Siriji, tako i među sirijskim iseljenicima u drugim državama. Naoružan besprekornim preporukama, Kamal Amin Tabet — milioner i tvrdi nacionalista — bio je pravi čovek koji se pojavio u pravo vreme.

Koen je brzo i delotvorno uspostavio veze. Preporuke su mu otvorile vrata visokog društva, banaka i privrednih krugova koji su 28. septembra organizovali puč. Novi prijatelji su Elija upoznali sa vrhovnim Vladinim zvaničnicima, visokim vojnim oficirima i liderima vladajuće stranke. U nadi da bi za njega mogli da udaju ćerke, zgodnom milioneru su se udvarala dva bogata biznismena. Da pokaže kako je široke ruke, Tabet je priložio veliku sumu novca za izgradnju narodne kuhinje za siromašne građane Damaska. Stečena popularnost mu je popločala put ka vladajućim krugovima; ipak, trudio se da se ne vezuje previše za nove vladare Sirije, intuitivno osećajući da je stvar privremenog karaktera. Po odvajanju od Egipta, Siriju su čekali još mnogi naknadni unutrašnji potresi.

Mesec dana pošto je stigao u Damask, Elija je posetio Džordž Salem Seif, voditelj programa koji se preko Radija Damask puštao za Sirijce koji su živeli u inostranstvu. Bio je to čovek koga je Zalman pomenuo tokom onog poslednjeg sastanka u Izraelu. Seif se u Siriju „vratio“ nešto pre Tabeta. S obzirom na svoj položaj, imao je mogućnost da Elija snabdeva podacima o političkom i vojnom stanju u zemlji. Seif mu je pokazao i tajna uputstva Ministarstva propagande, u kojima je pisalo šta može da se objavljuje preko radija, a šta mora da se skriva od slušalaca. Na zabavama koje je Seif pravio u svojoj kući Eli je upoznao nekoliko viših državnih rukovodilaca i poznatih političara.

Kao ni El Ard, ni Seif nije znao ništa o tome ko je Eli Koen. I on je verovao da je Tabet fanatični nacionalista koji ima sopstvene političke ciljeve.

Eli Koen je shvatio da je postao najusamljeniji špijun na svetu — bio je bez ijednog prijatelja i nije imao nikoga kome bi mogao da se poveri; nije imao pojma da li u Damasku postoji još neka mreža operativaca. Trebalo je imati nerve od čelika da se podnese ta strašna samoća, i da se dvadeset četiri časa dnevno igra ista opasna uloga. Bio je svestan da svoje tajne neće smeti da podeli čak ni sa suprugom tokom svojih retkih odlazaka kući — da će i nju morati da obmanjuje.

Počeo je da šalje poruke u Izrael svakog dana u osam ujutru — ponekad i u večernjim satima. Slao ih je sa mesta koje nije bilo moguće otkriti. Odašiljač mu se nalazio u vili, odmah do Generalštaba, iz kojeg su bez prestanka izvirale šifrovane poruke. Niko nije mogao da uoči razliku između onoga što je slao Eli i mnogobrojnih poruka koje su se emitovale iz vojnog centra za komunikacije.

Šest meseci nakon što je stigao u Siriju Kamal Amin Tabet bio je poznato lice u visokom društvu Damaska. Tada je odlučio da „poslom“ otputuje u inostranstvo. Prvo je odleteo u Argentinu, gde se sreo sa nekim arapskim prijateljima, a potom otišao u Evropu, izmenio nekoliko aviona i identiteta, da bi jedne tople letnje večeri stigao na aerodrom *Lod*. Natovaren poklonima, „trgovački putnik“ stigao je u svoj stan u Bat Jamu, gde su ga čekale Sofija i Nađa.

Pri kraju jeseni ponovo je odleteo u Evropu. Nekoliko dana kasnije u Damask je stigao Kamal Amin Tabet. Dok je boravio u Izraelu, nadređeni su mu nabavili minijaturni foto-aparat, kako bi mogao da slika lokacije i dokumenta. Mikro-filmove morao je da sakrije u skupe kutijice za šahovske figure. Kutije su bile napravljene od uglačanog drveta i ukrašene mozaikom od sedefa i slonovače. Mozaički ukras je mogao da se izvadi iz uglačanog drveta i da se vrati pošto bi se u prazninu ubacio mikro-film. Tabet će figurice slati „prijateljima u Argentini“ koji će ih diplomatskim pošiljkama prosleđivati u Izrael.

Među prvim dokumentima koje je Eli poslao bili su izveštaji o rastućim nemirima u vojsci i sve većoj moći koju je sticala partija Ba’at (Vaskrsenje). Eli je osetio da se atmosfera u Siriji menja i pustio da ga vodi intuicija. Uspostavio je bliske veze sa liderima Ba’ata i pomogao stranku velikim svotama novca.

Učinio je pravu stvar. Osmog marta 1963. Damask je potresao novi puč. Vojska je svrgla Vladu i Sirijom je zavladala partija Ba’at. General Hafez, Elijev prijatelj iz Buenos Ajresa, postavljen je za ministra odbrane u vladi Salaha el Bitara. U julu je došlo do novog puča, ovoga puta iz redova pripadnika samog režima. Hafez je postao predsednik Revolucionarnog saveta i šef države. Tabetovi najbolji prijatelji su se našli na ključnim položajima u Vladi i vojsci. Izraelski špijun sada je bio pripadnik unutrašnjeg kruga moći.

U Damasku je bila u toku otmena zabava. Jedan za drugim, ispred luksuzne vile su se zaustavljali skupi automobili ministara i generala. Duga kolona gostiju u večernjoj odeći i blistavim uniformama kretala se ka kući, gde su ih sa toplom dobrodošlicom dočekivali domaćini. Spisak zvanica delovao je kao da je prepisan iz knjige „Ko je ko u Damasku“: bilo je tu nekoliko ministara, uključujući ministra odbrane i ministra za agrarnu reformu, veliki broj generala i pukovnika, vodećih ljudi iz partije Ba’at, poslovnih ljudi i tajkuna. Mnogi od njih stajali su oko pukovnika Salima Hatuma, oficira koji je u noći puča poveo tenkove na Damask i bukvalno doveo generala Hafeza na mesto predsednika. Sam predsednik Hafez stigao je nešto kasnije i prijateljski se rukovao sa domaćinom, tj. svojim prijateljem Kamalom Aminom Tabetom. Uz njega je bila g-đa Hafez, zanosna u bundi od kanadske kune, koju joj je Tabet poklonio kao znak divljenja sirijskih emigranata prema predsedniku i njegovoj supruzi. I nije samo ona dobila skupe darove. Mnoge žene su na sebi imale nakit koji im je bio poklonjen, a

viši oficiri vozili su automobile koje su dobili od Tabeta. Važni politički igrači uplaćivali su njegov novac na njihove račune.

U dnevnom boravku grupa državnika i vojnih oficira, tek pristiglih sa izraelske granice, razgovarala je o stanju u vojsci. Pridružili su im se preduzetnici i inženjeri koji su radili na ambicioznom projektu skretanja pritoka reke Jordan. U prostranom holu zajedno su stajali direktori državnog radija *Damask* i čelnici Ministarstva propagande. Tabet je sada bio jedan od njih — iz Vlade su ga zamolili da vodi radio-program namenjen emigrantskim zajednicama u inostranstvu. Tabet je već vodio jednu emisiju na radiju, u kojoj se bavio analizom političkih i ekonomskih pitanja.

Ta zabava je Tabeta — kao, uostalom, i mnoge druge — koštala čitavo bogatstvo, ali on na to nije obraćao pažnju. Bio je na vrhuncu uspeha, i delovalo je kao da nema vrata koja nije u stanju da otvori. Imao je dobre prijatelje u Generalštabu i redovno prisustvovao sastancima partije Ba'ath, na kojima su se donosile strateške odluke.

Eli je u Izrael slao izveštaje o vojsci, imena i funkcije viših oficira, i vrhunski tajna vojna naređenja. Fotografisao je i Amanu slao vojne mape — najčešće detaljne prikaze utvrđenja uz granicu sa Izraelom. Slao je izveštaje i o novom oružju koje je nabavila sirijska vojska. Opisivao je mogućnosti Sirije da prihvati novo naoružanje. Mesecima kasnije jedan sirijski general je ogorčeno priznao: „Nije bilo vojne tajne koju Eli Koen nije znao..."

Pod zaštitnim kišobranom poruka koje je sirijska vojska slala iz obližnjeg Generalštaba, Eli je svakog jutra komunicirao sa Izraelom bez straha da će biti otkriven. Međutim, jednom se desilo da mu je prijatelj, vojni poručnik Zaher el Din, iznenada došao u goste baš u vreme kada je Eli slao poruku. Uspeo je da sakrije odašiljač, ali je na stolu ostalo nekoliko listova papira sa tajnim šiframa ispisanih u vidu polja sa slovima.

„Šta je to?", zainteresovao se Zaher.

„Ma ukrštene reči", odgovorio mu je Eli.

Osim šifrovanih poruka i kutijica sa šahovskim figurama koje je slao „prijateljima u Argentini", Eli je sada imao i treći način na koji je komunicirao sa Izraelom: Radio Damask. S nadređenima u Tel Avivu se dogovorio oko reči i fraza koje je sada ubacivao u svoje emisije na radiju, a koje je tajna služba Aman redovno primala i dešifrovala.

U nastojanju da pribavi ultra-tajne informacije, otišao je i dalje. U državnim krugovima u Damasku je počelo da se govorka da Tabet u svojoj vili pravi nedopuštene seks-zabave. Na njih je pozivao samo najbliže, najintimnije prijatelje, koji su se tu družili sa mnogim lepim ženama. Neke od njih su bile prostitutke; druge su pak bile iz uglednih porodica. Tabetovi gosti uživali su u divljem seksu, a jedini koji nikada nije gubio hladnokrvnost bio je njihov domaćin.

Tabet je, takođe, svoje prijatelje na položajima snabdevao seksepilnim — i darežljivim sekretaricama. Jedan od tih prijatelja bio je i pukovnik Salim Hatum, čija je ljubavnica Tabetu prenosila sve što bi od njega čula.

Kada je pominjao Izrael, Tabet je govorio sa posebno patriotskim žarom, nazivajući ga „najodvratnijim neprijateljem arapskog nacionalizma". Podsticao je sirijske vođe da pojačaju anti-izraelsku propagandu i da sa Egiptom otvore i „drugi front" protiv Izraela. Čak je i

optuživao prijatelje da ne rade dovoljno protiv izraelskog agresora. Na taj način je postigao veliki cilj. Prijatelji iz vojnih krugova bili su rešeni da mu dokažu da nije u pravu, i da mu pokažu da su spremni za bitku sa neprijateljem. U tri navrata su ga vodili da mu pokažu sirijske položaje uz granicu sa Izraelom. Pokazivali su mu utvrđenja, bunkere i naoružanje nagomilano u toj oblasti, i opisivali mu svoje ofanzivne i defanzivne planove. Poručnik Zaher el Din ga je odveo u vojni kamp u El-Hami, u skladište velike količine novog oružja. Kada je četvrti put obišao granicu sa Izraelom, Tabet je bio jedini civil u grupi visokih sirijskih i egipatskih oficira. Grupu je predvodio najcenjeniji arapski vojni starešina, egipatski general Ali Amer, načelnik Ujedinjene Arapske Komandanture, koji je — ako ništa drugo, a ono bar na papiru — komandovao združenim snagama Egipta, Sirije i Iraka.

Odmah posle Amerove posete, vođe partije Ba'at su Tabetu dale ključni zadatak: poslali su ga u misiju pomirenja kod ostarelog vođe Ba'ata, Salaha el Bitara, koga je s tog mesta uklonio general Hafez i koji je od tada bio „na lečenju" u Jerihonu. Tabet je otputovao u Jordan i proveo nekoliko dana sa bivšim premijerom. Kada se vratio u Damask, otpratio je na avion obolelog predsednika Hafeza, koji je kretao u Pariz na lečenje. Kada se Hafez nekoliko nedelja kasnije vratio, Tabet je ponovo bio među onima koji su ga dočekali; stajao je na pisti, uspešno obavljenog zadatka.

1963. godine u Izraelu je došlo do velike promene. Novi ramsad, koji je zamenio Malog Isera, Meir Amit, već nekoliko meseci je bio na čelu i Amana i Mosada. Amit je odlučio da rasformira jedinicu 131, i sve njene ljude i operacije prebaci u Mosad. Eli Koen je jednog jutra saznao da ima novog poslodavca, i da je sada, eto, agent Mosada.

Iste te godine Nađa je rodila još jednu ćerku, Iris. Međutim, tokom druge posete Izraelu te iste godine, Eliju se ostvario tajni san: Nađa je rodila i treće dete, i to sina! Nazvali su ga Šaul.

„Prilikom te posete smo primetili da se Eli promenio", kasnije su pričali njegovi članovi porodice. „Bio je povučen, nervozan i mračan. Nekoliko puta je pobesneo. Nije hteo da izlazi, ni da se viđa sa prijateljima". „Uskoro ću dati ostavku", rekao nam je. „Sledeće godine ću se vratiti u Izrael. Neću više napuštati porodicu".

Krajem novembra Eli je poljubio suprugu i svoje troje dece, i ponovo otputovao. Nađa tada nije znala da ga više nikada neće videti.

Trinaesti novembar 1964. godine bila je sreda. Sa sirijskih položaja na granici sa Izraelom u blizini Tel-Dana otvorena je vatra na izraelske traktore koji su obrađivali zemlju u demilitarizovanoj zoni. Reakcija Izraela bila je strahovita. Počela je pucnjava iz tenkova i topova, a nekoliko minuta kasnije borbi su se pridružili i avioni tipa Miraž i Votur. Avioni su tukli po sirijskim položajima, a onda se spuštali ka lokaciji za izmeštanje Jordana i rasturali kanale koje su Sirijci do tada bili iskopali. Sistematski su uništeni teška mehanizacija, buldožeri, traktori, pa čak i lopate. Sirijska avijacija je ostala po strani, jer još uvek nije bila u dovoljnoj meri savladala svoje nedavno kupljene sovjetske MiG-ove.

Svetska štampa je skoro jednoglasno opravdala odgovor Izraela na napad Sirije. Mesecima kasnije, sirijski oficiri će ispričati da je jedan od idejnih tvoraca izraelskog napada bio Eli Koen, koji je za vreme bitke bio u Izraelu. Zahvaljujući njemu, Izraelci su bili potpuno

svesni toga u kakvom je stanju bila sirijska avijacija, kao da u tom trenutku nije bila spremna da krene u borbu. Uz to su imali i detaljne podatke o sirijskim utvrđenjima i radovima na izmeštanju reka. Tačno su znali koje vrste i količine oružja se nalaze u svakoj bazi i svakom bunkeru ponaosob.

Ali Eli Koen je znao mnogo više od toga. Uspeo je da se sprijatelji sa saudijskim preduzetnikom koji je angažovan da isplanira i iskopa prve kanale sirijskog projekta sa vodom. Zahvaljujući tom prijateljstvu, Izraelci su mesecima unapred znali gde će se vršiti iskopavanja, koliko će kanali biti duboki i široki, koja oprema će biti korišćena, kao i mnoge druge tehničke detalje. Preduzimač je svom prijatelju Tabetu ispričao i to da će kanali biti sagrađeni tako da mogu da izdrže bombardovanje iz vazduha, i otkrio mu sve planirane mere bezbednosti. Koenov dobar prijatelj zvao se Bin Laden — otac malog Osame. Zahvaljujući detaljnim informacijama koje je ovaj saopštio izraelskom špijunu, Izrael je rečni projekat napadao nekoliko puta, sve dok arapske zemlje 1965. godine nisu odlučile da prekinu sa njegovom realizacijom.

Polovinom januara 1965. godine, nekoliko nedelja nakon što je Eli otišao iz Izraela, u poštansko sanduče Nađe Koen stigla je divna razglednica. „Najdraža moja Nađa“, pisao joj je Eli na francuskom. „Samo nekoliko redaka da ti poželim srećnu Novu godinu, koja će, nadam se, doneti sreću čitavoj porodici. Mnogo poljubaca mojim anđelima — Fifi (Sofiji), Iris, i Šajkeu (Šaulu), a i tebi, iz sveg srca — Eli“.

U trenutku kada je Nađa dobila razglednicu, Eli je — isprebijan i izmrcvaren — ležao na grubom podu zatvora u Damasku.

Sirijska tajna služba Muhabarat je već nekoliko meseci bila u stanju visoke pripravnosti. Uzbunu je podigao Cif Tajara, šef odeljenja za palestinska pitanja, koji je primetio da se od leta 1964. skoro svaka odluka koju bi sirijska vlada donela tokom večeri — već sutradan objavljivala na programu izraelskog državnog radija, Kol Izraela, koji se emitovao na arapskom jeziku. Uz to su objavljene i neke posebno tajne odluke, koje su donesene iza zatvorenih vrata. Tajaru je zapanjila preciznost izraelskog bombardovanja tokom incidenta koji se dogodio 13. novembra, pa je zaključio da su Izraelci imali sve podatke o tome gde se nalazi sirijska vojska na liniji fronta i tačno znali gde i kako da gađaju. Tada je potvrđena njegova sumnja da Izrael ima špijuna u najvišim krugovima sirijske vlade. Informacije koje je pribavljao osvanule bi na Kol radiju u roku od nekoliko sati, što je značilo da se šalju bežičnim putem. Ali, gde se nalazio odašiljač?

U jesen 1964. godine Tajara i njegove kolege učinili su sve što su mogli da uz pomoć sovjetske opreme pronađu tajni odašiljač, ali bez uspeha.

A onda im se u januaru 1965. posrećilo.

Sovjetski brod je u luci Latakije istovario nekoliko velikih kontejnera punih nove opreme za komunikaciju, koja bi služila da zameni zastarele uređaje koje je koristila sirijska vojska. Bolja oprema ugrađena je 7. januara 1965. Kako bi se novi uređaji isprobali, na dvadeset četiri sata je obustavljena sva vojna komunikacija.

Nakon što je u vojnom etru zavladao muk, dežurni oficir je primetio da je ipak poslata jedna poruka, prilično slabog signala. Odmah se prihvatio telefona.

Opremljene sovjetskim lokatorima, jedinice Muhabarata su odmah krenule u potragu za odašiljačem, ali se slanje poruke, nažalost, prekinulo pre nego što su stigli do lica mesta. Frenetični proračuni tehničara su, međutim, pokazivali u jednom pravcu: ka kući Kamala Amina Tabeta.

„To je greška“, zaključio je viši oficir Muhabarata. Bilo je nezamislivo da bi Tabet, čovek koga su vođe Ba'ata nameravale da postave za ministra u sledećoj vladi, mogao da bude špijun. U Tabeta nije sumnjao niko.

Međutim, uveče je ponovo uhvaćena jedna šifrovana radio-poruka. Muhabarat je ponovo poslao svoja vozila i dobio isti rezultat

Jednog sunčanog januarskog jutra, tačno u osam sati ujutro, četiri oficira Muhabarata provalila su u ogromnu kuću u naselju Abu Ramen. Razbili su ulazna vrati i otkinuli ih iz šarki, a onda naoružani potrčali ka spavaćoj sobi. Špijun je bio tu, ali nije spavao. Uhvatili su ga na delu, baš dok je slao poruku. Skočio je na noge i okrenuo se ka oficirima; nije pokušao da pobegne, niti je pružio otpor. Sreća mu je, eto, okrenula leđa. „Kamale Amin Tabete“, zaurlao je komandant odreda, „Uhapšeni ste!“

Vest se proširila Damaskom kao požar. Fantastika, apsurd, nemoguće, ma gluposti! Nema reči kojima bi mogli da se opišu šok i neverica sirijskih lidera pošto su čuli novost. Da li je moguće da je jedan od vođa vladajuće stranke, lični prijatelj predsednika, milioner i pripadnik najviše društvene klase — špijun?!

Međutim, dokazi su bili nepobitni. Odašiljač koji je Tabet krio iza prozorskih roletni, minijaturni rezervni odašiljač sakriven u lusteru u dnevnoj sobi, mikro-filmovi, cigarete punjene dinamitom, stranice ispunjene šiframa... Nije bilo sumnje u to da se radilo o špijunu.

Uspaničeni, režimski čelnici su naredili da se obavi sveobuhvatna istraga. Šta je tačno Tabet znao? Da li je mogao nekako i njima da naudi? Čak je i sam predsednik Hafez došao da ispituje pritvorenika u ćeliji. „Tokom ispitivanja“, Hafez je kasnije posvedočio, „kada sam pogledao Tabeta u oči, iznenada me je obuzela strašna sumnja. Osetio sam da čovek koji sedi preda mnom uopšte nije Arapin. Vrlo oprezno sam mu postavio nekoliko pitanja o muslimanskoj veri, o Kuranu. Zamolio sam ga da mi izrecituje deo iz Sur el Fatiha — prvog poglavlja Kurana. Jedva da je nešto znao. Pokušao je da se odbrani rekavši mi da je Siriju napustio kao sasvim mali, i da se ne seća. Tada sam shvatio: bio je Jevrejin“.

Za ostalo su bili zaduženi mučitelji u Damasku. Dok je Tabet još uvek ležao bez svesti u mračnoj ćeliji, iščupanih noktiju i lica prekrivenog strašnim ranama, njegovo priznanje hitno je prosleđeno generalu Hafezu. Pravo ime mu nije bilo Tabet. Zvao se Eli Koen i bio je Jevrejin iz Izraela.

Damask je 24. januara 1965. zvanično objavio da je „uhapšen važan izraelski špijun“. Besan kao ris, viši oficir je urlao na konferenciji za štampu: „Izrael je đavo, a Koen je đavolji izaslanik!“

Po Damasku se proširila panika. Da li je Koen radio sam, ili je bio vođa špijunske organizacije? Jedan po jedan, i uhapšeno je šezdeset devetoro ljudi; od njih su dvadeset sedam bile žene. Među osumnjičenima su bili i Madžid Šeik el Ard, Džordž Salem Seif,

poručnik Zaher el Din, visoki zvaničnici Ministarstva propagande, prostitutke, ali i neke druge žene čiji identitet nikada nije otkriven. Ispitano je još četiristo ljudi koji su imali kontakt sa Tabetom. Istraga je otkrila neke ozbiljne probleme. Koen je među prijateljima imao mnoge političke, vojne i poslovne lidere, kojima islednici nisu mogli ništa. Njihova imena nisu smela da se pominju jer bi svako javno prozivanje stvorilo utisak njihove moguće saradnje sa Tabetom. Uz to, Sirijci su saznali i da je Tabet do tada nastojao da na sve moguće načine spreči objavljivanje bilo kakve veze između ljudi od kojih je pribavljao podatke; samim tim, bilo je veoma teško utvrditi tačnu veličinu grupe saradnika.

Vojna cenzura je u Izraelu zavela potpunu tišinu u vezi sa hapšenjem Koena. Još uvek su se nadali da će uspeti da ga spasu i bili su rešeni da spreče da vesti o njemu procure u lokalne medije. Bilo je, međutim, i ljudi koji su imali pravo da znaju šta se događa. Jedne večeri, nepoznat čovek je posetio Elijevu braću. „Vaš brat je uhapšen u Damasku i optužen da je izraelski špijun“. Braća su bila zgranuta. Jedan od njih, Moris, požurio je kod majke u Bat Jam. „Majko, moraš da budeš jaka“, rekao joj je. „Eli je uhapšen u Siriji“.

Starica je ostala bez reči. Na kraju je nekako uspela da zapita: „U Siriji? Kako to? Da nije greškom prešao granicu?“. Kad joj je Moris objasnio čime se Eli bavio u Damasku, sirotica je izgubila svest.

Nađa je, zapanjena, stajala okružena decom. Iako je sve vreme imala osećaj da joj suprug ne priča baš sve, nikada nije ni pretpostavila čime se stvarno bavio. Elijeve kolege su pokušale da je smire. „Odmah ćeš odleteti u Pariz“, rekao joj je jedan od njih, „Unajmićemo najbolje advokate. Učinićemo sve što je moguće da ga spasemo“. Operaciju pokušaja spasavanja Koena preuzeo je lično Meir Amit.

Trideset prvog januara u Damask je stigao Žak Mersije, jedan od najboljih francuskih advokata. Zvanično ga je angažovala porodica Koen, ali je njegove honorare i troškove pokrivala zapravo izraelska država. Njegov dolazak u Siriju predstavljao je nemoguću misiju. „Od prvog dana koji sam proveo u Damasku“, ispričao je kasnije, „znao sam da je sudbina Elija Koena zapečaćena. Da će ga obesiti. Od tada pa nadalje mogao sam samo da se borim za dodatno vreme, ne bih li nekako možda ipak uspeo da postignem dogovor koji će mu spasti život“.

Mersije je prvo pokušao da spreči održavanje suđenja. Sastao se sa čelnicima režima i zatražio da se vidi sa Koenom, kako bi mu ovaj potpisao advokatsko ovlašćenje.

Njegov zahtev je glatko odbijen.

Ipak, Mersije je uskoro otkrio da je u vladajućim krugovima imao i saveznike, ljude koji su se s poštovanjem odnosili prema mišljenju svetske javnosti. Oni su želeli suđenje na kome će se poštovati prava optuženog. Njih su — iz potpuno drugačijih razloga — podržavali „sokolovi“ iz vojnog vrha, zakleti neprijatelji Hafeza, koji su priželjkivali da se na suđenju koje bi bilo otvoreno za javnost, otkriju predsednikove bliske veze sa Tabetom. Smatrali su da bi tokom takvog suđenja javnost saznala za korumpiranost režima, čime bi se uzdrmali njegovi temelji.

Međutim, ovakvom pristupu stvarima se protivila druga grupa — svi oni koji su održavali bliske veze sa Tabetom i koji su znali da će, ako suđenje bude javno, i sami završiti

na vešalima. Imah su samo jedan cilj: da po svaku cenu spreče javno suđenje i što pre eliminišu Koena.

Suđenje je na kraju održano pred specijalnim vojnim sudom, iza zatvorenih vrata i pred praznom sudnicom; na televiziji su prikazani samo određeni, pažljivo odabrani delovi postupka. Nije bilo ni tužioca, ni advokata odbrane. Kada je Eli Koen od suda zatražio advokata, predsednik sudskog veća je eksplodirao: „Ne treba vam advokat! Svi korumpirani novinari su na vašoj strani, i brane vas svi neprijatelji revolucije!“ Predsednik veća je bio i islednik, i tužilac, i sudija. Najstrašnije je, međutim, bilo to što predsednik veća nije bio niko drugi nego brigadni general Salah Dali, nekadašnji Tabetov dobar prijatelj. Još jedan blizak, čak i intiman prijatelj Tabeta, pukovnik Salim Hatum — bio je jedan od sudija u veću. Kako bi razvejao glasine o svojim vezama sa Koenom, postavio mu je pitanje: „Da li poznajete Salima Hatuma?” Na to se optuženi, poput glumca koji prati pažljivo napisan scenario, okrenuo ka praznoj sudnici, pogledao Hatuma u oči, i odgovorio: „Ne, i ne vidim ga ovde“.

Taj deo je prikazan na televiziji. „Čitav Damask se podsmevao toj epizodi“, ispričao je Mersije. „To nije bilo suđenje. Bila je to tragikomedija, najobičniji cirkus“.

Televizijske kamere prikazale su one koji su bili optuženi zajedno sa Elijem: El Arda, El Dina, Seifa i nekoliko prostitutki. Ali, ko su bile one ostale žene? Supruge visokih oficira? „Sekretarice“? Prijateljice Tabeta i čelnih ljudi Ba’ata? I koje je to tajne Koen otkrio Izraelcima? Bio je optužen za špijunažu, ali tokom čitavog suđenja niko nije rekao nijednu reč o tome šta je uradio i koji je bio sadržaj njegovih šifrovanih poruka. Jedino što kamere nisu uspele da prikriju bili su nervozni trzaji mišića na Koenovom levom obrazu i njegovo često i oštro okretanje glave u stranu. To su bile posledice mučenja uz pomoć elektroda koje su mu priključivali na telo i glavu.

Izrael je suđenje pratio u tišini. Elijeva porodica se svake večeri okupljala ispred televizora, koji im je Mosad pozajmio za tu priliku. Gledajući Elijevo lice na ekranu, deca, Nađa i Elijeva braća su tiho plakali. Majka mu je jednom, impulsivno, poljubila ekran i na čelo mu prislonila malu Davidovu zvezdu koji je nosila na lančiću oko vrata. Sofija je uzviknula: „To je moj tata! On je heroj!“. Nađa je samo jecala bez reči.

Mersije se u Damasku noću budio okupan znojem i proganjan strašnim noćnim morama. Sopstvena beskorisnost ga je duboko deprimirala. Vojni sud je 31. marta objavio presudu: Eli Koen, Madžid Šeik el Ard i poručnik Zaher el Din osuđeni su na smrt.

Mersije je opet stupio u dejstvo. U aprilu i maju 1965. tri puta je odlazio u Damask. Izrael je nudio mnogo. Prva ponuda glasila je ovako: u zamenu za Koenov život, Izrael je bio spreman da pošalje Siriji lekove i teške poljoprivredne mašine u vrednosti od više miliona američkih dolara. Sirijci su ovu ponudu odbili. Izrael je onda izašao sa sledećom: jedanaest sirijskih špijuna, uhvaćenih i zatvorenih u Izraelu, biće vraćeni nazad. Sirijci su odbili i ovu ponudu, ali su nagovestili da bi možda moglo da se desi da predsednik na kraju ipak pomiluje osuđenika.

El Ardova kazna je 1. maja preinačena u doživotnu robiju. Kazna Elija Koena je zvanično objavljena 8. maja. Mosad se pripremio za svoj poslednji pokušaj. Nađa Koen je, u Parizu, sirijskoj ambasadi predala zahtev za pomilovanje. Iste molbe stizale su iz celog sveta.

Iza njih su stajale svetski poznate ličnosti: Papa Pavle VI i britanski filozof Bertran Rasel; francuski državnici Edgar For i Antoan Pine, belgijska Kraljica Majka Elizabeta i političar Kamij Hajsmans, Kanađanin Džon Difenbejker; italijanski kardinali i ministri; dvadeset dva pripadnika bitanskog Parlamenta; Liga za ljudska prava; Međunarodni Crveni krst... Da je Eli znao šta se dešava, setio bi se istih takvih zahteva kojima je svet, pre jedanaest godina, uzalud pokušavao da spase živote njegovih prijatelja u Kairu.

Elija Koena su zatvorski čuvari 18. maja probudili usred noći. Obukli su ga u dugu belu odoru i odveli na damašku pijacu. Dozvolili su mu da napiše pismo porodici i razmeni nekoliko reči sa rabinom Nisimom Andaboom. Sirijski vojnici su mu tada na grudi okačili veliki natpis na kome je velikim arapskim slovima bila ispisana presuda; televizijske kamere i foto-aparati reportera izoštrili su sočiva ka usamljenom čoveku koji se između dva reda vojnika stepenicama popeo do vešala.

Dželat, koji je već čekao, brzo mu je namakao omču oko vrata i postavio ga na nisku stoličicu.

Eli je stajao okrenut ka gomili, tih, pomiren sa sudbinom, ali ne i poražen. Masa je zadržala vazduh. A onda se jasno začulo kako je neko izvukao stoličicu ispod Elijevih nogu; muškarci i žene su, uz uzvike oduševljenja, posmatrali samrtničke trzaje izraelskog špijuna.

Veliki broj građana Damaska — čudom budnih u te sitne sate — prošao je tokom narednih šest časova pored obešenog tela. U Izraelu je pak u tom trenutku skinut veo ćutanja sa priče o Eliju Koenu. Za nekoliko sati je proizveden u nacionalnog heroja. Stotine hiljada građana je saučestvovalo u bolu njegove porodice. Po njemu su nazvane škole, ulice i parkovi. O njegovim podvizima pisali su se članci i knjige. Nađa se više nije udavala.

Čak i dan-danas, četrdeset šest godina posle smrti Elija Koena, Sirija odbija da njegovo telo vrati kako bi bilo sahranjeno u Izraelu. Eli Koen se smatra jednim od heroja Mosada. Međutim, ima i onih koji ka čitavoj priči upiru prstom koji optužuje. Elijeva porodica, kao i neki pisci, tvrde da je Mosad — traživ̌si od njega da izveštava svakog jutra, nekada i dvaput dnevno — sa Elijem postupio izuzetno nesmotreno. Bilo mu je naređeno čak i da redovno prenosi rasprave iz sirijskog parlamenta, iako su one bile gotovo beznačajne. Bio je to besmislen zadatak koji ga je izlagao nepotrebnim rizicima.

Eli Koen je bio sjajan špijun, koji je završio onako kako su završili i svi ostali veliki špijuni.

U smrt su ih odveli njihova prevelika samouverenost i preterani zahtevi nadređenih.

Deseto poglavlje

„HOĆU MiG-21“

Meir Amit, naslednik Isera Harela, bio je čovek posebne vrste. Čvrst, odlučan, nekada čak i nabusit i džangrizav, istovremeno je bio i topao, šarmantan, prava vojničina i čovek sa mnogo prijatelja. Moše Dajan je za njega jednom prilikom rekao: „To je bio jedini prijatelj koga sam ikada imao“.

Životna priča Meira Amita simbolizovala je promenu do koje je došlo na vrhu Mosada. Iser Harel se rodio u Rusiji i pripadao generaciji začetnika, dok je Meir Amit — kao Sabra (rođen u Izraelu) — bio jedan od brojnih izraelskih generala; borio se u izraelskim ratovima i Mosadu se priključio tek pošto je više godina proveo u uniformi. Iserova generacija bila je nenametljiva, ćutljiva i okružena senkom anonimnosti, konspiracije i tajnosti. Meir Amit je bio čovek iz vojske, sa mnogo kolega i prijatelja koji su znali čime se bavi. Život među senkama mu nije odgovarao. I dok je Malom Iseru u prilog išla njegova harizmatičnost i misterioznost, Amit i oni koji su došli posle njega odlikovali su se brutalnom neposrednošću i autoritetom koje su sobom nosili čin i uniforma.

Rođen u Tiberijasu i odrastao u Jerusalimu, a potom i kao pripadnik kibuca Alonim, Meir je većinu svog života proveo u nekakvoj uniformi. Od šesnaeste godine je bio član Hagane. Kada je formiran IDF, postao je komandant bataljona; ranjen je u izraelskom Ratu za nezavisnost, da bi potom u vojsci ostvario briljantnu karijeru. Kao komandant elitne Golanske brigade, vođa operacija u vreme Sinajske kampanje, i načelnik Južne, a kasnije i Centralne komande — bilo je jasno da napreduje ni manje ni više nego ka položaju načelnika Generalštaba, ali ga je loše završen skok padobranom vezao za bolnički krevet na godinu dana. Pošto se delimično oporavio od povreda, otišao je na dug oporavak i studije na Univerzitetu Kolumbija; nakon toga je postavljen za direktora Amana. A onda ga je Ben-Gurion pronašao onog dramatičnog popodneva u aprilu 1963. kada mu je zatrebao neko da zameni Malog Isera.

Meirovi prvi dani u Mosadu nisu bili jednostavni. Mnoge Iserove kolege, poput Jakova Karoza, nisu mogle da podnesu njegovo samopouzdanje i osoran način ponašanja. Neki su ostavke podneli odmah, dok je drugima za to trebalo nešto više vremena. Pod Amitovim vođstvom započela je „smena straže“. Ali, unutrašnja previranja koja je izazvao novi ramsad bila su beznačajna u poređenju sa onim što mu je učinio Mali Iser.

Pred kraj proleća 1963. godine Ben-Gurion je podneo ostavku na mesto premijera. Zamenio ga je njegov blizak saradnik Levi Eškol. Neke od Eškolovih inicijativa su, međutim, razbesnele Ben-Guriona, a jedna od njih bila je to što je angažovao Malog Isera kao savetnika za pitanja vezana za tajne službe. Posle odlaska iz Mosada Iser je bio ogorčen i

razočaran. Kada je čuo za nesvakidašnju uslugu koju je Meir Amit učinio Marokancima, krenuo je u direktan napad.

Pod komandom Meira Amita, Mosad je sa kraljevinom Maroko uspostavio veoma bliske odnose.

Zbližavanje je započelo još u Iserovo vreme, kada su prve veze uspostavili Jakov Karoz i Rafi Eitan. U zimu 1963. Iser je u najvećem poverenju obavestio Eitana: „Marokanski kralj Hasan II se plaši da egipatski predsednik Naser planira da ga ubije zbog njegove prozapadne politike i traži da Mosad preuzme brigu o njegovoj ličnoj bezbednosti".

Priča je delovala potpuno neverovatno. Kralj jedne arapske zemlje traži pomoć od izraelske tajne službe? Nadasve praktični Rafi Eitan sa još jednim agentom, Davidom Šomronom, odmah je odleteo u Rabat, glavni grad Maroka. Doputovali su sa lažnim pasošima i kroz tajni prolaz odmah odvedeni u kraljevsku palatu.

Tu ih je dočekao moćni general Ufkir, kraljev ministar unutrašnjih poslova; ljudi su se tresli od straha i na samo pominjanje njegovog imena. Bio je poznat po surovosti, koristio se torturom u borbi protiv kraljevih neprijatelja i bio odgovoran za neobjašnjiv nestanak mnogih protivnika režima. Kada se radilo o pitanjima vezanim za tajne aktivnosti, kralj je ipak najviše cenio njegovo mišljenje, tako da je bilo kakav sporazum između Izraela i Maroka morao da prođe i njegovo odobrenje. Ufkir je na sastanak sa Eitanom poveo svog zamenika, pukovnika Dlimija.

Eitan i Ufkir su se sporazumeli na licu mesta: Mosad i marokanska tajna služba će uspostaviti bliske veze i stalne kancelarije u obe države; Mosad će obučiti pripadnike marokanske tajne službe, a Maroko će Mosadovim agentima obezbediti savršeno pokriće u čitavom svetu; za potrebe razmenjivanja podataka formiraće se posebno telo; uz to, Mosad će obučiti i posebnu jedinicu, koja će biti zadužena za kraljevu bezbednost. Dogovor je zapečaćen posetom kralju; Eitan se trapavo naklonio i poljubio mu ruku, a Mosad je stekao svog prvog saveznika u arapskom svetu.

Dve nedelje kasnije Ufkir je stigao u Izrael. Inače naviknut na ogromne palate i luksuzne hotele, general je svoj dug boravak u Izraelu proveo u Eitanovom malom trosobnom stanu u skromnom delu Tel Aviva. Eitan je nekako uspeo da namoli Filipa, legendarnog kuvara Mosada, da za gosta iz Maroka priprema hranu. Ufkir je otišao, da bi se kasnije ponovo vratio; odnosi između dve službe su se i dalje poboljšavali. A onda je, 1965. godine, Ufkir zamolio Meira Amita da mu učini jednu posebnu uslugu.

Najjači lider opozicije i najopasniji kraljev neprijatelj bio je Marokanac po imenu Mehdi Ben-Barka. Proteran je iz zemlje pošto je optužen za kovanje planova protiv kralja, ali se iz skrovišta i dalje bavio subverzivnim aktivnostima. U odsustvu osuđen na smrt, znao je da mu je život u opasnosti; delovao je izuzetno obazrivo, tako da Ufkirovi ljudi nisu mogli da ga pronađu. Da li bi Mosad mogao da pomogne?

Amitovi ljudi su zaista pomogli. Pod dobrim izgovorom uspostavili su kontakt sa Ben-Barkom u Švajcarskoj i ubedili ga da dođe u Pariz na važan sastanak. Na vratima poznatog restorana „Braseri Lip" na levoj obali Sene uhapsila su ga dva francuska policajca za koje se kasnije ispostavilo da se nalaze na Ufkirovom platnom spisku. Ben-Barka je predat Ufkiru,

posle čega je nestao, ali se kasnije pojavio svedok koji je rekao da je video kako ga je Ufkir izbo nožem do smrti. Premijera Eškola je o tome obavestio sam Meir Amit: „Čovek je mrtav“.

Nestanak Ben-Barke je u Francuskoj izazvao politički skandal bez presedana. Predsednik De Gol je bio van sebe od besa; kada je čuo ko je odigrao glavnu ulogu u otmici, obrušio se na Izrael. Iser Harel je bio zapanjen. Kako je Mosad mogao da pristane da učestvuje u nečemu takvom? Kako je Amir mogao sebi da dozvoli da bude deo takve kriminalne, nemoralne operacije — i da na taj način ugrozi bliske veze Izraela sa Francuskom? Zatražio je da Eškol momentalno otpusti Amita. Eškol se prvo predomišljao, a onda formirao dva istražna odbora, koja nisu našla nikakav osnov za primenu bilo kakvih mera prema Amitu. Jeste da je Amit namamio Ben-Barku u Pariz, ali sam nije učestvovao ni u otmici ni u ubistvu. Mali Iser je podneo ostavku i zatražio da i Eškol i Amit urade isto. Pokušao je da započne aferu u štampi, ali je vojna cenzura strogo zabranila pominjanje ovih događaja. Iser je tvrdoglavo nastavio borbu protiv Amita, ali se ramsad već bio posvetio sledećoj operaciji. Radilo se o nečemu što je bilo izuzetno važno za odbranu Izraela: o tajnom savezništvu sa Kurdima u Iraku.

„Krajem 1965. godine“, napisao je Amit u svojim memoarima, „naš san je počeo da se pretvara u zbilju. Desilo se nešto neverovatno: zvanična izraelska delegacija se smestila u kampu Mule Mustafe Barzanija (vođe kurdskih pobunjenika u severnom Iraku)“.

Dolazak oficira Mosada u Kurdistan smatrao se ogromnom pobedom izraelskih tajnih službi. Po prvi put je uspostavljen kontakt sa jednom od tri komponente iračke nacije — sa Kurdima, koji su vodili tvrdoglav, beskrajan rat protiv vlasti u Bagdadu. (Preostale dve komponente bile su muslimanske grupe Šiita i Sunita). Pobunjenici koje je vodio Barzani kontrolisali su veliku oblast u unutrašnjosti Iraka. Ako Mosad od kurdskih pobunjenika uspe da napravi jake vojne snage, iračke vođe će morati da se usredsrede na svoje unutrašnje probleme, što će oslabiti njihovu sposobnost za borbu protiv Izraela. Savezništvo sa Kurdima je za Izrael moglo da se pokaže kao prava blagodet.

Prva dva agenta Mosada su u Kurdistanu provela tri meseca. Barzani ih je primio u svoj najbliži krug ljudi, vodio ih sa sobom gde god je išao, i otkrivao im sve svoje tajne. Taj prvi susret postavio je temelje bliske saradnje, koja je trajala godinama. Barzani je sa kurdskim vojnim čelnicima posećivao Izrael, a Meir Amit i njegovi pomoćnici odlazili su u Kurdistan. Izrael je, zauzvrat, Kurde snabdevao oružjem i štitio njihove interese pred međunarodnom zajednicom.

Galila, supruga Benija Ze’evija, višeg izraelskog agenta koji je prvi posetio Kurdistan, ostala je u Londonu. Sin Nadav im se rodio dok je Ze’evi pratio Barzanija po stenovitim planinama Kurdistana. Tada mu je stigao šifrovani telegram koji je bio potpisan sa „Rimon“ — to je bilo tajno ime Meira Amita — i u kome je pisalo: „I majka i dete se osećaju odlično. Mazel tov!“

Kada je Barzani čuo za rođenje deteta, uzeo je četiri kamena i njima obeležio komad zemlje. „Ovo je moj poklon tvom sinu“, reče Ze’eviju. „Kada odraste, neka dođe na svoju zemlju“.

Dok su se odnosi sa Kurdima dalje razvijali, Meir Amit je započeo planove za još jednu Mosadovu operaciju. Nazvana je „Jahalom“ (Dijamant) i Meir je na nju bio posebno ponosan.

Tokom godine koja je prethodila Amitovoj smrti sreli smo se s njim nekoliko puta u njegovoj kući u Ramat-Ganu. „Priča počinje na jednom od sastanaka sa generalom Ezerom Vajcmanom, koji je tada bio glavni komandant vazduhoplovstva“, počeo je. „Imali smo običaj da svake dve-tri nedelje zajedno doručkujemo. Jednom takvom prilikom sam Ezera upitao šta bih ja, kao ramsad, mogao da učinim za njega. Odgovorio je kao iz topa: »Meire, hoću MiG-21.«“

„Rekao sam mu: »Jesi li poludeo? Na čitavom Zapadu nema ni jednog jedinog takvog aviona«“. U to vreme MiG-21 je bio najsavršeniji sovjetski borbeni avion; Rusi su do tada mnogo takvih prodali arapskim državama.

Ali Ezer nije popuštao: „Treba nam MiG-21 i trebalo bi da uradiš sve što je u tvojoj moći da nam ga nabaviš“.

Amit je rešio da za ovu operaciju zaduži Rehaviju Vardija, dugogodišnjeg oficira za operacije koji je ranije već pokušavao da dođe do modela MiG-21 u Egiptu i Siriji. „Proveli smo mesece pripremajući tu operaciju“, ispričao je Vardi mnogo godina kasnije. „Glavni problem nam je bilo to kako da ideju koja je postojala pretočimo u stvarnu operaciju“.

Vardi je razaslao probne balone po svim arapskim zemljama. Nekoliko dugih nedelja kasnije, stigao mu je izveštaj od Jakova Nimrodija, izraelskog vojnog atašea u Iranu. Nimrodi je pominjao iračkog Jevrejina po imenu Josef Šemeš, a ovaj je tvrdio da zna pilota koji bi mogao da doleti avionom MiG-21 u Izrael. Bistar samac, ženskaroš i bonvivan, Šemeš je imao neverovatnu sposobnost da se sprijatelji sa ljudima i navede ih da mu veruju. „Stvarno je dasa, i ume da bude veoma ubedljiv“, opisivao ga je Nimrodi. „Regrutovao je pilota na najprofesionalniji mogući način. Radio je na njemu godinu dana. To je mogao samo on i niko drugi“. Nimrodi je odlučio da stavi Šemeša na probu i poslao ga da obavi nekoliko manjih špijunskih zadataka. Šemeš je pribavio odlične podatke i sa velikim uspehom prošao test. Nimrodi mu je tada dao zeleno svetlo da započne sa operacijom.

Šemeš je u Bagdadu imao ljubavnicu koja je bila hrišćanka. Njena sestra Kamila je bila udata za pilota iračkog vazduhoplovstva, Munira Redfu, takođe hrišćanina. Šemeš je znao da je Redfa nezadovoljan i ogorčen; iako je bio odličan pilot aviona MiG-21, nikako nije napredovao u službi. Štaviše, bilo mu je naređeno da, koristeći zastareli MiG-17, učestvuje u jednoj užasnoj misiji — bombardovanju kurdskih sela. Smatrao je to poniženjem i nazadovanjem. Požalio se nadređenima, koji su mu tada stavili do znanja da, s obzirom na to da je hrišćanin, nikada neće moći ni da napreduje ni da postane komandir eskadrile. Ambiciozni Redfa je zaključio da nema smisla da se dalje zadržava u Iraku.

Šemeš je skoro čitavu godinu proveo u dugim razgovorima sa mladim pilotom, i na kraju uspeo da ga ubedi da nakratko dođe u Atinu. Koristeći svu svoju elokvenciju i sposobnost ubeđivanja, Šemeš je iračkim organima objasnio da je Kamila, Redfina žena, teško bolesna i da mogu da je spasu samo lekari sa Zapada. Mora odmah da se prebaci u

Grčku, rekao je, i u njeno ime zatražio da se njenom mužu, koji je jedini u porodici govorio engleski, izda dozvola da je prati.

Državni organi su popustili i dozvolili Muniru Redfi da sa suprugom otputuje u Atinu. Tamo su se upoznali sa još jednim pilotom — pukovnikom Ze'evom Lironom (Londnerom), oficirom izraelskog vazduhoplovstva. Liron, koji je rođen u Poljskoj i preživeo Holokaust, bio je šef vazduhoplovne tajne službe, koga je Mosad zamolio da pomogne u vezi sa Redfom. Liron i Redfa su nekoliko puta razgovarali licem u lice. Liron se pretvarao da je poljski pilot koji radi za antikomunističku organizaciju. Munir mu je pričao o porodici, životu i Iraku, i o svom dubokom razočaranju u nadređene koji su ga slali da bombarduje kurdska sela. Svi sposobni kurdski muškarci su otišli u borbu, objasnio je, tako da su u selima ostali samo starci, žene i deca. Njih je trebalo da ubija? Za njega je to bila poslednja kap, ona koja je prelila čašu i dovela do konačne odluke da zauvek napusti Irak.

Sledeći naređenja Mosada, Liron je pozvao Munira da mu se pridruži na malom grčkom ostrvu. Mosad je Redfi dodelio tajno ime „Jahalom" (Dijamant). U spokojnoj i mirnoj atmosferi ostrvca, dvojica muškaraca su nastavila sa razgovorima i sprijateljila se. Jedne kasne večeri Liron je upitao Redfu šta bi se desilo kada bi ovaj napustio Irak u svom avionu.

„Ubili bi me", odgovorio je ovaj. „Osim toga, nema nijedne države koja bi pristala da mi da azil".

„Jedna država bi te dočekala raširenih ruku", rekao je tada Liron i svom zaprepašćenom prijatelju otkrio istinu:

„Ja nisam Poljak, već izraelski pilot".

Zavladao je muk.

„Popričaćemo o tome sutra", reče Liron, i oni odoše na spavanje. Sledećeg jutra Redfa mu reče da je odlučio da prihvati ponudu. Tada su započeli priču o uslovima pod kojima je Redfa bio spreman za prebeg, i o svoti novca koju bi za to trebalo da dobije.

Redfa je bio izuzetno skroman. „Meir Amit mi je rekao da mu ponudim određeni iznos", ispričao je kasnije Liron, „i da ga, ako to bude potrebno, udvostručim. Ali Redfa je odmah prihvatio ponudu. Dogovorili smo se da mu se porodica pridruži u Izraelu".

Sa grčkog ostrva su odleteli u Rim. Iz Bagdada su stigli Šemeš i njegova ljubavnica. Nekoliko dana kasnije im se pridružio i Jehuda Porat, oficir za istraživanja tajne službe vazduhoplovstva, koji je započeo sa ispitivanjem Redfe. „Bio je to jedan pristojan, izuzetno obziran, častan čovek", seća se Porat. „Bio je hrabar, a ne pričljiv; nije imao nikakve inhibicije koje bi mogle da se očekuju od čoveka u njegovoj situaciji".

U Rimu su se Liron i Redfa dogovorili oko toga kako da ubuduće komuniciraju. Složili su se da znak za pokret bude popularna arapska pesma „*Marhabtein Marhabtein*" koja će biti puštena preko radio stanice Kol Izrael, u delu programa na arapskom jeziku. Ono što Redfa nije znao bilo je to da ga, na sastancima po raznim kafićima Rima, prate čelnici Mosada.

„Odlučio sam", ispričao nam je Meir Amit, „da i sam bacim pogled na pilota pre nego što operacija uđe u završnu fazu. Odleteo sam u Rim i otišao u kafe u kome je trebalo da se moji ljudi sastanu sa iračkim pilotom. Seo sam za susedni sto i čekao. Tada je ušla povelika

grupa ljudi. O tipu sam stekao dobar utisak; signalizirao sam agentu koji je sedeo sa njim da je sve u redu, a potom otišao“.

Amit je tokom našeg razgovora insistirao na tome da nam pročita odlomak iz svoje knjige *Direktno*, onaj u kome opisuje grupu koja se pojavila u kafeu u Rimu: „Jevrejski ljubavnik (Šemeš) — u papučama jer je bio povredio nogu; njegova ljubavnica — jedna debela i prilično ružna žena (nije mi bilo jasno šta je video u njoj), i Dijamant (kako smo nazivali Munira) — nizak, dežmekast čovek ozbiljnog lica i širokih ramena. Nisu imali pojma da su na proveri“.

Tek kada se uverio da Dijamantu može da se veruje, Amit je Rehaviji Vardiju dao naređenje da pređe u sledeću fazu operacije — obučavanje iračkog pilota u Izraelu. Liron i Redfa su se vratili u Atinu da uhvate avion za Tel Aviv. Međutim, malo je falilo da nezgoda do koje je došlo na atinskom aerodromu uništi čitavu operaciju. Redfa je greškom ušao u avion za Kairo umesto u onaj koji je leteo u Tel Aviv. Liron je pak shvatio da je Redfa nestao tek pošto se ukrcao u avion El Ala.

„Bio sam očajan“, ispričao je Liron kasnije. „Bio sam siguran da je sve izgubljeno. Munir se, međutim, nekoliko minuta kasnije stvorio kraj mene. Ispostavilo se da su stjuardese u egipatskom avionu prebrojale prisutne, videle da imaju jednog putnika viška, svima proverile karte i poslale Munira na avion za Tel Aviv“.

Redfa je u Izraelu proveo samo dvadeset četiri sata. Dobio je instrukcije, a isproban je čak i put kojim je trebalo da doleti u Izrael. U zgradi Mosada su mu saopštene tajne šifre, novi prijatelji su ga nakon toga odveli u šetnju ulicom Alenbi, jednom od glavnih gradskih arterija, a uveče ga — „kako bi se osećao kao kod kuće“ — izveli u jedan lep restoran u Jafi.

Redfa se vratio u Atinu, uhvatio drugi avion i sleteo u Bagdad, gde je krenuo da se priprema za poslednju fazu operacije.

Ali... „U tom trenutku, zamalo da me strefi srčani udar“, sećao se kasnije Amit. „Nekoliko dana pre nego što je trebalo da dezertira, irački pilot je rešio da rasproda nameštaj iz kuće. A vi sad pokušajte da zamislite šta se desi kad pilot borbenog aviona iznenada reši da organizuje rasprodaju u svom dvorištu. Nasmrt sam se prepao mogućnosti da će irački Muhabarat (tajna služba) saznati za to, ispitati Redfu, uhapsiti ga, i da će tako propasti čitava operacija. Hvala Bogu te Muhabarat nije saznao ništa, tako da škrtičina glupava rasprodaja nije dovela do njegovog hapšenja...“

Tada se, međutim, pojavio još jedan problem: kako izvesti porodicu pilota iz Iraka i prebaciti je prvo u Englesku, a potom u Sjedinjene Države? Bio je tu popriličan broj sestara i zetova koje je trebalo izbaviti iz zemlje pre nego što Redfa odveze avion. Dogovoreno je da mu se najbliži članovi porodice prebace avionom u Izrael. Redfina supruga o svemu ovome nije znala ništa, i on se plašio da joj kaže istinu. Rekao joj je samo da idu u Evropu, i da će tamo ostati duže vremena. Tako je ona sa dvoje dece odletela u Amsterdam. Na aerodromu su ih sačekali agenti Mosada, koji su ih odveli u Pariz, gde ih je čekao Liron. Žena još uvek nije imala predstavu o tome ko su svi ti ljudi.

„Smestili su se u malom stanu u kome se nalazio samo jedan bračni krevet“, prisećao se Liron. „Sedeli smo na tom krevetu, i baš tu sam joj, veče pre nego što je avion prešao u

Izrael, otkrio da sam izraelski oficir, da će njen muž narednog dana dovesti svoj avion u Izrael, i da svi zajedno idemo tamo“.

Njena reakcija je bila strahovita. „Naizmenično je plakala i vikala čitave noći“, izvestio je Liron svoje nadređene. „Govorila je da joj je muž izdajnik, da je to što radi izdaja Iraka, i da će ga njena braća ubiti kada saznaju šta je učinio“.

„Htela je momentalno da ode u iračku ambasadu i obavesti je o muževljevim namerama. Čitave noći nije prestala da vrišti i plače. Pokušavao sam da je smirim; rekao sam joj da će, ako želi da vidi muža, morati da pođe sa mnom u Izrael. Shvatila je da nema drugog izbora. Ušla je u avion očiju naduvenih od suza i sa bolesnim detetom u naručju, i svi smo odleteli u Izrael“.

Sedamnaestog jula 1966. godine u jedan od ogranaka Mosada u Evropi stiglo je šifrovano pismo od Munira sa obaveštenjem da se dan polaska približava. Pilot je poleteo 14. avgusta, ali ga je kvar na električnom sistemu aviona primorao da se okrene nazad i vrati u vazduhoplovnu bazu Rašid. „Kasnije je saznao“, ispričao je Amit, “da kvar nije bio ozbiljan. Kabina se iznenada napunila dimom jer je pregoreo osigurač; da je nastavio let, stigao bi bez ikakvih problema. Ali nije želeo da rizikuje, pa se vratio u bazu, a meni je kosa, eto, još malo osedela...“

Dva dana kasnije Munir Redfa se ponovo vinuo u vazduh. Držao se planiranog koridora, a na izraelskim radarskim ekranima se pojavila tačkica koja je govorila da se vazdušnom prostoru približava strani avion. Novi komandant Vazduhoplovnih snaga, general Mordekaj (Moti) Hod je o misiji obavestio samo par pilota — one koji su bili zaduženi da isprate irački avion do baze. Svim ostalim jedinicama, pilotima, eskadrilama i vazduhoplovnim bazama Hod je izdao sledeće naređenje: „Danas ništa, ali apsolutno ništa nećete raditi bez mog verbalnog naređenja. A moj glas vam je poznat“. Hod nije hteo da mu se neki pilot zanese i u napadu entuzijazma obori „neprijateljsku letelicu“ koja je zašla na teritoriju Izraela.

MiG-21 je ušao u izraelski vazdušni prostor. Kao pratnja za Redfu izabran je Ran Peker, jedan od asova vazduhoplovstva. „Gost nam usporava“, javio je Ran kontroli, „i palcem mi daje signal da želi da sleti; uz to je iskosio krila, što je međunarodni znak za to da dolazi u miru“. U osam sati ujutru, šezdeset dva minuta pošto je poleteo iz Bagdada, Redfa je sleteo u vazduhoplovnu bazu Hacor u Izraelu.

Avijacija je dobila svoj MiG-21 godinu dana nakon što je započeta operacija, i deset meseci pre nego što je 1967. godine počeo Šestodnevni rat. S njim su sletela i dva borbena aviona Miraž, koja su ga pratila od granice. Meir Amit i njegovi ljudi su sa uspehom izveli nemoguću misiju. MiG-21, koji se u to vreme smatrao draguljem sovjetskog arsenala, ali i velikom pretnjom vazduhoplovnim snagama Zapada — sada je bio u izraelskim rukama.

Pošto je sleteo, još uvek sluđenog i zbunjenog Munira su tada odveli u kuću u kojoj je živeo komandant baze Hacor. Ne pokazujući ama baš nikakav obzir prema osećanjima pilota, nekoliko viših oficira mu je tu bilo priredilo zabavu.

„Munira je zabava iznenadila; osećao se kao da je greškom došao na venčanje drugog čoveka“, sećao se Meir Amit. „Seo je u ćošak i ćutao“.

Pošto se malo odmorio, i pošto su ga uverili u to da su mu supruga i deca već u avionu El Ala koji je leteo u pravcu Izraela, Munir Redfa je pošao na konferenciju za štampu. U izjavi koju je dao, govorio je o proganjanju hrišćana u Iraku, bombardovanju Kurda i sopstvenim razlozima za prebeg.

Po završetku konferencije za štampu odvezli su ga u Herzliju, grad na obali mora severno od Tel Aviva, da se vidi sa porodicom. „Uradili smo sve što smo mogli da ga smirimo, ohrabrimo i uputimo mu pohvale u vezi sa operacijom“, napisao je Meir Amit. „Obećao sam mu da ću uraditi sve što je u mojoj moći da pomognem njemu i njegovoj porodici da se oporave, ali sam se plašio sledeće faze, jer smo znali da mu je porodica izuzetno problematična“.

Nekoliko dana pošto je Munir spustio svoj MiG u Hacor, u Izrael je stigao brat njegove supruge — oficir iračke vojske. Sa njim su bili Šemeš i njegova ljubavnica Kamila. Oficir je bio lud od besa. Rečeno mu je da mora hitno da poseti veoma bolesnu sestru u Evropi, da bi — na svoje iznenađenje — završio u Izraelu. Kada se sreo sa Munirom, eksplodirao je, nazvao ga izdajnikom i skočio na njega da ga isprebija. Optužio je i sestru, Munirovu suprugu, da je sve vreme znala za muževljeve planove i da je to čini saučesnicom u neopisivom zločinu. Ona se branila govoreći da to nije istina, ali nije vredelo. Brat joj je nekoliko dana kasnije napustio Izrael.

Prvi koji je leteo MiG-om bio je Deni Šapira, poznati pilot Vazduhoplovnih snaga i najbolji probni pilot u Izraelu. Kada je avion sleteo, Moti Hod ga je pozvao i rekao mu: „Bićeš prvi pilot sa Zapada koji leti avionom MiG-21. Počni da ga proučavaš, leti na njemu koliko god možeš i saznaj koje su mu jake, a koje slabe strane“.

Šapira se sastao sa Redfom. „Sreli smo se u Herzliji nekoliko dana nakon što je stigao“, ispričao je Deni Šapira. „Skoro da mi je salutirao kad smo se upoznali. Kasnije smo se sastali u Hacoru, kod aviona. Objasnio mi je za šta služe prekidači, prošli smo kroz sve natpise — koji su bili na ruskom i arapskom — i posle sat vremena sam mu rekao da ću da uzletim. Bio je zapanjen. Rekao je: »Ali nisi prošao obuku!« Objasnio sam mu da sam probni pilot. Delovao je veoma zabrinuto i zamolio da na let povedem i njega. Obećao sam da hoću“.

Svi visoki oficiri su se okupili u Hacoru da prisustvuju prvom letu. Tu je bio i Ezer Vajcman, doskorašnji komandant Vazduhoplovnih snaga. „Ezer mi je prišao“, priseća se kasnije Šapira, „potapšao me po ramenu i rekao: »Deni, bez trikova; dovezi nam taj avion nazad u jednom komadu. Okej?«“

„Bio je tu i Redfa. Uzleteo sam i uradio šta je trebalo. Pošto sam sleteo, Redfa mi je prišao i zagrlio me. Oči su mu bile pune suza. »Sa pilotima kao što si ti«, rekao je, »Arapi vas nikada neće pobediti«“.

Posle nekoliko probnih letova vazduhoplovni stručnjaci su shvatili zbog čega se Zapad toliko divio ovom avionu. Leteo je izuzetno visoko i brzo. Bio je tonu lakši od francuskih i izraelskih Miraža III.

Operacija MiG-21 dospela je na naslovne stranice svetske štampe. Amerikanci su bili zadivljeni. Nedugo potom su poslali delegaciju tehničara i zatražili da prouče i provozaju avion. Izraelci im, međutim, nisu dozvolili ni da mu priđu, tražeći da im Sjedinjene Države

prethodno predaju svoju dokumentaciju o sovjetskom protivavionskom projektilu SAM-2. Amerikanci su na kraju pristali; njihovi piloti su došli u Izrael, proučili MiG-21 i leteli u njemu.

Otkrivanje tajni MiG-a mnogo je pomoglo izraelskom vazduhoplovstvu i pokazalo se kao ključno u pripremama za susret sa MiG-ovima koji je usledio deset meseci kasnije, tokom Šestodnevnog rata u junu 1967. „Taj MiG je odigrao važnu ulogu u pobedi koju je izraelsko vazduhoplovstvo izvojevalo nad arapskim, a naročito u uništenju egipatske avijacije, što je učinjeno za samo nekoliko sati“, rekao je sa ponosom Amit.

Mosad i izrelsko vazduhoplovstvo su zaista izvojevali ogromnu pobedu, ali su je Munir Redfa i njegova porodica skupo platili. „Po dolasku ovamo, Munirov život je bio težak, nesrećan i žalostan“, rekao je jedan viši oficir Mosada. „Kreirati za agenta sasvim nov život [izvan njegove zemlje] — skoro je nemoguće. Munir je bio nezadovoljan, a patila mu je i porodica, koja je bila potpuno rasturena“.

Munir je tri godine pokušavao da prihvati Izrael kao svoju novu domovinu, leteći za izraelske naftne kompanije na avionima tipa Dakota do Sinaja i nazad. Porodica mu je živela u Tel Avivu; predstavljali su se kao izbeglice iz Iraka. Međutim, Munirova supruga, izuzetno pobožna katolkinja, nije uspela da stekne nove prijatelje, osećala se izolovanom i nikada se nije navikla na život u Izraelu. Na kraju su se, pod lažnim imenima, preselili u jednu zapadnu državu. Daleko od doma i rodbine, okruženi lokalnim agentima koji su se brinuli o njihovoj bezbednosti — čak i tu su živeli usamljeno i u strahu od duge ruke iračkog Muhabarata.

Avgusta 1988. godine, dvadeset dve godine nakon dezertiranja, Munir Redfa umro je u svojoj kući od srčanog udara. Uplakana supruga nazvala je Meira Amita (koji je davno bio napustio Mosad) i rekla mu da joj je muž tog jutra sišao sa sprata, postajao nekoliko trenutaka pored sina u hodniku, a onda se iznenada srušio i na mestu umro.

Mosad je za Munira Redfu organizovao komemorativnu sednicu. Stari oficiri nisu uspevali da zadrže suze. „Delovalo je potpuno nadrealno“, rekao je Liron. „Izraelski Mosad oplakuje iračkog pilota...“

Nakon uspeha Operacije Dijamant i neverovatne pobede koja je potom izvojevana u Šestodnevnom ratu, Meir Amit je ugledao priliku za novu operaciju. Predložio je svojim nadređenima da, u okviru razmene ratnih zarobljenika, zatraže oslobađanje onih koji su uhapšeni u Aferi Lavon. Mladići su već trinaest godina trunuli u ćelijama, bez ikakve šanse da budu pomilovani ili pušteni pre isteka kazne. Amitu se činilo da ih je Izrael zaboravio. Pošto je Šestodnevni rat završen, Izrael je pregovarao sa Egiptom. Izraelci su zarobili 4.338 egipatskih vojnika i 830 civila — dok su Egipćani zarobili samo 11 Izraelaca. Egipćani su, međutim, tvrdoglavo odbijali da zarobljenike iz Afere Lavon uključe u dogovor.

Meir Amit nije hteo da popusti. „Zaboravi to, Meire”, govorio je ministar odbrane, Moše Dajan, svom prijatelju. „Egipćani ih nikada neće osloboditi”. Premijer Eškol delio je njegovo mišljenje, ali je Amit odbio da se preda. Na kraju je napisao ličnu poruku predsedniku Naseru — „kao vojnik vojniku“ — i zatražio od njega da pusti zarobljenike i Volfganga Luca, „špijuna sa šampanjcem“, koji je uhapšen tokom afere sa nemačkim naučnicima.

Amit je o oslobađanju zarobljenika pregovarao i sa Sirijcima, s tim što je za ishod ovih pregovora bio i lično zainteresovan. Zatražio je od Sirijaca da puste g-đu Šulu Koen, koja se nalazila u libanskom zatvoru. Šula Koen (tajno ime „Biser“) bila je jedna od legendarnih špijunki Mosada. Iako obična domaćica, uspostavila je veze sa visokim rukovodiocima u Libanu i Siriji, organizovala tajno iseljavanje hiljada sirijskih i libanskih Jevreja, i vodila veoma uspešnu špijunsku grupu.

Na Amitovo ogromno iznenađenje, molba koju je uputio Naseru je uslišena, a uskoro su isto uradili i Sirijci. Meir Amit je pobedio. Zarobljenici iz afere Lavon, Luc i Šula Koen su tajnom razmenom vraćeni u Izrael.

Ponekad su najznačajnije one misije čiji je cilj da se kolege vrate u domovinu.

Jedanaesto poglavlje

ONI KOJI NIKADA NE ZABORAVLJAJU

Početkom septembra 1964. godine, ćelav, nabijeni muškarac četrdesetih godina i sa naočarima za sunce iz Pariza je stigao na železničku stanicu u Roterdamu, u Holandiji. Uzeo je sobu u luksuznom hotelu u centru grada na ime Anton Kuncl, biznismen iz Austrije. Potom je otišao do obližnje pošte i pod istim imenom iznajmio poštanski pretinac. Iz pošte je otišao u Amro banku, gde je otvorio račun i na njega uložio 3.000 američkih dolara. U štampariji je naručio da mu se naprave posetnice, opet na ime Antona Kuncla, menadžera investicione kompanije iz Roterdama. Odatle je požurio u brazilski konzulat i tamo popunio formulare za turističku vizu za Brazil. Na klinici se podvrgao površnom lekarskom pregledu i dobio potvrdu da je zdrav, a onda je otišao do očnog lekara, gde je varao na testovima i naručio naočare sa debelim sočivima iako mu nisu ni najmanje bila potrebna.

Sledećeg jutra je nakratko otišao do Ciriha, otvorio račun u banci Kredi Suis i na njega položio 6.000 američkih dolara. Onda se vratio u Pariz, gde mu je šminker na lice zalepio guste brkove; fotograf ga je slikao sa novim naočarima i predao mu komplet slika za pasoš. Pošto se vratio u Roterdam, odneo je fotografije službeniku u brazilskom konzulatu, koji mu je u austrijski pasoš udario vizu za Brazil. Sada je mogao da kupi avionske karte, prvo do Rio de Žaneira, a onda odatle do Sao Paula i Montevidea u Urugvaju. Kuda god je išao, brbljivi Kuncl je pričao o svom sjajnom poslu u Austriji. Velike napojnice koje je usput ostavljao, kao i njegov izbor najboljih hotela i najekskluzivnijih restorana, govorili su sami za sebe — Kuncl je očigledno bio bogat i uspešan poslovni čovek.

Agent Mosada Jicak Sarid (to mu nije pravo ime) tim naizgled beznačajnim radnjama uspeo je sebi da stvori savršen lažni identitet. Negde između Pariza, Roterdama i Ciriha, Jicak Sarid je nestao bez traga, a na njegovo mesto je stupio neko sasvim drugi: Anton Kuncl, biznismen iz Austrije sa adresom u Roterdamu, bankovnim računima, posetnicama, vizom i avionskom kartom za Brazil.

Samo nekoliko dana pre toga, 1. septembra, Jicak Sarid je bio pozvan na sastanak u Parizu. Bio je član Mosadove operativne jedinice po imenu „Cezarija“. U sigurnoj kući u Parizu na aveniji Versaj sastao se sa komandantom jedinice, Joskeom Jarivom, krupnim, mišićavim čovekom koga su podređeni izuzetno poštovali. Bivši oficir vojske, Jariv je nasledio Rafija Eitana na mestu šefa operativne jedinice, pošto je Eitan postavljen za šefa ogranka za Evropu, čija se baza nalazila u Parizu.

Jariv je započeo razgovor rečima da će zapadnonemački Parlament za nekoliko meseci usvojiti zakon o zastarevanju predmeta koji se odnose na ratne zločine, što je značilo da će nacistički zločinci — koji su se trenutno krili — moći da izađu iz svojih skrovišta i mirno

nastave sa normalnim životom, kao da nikada nisu počinili svoja stravična zlodela. Jariv je objasnio da su Nemci planirali da strašnu prošlost države ostave za sobom i okrenu novi list. Za dalju potragu za nacističkim zločincima više nisu bile zainteresovane čak ni države koje su pod Nemcima bile izložene užasnim patnjama. Od kada je pre četiri godine uhvaćen Ajhman, svest o nacističkim zločinima je opadala — činilo se da su Ajhmanovo suđenje, i nakon toga vešanje, zatvorili jedno poglavlje u istoriji sveta. Bilo je izuzetno važno, rekao je Jariv, da se ne usvoji zakon o zastarevanju nacističkih zločina. Svet je trebalo podsetiti na to da su monstrumi još uvek na slobodi.

„Trebalo bi da ubijemo nekog od najvećih nacističkih zločinaca“, rekao je Jariv Saridu. Agent Mosada je u Južnoj Americi pronašao pravog kandidata. Definitivno je identifikovao „Koljača iz Rige“, nacistu iz Letonije koji je bio odgovoran za smrt trideset hiljada Jevreja. Živeo je u Brazilu pod svojim pravim imenom — Herberts Cukurs. Ramsad Meir Amit dao je zeleno svetlo za početak operacije.

Jariv se obratio Saridu — i to ne samo zato što se radilo o inteligentnom i snalažljivom agentu koji je učestvovao u Operaciji Ajhman. Znao je da je Sarid rođen u Nemačkoj i da je u Holokaustu izgubio oba roditelja. On sam je uspeo da pobegne u Palestinu, ali se zakleo na borbu protiv Hitlera. U ratu je bio jedan od prvih palestinskih dobrovoljaca u britanskoj vojsci. Jariv nije morao da brine oko toga kako da motiviše Sarida.

„Hoću da napraviš od sebe austrijskog biznismena“, rekao je komandant Cezarije. „Posao ti je da otputuješ u Brazil, nađeš Cukursa i stekneš njegovo poverenje. To će biti prvi korak ka njegovom smaknuću“. Na detaljnom izveštavanju koje je usledilo, Jariv je Saridu saopštio njegovo novo ime: Anton Kuncl.

Deset dana nakon sastanka u Parizu, Anton Kuncl se ukrcao u Varigov avion za Rio de Žaneiro. Misija ga je podjednako uzbuđivala i brinula. Nikada do tada se nije nalazio u sličnoj situaciji. Morao je da deluje potpuno sam u stranoj zemlji, i da pokuša da se sprijatelji sa monstrumom izoštrenih čula, koji je svakako očekivao da će se jednoga dana pojaviti neko ko će pokušati da ga ubije. Kuncl je odlično znao da i najmanja greška može da upropasti čitavu operaciju i da bi jedan pogrešan korak mogao da ga košta života.

Tokom leta je prelistavao fasciklu sa dokumentima, svedočanstvima i novinskim isečcima o Herbertsu Cukursu. Cukurs se tridesetih godina proslavio kao nadaren i neustrašiv pilot koji je iz Letonije, u malom avionu koji je napravio sopstvenim rukama, odleteo u Afriku, u Gambiju. Zgodan mladi pilot je preko noći postao nacionalni heroj. Dobio je međunarodno odlikovanje Santos Dimon, koje se dodeljuje u sećanje na brazilskog pionira avijacije, a u štampi su ga nazivali „orlom iz Letonije“ i „letonskim Lindbergom“. U Ratni muzej u Rigi navalile su mase koje su želele da vide Cukursov avion, koji je tu bio izložen.

Cukurs je bio nacionalista desničarske orijentacije, ali je imao i mnogo prijatelja koji su bili Jevreji. Čak je i putovao u Palestinu, odakle se vratio duboko impresioniran uspesima cionista. Zbog govora koje je sa velikim entuzijazmom držao o palestinskim pionirima, delovao je kao da nema ništa ni protiv letonskih jevreja.

Međutim, kada je izbio Drugi svetski rat, stvari su se iznenada promenile. Letoniju su prvo okupirali Sovjeti, koje je narod veoma brzo zamrzeo i koji su proganjali ljude kao što je

bio Cukurs. Posle Hitlerove invazije na Rusiju, Crvena armija se povukla, a Letoniju je osvojila nemačka vojska. Tada se Cukurs potpuno promenio. Kao tvrdi nacionalista i vođa fanatične fašističke organizacije „Grom“, koja se ponudila da služi nacistima, postao je najsvirepiji sadista i ubica Jevreja u Rigi. Na početku rata on i njegovi vojnici su zatvorili trista ljudi u lokalnu sinagogu i zapalili je. Jevreje je hapsio, tukao ih do smrti drškom pištolja, ubijao ih na stotine iz vatrenog oružja; ponižavao je i ubijao pripadnike ortodoksne jevrejske zajednice i razbijao bebama glave tako što ih je bacao s gradske zidine. Jedne noći je naterao devojku, Jevrejku, da se skine pred grupom jevrejskih zatvorenika, a onda je starom rabinu naredio da je pipa i liže dok su se letonski stražari, mrtvi pijani, grohotom smejali. U leto je naredio da se hiljadu dvesta Jevreja udavi u jezeru Kuldiga, a novembra 1941. trideset hiljada jevreja iz Rige odveo je na stratište u šumu Rumbula, gde su ih nemački vojnici poskidali i hladnokrvno poubijali.

Pošto je pročitao svedočanstva onih koji su nekim čudom preživeli, Kuncl je bio duboko šokiran. U fascikli je pisalo da je Cukurs po završetku rata sa falsifikovanim dokumentima pobegao u Francusku. Predstavljajući se kao „poljoprivrednik“, uspeo je da se ukrca na brod koji je plovio za Rio de Žaneiro. Sa sobom je poveo i nesvakidašnju „osiguravajuću polisu“: mladu Jevrejku po imenu Mirijam Kajcner, koju je tokom rata štitio. Mirijam — koja mu je sada služila kao glasnogovornica — po čitavom Brazilu je pričala o svom plemenitom „spasitelju iz Rige“.

Cukurs je u Riju brzo uspostavio srdačne odnose sa mnogim brazilskim Jevrejima. Voleo je da svojoj publici prepričava fascinantnu priču o Mirijam. „U Letoniji su je zarobili nacisti“, pripovedao je. „Trebalo je da umre strašnom smrću, ali sam je ja spasao, rizikujući pri tome sopstveni život“. Takvi vitezi na belom konju i spasioci Jevreja nisu baš svakog dana stizali u Rio, pa su se gradski Jevreji izuzetno trudili da hrabrom Letoncu pokažu koliko cene njegova plemenita dela.

Cukurs je bio veoma popularan u jevrejskoj zajednici — sve do večeri kada se prvi put napio. Alkohol mu je razvezao jezik pa je, tako pijan, svojoj publici ispričao sasvim drugačiju priču. Jeste i tada pominjao Jevreje, to je istina, ali ih je ovog puta nazivao svinjama i šljamom. Sa mnogo elana je govorio na koje sve načine su ih on i njegovi prijatelji nacisti ubijali po Evropi; pričao je o ljudima koje su spaljivali, davili, ubijali iz vatrenog oružja i prebijali do smrti... Preneraženi, lokalni Jevreji su počeli su da istražuju, a ono što su saznali bilo je stravično.

Kada je njegov pravi identitet otkriven, Cukurs je nestao. Nije napustio Rio, već se samo preselio u udaljeni deo ionako razuđenog grada. Mirijam Kajcner mu više nije bila potrebna, tako da ju je napustio. Ona se kasnije udala za lokalnog Jevrejina i uklopila se u život u Brazilu. Cukurs je, s druge strane, u Brazil doveo svoju suprugu i sa njom dobio tri sina.

Prošlo je deset godina. Cukurs je u međuvremenu postao cenjeni vlasnik avio-taksi kompanije. Tada ga je slučajno ponovo otkrila jevrejska zajednica iz Rija i, kako bi privukla pažnju javnosti, organizovala protestnu šetnju. Studenti su provalili u kancelariju avio-

taksija, porazbijali prozore, uništili opremu i ispraznili fioke... Cukurs je sa porodicom odmah otišao iz Rija i nastanio se u Sao Paulu.

Iako ga tu niko nije uznemiravao, Cukurs je osećao da je još uvek u opasnosti. Stalno je strahovao i sumnjao na svakog nepoznatog ko bi mu prišao. U junu 1960. godine, nekoliko dana pošto je zarobljen Ajhman, otišao je u sedište policije u Sao Paulu i zatražio policijsku zaštitu. Zahtev mu je odobren — ali je i objavljen u medijima, tako da su rođaci njegovih žrtava iz čitavog sveta sada znali gde živi.

Kako su prolazile godine, Cukursova strahovanja su postajala sve veća. Ženi i sinovima je rekao da bi jevrejski osvetnici mogli da otkriju gde je i da u bilo koje doba dođu da ga ubiju. Pripremio je čak i spisak ljudi od kojih je smatrao da mu preti najveća opasnost — većina su bili cenjeni brazilski Jevreji iz Rija. Na vrhu spiska bili su: dr Aharon Štajnbruk, senator; dr Alfredo Gartenberg; dr Markus Konstantino; dr Izrael Skolnikov; g. Klinger, i g. Pairicki.

Cukurs je zadržao svoje pravo ime, ali je kuće gradio kao tvrđave, a čini se i da je policiju i službe bezbednosti podmićivao velikim svotama novca kako bi ga štitili.

Započeo je nekoliko poslovnih poduhvata, ali su svi propali. Po podacima iz dosijea, živeo je u marini na veštačkom jezeru izvan Sao Paula, gde je iznajmljivao nekoliko čamaca i svojim hidro-avionom vodio turiste u razgledanje grada iz vazduha.

Kunclu je bilo potpuno jasno da će kod Cukursa odmah izazvati sumnju ako pokuša da mu se približi odmah — tako da je prvo proveo nekoliko dana u Riju. Boravak u predivnom brazilskom gradu bio je sušta suprotnost mračnoj misiji koje se prihvatio. Šetao je po plažama Kopakabana i Ipanema gledajući prelepe mulatkinje u minijaturnim kupaćim kostimima, odmarao oči na Glavi šećera, koja je oduzimala dah i na ogromnoj statui Hrista na vrhu Korkovada, prisustvovao ceremoniji Makumbe (brazilskog vudua), upijao zrake blagog sunca i slušao ritam sambe. Ponašao se kao tipičan turista, ali se i upoznao sa nekoliko viših zvaničnika i privatnih investitora, i sastao se sa lokalnim ministrom turizma kome se predstavio kao investitor zainteresovan za ulaganje u turizam Brazila. Dobio je nekoliko pisama preporuke uz pomoć kojih je planirao da se upozna sa glavnim poslovnim ljudima u oblasti turizma u Sao Paulu.

Čim je stigao u Sao Paulo, Kuncl je otišao da pronađe Cukursovu marinu. Pored pristaništa, nedaleko od čamaca za izdavanje, ugledao je stari hidro-avion i pored njega visokog, vitkog čoveka u pilotskom kombinezonu. Bio je to Herberts Cukurs.

Kuncl je prišao lepoj Nemici koja je prodavala karte za Cukursove ekskurzije čamcem i pitao je nešto o turizmu u toj oblasti. Tada nije znao da razgovara sa suprugom najstarijeg Cukursovog sina. Ona je priznala da o turizmu ne zna mnogo, ali ga je uputila na čoveka u kombinezonu. „Pitajte njega, on može da Vam pomogne“.

Kuncl je odšetao do pilota i predstavio se kao investitor iz Austrije. Postavio je nekoliko profesionalnih pitanja na koja je Cukurs odgovorio sa ustezanjem; međutim, stav mu se promenio kada je Kuncl rekao da bi želeo da iznajmi njegov avion za razgledanje grada. Nekoliko minuta kasnije bili su u vazduhu. Pričali su dugo i u prijateljskom tonu; Kuncl je

znao kako da se sprijatelji sa ljudima. Pri povratku ga je Cukurs pozvao na brodić, na čašu brendija.

Dok su pili, Cukurs iznenada započe besnu tiradu o ljudima koji su ga optuživali. „Ja, ratni zločinac?“, vikao je. „Ja sam spasao Jevrejku za vreme rata!“ Kuncl je posumnjao da je Cukursova ozlojeđenost lažna i da Letonac u stvari samo nastoji da izazove reakciju kod sagovornika.

„Da li ste Vi služili u ratu?“, upita Cukurs.

„Jesam“, odgovori Kuncl. „Na ruskom frontu“. Ton kojim je to izgovorio, međutim, nagoveštavao je suprotno — da jeste služio u vojsci, ali svakako ne na ruskom frontu. Uz to je raskopčao košulju i pokazao Cukursu ožiljak na grudima. „Iz rata“, reče bez daljeg objašnjavanja.

Kuncl je na brzinu procenio svog domaćina. Cukursova finansijska situacija nije bila dobra; dronjavi kombinezon, avion koji se raspadao, stari čamci — sve je govorilo da mu ne ide baš najbolje. Kuncl je shvatio da mora uveriti Cukursa da baš on, Kuncl, predstavlja šansu da ovaj prevaziđe svoje probleme; da se radi o čoveku koji može da mu omogući veliku zaradu. I tako je nastavio da priča o svom preduzeću i poslovnim partnerima, i o grandioznim planovima vezanim za investiranje velikih svota novca u turizam u Južnoj Americi. Nagovestio je da bi Cukurs, s obzirom na to da je dobro poznavao turističku situaciju u Brazilu, mogao da im se pridruži.

Cukurs se taman zainteresovao za priču gosta, kad Kuncl ustade. „Ne bi trebalo dalje da Vas zadržavam. Mora da ste veoma zauzeti“.

„Ma ne, taman posla“, reče Cukurs i predloži da ga Kuncl uskoro poseti kod kuće, kad završi s poslom, „kako bismo porazgovarali o stvarima od zajedničkog interesa“.

Kontakt je bio uspostavljen. Udica je bačena. Sada je Cukursa samo trebalo ubediti da je proguta.

Te večeri Kuncl je Joskeu Jarivu poslao šifrovani telegram. Po prvi put je upotrebio tajno ime koje je Jariv smislio za Cukursa: „Pokojnik“.

I Cukurs se te noći bacio na pisanje. Izvukao je spisak svojih najvećih potencijalnih neprijatelja i na njega dodao još jedno ime.

Anton Kuncl.

Nedelju dana kasnije pred kućom u naselju Rivijera u Sao Paulu zaustavio se taksi. Kuća je bila skromna, ali zaštićena kao tvrđava: okruživao ju je zid sa bodljikavom žicom, a ispred je stajao mladić sa psom koji je delovao prilično krvoločno.

Kuncl je zamolio momka — za koga se ispostavilo da je jedan od Cukursovih sinova — da obavesti pilota da je stigao. Cukurs ga je toplo dočekao, proveo ga kroz kuću, upoznao ga sa suprugom Matildom, a onda izvukao iz fioke i Kunclu pokazao petnaestak medalja iz ratnih vremena; mnoge je krasio kukasti krst.

Potom je otvorio još jednu fioku i zbunjenom Kunclu pokazao svoje privatno naoružanje: tri teška pištolja i poluautomatsku pušku. S ponosom mu je otkrio da mu je brazilska tajna služba izdala dozvolu za sve to oružje. „Umem da se branirn“, dodao je.

Kuncl je Cukursove reči protumačio kao prikrivenu pretnju. Ako pokušavaš da mi naudiš — činilo se da ga je upozoravao domaćin — da znaš da sam naoružan i opasan.

Cukursu je iznenada sinula ideja. „Zašto ne krenete sa mnom na izlet do mojih poljoprivrednih dobara? U unutrašnjosti su; možemo tamo i da prespavamo“.

Kuncl se spremno složio, ali je pri povratku u hotel ipak svratio u gvožđaru i kupio nož skakavac. Zlu ne trebalo.

Nekoliko dana kasnije njih dvojica uđoše u Kunclov iznajmljeni automobil i uputiše se ka planinama.

Putovanje je bilo jezivo i napeto. Naoružan samo skakavcem, Anton Kuncl se pribojavao Cukursa, ali je ipak bio rešen da ga privuče potencijalnom lakom zaradom i potom ubije.

Cukurs je sedeo do njega u kolima — snažan, trezan, siromašan, sumnjičav u odnosu na svog novog poznanika, naoružan velikim pištoljem, ali i nemoćan da se odupre mamcu kojim mu je Kuncl mahao ispred nosa.

Kunclu je palo na pamet da bi, u ovoj igri mačke i miša, žrtva na kraju mogao da bude i on sam; možda Cukurs nije poverovao u njegovu priču i sada ga je vodio u planine da ga tamo ubije?

Usput su svratili na napuštenu farmu. Cukurs iznenada iz torbe izvadi poluautomatsku pušku. Kuncl se ukoči. Zašto bi ovaj sa sobom nosio i pištolj i pušku?

„Šta kažete na takmičenje u streljaštvu?“, upita Cukurs. Kuncl je tada shvatio: s obzirom na priču o ratovanju na ruskom frontu, Cukurs je hteo da proveri njegove sposobnosti i vidi da li zaista ume da puca. Letonac je pričvrstio papirnu metu za drvo, napunio pušku i velikom brzinom ispalio deset metaka. Svi su se zabili u krug prečnika deset centimetara. Cukurs tada iz torbe izvadi drugu metu, ponovo napuni pušku i dodade je Kundu. Kao veteran britanske vojske i IDF-a, Kuncl je bio izvrstan strelac. Podigao je oružje i bez odugovlačenja ispalio deset hitaca, koji su svi završili u krugu prečnika tri centimetra. Cukurs sa odobravanjem klimnu glavom.

„Sjajno, *her* Anton“, reče.

Vratili su se u automobil i nastavili do sledeće farme. Ta je bila mnogo veća, sa gustom šumom i rekom po kojoj su se lenjo kretali aligatori. Cukurs ih je poveo u šumu, na šta Kuncla opet obuze strah. Da li se radilo o klopci? Da li ga je Cukurs doveo ovamo da bi mogao da ga ubije ne ostavljajući za sobom nikakve tragove?

Nastavio je da hoda pored njega. Iznenada je stao na kamen; u cipeli mu se rasklimao ekser i zabio mu se duboko u petu. Previjajući se od bolova, Kuncl je klekao i izuo cipelu. Iz rane je kapala krv.

Cukurs se nagao nad njim i izvukao pištolj. Kuncl je bio potpuno izložen i bez ikakvih mogućnosti da se brani. To je to, pomislio je, gotovo je. Letonac će ga ubiti kao psa. Cukurs mu, međutim, dodade pištolj. „Upotrebite dršku“, reče, „da ponovo ukucate ekser“.

Kuncl uze pištolj. Uloge su se odjednom promenile. Bili su sasvim sami na farmi u planini. Miljama unaokolo nije bilo žive duše. Pištolj je bio napunjen. Mogao je da ubije Cukursa bez ikakvih problema; trebalo je samo da nanišani i povuče obarač.

Umesto toga se sagao i ukucao ekser, a onda vlasniku vratio pištolj.

Kada je pao mrak, stigli su do trošne kolibe i od hrane koju su poneli sa sobom napravili improvizovanu večeru. Vreće za spavanje su prostrli na dva stara gvozdena kreveta. Kuncl je video da Cukurs spava sa pištoljem ispod jastuka. Mučen lošim osećajem, iz džepa je izvadio nož i stavio ga uz sebe, ali nije mogao da zaspi.

Usred noći je začuo zvuke iz Cukursovog kreveta. Nacista je ustao, uzeo pištolj i tiho izašao iz kolibe. Zašto? — razmišljao je Kuncl. Naprezao se da čuje šta se napolju događa, da bi začuo dobro poznat zvuk. Cukurs je stajao napolju i mokrio. Oko kolibe je verovatno bilo i divljih životinja.

Sledećeg dana su se vratili u Sao Paulo. Sve je bilo u najboljem redu. Kada je stigao u hotel, Kuncl je odahnuo sa olakšanjem.

Tokom sledeće nedelje, Kuncl je Cukursa izvodio u gurmanske restorane i u skupe noćne klubove i barove. Zapazio je njegov gladni pogled i shvatio da su prošle godine od kada je ovaj imao priliku da uživa u zadovoljstvima koja donosi novac. Sledeće što je planirao bilo je da ga pozove da s njim otputuje avionom u nekoliko gradova — naravno, na Kunclov račun. Tako su posetili glavne turističke centre, u kojima je Cukurs uživao u najboljoj hrani i smeštaju.

Kuncl je tada predložio da odu u Montevideo, glavni grad Urugvaja. Objasnio je da njegovi poslovni partneri žele da vide da li postoji mogućnost da se tamo iznajme kancelarije i drugi poslovni prostor. Platio je čak i vađenje Cukursovog novog pasoša.

Kuncl je odleteo u Montevideo, gde mu se Cukurs pridružio nekoliko dana kasnije. Letonac je, međutim, i dalje bio sumnjičav; sa sobom je poneo foto-aparat. Kada je izašao iz aviona na aerodromu u Montevideu, ugledao je Kuncla, koji ga je sačekao. Izvadio je aparat i, uhvativši ga nespremnog, nekoliko puta ga slikao. Prijatelj, partner i finansijer je u Cukursovim očima dospeo na vrh liste osumnjičenih koji su nastojali da ga smaknu.

Kuncl je u međuvremenu iznajmio veliki američki automobil. Bilo mu je neprijatno zbog boje kola — bila su vrišteće roze boje — ali agencija za iznajmljivanje nije imala nijedan drugi. Za obojicu je rezervisao sobe u najboljem hotelu u gradu, Viktorija Plazi. U Montevideu su proveli nekoliko dana obilazeći zgrade koje bi možda mogle da posluže kao sedište Kunclove kompanije. Zadovoljavajući prostor nisu našli, ali su zato uživali u godišnjem odmoru koji je nalikovao na san. Kuncl je Cukursa izvodio u najbolje restorane, vodio ga u noćne klubove, u razgledanje grada i u kockarnicu, u kojoj je sa svojim gostom podelio ono što je dobio. Cukurs je bio oduševljen. Na kraju su se rastali: Kuncl se vratio u Evropu, obećavši Cukursu da će se za nekoliko meseci vratiti da nastave projekat. Cukurs se vratio u Sao Paulo, ali je supruzi rekao da ga je neko pratio po Montevideu, te da i dalje mora da bude na oprezu i spreman za odbranu.

Kuncl se u Parizu ponovo sastao sa Jarivom i njegovim prijateljima, gde su odmah započeli pripremanje operacije. Odlučili su da Cukursa ubiju u Montevideu, i to iz više razloga: u Brazilu ga je štitila lokalna policija, što bi moglo da izazove probleme; u Brazilu bi velika jevrejska zajednica mogla da bude izložena napadima neonacista ili Nemaca-

osvetnika; i na kraju, u Brazilu je još uvek postojala smrtna kazna, tako da bi članovi tima atentatora — ako bi ih uhvatili — na kraju bili pogubljeni.

Tim se sastojao od pet agenata, a vodio ga je sam Joske Jariv. Bio je tu i Ze'ev Amit (Slacki), rođak ramsada Meira Amita; ostali članovi tima bili su Kuncl, Arje Koen (to mu nije pravo ime) i Elijezer Sudit (Šaron), koji je imao i austrijski pasoš na ime Osvalda Tausiga.

Članovi tima su u Montevideo stigli februara 1965. Osvald Tausig je iznajmio zeleni folksvagen i omanju kuću, vilu Kubertini, koja se nalazila u ulici Kartagina, u delu grada po imenu Karasko. Jariv mu je u poslednjem trenutku dao jezivo zaduženje: da kupi veliki kovčeg, nalik na one sa kojima se putovalo u devetnaestom veku, koji će po završetku operacije poslužiti kao mrtvački kovčeg za nacistu.

Kuncl je ponovo pozvao Cukursa u Montevideo.

Petnaestog februara 1965. Cukurs je otišao u policijsku ispostavu, gde ga je primio policajac Alsido Sintra Bueno Filjo. „Ja sam biznismen", rekao je Letonac. „Brazilska policija me štiti već nekoliko godina, jer mislim da mi je život u opasnosti. Sada me je poslovni partner iz Evrope pozvao da odem da se sa njim sastanem u Montevideu. Šta mislite? Da li da idem u Urugvaj? Da nije to ipak rizično?"

„Nemojte ići!", reče mu odmah policajac. „Ovde živite mirno zato što Vas štitimo. Ali ne zaboravite — Vaša zaštita prestaje onog trenutka kada napustite Brazil. Izložićete se svojim neprijateljima. A ako imate neprijatelje, pretpostavljam da Vas nisu zaboravili".

Cukurs je razmislio, delujući kao da se predomišlja, ali je na kraju ustao uz reči: „Uvek sam bio hrabar čovek. Ne plašim se. Znam kako da se odbranim i uvek nosim pištolj sa sobom. I, verujte mi — bez obzira na to što je prošlo mnogo godina, još uvek sam dobar strelac".

Kuncl i Cukurs su se u Montevideu sastali 23. februara. Klopka je bila postavljena. Kuncl je Cukursa folksvagenom vozio prema vili Kubertini, gde su ih čekali ostali članovi tima. Usput su nekoliko puta stali „da pogledaju" još neke zgrade koje bi mogle da posluže kao sedište kompanije. Na kraju su stigli pred vilu. Nekoliko radnika je nešto popravljalo na susednoj kući. Tausigov zeleni automobil, takođe folksvagen, stajao je parkiran ispred ulaza. Cukurs je izašao iz kola. Kuncl je otvorio kućna vrata i ugledao zastrašujuću scenu: u mračnoj kući članovi tima stajali su uza zid obučeni samo u donji veš. Znali su da Cukursa neće savladati bez krvave borbe, pa su se poskidali da im se odeća ne bi natopila krvlju. Bilo je nečeg duboko uznemirujućeg u pogledu na grupu muškaraca koji u mraku u gaćama čekaju svoju žrtvu.

Kuncl se pomerio u stranu kako bi Cukurs ušao u kuću. Čim je ovaj zakoračio unutra, Kuncl za njim zalupi vrata. Trojica skočiše na nacistu. U skladu sa onim čemu su ga naučili u Parizu, Ze'ev Amit ga zgrabi za vrat. Ostali priskočiše sa strane.

Letonac je pokušao da se odbrani. Uspeo je da strese napadače sa sebe i da krene ka vratima. Zatresao je kvaku, a onda pokušao da izvuče pištolj koji mu je stajao u džepu, vičući na nemačkom: „*Lassen Sie Mich sprechen!*" („Da vam objasnim!")

Jariv je tokom borbe pokušao da mu šakom pokrije usta kako bi ga sprečio da viče. Cukurs ga je snažno ujeo i skoro mu odgrizao prst. Jariv kriknu od bola. U tom trenutku Amit

zgrabi macolu i njome udari Cukursa u glavu. Iz rane krenu da šiklja krv. Dok je Cukurs uporno pokušavao da izvadi pištolj, tela napadača i žrtve se pretvoriše u gamižuću masu na podu. Radilo se o sekundama. Arje je prislonio pištolj uz Cukursovu glavu i dvaput opalio. Prigušivač je utišao zvuke hitaca. Cukurs se srušio na pod; krv mu je pocurela niz odeću i razlila se po pločicama na podu. Svi članovi tima bili su krvavi od glave do pete.

Osvald Tausig požurio je u dvorište i uključio glavni dovod vode. Kolege su sprale krv sa svojih tela, a potom oprale i zidove. Na pločicama u kući je, ipak, ostalo nekoliko velikih krvavih mrlja.

Jedan od članova tima je kasnije rekao da im je namera bila da Cukursa uhvate živog i da, pre nego što ga ubiju, improvizuju preki sud. Međutim, loše osmišljena akcija ili teško potcenjivanje snage Letonca pretvorili su celu priču u krvavi pir koji nije bio ni planiran, ni neophodan. Agenti Mosada su kuću u ulici Kartagina iznajmili u poslednjem trenutku, a putni kovčeg je stigao tek pred samu akciju. Umesto da polugoli skaču na Cukursa, agenti su mogli da ga upucaju čim je kročio u kuću. Ali, kako su nam ispričali članovi tima — zadatak je ipak izvršen.

Stavili su Cukursovo telo u putni kovčeg kako bi policiju naveli da pomisli kako nameravaju da ga otmu i prokrijumčare iz Urugvaja. Onda su na telo zakačili poruku na engleskom jeziku, koju su prethodno otkucali na pisaćoj mašini: „S obzirom na ozbiljnost zločina za koje je Herberts Cukurs optužen, tj. na njegovu ličnu odgovornost za smrt trideset hiljada muškaraca, žena i dece, kao i na stravičnu svirepost koju je Herberts Cukurs pokazao u izvršenju ovih zločina, osudili smo ga na smrt. Smrtnu kaznu nad optuženim su 23. februara 1965. godine izvršili »oni koji nikad ne zaboravljaju«“.

Grupa je napustila zgradu i otišla sa svoja dva iznajmljena folksvagena. Radnici na obližnjoj kući su i dalje lupali i udarali čekićima; nisu čuli ništa. Jariva je užasno bolela ruka; od tada pa sve do svoje smrti više nije mogao lepo da pokreće jedan prst. Tausig i Kuncl su vratili kola i otišli iz hotela; čitav tim je napustio Montevideo i komplikovanim maršrutama otišao nazad u Evropu, a potom i u Izrael. Ze’ev se u Pariz vratio „ranjav i po telu i u duši“. Mesecima je imao strašne noćne more i teško se oporavljao od šoka i bola.

Pošto su svi članovi tima napustili Južnu Ameriku, jedan agent Mosada je nazvao novinske agencije u Nemačkoj i obavestio ih da su »oni koji ne zaboravljaju« ubili nacističkog zločinca u Montevideu.

Međutim, novinari su tu informaciju momentalno odbacili, misleći da se radi o podmetanju lažnih vesti. Videvši da se ništa ne događa, agenti Mosada su pripremili detaljniju i uverljiviju poruku, koju su poslali novinskim agencijama, ali i reporteru dnevnih novina iz Montevidea, koji je na to pozvao policiju. Osmog marta, više od deset dana nakon ubistva Cukursa, policija je najzad ušla u vilu Kubertini.

Sledećeg dana svetska štampa je na naslovnim stranama izvestila o tome da je Cukursovo telo pronađeno u praznoj kući u Montevideu. U novinskim izveštajima navodila su se dvojica glavnih osumnjičenih za ubistvo: Anton Kuncl i Osvald Tausig. Nekoliko dana kasnije nedeljnik iz Rio de Žaneira objavio je veliku fotografiju Antona Kuncla, koju je Cukurs snimio svojim foto-aparatom. Kuncl je u časopisu nazvan „nasmejanim Austrijancem“.

Izraelski dnevnik *Maariv* je fotografiju objavio na naslovnoj strani, a prijatelji Mosadovog agenta su istog trenutka shvatili da se radi o Kunclu.

Nekoliko dana kasnije u Cukursovu kuću je stiglo pismo. Radilo se o prilično neuspešnom pokušaju Antona Kuncla da prikrije svoje tragove.

Dragi moj Herbertse,

Uz Božju pomoć, kao i pomoć nekih naših sunarodnika, bezbedno sam stigao u Čile. Sada se odmaram od napornog puta, a siguran sam da ćeš i ti uskoro biti kod kuće. U međuvremenu sam saznao da nas je pratilo dvoje ljudi, jedna žena i jedan muškarac. Moramo da budemo oprezni i obazrivi. Kao što sam ti uvek govorio, izlažeš se velikom riziku time što radiš i putuješ pod svojim pravim imenom. To bi za obojicu moglo da bude kobno, a moglo bi da dovede i do otkrivanja mog pravog identiteta.

Nadam se da si izvukao lekciju iz komplikacija sa kojima smo se suočili u Urugvaju, i da ćeš od sada biti obazriviji. Ako primetiš išta sumnjivo u kući ili oko nje, seti se saveta koji sam ti dao: idi i sakrij se među Fon Lidsovim ljudima na godinu ili dve (radi se o nacističkom zločincu koji je pobegao u Kairo sa grupom nemačkih iseljenika)*, dok se ne reši pitanje amnestije.*

Kada dobiješ ovo pismo, odgovori mi na poznatu adresu u Santjagu, u Čileu.

Tvoj Anton K.

Pismo, naravno, nije zavaralo nikoga. Cukursova supruga Majda je insistirala na tome da joj je muža ubio Kuncl.

Većina ljudi koji su učestvovali u ovom ubistvu više nije živa. Ze'ev Amit, koga su autori ove knjige dobro poznavali, poginuo je 1973. godine u Jomkipurskom ratu. Ali misija je postigla cilj: parlamenti Nemačke i Austrije su odbili da usvoje zakon o zastarevanju nacističkih zločina.

Godinama kasnije bivši ramsad Iser Harel pozvao je jednog od autora ove knjige i saopštio mu da njegov dobar prijatelj traži da se sastanu. Nije mu otkrio nikakve pojedinosti, samo mu je dao adresu u severnom Tel Avivu. Autor se zatekao pred malom kućom urednog izgleda. Vrata je otvorio snažan, ćelav čovek sa naočarima. Autor ga je istog trenutka prepoznao.

Obratio mu se rečima: *„Guten abend, her Kuncl".*

Dvanaesto poglavlje

POTRAGA ZA CRVENIM PRINCEM

Petog septembra 1972. godine, u pola pet ujutru, osam naoružanih terorista sa skijaškim kapama navučenim preko lica upalo je u stan u kome su za vreme Olimpijade u Minhenu boravili izraelski sportisti. Ubili su Mošu Vajnberga, trenera rvačkog tima, koji je pokušao da im prepreči put, kao i šampiona u dizanju tegova, Džoa Romana. Probuđeni povicima i ispaljenim hicima, neki od sportista uspeli su da se spasu tako što su iskočili kroz prozor, dok su devetoricu teroristi uzeli za taoce.

Stigla je nemačka policija, a za njom i novinari, fotografi i televizijske ekipe, koje su prenosile dramatične događaje koji su se odvijali u Olimpijskom selu. Prvi put u istoriji čitav svet je preko televizijskih ekrana gledao direktan prenos krvavog terorističkog napada. Gledala ga je i Golda Meir, premijerka Izraela, koju je probudio vojni ađutant. Osećala se kao da su joj ruke vezane: napad se dogodio u prijateljskoj zemlji, tako da je odgovornost za spasavanje talaca pala na leđa Nemačke. Državni organi Bavarske, u kojoj se napad dogodio, ljubazno su odbili predlog Izraela da u Minhen pošalje svoje najbolje komandose, jedinicu Sajeret Matkal. Ne brinite se ni za šta, rekli su Nemci predstavnicima Izraela, oslobodićemo sve taoce. Nemačkoj su, međutim, nedostajali iskustvo, kreativnost i hrabrost da se suoči sa jednom opakom, lukavom terorističkom organizacijom. Posle napornih pregovora između terorista i nemačkih državnih organa, koji su trajali čitav dan, teroristi i taoci su odvezeni na aerodrom Firstenfeldbruk, koji se nalazio nedaleko od grada. Tu su Nemci teroristima obećali avion koji će ih odvesti do željene destinacije. Međutim, policija je na aerodromu teroristima postavila dečju, amatersku klopku.

Na centar aerodroma dovučen je prazan Lufthanzin avion bez posade. Na krovove su postavljeni nekompetentni snajperisti. Vođa terorista je otišao da izvrši proveru: trebalo je da taj avion tako, bez posade i hladnih motora, uzleti za nekoliko minuta? Teroristi su odmah shvatili da je u pitanju prevara; otvorili su vatru i bacili nekoliko granata. U pucnjavi do koje je potom došlo pobijeni su svi taoci. Poginuo je i jedan nemački policajac, kao i petorica od osmorice terorista (preostala trojica su uhapšeni, ali su nedugo potom pušteni, kada je teroristička organizacija otela jedan Lufthanzin avion). Izraelski general Zvi Zamir, koji je nedavno zamenio Meira Amita na mestu ramsada, iz kontrolnog tornja je bespomoćno gledao kako se pred njim odvija krvava drama. U Minhen ga je poslala premijerka Golda Meir, ali nije imao ovlašćenja da se meša u nemačku operaciju. Domaćini su ga uveravali da je plan odličan, i da treba samo da gleda kako se sve lepo razvija. Ono što je ramsad na kraju video bio je masakr izraelskih sportista. Shvatio je da Izrael sada ima još jednog neprijatelja: terorističku organizaciju koja se predstavljala kao „Crni septembar“.

Crni septembar. Tako su palestinski teroristi nazvali septembar 1970. godine, mesec kada je jordanski kralj Husein u svom kraljevstvu pobio hiljade njihovih sugrađana. Tokom godina nakon Šestodnevnog rata 1967. teroristi su postepeno preuzeli kontrolu nad velikim delovima jordanske teritorije, kao i nad mnogim naseljima u glavnom gradu, Amanu; gradići i sela uz izraelsku granicu postali su njihove baze, u kojima su naoružani hodali ulicama. Nisu priznavali vlast kralja Huseina i, malo-pomalo, postali su istinski vladari Jordana. Kralj je znao šta se događa — ali nije uradio ništa. Tokom jedne od svojih poseta vojnom kampu video je da s vrha tenkovske antene visi brushalter. „Šta ovo znači! ?“, ljutito je upitao.

„To znači da smo žene“, odgovori mu komandir tenka. „Jer nam ne dozvoljavate da se borimo“.

Husein je na kraju ipak morao da odreaguje. Nije više mogao da drži glavu u pesku, kao noj, dok mu kontrola nad kraljevstvom izmiče iz ruku. Sedamnaestog septembra 1970. godine kralj je pustio vojsku da krene na terorističke baze i kampove. Bio je to strašan masakr. Teroriste su ubijali po ulicama, hvatali, zarobljavali i pogubljivali bez ikakvog suđenja. Neki su uspeli da se sklone u palestinske izbegličke kampove, ali je jordanska artiljerija bez ikakve milosti bombardovala i njih. Izginule su hiljade ljudi. Velike grupe uspaničenih terorista prešle su reku Jordan i predale se izraelskoj vojsci. Milije im je bilo da trunu po izraelskim zatvorima nego da umru od jordanskog oružja. Većina terorista koja je preživela masakr pobegla je u Siriju i Liban. Tačan broj terorista koji su pobijeni tokom Crnog septembra nije otkriven do današnjeg dana, ali se pretpostavlja da se radilo o dve do sedam hiljada ljudi.

Jaser Arafat, vođa najveće palestinske terorističke organizacije — Fatah, bio je opsednut osvetom. U okviru organizacije je stvorio unutrašnju organizaciju, podzemlje u podzemlju, za koju redovni članovi Fataha i njegovi komandanti nisu ni znali da postoji. Nazvao ju je „Crni septembar“. Ovaj ogranak nije delovao u skladu sa „respektabilnim“ ponašanjem koje je Arafat sada nametao svojoj organizaciji ne bi li ova izazvala saosećanje i bila priznata od strane međunarodne zajednice. „Crni septembar“ bila je nekontrolisana grupa čiji je zadatak bio da „neprijatelje palestinskog naroda“ napada bez milosti i na sve moguće načine. Grupa zvanično nije postojala i Arafat je odricao bilo kakvu povezanost sa njom — u tajnosti, međutim, on joj je bio i tvorac i lider. Za vođu Crnog septembra imenovao je Abu Jusefa, jednog od najboljih komandanata Fataha, a za glavnog operativca odabrao je Ali Hasana Salameha, mladića čiji je fanatizam mogao da se meri jedino s njegovom inteligencijom i hrabrošću. Ali je bio sin Hasana Salameha, koji je komandovao palestinskim vojnim snagama tokom arapsko-izraelskog rata 1948. godine. Salameh je poginuo, ali se sin Ali zakleo da će nastaviti očevu borbu.

Prve operacije Crnog septembra nisu izazvale preteranu zabrinutost Izraelaca jer su bile usmerene uglavnom protiv Jordana. Teroristi su bacili bombu na ekspozituru jordanske avio-kompanije u Rimu, Molotovljevim koktelima zasuli jordansku ambasadu u Parizu, oteli jordanski avion koji je leteo za Libiju, sabotirali jordansku ambasadu u Bernu, fabriku elektronske opreme u Nemačkoj i rezervoare nafte u Hamburgu i Roterdamu, i u podrumu jedne kuće u Bonu ubili pet jordanskih tajnih agenata. U okviru svoje najgnusnije operacije,

u predvorju hotela „Šeraton“ u Kairu ubili su nekadašnjeg premijera Jordana, Vasfija el Tala. Jedan od napadača se tada sagao nad žrtvom i kao životinja laptao njegovu krv.

Nakon pobede Izraela u Šestodnevnom ratu 1967. godine teroristi su odlučili da nastave borbu protiv jevrejske države. Otimali su avione, prelazili državne granice, ubijali civile i u velikim gradovima postavljali bombe i eksplozivne naprave. Šabak i Mosad su sada morali da se bore i protiv novog neprijatelja, da se infiltriraju u terorističke organizacije, osujećuju im planove i hapse aktiviste. Glavna organizacija kojoj je Izrael do sada morao da se suprotstavlja bio je Fatah, a ne Crni septembar.

Međutim, Crni septembar je ubrzo izašao izvan granica koje je sam sebi postavio i krenuo u dejstvo protiv zapadnih zemalja — ili, tačnije rečeno, protiv Izraela.

Masakr u Minhenu bio je njihov prvi krvavi napad.

Tako je Ali Hasan Salameh dobio nadimak, jer je on bio taj koji je smislio minhensku operaciju. Glasine o njegovoj opsednutosti ubijanjem i krvlju su se proširile među teroristima, koji su mu stoga nadenuli ime „Crveni princ“.

Početkom oktobra 1972. dva penzionisana generala zatražila su da se sastanu sa Goldom Meir, koja je posle njegove iznenadne smrti 1969. godine zamenila premijera Levija Eškola. Tu je bio i novi ramsad, Zvi Zamir, kao i savetnik premijera za kontra-terorizam, nekadašnji direktor Amana, Aharon Jariv.

„Minhenska noć“, tokom koje su poubijani izraelski sportisti, potpuno je traumatizovala Goldu Meir. „Jevreje, svezane, ponovo ubijaju na tlu Nemačke“, rekla je. Golda je bila jaka, izdržljiva žena za koju je bilo jasno da neće dozvoliti da minhenski masakr prođe nekažnjeno.

Upravo to — osveta — bilo je ono što su Zamir i Jariv došli da joj predlože.

Zvi Zamir, žgoljav, proćelav i pegav, sa oštrim crtama koje su štrčale sa trouglastog lica, bio je bivši borac Palmaha, koji se, međutim, nije pokazao kao posebno uspešan general. Najviše mesto koje je zauzimao u čitavoj svojoj vojnoj karijeri bio je položaj komandanta Južnog fronta. Kasnije je služio kao vojni ataše i predstavnik izraelskog Ministarstva odbrane u Velikoj Britaniji. 1968. je imenovan za ramsada kako bi zamenio Meira Amita, kome je bio istekao mandat. Mnogi su bili protiv njegovog imenovanja; bio je to dosadan i stidljiv čovek bez iskustva u tajnim operacijama. Potpuno neharizmatičan, nije sebe doživljavao kao direktora Mosada onako kako su to pre njega činili Harel i Amit. Više mu se sviđalo da se ponaša kao da je predsednik nekakvog izvršnog odbora, dok je ovlašćenja prebacivao na svoje više saradnike. Slavu je stekao isključivo za vreme rata koji je počeo na praznik Jom Kipur (videti poglavlje 14), ali te 1972. još nije mogao da se pozove ni na kakve posebne uspehe. Neki od veterana Mosada, poput Rafija Eitana, nisu mogli da ga podnesu i iz protesta su napustili službu.

Sličan Jarivu, i Zamir je više bio čovek pozadine, a manje glavni junak u predstavi. Tokom Šestodnevnog rata se pokazao kao izuzetan direktor Amana, ali su ga najviše cenili zbog toga što je bio veoma obrazovan i jer je posedovao analitički um. Vitak, tih, sa naočarima i visokog čela, uglađeni Jariv je više ličio na profesora-eruditu nego na velikog špijuna.

Jariv i Zamir su imali mnogo toga zajedničkog. Zbog funkcija koje su im se preklapale — bilo je logično da budu rivali; njih dvojica su, međutim, uspešno sarađivali i jedan drugom verovali. Obojica su bili tihi, mirni, uzdržani i prilično stidljivi. Nisu voleli da budu u centru pažnje i bili su veoma obazrivi u analizama i planiranju. Pa ipak, ono što su tog oktobarskog popodneva predložili Goldi Meir bilo je iznenađujuće brutalno: da tajna služba identifikuje i pronađe vođe Crnog septembra i pobije ih. Sve do jednog.

Od događaja u Minhenu, Janiv i Zamir su neumorno istraživali i prikupili neverovatne količine podataka o Crnom septembru. Kod Golde su došli dobro pripremljeni. Crni septembar — rekli su joj — namerava da započne totalni rat protiv Izraela. Radilo se o grupi koja se zaklela da će poubijati što više Jevreja bude mogla — vojnika, civila, žena i dece. Jedini način da se u tome spreče bio je da im se, jedan po jedan, eliminišu čelni ljudi. Da se zmija ubije onako kako se to obično radi — od glave.

Golda se premišljala. Nije bilo jednostavno doneti odluku koja je podrazumevala slanje mladih ljudi u riskantnu ubilačku kampanju. Izrael nikada do tada nije uradio ništa slično. Dugo je sedela u tišini. Onda je progovorila, jedva čujnim glasom, kao da razgovara sama sa sobom; pomenula je strašna sećanja na Holokaust i tragičan put jevrejskog naroda kroz istoriju: stalne progone, proterivanje, masakre.

Na kraju je podigla glavu i pogledala Jariva i Zamira. „Pošaljite momke“, rekla je.

Zamir je odmah počeo da priprema operaciju. Nazvao ju je Božja kazna.

I Golda je, međutim, imala ponešto da kaže po tom pitanju. Kao premijer demokratske države, nije mogla da se osloni samo na Jarivovo i Zamirovo obećanje da „momci“ neće nauditi nikome osim najmilitantnijim članovima Crnog septembra. Nije joj bilo dovoljno samo obećanje. Dobro je znala da će se čitava operacija odvijati s one strane zakona, i da će — ako se civilni nadzor nad Mosadovim delovanjem olabavi — postojati stvarna opasnost da nastradaju i nedužni. Zbog toga je odlučila da nad Božjom kaznom uspostavi čvrstu kontrolu. Osnovala je tajni komitet u kome su, pored nje, bili još i ministar odbrane, Moše Dajan, i zamenik premijera, Jigal Alon, nekadašnji vrhunski general. Njih troje su postali tajni tribunal, koji je razmatrao i odobravao svaki pojedinačni deo operacije. Zvali su se Komitet Iks. Jariv i Zamir su trojci morali da podnesu na uvid svaki dosije, i svako ime, a Mosadov tim je stupao na snagu tek pošto bi od njih dobio odobrenje.

Za sprovođenje Božje kazne zadužena je Masada (Cezarija), operativno odeljenje Mosada. Vodio ga je Majk Harari, crnokos, neotesan i tajnovit čovek. Skoro sva ubistva je trebalo izvršiti u Evropi, tamo gde su pripadnici Crnog septembra delovali pod zaštitom svojih dobro osmišljenih lažnih identiteta.

Harari je ljude odabrao iz Kidona, operativnog tima Masade. Svaka jedinica koja je poslata na operativce Crnog septembra sastojala se od nekoliko sekundarnih grupa. Za identifikovanje i praćenje osumnjičenih bilo je zaduženo šestoro muškaraca i žena. Morali su da se uvere da je čovek koga ciljaju zaista pravi — da se radi o vuku u jagnjećoj koži. Došli bi u grad u kome je delovao osumnjičeni terorista, pratili ga, tajno ga fotografisali, proučavali mu navike, locirali mu prijatelje, pronašli tačnu adresu, saznali koje barove i restorane posećuje, i naučili mu dnevnu rutinu iz sata u sat. Manja jedinica, koja se najčešće sastojala

samo od muškarca i žene, bila je zadužena za logistiku — za iznajmljivanje stanova, hotelskih soba i automobila. Još jedna manja jedinica bavila se komunikacijom sa operativnim centrima osnovanim u evropskim gradovima u kojima su se odvijale operacije, kao i sa sedištem Mosada u Izraelu.

Tim koji je bio zadužen da izvrši atentat sastojao bi se od nekoliko agenata Mosada koji su na teren stizali poslednji. Njihov zadatak je bio da u određeno vreme dođu na određenu adresu i eliminišu čoveka čije su identifikacione podatke i fotografiju dobili. Dok god su boravili u određenom gradu, jedan tim ih je štitio — bila je to grupa naoružanih agenata i vozača koji su bili stacionirani u blizini, sa vozilima spremnim za pokret i imali osmišljene i isprobane maršrute za bekstvo. Njihov zadatak je bio da — čak i oružjem, ako se ispostavi da je to neophodno — štite one koji su bili zaduženi za izvršenje ubistva. Odmah po završetku operacije svi članovi tima i njihovi zaštitnici bi napuštali zemlju.

Grupa koja je bila zadužena za identifikovanje i praćenje osumnjičenog napuštala bi zemlju pre sprovođenja same operacije. Ostali bi se zadržali još nekoliko dana da sakriju tragove, popakuju opremu i vrate iznajmljene automobile koji su korišćeni u toku operacije.

Prvi grad koji je odabran za izvršenje operacije Božja kazna bio je Rim.

Prethodnica je u Večnom gradu pronašla i nadzirala čoveka za koga se nikada ne bi reklo da se bavi terorizmom: radilo se o nižem službeniku libijske ambasade, trideset-osmogodišnjem Palestincu iz Nablusa, Vaelu Cvajteru. Bio je vitak, blag i tih, sin poznatog pisca i prevodioca na arapski jezik. I sam Vael je bio poznat po svojim odličnim prevodima novela i poezije sa arapskog i na arapski jezik. Uz to je bio veliki poklonik umetnosti. Radio je kao prevodilac u ambasadi Libije za mizernu platu od sto libijskih dinara mesečno i živeo izuzetno skromno u stančiću na Trgu Anibalijano. Prijatelji su ga znali kao umerenog čoveka koji se gnušao svake vrste nasilja i često pokazivao odvratnost prema terorizmu i ubijanju.

Međutim, ni Cvajterovi najbliži prijatelji nisu znali za njegovu tajnu: da je u pitanju bio surovi fanatik, koji je sa nemilosrdnom rešenošću komandovao operacijama Crnog septembra u Rimu. Nedavno je osmislio i sproveo krvavu operaciju: namerio se na dve mlade Engleskinje koje su prve dane godišnjeg odmora provele u Rimu, pre nego što su nastavile za Izrael. Dvojici mladih, zgodnih Palestinaca naložio je da uspostave kontakt sa devojkama i da pokušaju da ih zavedu. Nije prošlo mnogo pre nego što su dvojica mladih Kazanova u tome i uspela. Na rastanku, jedan od Palestinaca je svoju devojku zamolio da sa sobom ponese mali gramofon, poklon za njegovu porodicu na Zapadnoj obali. Šašava devojka je to bez ikakvih problema prihvatila i na šalteru El Ala u Rimu najnormalnije predala gramofon zajedno sa svojim ostalim prtljagom. Devojke nisu znale da ih njihovi šarmantni ljubavnici šalju u smrt. Dok je Cvajter nadgledao, pripadnici Crnog septembra su rastavili gramofon, napunili ga eksplozivom i prepakovali ga u novo kućište. Naprava je programirana da eksplodira kada se avion popne na određenu visinu. Ni avionu ni putnicima nije bilo spasa.

Na svu sreću, teroristi nisu znali da je — nakon što je avion Svisera, koji je leteo za Izrael, oboren uz pomoć slične naprave — unutrašnjost svih El Alovih aviona obložena blindiranom oplatom, koja je služila za to da spreči da eksplozija nanese kobnu štetu avionu.

Gramofon jeste eksplodirao, ali je oplata sprečila širenje eksplozije. Upozoren crvenim svetlom koje je svetlucalo na komandnoj tabli, pilot EI Ala se odmah vratio na aerodrom. Zapanjene devojke su tokom ispitivanja otkrile svoju vezu sa ljubavnicima iz Palestine, ali su ovi napustili Italiju odmah pošto su se, uz mnogo suza, rastali sa devojkama koje su poslali u smrt.

Prve podgrupe tima koji je morao da izvrši ubistvo stigle su u Rim, gde su nekoliko dana prvo pratile Cvajtera. Nedaleko od ulaza u libijsku ambasadu šetao se par, i žena je foto-aparatom sakrivenim u tašni slikala Cvajtera svaki put kada bi izašao ili ušao u ambasadu. Nekoliko „turista" je stiglo u Rim različitim avionima. Jedan od njih, četrdeset-sedmogodišnji Kanađanin po imenu Entoni Haton u Avisu je iznajmio automobil i rekao službeniku kako planira da odsedne u hotelu „Ekscelzior" u ulici Veneto. Da je službenik proverio ovaj podatak, video bi da to nije istina. Isto je bilo i sa ostalim „turistima", koji su iste nedelje iznajmili automobile ostavljajući rentakar agencijama netačne podatke.

Šesnaestog oktobra uveče Cvajter se vratio kući i upravo se spremao da spusti novčić od deset lira u otvor za pozivanje lifta. Ulaz u zgradu bio je mračan; neko je na trećem spratu slušao melanholičnu melodiju na klaviru. Tada su iz senke iznenada izronila dva muškarca i u Cvajterovo telo iz svojih bereta stresla dvanaest metaka kalibra 0,22. Niko nije čuo pucnje, a dva agenta su odmah uskočila u fijat 125, koji je stajao parkiran na Trgu Anibalijano. Nekoliko sati kasnije su napustili zemlju.

Pošto je ubijen, više nije bilo neophodno kriti čime se Cvajter bavio. U bejrutskom dnevniku je objavljena čitulja koju je potpisalo nekoliko terorističkih organizacija; oplakivah su „jednog od svojih najboljih saboraca".

Vođa male grupe koja je eliminisala Cvajtera bio je Izraelac od oko dvadeset pet godina, David Molad (to mu nije pravo ime). Rođen je u Tunisu i u Izrael je emigrirao još kao dečak. Od roditelja, koji su oboje bili učitelji i cionisti, nasledio je savršeno znanje francuskog jezika, vatreni patriotizam i veliku, istinsku ljubav prema izraelskoj državi. Od malih nogu je sanjao o tome da služi Izraelu, pa čak iako je za to morao da rizikuje sopstveni život. U vojsci se dobrovoljno prijavio u elitnu jedinicu komandosa koja je delovala u okviru IDF-a, gde je komandante zadivio svojom neustrašivošću i kreativnošću. Pošto je otpušten iz vojske, priključio se Mosadu i uskoro postao jedan od njegovih najboljih agenata. Učestvovao je u najopasnijim operacijama. S obzirom na savršeno znanje jezika, nije mu bilo teško da se predstavi kao Francuz, Belgijanac, Kanađanin ili Švajcarac. Oženio se mlad i dobio sinčića; to, međutim, nije umanjilo njegovu želju da među borcima Mosada služi na prvim linijama fronta.

Po ubistvu Cvajtera Molad je proveo nekoliko dana u Izraelu, a onda otišao u Pariz.

Nekoliko dana kasnije, u stanu na broju 175 u ulici Alezija zazvonio je telefon. Javio se doktor Mahmud Hamšari. „Da li je to doktor Hamšari? Predstavnik PLO-a (Palestinske oslobodilačke organizacije) u Francuskoj?" Čovek je imao jak italijanski naglasak. Predstavio se kao novinar iz Italije koji podržava palestinske ciljeve i zamolio Hamšarija za intervju. Dogovorili su se da se nađu u jednom kafeu koji je bio prilično udaljen od Hamšarijeve kuće. Hamšari je bio cenjeni istoričar koji je sa ćerkicom i suprugom Francuskinjom živeo u Parizu,

i u poslednje vreme je bio izuzetno obazriv. Idući ulicama gledao je da li ga neko prati, napuštao je kafiće i restorane pre nego što bi mu doneli ono što je poručio i imao običaj da pita komšije da li se neko nepoznat raspitivao za njega.

Na prvi pogled — nije imao zbog čega da strahuje. Bio je pripadnik akademske zajednice i umeren čovek koji se potpuno uklopio u pariske intelektualne krugove. „On nema potrebe za merama predostrožnosti“, napisala je Eni Frankos u nedeljniku *Mlada Afrika*, „jer je bezopasan. Izraelska tajna služba to dobro zna“.

Izraelska tajna služba je, međutim, znala još ponešto: za Hamšarijevo učešće u neuspelom pokušaju atentata na Ben-Guriona u Danskoj 1969. godine; za njegov udeo u događaju kada je Sviserov avion 1970. eksplodirao tokom leta i kada je poginulo četrdeset sedam putnika i članova posade; kao i za njegove veze sa tajanstvenim mladim Arapima koji su ga, sa teškim koferima u rukama, pod plaštom noći posećivali u stanu.

Izraelska tajna služba je znala i to da je Hamšari sada bio drugo-komandujući Crnog septembra za Evropu.

Pošto je Hamšari krenuo na dogovoreni sastanak sa italijanskim reporterom, u njegov stan su provalila dva muškarca. Petnaestak minuta kasnije su otišli.

Sledećeg dana nepoznati ljudi su sačekali da Hamšarijeve supruga i ćerka odu iz stana i da on u njemu ostane sam. Zazvonio je telefon i dr Hamšari je podigao slušalicu.

„Da li je to dr Hamšari?“. Bio je to opet italijanski novinar.

„Da, ja sam“.

Hamšari je u tom trenutku začuo rezak zvuk pištaljke — a onda je usledila zaglušujuća eksplozija. Eksplozivna naprava je bila zakačena ispod stola i Hamšari se, teško ranjen, srušio na pod. Umro je nekoliko dana kasnije u bolnici. Imao je dovoljno vremena da za svoju smrt optuži Mosad.

Nekoliko nedelja nakon Hamšarijeve pogibije, Majk Harari i čovek po imenu Džonatan Inglbi stigli su na Kipar i u Nikoziji uzeli sobe u hotelu „Olimpija“. Ne mnogo udaljen od Izraela, Sirije, Libana i Egipta, Kipar je nedavno postao glavno poprište borbe koja se odvijala između izraelskih i arapskih agenata. Ovoga puta izraelski agenti su pratili Palestinca po imenu Husein Abdelhir, koji je nekoliko meseci pre toga postavljen za glavnog čoveka Crnog septembra na Kipru. Uz to je bio zadužen i za odnose sa Sovjetskim Savezom i zemljama Istočnog bloka, koje su vremenom postale bezbedno utočište za teroriste. Palestinski teroristi su se u Rusiji, Čehoslovačkoj, Mađarskoj i Bugarskoj obučavali u vojnim garnizonima i lokalnim specijalnim jedinicama. Ove države su terorističke organizacije snabdevale oružjem, dok je više palestinskih lidera — zanesenih pobornika sovjetske ideologije — studiralo na Univerzitetu Patris Lumumba u Moskvi.

Abdelhir je bio zadužen i za infiltriranje terorista u Izrael, kao i za eliminisanje arapskih špijuna koji su dolazili na Kipar da bi se tu sretali sa svojim nadređenima iz Izraela. Komitet Iks ga je osudio na smrt.

Abdelhir se te noći vratio u svoju hotelsku sobu, ugasio svetlo i legao da spava. Džonatan Inglbi je sačekao da čvrsto zaspi, a onda pritisnuo dugme na spravi za daljinsko upravljanje. Hotel je potresla zaglušujuća eksplozija. Na trećem spratu, ne bi li se spasao,

jedan izraelski par na medenom mesecu bacio se pod krevet. Recepcioner je požurio u Abdelhirovu sobu. Kada se dim razišao, ugledao je scenu od koje mu je pozlilo: okrenuta ka njemu, krvava glava Abdelhira ga je gledala iz lavaboa.

* * *

Osveta Crnog septembra bila je trenutna.

26. januara 1973. godine Izraelac po imenu Moše Hana Išai susreo se s jednim prijateljem Palestincem u Madridu, u pabu u ulici Hoze Antonio. Pošto su izašli iz paba, ispred njih su iskočila dvojica i preprečila im put. Palestinac je pobegao, dok su ova dvojica povadili oružje, izrešetali Išaija i zatim nestali.

Samo nekoliko dana kasnije ispostavilo se da je Išaijevo pravo ime Baruh Koen, i da se radilo o dugogodišnjem agentu Mosada koji je osnovao mrežu palestinskih studenata u Madridu. Mladić sa kojim se sastao u pabu bio je jedan od njegovih doušnika, a u studentsku mrežu ga je podmetnuo Crni septembar. Njegovi saborci su osvetih Abdelhira tako što su ubili Baruha Koena.

Sumnjalo se da je Crni septembar u kafeu u Briselu ranio još jednog izraelskog agenta, Zadoka Ofira, i da je pomoću pisma-bombe ubio Amija Šekorija, atašea pri izraelskoj ambasadi u Londonu.

Dve nedelje nakon smrti Abdelhira, Crni septembar je na Kipar poslao novog agenta. Nije prošlo ni dvadeset četiri sata od kada je Palestinac stigao u Nikoziju, sastao se sa svojim ruskim kontaktom, vratio se u hotel i ugasio svetlo — a već je umro na isti način kao i njegov prethodnik.

Posle tog događaja Arafat i Ali Hasan Salameh odlučili su da organizuju veliku osvetničku misiju. Oteće avion, napuniti ga eksplozivom, a onda ga s pilotom-samoubicom poslati u Izrael. Ovaj će se avionom zabiti usred Tel Aviva, pri čemu će sigurno izginuti stotine ljudi. Bila je to rana verzija napada na Kule bliznakinje u Njujorku 11. septembra.

Doušnici Mosada su čuli za pripremu ove operacije, tako da je izvestan broj agenata krenuo da prati grupu Palestinaca u Parizu, za koje se smatralo da su navodno zaduženi za nju. Poslali su fotografije u sedište Mosada, gde je jedan od njih identifikovan kao Bazil el Kubaisi, jedan od vođa Crnog septembra. Kubaisi je bio poznati profesor prava na Američkom univerzitetu u Bejrutu i cenjeni pripadnik akademske zajednice. Međutim — kao što je to bio slučaj i sa Cvajterom i Hamšarijem — radilo se, zapravo, o veoma opasnom čoveku. 1956. godine je pokušao da izvede atentat na iračkog kralja Fajsala tako što je postavio bombu u kraljevsku povorku automobila; bomba je eksplodirala pre vremena, a Kubaisi je pobegao iz zemlje, prvo u Liban, a potom u Sjedinjene Države. Nekoliko godina kasnije pokušao je da ubije Goldu Meir kada je ova bila u poseti SAD-u. Pošto je taj pokušaj propao, pokušalo se i na samitu Socijalističke internacionale u Parizu. Ni taj pokušaj nije uspeo, ali El Kubaisi se nije predavao. Priključio se Narodnom frontu za oslobođenje Palestine i postao zamenik vođe pokreta, Džordža Habaša. Učestvovao je u planiranju masakra 30. maja 1972. godine, kada su arapski i japanski teroristi napali nedužne putnike

na aerodromu Lod. U napadu je ubijeno dvadeset šest ljudi, većinom Portorikanaca na putu u Svetu zemlju. El Kubaisi se kasnije priključio Crnom septembru i sada je bio u Parizu, gde je najverovatnije bio zadužen za to da diriguje operacijom sa avionom-samoubicom. Uzeo je sobu u malom hotelu u ulici Arkada, nedaleko od Trga Madlen.

Šestog aprila, pošto je večerao u „Kafeu de la Pe“, El Kubaisi se vraćao u hotel. Na Trgu Madlen ga je čekao tim Mosadovih egzekutora. Dvojica su bila na ulici, a dvojica u kolima. Jedan je nosio plavu periku. Kada se El Kubaisi približio, dva agenta su mu prišla i otkočila pištolje. Tada se, međutim, dogodilo nešto sasvim neočekivano. Pored El Kubaisija se zaustavio skup automobil, iz koga je provirila mlada žena. Razmenili su nekoliko rečenica i El Kubaisi je seo do nje. Automobil je odmah krenuo. Nezadovoljni agenti su shvatih da je žena prostitutka koja im je upecala El Kubaisija ispred nosa.

Čitava operacija će im propasti zbog jedne obične uličarke!

Razočarane ratnike je smirio komandant tima, koji je bio među njima. Sačekajmo, rekao je sa uverenjem, brzo će ga ona vratiti. Nisu pitali kako zna da će biti baš tako, ali se ispostavilo da je bio u pravu. Nije prošlo ni dvadeset minuta, a automobil se vratio. El Kubaisi se oprostio od prostitutke i krenuo ka hotelu. Prešao je samo nekoliko koraka, kada su dva muškarca izašla iz senke i stala mu na put. Jedan od njih je bio David Molad.

El Kubaisi je instinktivno shvatio o čemu se radi. „Ne!“, viknuo je na francuskom. „Ne! Ne činite to!“

U telu mu je završilo devet metaka. Srušio se pored crkve Madlena, a agenti Mosada su poskakali u automobil i nestali sa trga.

Sledećeg dana — isto kao i kada je bio u pitanju Cvajter — portparol Narodnog fronta. za oslobođenje Palestine otkrio je pravu ulogu profesora prava.

Tokom narednih nekoliko meseci Molad i pripadnici Kidona eliminisali su nekoliko izaslanika Crnog septembra koji su dolazili u Grčku u nameri da kupe brodove, napune ih eksplozivom i pošalju ih u izraelske luke.

Međutim, jedno pitanje je ostalo bez odgovora: Ko je smislio Operaciju „Minhen“? Gde je bio Salameh?

Salameh je bio u svom sedištu u Bejrutu, gde je smišljao šta će dalje. Prva sledeća planirana operacija bila je da pripadnici Crnog septembra zauzmu izraelsku ambasadu na Tajlandu. Ona, međutim, nije uspela. Pošto su im zapretili moćni tajlandski generali, i pošto je egipatski ambasador u Bangkoku na njih izvršio dodatni pritisak, teroristi su pustili taoce i poniženi otišli iz zemlje.

Salamehova sledeća misija je bila još nepromišljenija: naoružani do zuba, njegovi ljudi su upali u saudijsku ambasadu u Kartumu za vreme zabave koja je bila organizovana za predstavnika iz Evrope koji se vraćao kući, i zarobili skoro sve pripadnike diplomatskog kora koji su živeli u glavnom gradu Sudana. Po Arafatovom naređenju pustili su sve taoce osim američkog ambasadora Klija A. Noela, zamenika šefa misije SAD-a, Džordža C. Mura, i vršioca dužnosti ambasadora Belgije, Gija Eida. Po Salamehovom naređenju, oni su ubijeni posebno svirepo — prvo su im pucali u stopala i noge, da bi potom polako podigli kalašnjikove i njima im rasparali grudi.

Teroristi su posle masakra uhapšeni, ali su ih sudanski organi vlasti posle nekoliko nedelja pustili.

Svet je na stravično ubistvo diplomata odreagovao ogromnim besom i gađenjem. U Izraelu je zaključeno kako je došao trenutak da se Crnom septembru zada smrtni udarac.

Golda Meir je u Jerusalimu dala zeleno svetlo da se započne sa Operacijom „Proleće mladosti“ — drugom fazom Operacije „Božja kazna“.

* * *

Prvog aprila 1973. godine tridesetpetogodišnji belgijski turista Zilber Rimbo uzeo je sobu u hotelu „Sends“ u Bejrutu. Istog dana još jedan turista, Diter Altnuder, uzeo je sobu u tom hotelu. Delovalo je kao da se ne poznaju; obojica su dobili sobe sa pogledom na more.

Šestog aprila u hotel su stigla još trojica. Kočoperni, besprekorno obučeni Endrju Vičlo bio je Britanac. David Molad je, stigavši dva sata kasnije avionom iz Rima, pokazao belgijski pasoš na ime Šarla Busara, dok je Džordž Elder, koji je stigao predveče, takođe bio Britanac, ali se dijametralno razlikovao od svog zemljaka. Još jedan turista iz Engleske, Čarls Mejsi, odseo je u hotelu „Atlantik“, na plaži El-Baida. Kao svaki pravi Englez, dvaput dnevno se raspitivao za vreme.

Šestorica muškaraca su, svaki za sebe, obišli Bejrut, prošetali ulicama i upoznali se sa glavnim saobraćajnicama. U Avisu i Lenakaru su iznajmili tri bjuika skajlark, jedan plimut karavan, valijant i reno-16.

Devetog aprila flota od devet borbenih brodova i patrolnih čamaca izraelske mornarice isplovila je na otvoreno more i pridružila se ostalim plovilima na međunarodnim koridorima. Na brodu *Mivtah* bila je padobranska jedinica pod komandom pukovnika Amnona Lipkina, koja je zadužena da napadne sedište Narodnog fronta za oslobođenje Palestine. Druge dve jedinice su se ukrcale na brod *Gaš* — još jedan vod padobranaca i jedna jedinica Sajeret Matkala, koju je vodio pukovnik Ehud Barak. Njihov zadatak je bio drugačiji. Pre ukrcavanja svi su dobili fotografije četvorice muškaraca. Trojica su bili Abu Jusef, vrhovni komandant Crnog septembra; Kamal Advan, glavni komandant za operacije Fataha, a on je bio zadužen i za operacije koje je Crni septembar sprovodio na teritorijama koje je Izrael držao pod okupacijom; i Kamal Naser, glavni Fatahov portparol. Vojnicima je rečeno da sva trojica žive u istom stanu u ulici Verdun.

Četvrta je bila fotografija Ali Hasana Salameha. Niko nije znao gde se on nalazi.

Komandosi su bili obučeni u civilnu odeću. U pola deset uveče, kada su se brodovi približili Bejrutu, stavili su perike i obukli hipi odeću. Ehud Barak je obukao haljinu, predstavljajući se kao zamamna brineta; u brushalteru je krio nekoliko štapina dinamita.

Na napuštenu bejrutsku plažu je iz mraka pristiglo nekoliko plastičnih čamaca koji su sa brodova prevezli padobrance. Ispred sebe su ugledali šest automobila; u svakom je za volanom sedeo po jedan „turista“. Svaki vojnik je znao koji automobil mu je dodeljen, tako da su se vozila u roku od nekoliko minuta razišla u različitim pravcima. Neki su skrenuli

prema sedištu Narodnog fronta. Ostali — uključujući i onaj koji je vozio Molad — krenuli su ka stambenoj zgradi u kojoj su živele vođe Crnog septembra.

Jedinica vojnih komandosa koja je krenula ka sedištu Narodnog fronta već je izvršila probu napada, koristeći za to jednu nezavršenu zgradu u predgrađu Tel Aviva. Jedne noći, kada je načelnik Generalštaba, David (Dado) El'azar, došao da gleda probu, prišao mu je mlad, zgodan poručnik — Avida Šor. „Treba da srušimo zgradu u Bejrutu uz pomoć sto dvadeset kilograma eksploziva", reče mu Avida. „To je, međutim, nepotrebno i opasno. Eksplozija će naneti štetu okolnim zgradama, a biće tu i dosta civila". Iz džepa je izvadio svesku. „Napravio sam neke proračune. Trebalo bi da iskoristimo samo osamdeset kilograma eksploziva. Tako ćemo srušiti zgradu a da pri tome ne naudimo nedužnim ljudima u susednim kućama". El'azar je proverio brojke i saglasio se sa Šorovim predlogom. Komandantu operacije je rekao da će osamdeset kilograma eksploziva biti dovoljno.

Padobranci su stigli do sedišta Narodnog fronta. U toku pucnjave u kojoj su živote izgubila dva izraelska komandosa padobranci su zauzeli predvorje zgrade i tu postavili osamdeset kilograma eksploziva. Zgrada je pretvorena u gomilu ruševina i ubijen je veliki broj terorista a da pri tome nije oštećena nijedna susedna zgrada.

Jedan od komandosa koji su u toj operaciji izgubili život bio je i poručnik Avida Šor.

* * *

Ostale jedinice padobranaca i mornaričkih komandosa su istovremeno napale nekoliko terorističkih kampova južno od Bejruta; bila je to akcija s ciljem da se odvuče pažnja i isprovocira odgovor terorista i libanske vojske. Ali odgovora nije bilo.

Komandosi Sajeret Matkala su baš u tom trenutku stigli do zgrade u ulici Verdun. Taman je trebalo da uđu, kad pored njih prođoše dva libanska policajca. Sve što su policajci ugledali bio je, međutim, ljubavni par koji se grlio na trotoaru. Romeo je bio niko drugi do Muki Becer, jedan od najboljih boraca Sajereta. Njegova zanosna Julija bio je Ehud Barak. Čim su policajci zamakli za ćošak, Izraelci su uleteli u zgradu. Istovremeno su provalili u stan Kamala Advana na drugom spratu, Kamala Nasera na trećem, i Abu Jusefa na šestom.

Teroristička vođe nisu imale nikakve šanse. Kada su im padobranci provalili u stanove — posegnuli su za oružjem, ali su ih vojnici preduhitrili. Za samo nekoliko minuta sva trojica su bili mrtvi. Supruga Abu Jusefa je pokušala da zaštiti muža svojim telom, tako da je i ona pogođena. Još jedna kolateralna žrtva bila je Italijanka koja je živela preko puta Advanovog stana. Ona je čula pucnjavu, otvorila vrata — i našla se na putu ispaljenim mecima.

Komandosi su tokom operacije uzeli svu dokumentaciju koju su pronašli po ormarićima i fiokama. Potom su pokupili svoje mrtve i ranjene i požurili ka automobilima kojima su se odvezli do plaže, gde su ih čekali plastični čamci na naduvavanje.

Šestorica Mosadovih „turista" su, po redu i sa ključevima u kontaktu, na plaži parkirali svoje iznajmljene automobile. Njihovo korišćenje je nekoliko dana kasnije plaćeno putem *Amerikan ekspresa*.

Članovi svih grupa ponovo su se sastali na glavnom brodu i vratili se u Izrael. Operacija je sprovedena sa potpunim uspehom. Sedište Narodnog fronta za oslobođenje Palestine više nije postojalo, a vođe Crnog septembra su pobijene. Među njima je bio i Abu Jusef, komandant organizacije.

Ono što komandosi nisu znali bilo je to da je u vreme izvođenja operacije Ali Hasan Salameh mirno spavao u stanu koji je od kuće u ulici Verdun bio udaljen samo pedesetak metara. Nije ih ni čuo. Sutradan, kada je objavljena smrt Abu Jusefa, postao je vođa Crnog septembra.

„Proleće mladosti“ je najavilo kraj Crnog septembra. Organizacija se nikada nije oporavila pošto su joj pobijeni svi čelni ljudi.

Svi osim jednog.

Dokumenta pronađena tokom operacije „Proleće mladosti“ pomogla su da se u Tel Avivu reši jedna zagonetka koja je već dve godine mučila Mosad: afera Pasha.

U aprilu 1971. dve mlade lepuškaste Francuskinje sletele su na aerodrom Lod i pokušale da uđu u zemlju sa falsifikovanim francuskim pasošima. Aerodromsko obezbeđenje je bilo unapred upozoreno da stižu. Odveli su ih u prostoriju sa strane, gde su ih pretresle policajke i agenti Šabaka. Pretresom je otkriveno nešto čudno: odeća koju su devojke nosile, uključujući i donji veš, bila je duplo teža nego što bi to bilo normalno. Policajke su tada uočile da je odeća Francuskinja natopljena nekakvim belim prahom. Bilo je jasno da je svaki komad prethodno bio potopljen u rastvor. Pošto su komadi odeće istreseni i protrljani, iz njih su poispadale velike količine belog praha. Još veće količine su pronađene u štiklama njihovih skupih damskih sandala. Na kraju se ispostavilo da su devojke na sebi nosile skoro šest kilograma moćnog plastičnog eksploziva u prahu. U kutiji za tampone, koja se nalazila u jednom koferu, policija je pronašla veliki broj detonatora.

Devojke su se slomile tokom ispitivanja i priznale da su sestre, ćerke bogatog marokanskog biznismena: Zvale su se Nađa i Madlena Bardeli. U Parizu im se obratio neki čovek i one su — avanturističkog duha, kakve su bile — pristale da za njega prošvercuju prah.

„I, ko je još u ovo upleten osim vas?“, pitali su ih detektivi.

Tog popodneva je nekoliko policajaca upalo u mali hotel „Komodor“ u Tel Avivu i uhapsilo jedan stariji par iz Francuske, Pjera i Editu Burgalter. Kada su im rastavili tranzistor, videli su da je napunjen fitiljima sa odloženim dejstvom, koji su se koristili za izradu eksplozivnih naprava. Pjer Burgalter je briznuo u plač.

Sledećeg dana u Izrael je stigao i komandant operacije kakvog niko nije očekivao: bila je to atraktivna dvadeset-šestogodišnja Francuskinja koja je nosila pasoš na ime Fransin Adelen Marija. Pravo ime joj je bilo Evelin Barž; Mosadu je bila poznata kao profesionalna teroristkinja i fanatična pobornica marksističke filozofije, koja je već učestvovala u nekoliko terorističkih napada u Evropi.

Tokom ispitivanja pripadnici takozvane Grupe Pasha priznali su da im je namera bila da eksplozivne naprave u jeku sezone aktiviraju u devet najvećih hotela u Tel Avivu, da pobiju što veći broj turista i pripadnika lokalnog stanovništva i tako Izraelu nanesu veliku štetu. Ova

fina grupica je, naravno, završila u zatvoru, ali čovek koji je vukao konce iza scene nije uhvaćen. Bio je to Mohamed Budija, šarmantan Alžirac, glumac i direktor pozorišta u Parizu. Opet doktor Džekil i mister Hajd: čovek iz oblasti kulture, intelektualac i umetnik, čiji život na sceni nije bio ništa drugo nego maska za kriminalne radnje. Bio je ljubavnik Evelin Burž, ali je imao toliko drugih ljubavnih veza da su ga u Mosadu zvali „Plavobradi".

Budijin nadređeni je bio Džordž Habaš iz Narodnog fronta za oslobođenje Palestine. Godinu dana nakon hapšenja Grupe Pasha on se pridružio Crnom septembru i postavljen je za vođu organizacije u Francuskoj. Učestvovao je u ubistvu Kadera Kanua, sirijskog izveštača iz Pariza, za koga se posumnjalo da je doušnik Mosada. Budija je bio zadužen za operacije Crnog septembra u Evropi, a isplanirao je i napad na tranzitni kamp za jevrejske useljenike iz Rusije. Pošto je ubijen Hamšari, Budija je postao izuzetno oprezan i postalo je izuzetno teško pratiti ga.

U maju 1972. jedan tim grupe Mosada došao je u Pariz i pokušao da ga pronađe. Imali su ime i adresu njegove nove ljubavnice. Agenti su strpljivo čekali iza ugla zgrade u kojoj je živela dok se Budija nije pojavio, kao da je došao niotkuda, i ušunjao se unutra. Sledećeg dana, kada je većina stanovnika zgrade krenula na posao — njega nije bilo među njima! Posle čitavih mesec dana nerviranja agenti su, pošto su uporedili zabeleške, primetili nešto neobično: svakog jutra pošto bi Budija proveo noć sa svojom ljubavnicom, iz kuće je — zajedno sa ostalim stanarima — izlazila žena. Nekad je bila plavuša, nekad brineta... Agenti su najzad rešili zagonetku: koristeći svoj glumački talenat, Budija se, pre nego što bi napustio zgradu, prerušavao u ženu.

U to vreme je, međutim, prestao da posećuje ljubavnicu, tako da mu je Mosad izgubio trag. Jedino što su još uvek znali bilo je to da svakog jutra ide metroom na sastanke, menjajući voz na stanici Etoal, ispod Trijumfalne kapije. Ta stanica metroa predstavljala je jednu od glavnih raskrsnica; tu su se ukrštali mnogi vozovi i — presedajući s jednog na drugi — kroz podzemne hodnike su se tiskali milioni ljudi. Kako tu da pronađu Budiju, „čoveka sa hiljadu lica?"

Ali, nije bilo druge. Agenti Mosada su pozvani iz čitave Evrope. Neverovatan broj ljudi je dobio Budijine fotografije i pozicionirao se u koridorima, hodnicima, prolazima i na platformama gigantske stanice Etoal. Prošao je jedan dan, pa dva, a onda i tri — a da se nije desilo ama baš ništa. Četvrtog dana, međutim, jedan od agenata je ugledao Budiju; bio je prerušen i našminkan, ali je to ipak bio on. Ovoga puta ga nisu ispuštali iz vida sve dok nije ušao u svoj automobil, koji je bio parkiran nedaleko od izlaza iz metroa. Pošli su za kolima i nadzirali ih tokom noći koju je Budija proveo u kući u ulici Fose-Sen-Bernar, gde mu je verovatno živela nova ljubavnica. Sledećeg jutra, 29. juna 1973, Budija je prišao kolima, proverio ih sa svih strana, pogledao pod karoseriju i, očigledno zadovoljan, otključao vrata i seo na vozačko sedište. Zaglušujuća eksplozija je u tom trenutku pretvorila automobil u gomilu isavijanog crnog metala. Budija je bio mrtav. Po rečima evropskih novinara, ramsad Zvi Zamir je posmatrao eksploziju sa ugla ulice.

Čelnici Mosada, međutim, nisu imali vremena da proslave svoj uspeh. U sedište je stigla hitna poruka: specijalni kurir Crnog septembra, Alžirac Ben Amana, poslat je da se

sastane sa Hasanom Salamehom. Kroz Evropu je prošao na veoma komplikovan i čudan način, nakon čega je stigao u Lilehamer, letovalište u Norveškoj.

Nekoliko dana kasnije u Lilehamer je stigao Kidonov tim, kojim je komandovao Majk Harari. Nikome nije bilo jasno šta Salameh radi u ovom mirnom planinskom gradiću. Prva grupa je pratila Bena Amanu do gradskog bazena i videla ga kako uspostavlja kontakt sa čovekom bliskoistočnih crta lica. Tri člana grupe su pregledala fotografije koje su im prethodno date i zaključila da nema sumnje u to da se radi o Salamehu. Nadglasali su četvrtog kolegu, onog koji je čoveka čuo kako priča i smatrao da je nemoguće da Salameh govori norveški jezik.

Agenti su bili potpuno sigurni da su ispravno identifikovali Salameha; pratili su ga po ulicama Lilehamera i videli ga u društvu mlade, trudne Norvežanke.

Operacija je ušla u završnu fazu. Iz Izraela je stiglo još agenata; među njima je bio i Zvi Zamir. Trebalo je da eliminacija Salameha bude poslednji korak u zatiranju Crnog septembra, tako da je Zamir želeo da prisustvuje konačnom raspletu. Ubistvo je trebalo da izvrši sveprisutni Džonatan Inglbi, zajedno sa Rolfom Berom i Žerarom Emilom Lafonom. David Molad nije učestvovao u operaciji. Grupa za pružanje podrške je iznajmila automobile i hotelske sobe. Neki kažu da su lokalni stanovnici mesta odmah primetili neobične aktivnosti — prisustvo brojnih „turista“ čiji su automobili zujali u svim pravcima u letnjim mesecima nije predstavljalo uobičajenu sliku.

21. jula 1973. godine Salameh i njegova trudna supruga izašli su iz bioskopa, gde su gledali film *U orlovom gnezdu*, sa Klintom Istvudom u glavnoj ulozi. Par je ušao u autobus i iz njega izašao u mirnoj ulici u kojoj nije bilo nikoga. Pored njih je tada iznenada ukočio automobil; dvojica muškaraca sa beretama u rukama su iskočila na trotoar i u Salamehovo telo sasula četrnaest metaka.

Crveni princ je bio mrtav.

Pošto je operacija završena, Majk Harari je naložio svojim ljudima da istog trenutka napuste Norvešku. Povlačenje je izvedeno u skladu sa pravilima: ubice su otišle prve, ostavljajući napušten automobil u centru Lilehamera i hvatajući prvi avion koji je leteo iz glavnog grada, Osla. Sledeći su otišli Majk Harari i većina drugih agenata. Za njima je ostala grupa koja je morala da napusti sigurne kuće i vrati iznajmljene automobile. Međutim, jedan neočekivani događaj je sve okrenuo naopačke. Žena koja je živela u blizini mesta na kome je došlo do pucnjave zapamtila je boju i marku automobila kojim su se dovezle ubice — beli pežo; policajac koji je nadzirao blokadu na putu između Lilehamera i Osla video je beli pežo koji je vozila jedna zanosna žena i zapisao broj registarskih tablica. Sledećeg dana, kada je automobil vraćen u rentakar agenciju na aerodromu, policija je uhapsila one koji su ga dovezli: Dena Erbela i Marijanu Gladnikof. Njihovo ispitivanje je dovelo do hapšenja još dvoje agenata: Silvije Rafael i Avrahama Gemera. Istog dana su uhapšena još dva agenta. Erbel i Gladnikofova su se slomili pod intenzivnim ispitivanjem. Otkrili su izuzetno tajne podatke u vezi sa operacijom, adrese sigurnih kuća u Norveškoj i ostatku Evrope, konspirativna pravila, telefonske brojeve i način na koji je delovao sam Mosad. Policija je upala u stan u Oslu i tu pronašla ogroman broj dokumenata; iz njih se saznalo i to da je Ig'al

Ejal, oficir za bezbednost izraelske ambasade, povezan sa Mosadom. Situacija je bila potpuno tragična.

Norveški mediji su sledećeg dana objavili vest o hapšenju izraelskih agenata. Ugled i kredibilitet organizacije pretrpeo je strašan udarac. Novinari su, međutim, objavili i nešto što je bilo još strašnije: Mosad je ubio pogrešnog čoveka.

Čovek koji je ubijen u Lilehameru nije bio Ali Hasan Salameh. Bio je to Ahmed Bušiki, Marokanac, kelner koji je u Norvešku došao u potrazi za zaposlenjem. Oženio s Norvežankom, plavokosom Toril, koja je bila u sedmom mesecu trudnoće.

Svetska štampa je bila prepuna senzacionalističkih naslova. Uhapšenim agentima se sudilo i neki od njih su osuđeni na duge zatvorske kazne. Jedna od njih — Silvija Rafael — svojim ponosnim i aristokratskim držanjem ostavila je dubok utisak na Norvežane. Suđenje joj je donelo neočekivanu nagradu: zaljubila se u svog norveškog advokata. Pošto je puštena iz zatvora, udala se za njega i sa njim srećno živela sve dok 2005. godine nije umrla od raka.

Posle fijaska u Lilehameru čelnici Mosada su bili primorani na „veliko čišćenje“ — konspirativna pravila rada su promenjena, sigurne kuće napuštene, uspostavljeni su novi kontakti... Mosad je priznao svoju odgovornost za smrt Ahmeda Bušikija i njegovoj porodici isplatio 400.000 američkih dolara. Međutim, najgore od svega je bilo to što je legenda o slavnom, nepobedivom Mosadu zauvek nestala.

Golda Meir je naložila Zviju Zamiru da momentalno okonča Operaciju „Božja kazna“. Ali ovaj poslednji neuspeh su, nedugo potom, zasenili dramatičniji događaji. Šestog oktobra vojske Egipta i Sirije su započele iznenadni napad na Izrael. Rat je počeo na praznik Jom Kipur (videti poglavlje 14).

Prošle su dve godine.

Vlažne prolećne večeri 1975. godine jednu bejrutsku porodicu posetila je najlepša žena na svetu. Georgina Rizk je svakako zasluživala takvu titulu pošto je četiri godine ranije na takmičenju u Majamiju, na Floridi, proglašena za Mis univerzuma. Prelepa Libanka je postala poznata, dodeljene su joj mnoge nagrade i putovanja, a stekla je i priliku da upozna mnoge svetske lidere. Pošto se vratila u Liban, ostvarila je briljantnu karijeru kao super-model i vlasnica modnih butika.

Te večeri je, u kući prijatelja, srela zgodnog, harizmatičnog čoveka. Među njima je buknula ljubav. Venčali su se dve godine kasnije, 8. juna 1977. Srećni mladoženja bio je Ali Hasan Salameh.

Njegova karijera je takođe uznapredovala tokom prethodnih nekoliko godina. Krajem 1973, Crni septembar je prestao da postoji. Uprkos tome što mu se organizacija raspala, Salameh je postao Arafatova desna ruka i „usvojeni sin“; pričalo se da će ga Arafat imenovati za svog naslednika na čelnom mestu Palestinske oslobodilačke organizacije.

Posle pada Crnog septembra Salameh je imenovan za vođu grupe „Snage sedamnaest“, koja je bila zadužena za ličnu bezbednost vođa Fataha i sve neuobičajene napade. Salameh je pratio Arafata kada je ovaj putovao u Njujork. Arafat je na generalnu sednicu Ujedinjenih nacija ušao noseći u ruci grančicu masline, ali i sa pištoljem na opasaču.

Salameh je bio uz njega i kada je Arafat putovao u Moskvu na sastanak sa moćnim svetskim liderima. Na iznenađenje Izraela, CIA je pokušavala da mu se dodvori.

Praveći još jednu lošu procenu, američka Centralna obaveštajna služba odlučila je da zažmuri na krvavu prošlost „Crvenog princa“, njegovu ulogu u masakru u Minhenu, svirepi atentat na američke diplomate u Kartumu — koji je bio njegova ideja — pa čak i na samu činjenicu da je Salameh bio jedan od najopasnijih terorista na svetu, i regrutovala ga kao svog doušnika. CIA se nadala da će Salameh verno služiti američkim interesima. Ponudila mu je stotine hiljada dolara, ali je on to odbio. S druge strane, pristao je da na račun Službe sa Georginom provede dug odmor na Havajima.

Salamehov način života se promenio, pa su njegovi prijatelji poverovali da mu život više nije u opasnosti. On je, međutim, osećao da su mu dani odbrojani. Nije prestajao da govori o sopstvenoj smrti. „Znam“, rekao je jednom novinaru, „da će kraj doći kada sudbina tako odluči. Tada niko neće moći da me spase“.

Izrael je odlučio da preuzme ulogu sudbine.

Od pada Crnog septembra u Izraelu je došlo do velikih promena. Golda Meir otišla je sa svog položaja, njen naslednik, Jicak Rabin, podneo je ostavku, a na vlasti je bio novi premijer, Menahem Begin. Zvija Zamira je na mestu ramsada zamenio general Jicak (Haka) Hofi, nekadašnji komandant Severnog regiona. Palestinci su u sporadičnim napadima i dalje terorisali Izrael. Otmica aviona *Er Fransa*, koji je leteo za Entebe u Ugandi, 1976. godine, rezultirao je neustrašivom spasilačkom operacijom izraelskih padobranaca i pripadnika Šajeret Matkala. 1978. godine Fatahovi teroristi upali su u Izrael, oteli autobus pun civila i nastavili ka Tel Avivu. Zaustavila ih je putna blokada u predgrađu, gde su najzad nadjačani — ali, nažalost, tek pošto su ubili trideset pet putnika. Tokom terorističkih upada na izraelsku teritoriju redovno su na brutalan način ubijani civili — muškarci, žene i deca.

Menahem Begin smatrao je da nijednog teroristu okrvavljenih ruku ne treba pustiti da živi u miru. Tako se, krajem sedamdesetih godina, Salamehovo ime ponovo našlo na spisku onih kojima se trebalo osvetiti.

Agent Mosada je sa lažnim identitetom poslat u Bejrut, gde je uspeo da se učlani u teretanu u kojoj je vežbao i Salameh. Jednog dana, dok je izlazio iz saune, zatekao se sa njim lice u lice.

Ovo neverovatno otkriće je u sedištu Mosada izazvalo vatrenu raspravu. Golišav u teretani, Salameh je zaista bio laka meta. S druge strane, pokušaj atentata u teretani mogao bi da izazove smrt civila; plan je stoga odbačen.

U tom trenutku, na scenu ulazi Erika Meri Čejmbers.

Erika je bila neudata Engleskinja — ekscentrična i čudna — koja je poslednje četiri godine živela u Nemačkoj. Potom je stigla u Bejrut i iznajmila stan na osmom spratu zgrade na ćošku ulica Verdun i Madam Kiri. Susedi su joj dali nadimak Penelopa. Ispričala im je da se bavila volonterskim radom u međunarodnoj organizaciji koja se brinula o siromašnoj deci. I zaista su je viđali po bolnicama i službama za pružanje pomoći, dok su neki čak pričali da se srela sa Ali Hasanom Salamehom. Delovala je veoma usamljeno. Uvek neuredna i obučena u dronjavu odeću, Penelopa se pojavljivala na ulici sa tanjirima punim hrane za mačke lutalice;

pričalo se da joj je stan prepun njih. Takođe je bila pasionirana slikarka, ali oni koji su imali priliku da vide njena platna brzo su shvatili da nije bila preterano talentovana.

Međutim — osim slikanja libanskih pejzaža — ono što je gospođicu Čejmbers zaista interesovalo bio je gust saobraćaj u ulici ispod njenog stana, ili — konkretnije — svakodnevni prolazak dva automobila ispod njenih prozora: jednog bež ševroleta karavana, koga je uvek pratio lendrover džip. Koristeći se šiframa, Erika je predano zapisivala u koje vreme i u kom pravcu su se vozila kretala. Svakog jutra su dolazili iz dela grada po imenu Snoubra, prolazili ulicama Verdun i Madam Kiri i potom nastavljali ka sedištu Fataha; odlazili su u vreme ručka, da bi se posle podne ponovo vraćali u sedište.

Gledajući vozila kroz dvogled, Erika je na zadnjem sedištu, između dvojice telohranitelja, identifikovala Salameha, dok je u pratećem lendroveru uvek bilo nekoliko naoružanih terorista.

Salamehovi čuvari su možda i bili u stanju da ga sačuvaju, ali nisu mogli da ga spasu onoga što je za svakoga ko se bavi tajnim poslovima predstavljalo smrtnu pretnju: svakodnevnog rutinskog ponašanja. Od kada se oženio prelepom Georginom, Salamehov život je upao u kolotečinu koja se nikada nije menjala: sa suprugom se nastanio u susedstvu Snoubra, odakle je, kao nekakav ćata, svakog jutra odlazio na posao u isto vreme, dolazio kući na ručak, da bi se posle popodnevnog odmora ponovo vraćao na posao. Ignorisao je osnovna pravila onih koji se bave tajnim delatnostima: nisu smeli da upadaju u kolotečinu, da predugo stanuju na istoj adresi, nisu nikada smeli da idu dva puta istim putem, niti da se kreću ka nekom odredištu svakog dana u isto vreme.

Osamnaestog januara 1979. godine u Bejrut je stigao britanski turista Piter Skrajver; uzeo je sobu u hotelu „Mediteran“ i od agencije Lenakar iznajmio plavi folksvagen golf. Istog dana se sastao sa turistom iz Kanade, Ronaldom Kolbergom, koji je odseo u hotelu „Rojal Garden“ i koji je, takođe u Lenakaru, iznajmio simku krajsler. Kolberg nije bio niko drugi do David Molad. Treći klijent popularne agencije za iznajmljivanje automobila je u ekspozituru ušao na“. Uzela je datsun i parkirala ga nedaleko od kuće.

Te noći napuštenoj plaži između Bejruta i luke Džunijeh prišla su tri izraelska torpedna broda, iz kojih je na mokar pesak istovarena velika količina eksploziva. Čekali su ih Kolberg i Skrajver, koji su eksploziv utovarili u folksvagen.

Piter Skrajver se 21. januara odjavio iz hotela, odvezao plavi folksvagen u ulicu Verdun i parkirao ga tako da se vidi sa Erikinog prozora. Onda je uzeo taksi do aerodroma i ukrcao se u avion za Kipar. I Ronald Kolberg se odjavio iz svog hotela, da bi nešto kasnije uzeo sobu u hotelu „Monmartr“ u Džunijehu.

Kao i obično, Ali Hasan Salameh je u petnaest do četiri posle podne ušao u svoj ševrolet. Telohranitelji su seli u lendrover i mala kolona krenula je ka sedištu Fataha. Kola su prošla ulicom Marije Kiri i skrenula u ulicu Verdun.

Erika ih je sa osmog sprata zgrade na ćošku gledala kako se približavaju. Kraj nje je stajao Molad, koji je u rukama držao spravu za daljinsko aktiviranje. Dok je ševrolet prolazio pored folksvagena, pritisnuo je dugme.

Folksvagen je eksplodirao, pretvorivši se u ogromnu vatrenu loptu. Uhvaćen plamenom, za njim je u vazduh odleteo i ševrolet. Komadi metala i krhotine stakla grunuše uvis. Od eksplozije su se razbila stakla na susednim zgradama, tako da je po trotoaru padala kiša od stakla. Užasnuti prolaznici gledali su ka telima putnika iz ševroleta, razbacanim među nagorelim komadima automobila.

Ka mestu događaja pohrlila su policijska i ambulantna kola. Radnici Hitne pomoći su iz izuvijane školjke ševroleta izvukli tela vozača, dva telohranitelja i Ali Hasana Salameha.

U Damasku je užurbani kurir predao hitan telegram za Jasera Arafata. Arafat je predsedavao sastanku koji se održavao u hotelu „Meridijan“. Zapanjen, on je pročitao telegram i briznuo u plač.

Te noći se plastični čamčić na naduvavanje, spušten sa izraelskog borbenog čamca, iskrcao na plažu u Džunijehu. Ronald Kolberg i Erika Čejmbers su uskočili u njega i odvezli se na brod. Nekoliko sati kasnije bili su u Izraelu. Libanska policija je njihove automobile pronašla na plaži, sa ključevima u kontaktu.

Erika Meri Čejmbers bila je agentkinja Mosada, britanska Jevrejka koja je živela u Engleskoj i Australiji pre nego što je emigrirala u Izrael, gde ju je Mosad regrutovao dok je studirala na Hebrejskom univerzitetu. Vratila se u Izrael i o njoj se više nikada ništa nije čulo.

To je bio kraj potrage i kraj Operacije „Božja kazna“.

Crni septembar bio je uništen.

Za detalje same operacije saznalo se tek mnogo godina kasnije. General Aharon Jariv je u televizijskom intervjuu priznao da je premijerku Goldu Meir posavetovao „da poubija što je moguće više lidera Crnog septembra“. Priznao je i to da je bio iznenađen činjenicom da su „vojna operacija naših snaga u Bejrutu i nekoliko ubistava izvršenih u Evropi bili dovoljni da vođe Fataha prestanu sa terorističkim akcijama u inostranstvu. To je bio dokaz da smo bili u pravu što smo se tokom određenog perioda koristili ovim metodama“.

Mračna afera, međutim, ima iznenađujući epilog, koji obećava da možda ipak ima nade. 1996. godine prijatelji su izraelskog novinara Danijela Ben-Simona pozvali na zabavu u Jerusalimu. Tu se upoznao sa mladim, prijatnim Palestincem koji je bio savršeno obučen i besprekorno govorio engleski jezik. Predstavio mu se kao Ali Hasan Salameh.

„Tako se zvao čovek koji je osmislio i organizovao masakr izraelskih sportista u Minhenu“, reče mu Ben-Simon.

„To je bio moj otac“, reče mladić. „Ubio ga je Mosad“. Ispričao je iznenađenom Ben-Simonu da je sa majkom godinama živeo u Evropi i da je najzad došao u Jerusalim kao gost Jasera Arafata. „Nisam mogao da verujem“, dodade on, „da će doći dan kada ću sa mladim Izraelcima igrati na žurki u Jerusalimu“. Govorio je o svom putovanju po Izraelu, o izuzetnoj gostoprimljivosti ljudi koje je imao priliku da upozna, i izrazio želju da doprinese pomirenju između Izraelaca i Palestinaca.

„Ja sam čovek koji veruje u mir, i to potpuno“, rekao je mladi Salameh. „Moj otac je živeo u ratnim vremenima i to je platio svojim životom. Sada počinje nova era. Nadam se da će mir koji bude postignut između Izraelaca i Palestinaca biti najvažniji događaj u životu ova dva naroda“.

Trinaesto poglavlje

DEVICE IZ SIRIJE

Jedne olujne noći u novembru 1971. borbeni čamac izraelske mornarice je s mukom napredovao kroz razbesneli Mediteran, krećući se ka sirijskoj obali. Isplovio je iz velike pomorske baze u Haifi u predvečerje, plovio uz obalu Libana i ušao u libanske teritorijalne vode. U mraku je prošao pored osvetljene luke Latakije i nastavio ka severu. Na kraju se ukotvio na bezbednoj udaljenosti od prazne plaže blizu granice sa Turskom. Tada su se na palubi čamca koji se jako ljuljao pojavili mornarički komandosi Flote 13, koji su u vodu bacili nekoliko gumenih čamaca na naduvavanje.

Dok su se spremali da krenu, otvorila su se vrata zaključane bočne kabine i iz nje su izašla tri muškarca u civilnoj odeći. Lica su im pokrivale karirane beduinske marame, a u nepromočivim torbama nosili su male primopredajnike, falsifikovane pasoše, lične stvari i napunjene pištolje. Ne progovarajući ni reč, oni poskakaše u gumene čamce i krenuše u pravcu plaže. Komandosima nije rečeno ko su, ni zbog čega su angažovani da ih dovezu do Sirije. Kada su se pred zoru približili obali, trojica civila zaroniše u ledenu vodu i otplivaše ka obali. Čučeći u plićaku, sačekali su da ugledaju siluetu čoveka na pesku. Onda pređoše i tih poslednjih nekoliko metara i pridružiše mu se. Bio je to Jonatan, njihov vođa, čije je tajno ime bilo „Prosper“. On je prijateljima, koji su se tresli od hladnoće, doneo suvu odeću, tako da su se odmah presvukli. Tada ih je odveo do svog prikrivenog automobila. Za volanom je sedeo nepoznat čovek, verovatno Mosadov lokalni pomagač; upalio je motor i vešto se uključio u saobraćaj na jednom od glavnih sirijskih autoputeva. Nekoliko sati kasnije ušli su u Damask.

Prijavili su se u dva hotela. Posle dugog sna su se sastali i pošli da se upoznaju sa glavnim gradom Sirije. Svi su bili komandosi Flote 13 — sada agenti Mosada — i ovo im je bila jedna od najčudnijih misija u životu. Među njima je bio i David Molad.

Operacija je isplanirana nekoliko nedelja pre toga, u sedištu Mosada u Tel Avivu. Ramsad Zvi Zamir, direktor Cezarije Majk Harari i još nekoliko rukovodilaca raznih odeljenja sastali su se sa četiri mlada čoveka koji su svi imali od dvadeset tri do dvadeset sedam godina. Bili su bliski prijatelji, koji su zajedno učestvovali u nekoliko operacija, kombinujući Mosadovu obuku sa svojim veštinama mornaričkih komandosa. Svi su bili rođeni u severnoj Africi i odlično govorili francuski i arapski. Po sicilijanskoj mafiji su svoju grupu nazvali „Koza Nostra“. Zamir ih je upoznao sa planom.

Dve godine pre toga iz Sirije je stigla poruka. Poslali su je lideri tamošnje jevrejske zajednice, koja je vremenom postajala sve manja. Autokratski režim predsednika Hafiza el Asada, koji je preuzeo vlast 1970. godine ugnjetavao je i proganjao lokalne Jevreje. Mnogi su

polako napustili zemlju, ostavljajući za sobom majušnu zajednicu, koja se sastojala mahom od starijih ljudi. Mladi i sposobni su otišli, a za njima su ostale jevrejske devojke koje više nisu imale za koga da se udaju. Najbolje rešenje za njih bilo je da i one pređu u Izrael.

Neke od devojaka su pokušale da pobegnu preko Libana, objasnio je Zamir pripadnicima Koza Nostre, uz pomoć podmićenih krijumčara. Neke su zarobljene, prebijane, mučene, a neke čak i ubijene iz vatrenog oružja. Ipak, nekoliko ih je stiglo do Bejruta. Sve su imale adresu jedne sigurne kuće u glavnom gradu Libana. Mosadovi lokalni pomagači su se brinuli o njima dok ne dođe trenutak da se prebace u Izrael.

Jedne noći, u zimu 1970. godine, izraelski torpedni čamac se približio luci Džunijeh, severno od Bejruta; lokalni ribari su tu doveli dvanaest mladih Jevrejki koje su pobegle iz Sirije.

Kapetan izraelskog čamca bio je stari morski vuk koji je nekada služio na podmornicama, pukovnik Avraham (Zabu) Ben-Ze'ev.

Pre nego što se započelo sa operacijom, on i njegovi ljudi prošli su rigoroznu obuku na maketi koja je bila sagrađena u mornaričkoj bazi. Obuka je bila izuzetno dobra, tako da je ukrcavanje devojaka na brod prošlo glatko i brzo. Zabu je ljudima naložio da užasno uplašenim i promrzlim devojkama daju ćebad i posluže ih sendvičima i kafom, nakon čega su punom brzinom zaplovili ka Haifi. Stigli su u četiri ujutru i Zabu je, na svoje ogromno iznenađenje, ugledao poznatu figuru premijerke Golde Meir, koja ih je — zajedno sa načelnikom IDF-a, generalom Haimom Bar-Levom, i njegovim zamenikom, generalom Davidom (Dadom) El'azarom čekala na pristaništu. Golda je za devojke napravila skromnu zabavu i bila duboko potresena njihovim ispovestima. Tokom sledeće godine, Ben-Ze'ev i njegov naslednik Amnon Gonen izveli su mnogobrojne operacije i sa libanske obale prebacili još nekoliko sirijskih devojaka u Izrael. Ali prelazak sirijsko-libanske granice je vremenom postao veoma opasan, a arapski krijumčari i ribari nisu bili ljudi od poverenja. Tako je Golda odlučila da preostale devojke u Izrael dovede direktno iz Sirije.

Pozvala je Zamira i naložila mu da spase mlade Sirijke.

Na sastanku sa Koza Nostrom, Zamir se obratio Četvorici mladića. „Morate da izvučete te devojke. Eto, to vam je zadatak".

U Mosadovoj sali za sastanke izbila je žučna rasprava. Pa je l' to posao za agente Mosada? — upitao je jedan od momaka. Taj zadatak bi trebalo dati Jevrejskoj organizaciji. Drugi je ljutito dodao da Mosad nije agencija za međusobno upoznavanje i kako ne bi trebalo da njegovi agenti rizikuju svoje živote u jednoj od najopasnijih i najsurovijih arapskih zemalja samo zato da bi nekoliko jevrejskih devica sebi našlo mladoženju.

Ramsad nije ni trepnuo. Podsetio je svoje ljude na to da spasavanje pripadnika jevrejskih zajednica iz neprijateljskih država zaista predstavlja jedan od zadataka Mosada, i da je tako bilo od samog njegovog osnivanja.

Operacija je dobila ime „Smiča" — što na hebrejskom znači „ćebe".

Samopouzdanje pripadnika Koza Nostre se popravilo dan pošto su se iskrcali na teritoriji Sirije. Šetali su ulicama Damaska ćaskajući među sobom na francuskom. Proveravali su okolinu kako bi bili sigurni da ih ne prate pripadnici Muhabarata, zloglasne sirijske tajne

službe. Kasnije u toku dana prošli su osvetljenim gradskim pijacama i ušli u jednu od prodavnica nakita. „Prosper“ i „Klodi“ (Emanuel Alon) su razgledali nakit razgovarajući na francuskom, kada se prodavac nagao prema njima i prošaputao: „Vi ste Bnai Amenu (na hebrejskom — „naši“), zar ne?“.

Agenti su bili zapanjeni. Ako ih je bilo tako lako „provaliti“, to je značilo da su u smrtnoj opasnosti. Ignorisali su primedbu prodavca, brzo napustili prodavnicu i nestali u gužvi.

Novost o tome da postoji mogućnost da se pobegne iz Sirije i pređe u Izrael proširila se među mladim devojkama širom jevrejske zajednice. „Naš položaj u Siriji je bio veoma loš“, kasnije je ispričala Sara Gafni, jedna od devojaka. „Pritiskali su nas da se udamo — ali, za koga? Nije bilo nikoga. Čule smo mnoge priče i govorkanja, tako da nas je opsedala ta ideja: da se nekako probijemo do Izraela, zemlje Jevreja“.

Prosperu je uručena tajna poruka: „Devojke će sutradan uveče čekati u malom kamionu nedaleko od vaših hotela“.

I zaista, pripadnici Koza Nostre su sledeće večeri pronašli omanji kamion koji je, prekriven platnenom ciradom, stajao parkiran u mračnoj ulici. Agenti su se prethodno odjavili iz hotela i sa sobom poneli torbe. Dvojica su seli napred, a dvojica pozadi, ispod cirade, gde ih je čekalo nekoliko devojaka starih od petnaest do dvadeset godina. S njima je bio i jedan tinejdžer. Agenti su ponovo na glavama imali turbane od marama, koji su im pokrivali lica, ostavljajući samo majušne proreze za oči. Znali su da na sirijskim autoputevima često ima prepreka i da policija i vojska ponekad proveravaju vozila. Odlučili su da, ako ih zaustave, kažu da su devojke kamionom krenule na izlet sa školom.

Vozio je lokalni saradnik Mosada, čovek koji je i dovezao kamion. Na prethodno ugovorenim mestima je pokupio još par devojaka, a onda se uputio na sever, ka Tartusu. Stigli su na usamIjenu plažu; mlade Sirijke i agenti su se sakrili u napuštenoj kolibi. Daleko od plaže ih je čekao IDF-ov torpedni čamac. Prosper je poslao signal baterijskom lampom i javio se preko radija. Gumeni čamci, kojima su upravljah komandosi Flote 13, krenuli su u pravcu plaže.

Međutim, u blizini Prospera i njegovih prijatelja se iznenada začu paljba iz vatrenog oružja. Svi poskakaše da se sakriju, ali je ubrzo postalo jasno da hici nisu bili namenjeni njima. Ko je to pucao? Da nisu Sirijci primetili gumene čamce? „Haos na plaži“, poslao je radio-poruku u Izrael vođa mornaričkih komandosa Gadi Krol. Ali se nije predao. Naredio je gumenjacima da se vrate i otplovio na sever, na rezervnu plažu, koju su odabrali ranije. Istovremeno, Prosper i njegovi ljudi su žurno ukrcali devojke u kamion, odvezli se na sever i ponovo uspostavili kontakt sa torpednim čamcem. Plaža je ovoga puta bila mirna. Devojke i pripadnici Koza Nostre, kojima su turban-marame ponovo zaklanjale lica, ušli su u vodu do pojasa i uskočili u gumene čamce, koji su ih odvezli na otvoreno more; posle duge i neudobne vožnje na uzburkanim talasima najzad su se popeli na torpedni čamac i krenuli ka Izraelu. Agenti su se povukli u jednu kabinu; devojke su odvedene u drugu, gde im je rečeno da nikada nikome ne smeju da kažu ni reč o tome na koji način su napustile Siriju. U

Damasku su im ostale porodice i, ako se sazna za njihov prelazak u Izrael, to bi njihove roditelje moglo da košta života.

Lokalni saradnik je kamion odvezao nazad u Damask, da se pripremi za sledeću turu.

Torpedni čamac je bez ikakvih daljih incidenata stigao u Haifu. Međutim, pre nego što je momke poslao na sledeći zadatak, Mosad je nastojao da otkrije ko je one noći pucao na plaži. Odeljenje za prikupljanje podataka je proverilo izveštaje špijuna, aktivirani su „spavači" po Siriji, uspostavljen je kontakt čak i sa izvorima u vojnim krugovima — ali ništa nije vredelo. Zaključeno je da se najverovatnije radilo o loše isplaniranoj klopci, ili o nervoznom odgovoru sirijskih vojnika na sumnjiva događanja u vodi.

Pripadnici Koza Nostre su sledeći put u Damask stigli avionom. Došli su iz Pariza, kao studenti arheologije koji obilaze stare spomenike po Siriji. Nosili su lažne isprave, a džepovi su im bili puni karata za metro (parisku podzemnu železnicu), novčića, računa iz kafića i restorana, kao i drugih jasnih dokaza o tome ko su i šta tu rade. Dokumenta su im bila uredna, ali su ipak bih nervozni i na velikom oprezu; možda im je Muhabarat ipak „provalio" lažne identitete? Carinsku kontrolu su prošli bez ikakvih problema, pa ipak, nikako nisu mogli da se smire. Prošli su kroz punu aerodromsku halu i ka gradu krenuli u nekoliko taksija. Koza Nostra se smestila po različitim hotelima. Klodi je uzeo sobu u „Damask Hiltonu".

Ovog puta je prva noć koju su proveli u Damasku bila napeta. Četiri mladića su znala da im je, ako ih uhvate, sudbina zapečaćena: čekali su ih mučenje i užasna smrt. Zamolili su lokalnog saradnika da ih odvede do trga na kome su Sirijci pre nekoliko godina obesili najvećeg izraelskog špijuna svih vremena, Elija Koena. Nije im bilo lako da stanu na mesto na kom je Koenovo telo onomad visilo sa vešala dok je frenetična gomila uzvikivala sa odobravanjem i mahala uzdignutim pesnicama. Klodi se odvojio od prijatelja i vratio u hotel; doživljaj ga je duboko potresao.

Proganjan mračnim slikama trga, prevrtao se i okretao u krevetu, ali nije mogao da zaspi. Odjednom je, u ponoć, začuo buku iz pravca vrata. Odmah mu je bilo jasno o čemu se radi: neko je gurao ključ u bravu. Gotovo je, pomisli. Njihov sam. Biću sledeći koji će visiti na trgu. Požurio je do vrata, pogledao kroz špijunku i ugledao postariju američku turistkinju koja je bezuspešno pokušavala da otključa vrata. Posle nekoliko neuspelih pokušaja odustala je i otišla. Ispostavilo se da je žena izašla iz lifta na pogrešnom spratu. Klodi kao da se ponovo rodio.

Dok su čekali da se pripremi sledeća grupa devojaka, šetali su ulicama Damaska i posećivali kafiće i restorane. Kelneri su zbunjeno zijali u četvoricu *„Fransaouees"* (Francuza) koji su za vreme obroka umirali od smeha. Za to je bio kriv Klodi: ogromnu tenziju — kako svoju, tako i svojih prijatelja — smanjivao je improvizujući bombastične govore na francuskom, ubacujući pri tome u njih reči i šale na hebrejskom slengu.

I ova i sve naredne operacije prošle su bez ikakvih problema, sve dok jednog dana Prosper i njegovi prijatelji nisu na plaži primetili nesvakidašnji saobraćaj i okupljanje velikog broja vojnika. Nisu smeli da rizikuju i operaciju izvedu na obali kojom je patrolirala tolika vojska. Prosper je odlučio da promeni dogovorenu maršrutu.

„Idi u Bejrut!“, rekao je svom pomoćniku, tako da su odjurili u glavni grad Libana, koji je bio udaljen par stotina kilometara. Pošto su prešli granicu i ušli u Liban, Prosper se uputio u Džunijeh, luku u blizini Bejruta, koju su naseljavali mahom hrišćani. Na brzinu je iznajmio brod, jahtu srednje veličine, objasnivši vlasniku kako želi da petnaestak svojih prijatelja odvede na izlet tj. krstarenje; jednom prijatelju je bio rođendan, pa su mu pripremali „žurku iznenađenja“. Pošto je jahta uredno iznajmljena i pripremljena za polazak, poslao je šifrovanu poruku svojim pretpostavljenima u Parizu i obavestio ih o promeni plana. Ubrzo nakon toga istim kanalom mu je stiglo obaveštenje da je poruka primljena.

Te noći stigao je kamion iz Damaska, noseći svoj uobičajeni tovar mladih Jevrejki. Za volanom je bio Klodi. Kamion se zaustavio nekoliko kilometara od libanske granice i istovario putnice. Klodi je nastavio, sada sam u kamionu, na prelazu pokazao dokumenta i prešao u Liban. Tu je zaustavio kamion pored puta i čekao. Praćene agentima Mosada, devojke su sa koferima u rukama satima hodale u tmini, saplitale se o kamenje rasuto po putu, i na kraju zaobišle kontrolu na granici. Posle dugog, iscrpljujućeg marša, stigle su do puta sa druge strane granice i našle se sa Klodijem, koji ih je odvezao u Džunijeh. Jedna po jedna su se ukrcale na jahtu, koja je potom isplovila na svoje „slavljeničko putovanje“. Devojke su na otvorenom moru prebačene na brod izraelske mornarice.

Pripadnici Koza Nostre su sledeći dan proveli u Bejrutu, u šetnji i kupovini. Uveče su krenuli nazad ka Damasku istim putem kojim su i došli; nekoliko kilometara pre granice tri agenta su izašla i, hodajući mračnim poljima, zaobišla pograničnu kontrolu. Klodi je u svom vozilu najnormalnije prešao granicu, usput pokupio prijatelje i vratio ih nazad u Damask.

Dan kasnije su krenuli za Pariz, a odatle u Tel Aviv. Operacija se završila u aprilu 1973, kada je Golda Meir došla u pomorsku bazu u Haifi da se i lično zahvali Prosperu, Klodiju i njihovim prijateljima za sve što su učinili. Od septembra 1970. do aprila 1973. Mosad i izraelska mornarica izveli su približno dvadeset operacija prebacivanja mladih Jevreja i Jevrejki preko plaža u Tartusu i sa libanske obale. Sve operacije su izvršene sa uspehom, a u Izrael je dovedeno oko 120 mladih ljudi. Sama operacija je držana u tajnosti preko trideset godina.

To je bio kraj Koza Nostre. Momci su se okrenuli mirnodopskim aktivnostima: bavili su se biznisom, turizmom ili se zaposlili u državnoj službi, s tim da ih je Mosad s vremena na vreme pozivao da učestvuju u posebnim operacijama. Posle dužeg vremena Emanuel Alon (Klodi) je dobio pozivnicu za venčanje rođaka. Kada su ga upoznali sa mladom, odmah ju je prepoznao: bila je to jedna od devica koje je prebacio iz Sirije. Upitao ju je: „Odakle si?“

Devojka preblede. Znala je da ne sme da govori o tajnama iz prošlosti. Alon joj se nasmešio: „Zar nisi došla iz Sirije? Preko mora?“

Sluđena devojka samo što nije pala u nesvest. A onda ga je iznenada zgrabila za ruke, zagrlila ga i toplo ga poljubila. „To si bio ti“, promrmljala je. „Ti si me izvukao odande!“

„Taj trenutak“, ispričao je Alon kasnije, „bio je vredan svih onih rizika“.

Četrnaesto poglavlje

„DANAS POČINJE RAT!“

Petog oktobra 1973. godine, u jedan posle podne, Mosadov agent sa tajnim imenom „Dubi“ primio je telefonski poziv iz Kaira. Kao viši operativac, Dubi je delovao iz sigurne kuće u Londonu, tako da je taj telefonski poziv za njega predstavljao ogroman šok. Na liniji je bio najvažniji i najtajniji agent Mosada, za čije je postojanje znala samo odabrana šačica ljudi. Bio je poznat kao Anđeo (u nekim izveštajima su ga nazivali i šifrovanim imenima „Rašaš“ ili „Hot'el“). Anđeo je izgovorio samo nekoliko reči. Dubiju se, međutim, zbog jedne od njih digla kosa na glavi. Bila je u pitanju reč „hemikalije“. Dubi je istog trenutka pozvao sedište Mosada u Izraelu i preneo šifrovanu reč. Čim je poruka stigla do ramsada, Zvija Zamira, ovaj je svom šefu kabineta, Frediju Einiju, rekao: „Idem u London“.

Bilo mu je jasno da nema vremena za gubljenje. Šifra „hemikalije“ je u sebi nosila opaku poruku, koja je glasila: „Svakog trenutka očekujte napad na Izrael“.

Izrael je očekivao napad svojih arapskih suseda još od Šestodnevnog rata 1967. godine, kada su osvojene velike teritorije: nekada egipatsko poluostrvo Sinaj i prevlaka u Gazi; Golanska visoravan, koja je dotad pripadala Siriji; kao i jordanska Zapadna obala i Jerusalim. Pripadnici IDF-a sada su bili raspoređeni na Golanskoj visoravni, na Sueckom kanalu i duž reke Jordan. Arapske zemlje zveckale su sabljama, zaklinjući se na osvetu, ali se tokom rata iscrpljivanja, koji je usledio posle bitaka vođenih u Šestodnevnom ratu — Izrael ipak pokazao jačim. Arapske zemlje su u besu odbacile sva nastojanja Izraela da novostečene teritorije zameni za trajni mir. U međuvremenu je srčani egipatski predsednik Naser umro; zamenio ga je Anvar Sadat, čovek bez harizme, koga su izraelski stručnjaci smatrali slabim, neodlučnim i nesposobnim da svoje ljude povrede u novi rat. Posle smrti premijera Eškola vodstvo nad Izraelom je prešlo u snažne ruke harizmatične Golde Meir, jake i moćne državnice, kojoj je pomagao širom sveta poznat ministar odbrane — Moše Dajan. Činilo se da bezbednost Izraela ne može biti u boljim rukama.

Nekoliko nedelja pre telefonskog razgovora jordanski kralj Husein je u najvećoj tajnosti odleteo u Tel Aviv i upozorio Goldu Meir da Egipat i Sirija planiraju da napadnu Izrael. Husein je postao tajni saveznik Izraela i uključio se u intenzivne pregovore sa Goldinim izaslanicima. Ona, međutim, u to vreme nije posvetila dovoljno pažnje Huseinovim upozorenjima. Mnogo više su je zanimali predstojeći izbori, na kojima se njena, Laburistička partija, kandidovala pod sloganom „Na Sueckom kanalu ništa novo“ (Ovde je u pitanju igra rečima, tj. aluzija na

„All is Quiet on the Western Front“ — što je kod nas poznato kao „Na zapadu ništa novo“, prim. prev.)[1].

Međutim, osamnaest dana pred praznik Jom Kipur delovalo je kao da se oko Sueckog kanala dešava dosta toga novog. Zvi Zamir je upozorenje Anđela shvatio veoma ozbiljno. U skladu sa prethodno utvrđenim procedurama koje je aktivirala šifrovana reč, ramsad je — čim je primio poruku — požurio u London da se vidi sa svojim agentom.

Ukrcao se u prvi avion i krenuo. Mosadova diskretna „sigurna kuća“ nalazila se na šestom spratu stambene zgrade u Londonu, nedaleko od hotela „Dorčester“. Stan su prisluškivali, održavali i obezbeđivali agenti Mosada. Kupljen je i opremljen samo u jednu svrhu: za sastanke sa Anđelom. Čim je stigao Zvi Zamir, oko zgrade se pozicioniralo deset Mosadovih agenata, čiji je zadatak bio da štite direktora službe u slučaju da je signal iz Kaira bio samo deo plana da se on uhvati ili da mu se na neki način naudi. Vođa jedinice za obezbeđenje bio je veteran Zvi Malkin, legendarni agent koji je pomogao u zarobljavanju Ajhmana u Argentini.

Napet i uznemiren, Zamir je čitavog dana čekao Anđela. Agent je na putu iz Kaira, izgleda, promenio avion u Rimu, tako da je u London stigao tek kasno uveče. Dvojica muškaraca su se u sigurnoj kući sastala u jedanaest.

Izrael se u međuvremenu posvetio Jom Kipuru — prazniku molitve, posta i iskupljenja. Završilo se sa radom, radio i televizija su prestali sa emitovanjem programa, kola se više nisu kretala ulicama. Granice jevrejske države čuvala je šačica vojnika.

Sastanak između Zamira i Anđela trajao je dva sata. Dubi je zapisivao svaku izgovorenu reč.

Kada su završili razgovor, bilo je skoro jedan posle ponoći. Dubi je pozvao Anđela u drugu sobu, gde mu je isplatio uobičajeni honorar od 100.000 američkih dolara. Zamir je na brzinu sastavio hitan telegram koji je želeo da pošalje u Izrael, ali agenti u ambasadi nisu mogli da pronađu aparat za šifrovanje kako bi poslali poruku. Zamir je na kraju izgubio živce i pozvao Fredija Einija na kućni broj. Niko se nije javljao na telefon, pa mu je užurbana operaterka rekla: „Nema nikoga, gospodine. Mislim da je danas u Izraelu neki važan praznik“.

„Pokušajte ponovo!“, zarežao je Zamir. Zvonjava je na kraju ipak probudila načelnika i on se javio na telefon. Zvučao je polu-pospano. „Uzmi lavor hladne vode“, reče mu Zamir. „Stavi noge u njega i uzmi olovku i papir“. Pošto je Fredi uradio šta mu je rečeno, Zamir mu je izdiktirao šifrovanu poruku: „Firma će do kraja dana potpisati ugovor“.

A onda je dodao: „A sad se obuci, idi u sedište i probudi sve živo“.

---

[1] *„Na zapadu ništa novo“ (njem. Im Westen nichts Neues) najpoznatiji je antiratni roman Ericha Marije Remarquea iz 1929. koji prikazuje besmisao, strahote i brutalnost Prvog svjetskog rata kroz sudbine mladih njemačkih vojnika. Naslov simbolizira ravnodušnost vojnog vrha prema ljudskim životima, gdje se smrt tisuća vojnika smatra nevažnom rutinom. Roman se smatra klasikom koji razotkriva kako rat uništava fizičko i duševno zdravlje, te stvara „izgubljenu generaciju“. Radnja prati Paula Bäumera, novaka koji shvaća da su ideali o domoljublju lažni, a da je rat samo klaonica. Rečenica „na zapadu ništa novo“ u završnom izvještaju ironično naglašava kako je rat postao monoton, a pogibija pojedinca zanemariva. Ovaj izraz se često koristi za opisivanje situacije u kojoj se, unatoč velikim previranjima ili žrtvama, zapravo ništa značajno ili pozitivno ne mijenja. (VestaHR)*

Fredi je ispunio Zamirovo naređenje do poslednjeg detalja. Krenuo je da zove političke i vojne čelnike Izraela. Poruka koju im je prenosio svodila se na jedno: „Danas će izbiti rat".

Telegram koji je napisao Zamir ubrzo je stigao u Tel Aviv: „U skladu sa planom, Egipćani i Sirijci će napasti u ranim večernjim satima. Znaju da je danas praznik i veruju da će uspeti da pređu pre mraka [na našu stranu Sueckog kanala]. Napad će teći u skladu sa planom koji nam je poznat. On [Anđeo] veruje da Sadat ne može da odlaže napad zbog obećanja koje je dao ostalim arapskim državnicima, i namerava da se pridržava datog obećanja do poslednjeg detalja. Izvor procenjuje da su — uprkos Sadatovom ustezanju — šanse da dođe do napada 99,9 procenata. Neprijatelj veruje da će pobediti i zato se plaši ranog otkrivanja, koje bi moglo da dovede do intervencije spolja; to bi neke od partnera moglo da odvrati od napada. Rusi neće učestvovati u operaciji". Ramsadov dramatični izveštaj nisu svi prihvatili zdravo za gotovo. General Eli Zeira, zgodan i samouveren direktor Amana, verovao je da nema opasnosti od izbijanja rata bez obzira na zabrinjavajuće izveštaje koji su stizali iz tajnih službi. Bio je ubeđen da je velika koncentracija egipatskih vojnika i naoružanja na afričkoj obali Sueckog kanala zapravo velika vojna vežba. U razgovoru sa Zamirom Zeira je priznao da „nema objašnjenje" zbog čega je u izveštaju Jedinice 848 (koja je kasnije preimenovana u Jedinicu 8200, dok je broj 848 preuzela instalacija IDF-a za prisluškivanje i praćenje) pisalo da porodice ruskih vojnih savetnika hitno napuštaju Siriju i Egipat — što je jasno ukazivalo na to da rat samo što nije počeo.

Direktor Amana i većina rukovodilaca bezbednosne zajednice čvrsto su verovali u „koncept" — teoriju da Egipat neće napasti Izrael, osim ako se ne budu stekla dva uslova: prvo, da od Sovjetskog Saveza dobiju borbene avione koji su u stanju da pariraju izraelskim, kao i bombardere i rakete koji mogu da dosegnu do naseljenih gradova u Izraelu; i drugo, da obezbede učešće ostalih arapskih zemalja u napadu. Dok god ova dva uslova ne budu ispunjena, nije postojala šansa da se Egipat uključi u napad. Možda će pretiti, izazivati i provocirati, izvoditi mamutske manevre — to da — ali neće ući u otvoreni rat.

Ova teorija se, međutim, već pokazala netačnom. 1967. godine veliki deo egipatske vojske bio je u Jemenu, vodeći rat protiv kraljevske vojske. Izrael je bio ubeđen u to da Egipat neće preduzeti nikakve provokativne ili agresivne radnje dok god mu je deo vojske zauzet nerešivom situacijom na drugoj strani. Ipak, 15. maja 1967. elitne jedinice egipatske vojske iznenada su prešle Sinaj i stigle na izraelsku granicu, dok je predsednik Naser proterao posmatrače Ujedinjenih nacija i izraelskim brodovima zabranio prolaz kroz Crvenomorski moreuz. Trebalo je da izraelski stručnjaci dobro zapamte koliko je ovakav način razmišljanja bio neuspešan, ali je u svetlu neverovatne pobede koja je usledila posle Šestodnevnog rata sve zaboravljeno.

Teorija o „konceptu" lebdela je u vazduhu i tokom vanredne sednice Vlade, koja je održana u ranim satima 6. oktobra 1973. Nije samo Zeira s podozrenjem gledao na izveštaj o imanentnom i iznenadnom napadu Egipta i Sirije — u njegovu istinitost je sumnjalo i nekoliko ministara. Anđeo je već dvaput upozoravao Izrael o planiranim napadima: u novembru 1972. i u maju 1973. godine. Istina, u poslednjem trenutku je povlačio

upozorenje, ali je u maju 1973. po hitnom postupku mobilisan ogroman broj vojnika, što je Izrael koštalo neverovatnih 34,5 miliona američkih dolara.

Na sednici Vlade koja je održana tog jutra svi su bili svesni ozbiljnosti situacije, ali su se ipak odlučili samo za delimičnu mobilizaciju rezervista. Uz to, ministri su odlučili da ne izvrše preventivni udar po brojnim egipatskim jedinicama raspoređenim duž kanala.

Zamir se vratio u Izrael i nastavio da insistira: ljudi, rat samo što nije počeo! Uporno je ponavljao Anđelovo upozorenje o zajedničkoj ofanzivi egipatske i sirijske vojske, čiji je početak bio planiran pred zalazak sunca.

U dva posle podne Zeira je u svoju kancelariju pozvao vojne korespondente i obavestio ih da postoji mala mogućnost da dođe do rata. Još uvek je govorio kada je u kancelariju ušao jedan od njegovih pomoćnika i predao mu kratku poruku. Zeira ju je pročitao, bez reči zgrabio beretku i izjurio iz sobe.

Nekoliko minuta kasnije tišinu praznika Jom Kipur prekinulo je zavijanje sirena koje su najavljivale dolazak aviona. Rat je počeo.

Kada se rat završio, visoki oficiri Amana su, besni, optužili Anđela da je naveo Zamira na pogrešan zaključak time što je rekao da će napad početi pred kraj dana, a počeo je oko podne. Tek se kasnije saznalo da je vreme početka napada promenjeno u poslednjem trenutku, tokom telefonskog razgovora koji je vođen između predsednika Sirije i Egipta. Anđeo je tada već bio u avionu, na putu za London.

Deluje čudno činjenica da su rukovodioci Amana bili nezadovoljni Anđelovom greškom, kao i njegovim prethodnim netačnim upozorenjima. Izgleda da šefovi Amana Anđela nisu doživljavali kao izvor tajnih podataka, već kao predstavnika Mosada u kabinetu egipatskog predsednika, a koji je bio dužan da ih, do najsitnijih detalja, obaveštava o svemu što se događa. Nisu u obzir uzimali činjenicu da je Anđeo, uprkos svom visokom položaju, ipak bio samo špijun, koji je slao odlične izveštaje, ali koji — kao i bilo koji drugi špijun — nije uvek znao sve.

Tokom rata koji je izbio na praznik Jom Kipur, Anđeo je nastavio da snabdeva Izrael prvorazrednim podacima. Kada su Egipćani ispalili dva „Skad“ projektila na velike grupe vojnika IDF-a, Izraelce je smirio Anđelov ohrabrujući izveštaj. Egipatska vojska nije nameravala da u borbama dalje koristi projektile, rekao je, i Egipat neće zaoštravati rat protiv Izraela.

Rat se završio 23. oktobra. Sirijska vojska je poslata na Golansku visoravan, a izraelski topovi su postavljeni dvadeset milja od Damaska. Na jugu su Egipćani okupirali pojas širok pet milja na izraelskoj obali Sueckog kanala, ali su im Izraelci zauzvrat potpuno opkolili Treću armiju. Napravili su most ka egipatskoj teritoriji, probili egipatske linije odbrane i zauzeli nove položaje prišavši Kairu na samo šezdeset tri milje.

Pa ipak, Izrael nije bio u stanju da se raduje pobedi. U ratu je poginulo 2.656 ljudi, povređeno ih je 7.251, a mit o njegovoj superiornoj moći je nestao.

Započeti su pregovori između Izraelaca i Egipćana, nakon kojih su potpisani sporazumi — prvo o primirju, a potom i o dugotrajnom miru između dve države. Sirija je odbila da učestvuje u mirovnom procesu.

Zvi Zamir je završio mandat, a zamenio ga je general Jicak (Haka) Hofi.

Penzionisao se pod oreolom pohvala za svoje profesionalne zasluge. Slavljen je kao jedini pripadnik tajne zajednice koji je upozorio na pripreme Sirijaca i Egipćana, kao i zbog važnog izveštaja o imanentnom napadu na Izrael. Da su državni čelnici posvetili više pažnje njegovim upozorenjima i odmah izdali naređenje za preventivni napad, velika je verovatnoća da bi Izrael prošao mnogo bolje. Neki od ministara iz Vlade su tvrdili da se Izrael uzdržao od preventivnog napada kako ne bio bio optužen za započinjanje rata. Ovo ne deluje samo kao neprirodna, već i kao kratkovida odluka. Jer, šta je bilo važnije — da se Izrael ne „optuži“ za izazivanje rata, ili da se odbrani na sve moguće načine?

Pa ipak, izraelski istoričar, dr Uri Bar-Josef, tvrdi da je upozorenje Anđela spaslo Golansku visoravan. Šestog oktobra ujutru, pošto se saznalo za izveštaj — napisao je on kasnije — hitno su mobilisane tenkovske jedinice; one su u popodnevnim satima stigle na visoravan, gde su uspele da zaustave napredovanje sirijske vojske u sektoru Nafah.

Izložena ogromnim pritiscima javnosti, izraelska vlada je na kraju rata osnovala istražni odbor kojem je predsedavao sudija Vrhovnog suda, Šimon Agranat, i čiji je zadatak bio da se istraži način na koji su se donosile odluke tokom Jomkipurskog rata.

Odbor je naložio da se momentalno otpusti general Eli Zeira (kao i nekoliko drugih oficira, među kojima je bio i načelnik Generalštaba, David El’azar).

Ali, ko je bio Anđeo? Tokom narednih godina objavljen je neverovatan broj priča, članaka i knjiga o identitetu tog čoveka — i sve je bilo pogrešno. Bilo je sasvim jasno da je Anđeo neko ko je bio blizak vladajućim krugovima u Egiptu i vrhovnoj komandi egipatske vojske; niko, međutim, nije uspeo da probije oklop tajnosti kojim se krio njegov pravi identitet. Novinari i analitičari su ga nazivali raznim imenima i predstavljali ga kao figuru obdarenu legendarnim veštinama. Postao je glavni junak mnogih špijunskih priča, pa čak i nekoliko bestselera.

Pošto je otpušten iz službe, general Zeira je u srcu krio duboko nezadovoljstvo. Bio je rešen da dokaže svoju nevinost i svetu ispriča svoju verziju događaja iz 1973. godine.

Na kraju je odlučio da napiše knjigu i u njoj pruži svoj odgovor na pitanje zbog čega je odbacio izveštaj Anđela.

General je napisao da je Anđeo bio najobičniji dvostruki agent koga su lukavi Egipćani ubacili u Mosad kako bi ovaj Izraelcima davao netačne podatke.

Neki novinari su poverovali u Zeirinu priču, pišući i sami o tome kako se zbilja radilo o prvorazrednom dvostrukom agentu. Kako su oni objasnili, uloga Anđela je bila ta da tokom dužeg vremenskog perioda Izraelce snabdeva istinitim i tačnim podacima, kako bi zadobio njihovo poverenje, a onda kada mu Mosad već praktično bude jeo iz ruke — da im servira monstruoznu laž koja će ih uništiti.

Bila je to odlična priča. Objašnjavala je sve... pa, skoro sve. Jer, i Zeira i oni koji su ga podržali odlučili su da ne obrate pažnju na jednu stvar; svi izveštaji Anđela, od početka do kraja međusobne saradnje, bili su apsolutno tačni. Gde je, onda, bila laž?

Anđeo je mogao da navede Izraelce na pogrešan put tako što bi ih obavestio da je gomilanje vojske u oblasti Sueckog kanala samo vojna vežba i da nema opasnosti od izbijanja

rata. „Dvostruki agent“ je odabrao suprotno: da pozove Zamirovog saradnika u Engleskoj, pošalje mu upozorenje — „hemikalije“ — i potom odleti u London kako bi Zamira upozorio da napad samo što nije počeo.

Zeiru, međutim, nije bilo moguće zaustaviti. Kada je 2004. godine izašlo novo izdanje knjige, otišao je korak dalje i javnosti otkrio identitet Anđela. U seriji intervjua koji su kulminirali televizijskim programom vođenim od strane novinarskog veterana Dena Margalita, Zeira je izgovorio Anđelovo pravo ime.

Ašraf Marvan.

Svi koji su se razumeli u egipatske političke krugove ostali su zapanjeni. Nisu mogli da poveruju da bi Marvan mogao da bude izraelski špijun.

Ali, o kome se tu zapravo radilo? Ko je bio Ašraf Marvan?

Simpatična, stidljiva Egipćanka po imenu Muna 1965. godine na teniskom terenu u Heliopolisu upoznala je šarmantnog i zgodnog mladića. Bila je treća ćerka u porodici i ne baš preterano bistra. Njena sestra Huda bila je mnogo nadarenija; išla je u gimnaziju u Gizi i bila odličan đak. Muna je, međutim, bila slatka, šarmantna i bila je očeva mezimica. Mladić koga je upoznala bio je iz poštovane i bogate porodice; upravo je diplomirao hemiju i stupio u vojsku. Muna se u njega ludo zaljubila.

Nedugo potom predstavila ga je porodici. Tako je mladić upoznao Muninog oca, egipatskog predsednika Gamala Abdela Nasera.

Naser nije bio baš siguran da mu je ćerka našla idealnog čoveka, ali ga je ova stavila pred svršen čin. Naser je na kraju mladićevog oca, višeg oficira Predsedničke garde, pozvao u svoj kabinet, gde su se dvojica muškaraca složila kako bi trebalo da se deca venčaju. Venčanje je obavljeno godinu dana kasnije, u julu 1966. Ubrzo nakon toga Munin mladi suprug zaposlio se u hemijskom odeljenju Republikanske garde, da bi krajem 1968. dobio premeštaj u predsedničko odeljenje za naučna istraživanja.

Ime predsednikovog zeta bilo je Ašraf Marvan.

Čini se da mladić nije bio zadovoljan novim poslom. Od Nasera je zatražio dozvolu da nastavi studije u Londonu. Ovaj se složio, tako da se Ašraf Marvan pod budnim nadzorom egipatske ambasade sam nastanio u glavnom gradu Engleske.

Međutim, izgleda da nadzornici nisu bili dovoljno budni. Ašraf je voleo da uživa u životu, zabavama i avanturama — što u Londonu šezdesetih godina prošlog veka nije predstavljalo nikakav problem. Mladom Egipćaninu nije trebalo dugo da potroši sav džeparac koji mu je dodeljen. Bio mu je potreban novi izvor finansiranja za noćna uživanja — i uskoro ga je pronašao.

Zvala se Suad i bila je udata za kuvajtskog šeika Abdulaha Mubaraka el Sabaha. Ašraf je šarmirao romantičnu gospođu, koja je, zauzvrat, otvorila novčanik. Aranžman, međutim, nije dugo trajao. Veza je obelodanjena, a Naser je, besan, obeščašćenog nevaljalca vratio kući. Zatražio je od Mune da se razvede od njega zbog preljube, ali je ona to glatko odbila. Naser je tada odlučio da Marvan treba da ostane u Egiptu, s tim da će mu biti dozvoljeno da odlazi u London samo kada treba da predaje radove profesorima; Marvan je, takođe, morao da

vrati sav novac koji je dobio od Suad el Sabah. Dobio je posao u Naserovom kabinetu, gde su mu s vremena na vreme davali da obavlja neke beznačajne zadatke.

1969. godine Ašraf Marvan je ponovo došao u London kako bi predao rad na univerzitetu. Tada je, pun gorčine i isfrustriran poniženjem kome ga je izložio egipatski predsednik, preduzeo prve korake ka izdaji sopstvenog tasta. Nije oklevao: pozvao je telefonom izraelsku ambasadu i zatražio da razgovara sa vojnim atašeom. Kada mu se službenik javio, predstavio se pravim imenom i prezimenom i jasno i glasno rekao da želi da radi za Izrael. Zatražio je da se njegova ponuda prenese ljudima koji su bili zaduženi za tu vrstu aktivnosti. Službenik sa kojim je razgovarao ga nije shvatio ozbiljno i nikoga nije obavestio o pozivu; ništa se nije desilo ni posle Marvanovog drugog poziva, ali je priča dospela do nekih čelnika Mosada. Marvan je pozvao direktora Mosadovog evropskog ogranka. Goren je znao ko je Marvan; svestan njegovog važnog položaja, zamolio ga je da se više ne javlja u ambasadu. Umesto toga mu je dao tajni telefonski broj i o svemu odmah obavestio neke svoje kolege.

Gorenov ultratajni izveštaj je prosleđen Zviju Zamiru i Rehaviji Vardiju, direktoru Cometa, Mosadovog odeljenja za regrutovanje agenata. Njih dvojica su formirali specijalni tim koji je zadužen za to da detaljno proveri ono što je nudio Marvan. S jedne strane, Marvanove radnje su imale sva obeležja klasične „navlakuše“: neko ko je na visokom položaju u neprijateljskoj organizaciji se ponudi da bude agent, tako da i nema stvarne potrebe za regrutovanjem. To uvek deluje sumnjivo. Čovek bi, u stvari, mogao da bude dvostruki agent, koga su egipatske službe poslale kao mamac.

S druge strane — ista jednačina bi mogla da znači i sasvim suprotno. Neko ko je na visokom položaju u neprijateljskoj organizaciji ponudio se da bude agent. Najverovatnije ima pristup ultra-tajnom materijalu, koji ne može da pribavi niko drugi. Možda se ipak radi o idealnom agentu, onom o kome sanjaju sve tajne službe sveta? Osim toga, Vardijevi ljudi su znali ko je Marvan — ambiciozan mlad čovek, hedonista, tj. neko ko je voleo novac. Agenti Mosada su se suočili sa velikim izazovom.

Goren se vratio u London i zatražio da se sastane sa Marvanom. Ovaj se složio i na sastanak došao elegantno obučen, kao pravi mladi dilber. Otvoreno je rekao Gorenu da ga je duboko razočaralo to kako je Egipat pobeđen u Šestodnevnom ratu 1967. godine, te da je odlučio da se priključi pobednicima. Međutim, osim „ideološkog“ motiva, Marvan je tražio i veliki novac: 100.000 američkih dolara za svaki sastanak tokom kojeg bude podneo izveštaj.

Bez obzira na ogromnu sumu, Goren je bio za to da se ponuda prihvati. Mosadovim agentima nikada do tada nisu se isplaćivale tolike svote novca. Ali Goren je prvo tražio konkretan dokaz da je Marvan u stanju da ispuni ono što nudi. Zatražio je da vidi primer tajnih dokumenata koje će ovaj biti u stanju da pribavlja. Znao je i to da predajom dokumenata vezuje Marvana za Mosad. Ona bi, od tada pa nadalje, predstavljala samooptužujući, konkretan dokaz da je Marvan izraelski agent. Sa egipatske tačke gledišta, postao bi izdajnik i neprijateljski agent.

Marvan nije dozvolio da Goren dugo čeka; ubrzo mu je doneo kompletan zapisnik sa razgovora koji su 22. januara 1970. obavljeni između predsednika Nasera i čelnika

Sovjetskog Saveza u Moskvi. Tokom te posete Naser je zatražio da mu Sovjeti prodaju moderne mlazne avione, kojima bi mogao da bombarduje teritorije duboko u Izraelu.

Dokument je potpuno zbunio sve koji su ga pročitali. Nikada nisu videli ništa slično; nije bilo nikakve sumnje u to da je dokument autentičan. Rukovodioci Mosada su tada shvatili da u rukama drže neverovatno blago. Za Marvana su zadužili Dubija i poslali ga u London. Odmah su se postarali za sve: iznajmili su stan u Londonu isključivo za sastanke sa Anđelom, opremili ga uređajima za prisluškivanje i snimanje, obezbedili ga i osnovali poseban fond za isplaćivanje novog super-agenta. Igra je mogla da počne.

Sastanke je inicirao sam Marvan, onda kada bi imao o nečemu da ih izvesti. U skladu sa pravilima koje je uspostavio Dubi, Marvan bi telefonom pozvao posrednika (neki izvori tvrde da je su to obično bile Jevrejke po Londonu), o čemu bi potom bio obavešten i Mosad. Marvan je svojim nadređenima dostavio mnogo podataka i ultra-tajnih političkih i vojnih dokumenata. Nekim od sastanaka prisustvovao je pukovnik Meir, rukovodilac Ogranka 6 (egipatske vojske) u Amanu. Meir bi u London doputovao pod lažnim imenom, a sa njegove odeće uklanjale su se sve oznake koje bi mogle da pokažu o kome se radi. Satima bi se kretao po Londonu, pešice, taksijima i autobusima, dok ne bi bio apsolutno uveren da ga niko ne prati, da bi se na kraju uputio ka stambenoj zgradi i popeo se na šesti sprat. Kada je prvi put došao u stan, upoznao je zgodnog ali neprijatnog čoveka, koji je prema njemu pokazivao otvoreni prezir i gledao ga sa visine. Marvan je malo popustio tek kada je shvatio da je Meir čovek velikog znanja i Iskustva. Prijatelj iz Mosada je jednom prilikom zamolio Meira da Marvanu odnese aktovku. Kada je ovaj upitao šta se u njoj nalazi, prijatelj mu je namignuo i rekao „mansarda na skveru Hamedina“ (najekskluzivnijem delu Tel Aviva), nagoveštavajući da se radi o ogromnoj sumi novca. Po procenama Mosada, tokom perioda Marvanovog rada za Izrael jevrejska država mu je isplatila više od 3 miliona američkih dolara.

Naser je preminuo 28. septembra 1970. godine, a nasledio ga je Anvar Sadat. Profesor Šimon Šamir, jedan od najpriznatijih stručnjaka za Egipat u Izraelu, uradio je za potrebe Mosada analizu Sadatove ličnosti. Šamir je zaključio da se radi o slabom, dosadnom čoveku i naglasio da Sadat neće dugo ostati na vlasti, niti se upuštati u ratovanje. Mnogi rukovodioci u Egiptu bili su istog mišljenja, ali je Marvan odlučio da mu pruži bezuslovnu podršku. Od supruge je uzeo ključ Naserovog ličnog sefa, pokupio najvažnije dosijee i dokumentaciju, i sve predao novom predsedniku.

Bio je uz njega i u maju 1971. godine, kada su izvesni članovi egipatskog rukovodstva pokušali da izvedu vojni udar u korist Sovjetskog Saveza. Među zaverenicima su bili neki od najpoznatijih ljudi u Egiptu: Ali Sabri, nekadašnji potpredsednik države; Mahmud Favzi, nekadašnji ministar rata; Šaravi Guma, ministar unutrašnjih poslova, kao i drugi ministri i članovi parlamenta. Plan je bio da se Sadat ubije tokom njegove posete Univerzitetu u Aleksandriji. On je, međutim, napravio prvi korak i pohapsio zaverenike. Marvan je bio uz njega i pomogao mu pošto je zavera ugušena.

Ubrzo je stigla i nagrada. Marvanov položaj u egipatskoj hijerarhiji u velikoj meri se popravio. Imenovan je za predsednikovog sekretara za informisanje i specijalnog savetnika.

Pratio je Sadata na njegovim putovanjima po arapskim državama i učestvovao u najvišim političkim pregovorima.

Zajedno za Marvanovim položajem poboljšavao se i kvalitet izveštaja koje je predavao Mosadu. Sadat je 1971. godine nekoliko puta putovao u Moskvu, gde je predsedniku Leonidu Brežnjevu predao dug spisak oružja koje mu je bilo potrebno za napad na Izrael. Na spisku se, između ostalog, nalazio i avion MiG-25. Marvan je spisak predao svojim nadređenima u Mosadu; kada su zatražili zapisnik sa razgovora između Sadata i Brežnjeva — doneo im je i to. Zvi Zamir bio je duboko impresioniran Marvanovim izveštajima, tako da se i lično upoznao s njim. Materijal koji je Marvan pribavljao pokazivan je nekolicini viših oficira Mosada i Amana, načelniku IDF-a i njegovom zameniku, premijerki Goldi Meir, ministru odbrane Moše Dajanu i Goldinom čoveku od poverenja, ministru bez portfelja Izraelu Galiliju.

Neka dokumenta su očigledno završavala i na stolovima drugih tajnih službi. Marvan se obratio italijanskoj tajnoj službi, nudeći da radi i za njih; po rečima jednog izvora, uspostavio je kontakt i sa britanskom službom MI6. To objašnjava zbog čega je tog sudbonosnog 5. oktobra, na putu da se sretne sa Zvijem u Londonu, prethodno zastao i u Rimu: o ratu koji tek što nije započeo obavestio je i Italijane.

Jedan od Marvanovih izveštaja još ranije je stigao do Italijana, ali ovoga puta preko Mosada. Mesec dana pre rata koji je počeo na praznik Jom Kipur, Libija je zatražila pomoć Egipta. Palestinski teroristi libijskog predsednika Moamera Gadafija imali su nameru da sruše avion El Ala dok ovaj bude uzletao sa aerodroma u Rimu.

To je trebalo da bude osveta protiv Izraela za to što je u februaru 1973. greškom oborio civilni libijski avion iznad Sinaja. Mosad je dobio dokaze o tome da palestinski teroristi planiraju da otmu avion, napune ga eksplozivom i zabiju se njime u neki od velikih gradova u Izraelu (videti poglavlje 12). Kada se avion sa libijskim oznakama pojavio nad planinom Sinaj, odbijajući da se identifikuje i napusti izraelski vazdušni prostor, kontrolori letenja izraelske vojske zaključili su da se radi o avionu-samoubici. Nekoliko borbenih aviona je uzletelo i srušilo ga. Kasnije je utvrđeno da je avion skrenuo sa svoje redovne putanje zbog peščane oluje koja je besnela nad Sinajem. Izraelsko medicinsko osoblje je među sagorelim delovima aviona našlo ostatke 108 tela.

Gadafi se zakleo da će osvetiti žrtve. Tim koji je zadužen da Izvede operaciju sastojao se od pet terorista Fataha, koje je predvodio Amin el Hindi. Predsednik Sadat je odlučio da pomogne Libijcima i naložio Marvanu da teroristima isporuči dva ruska raketna projektila tipa Strela. Marvan je projektile zemlja-vazduh u Rim poslao diplomatskom poštom. U Rimu ih je utovario u svoja kola, sastao se sa El Hindijem u prodavnici obuće na svetski poznatom bulevaru Veneto, a onda ušao sa njim u prodavnicu i kupio dva velika tepiha. Zajedno su umotali projektile u tepihe i preneli ih metroom do palestinske sigurne kuće... Teroristi su se spremali da lansiraju rakete, nesvesni toga da je Marvan već obavestio Mosad, i da je Mosad upozorio Italijane. Šestog septembra je antiteroristička jedinica italijanske policije upala u stan u Ostiji, nedaleko od rimskog aerodroma, uhapsila neke od pripadnika tima terorista i zaplenila projektile. Ostali članovi tima uhapšeni su u jednom hotelu u Rimu. Italijanska

štampa je navela Mosad kao izvor koji je upozorio italijansku službu bezbednosti; neki su naveli da je čak i sam Zvi Zamir boravio u Rimu za vreme operacije.

Mesec dana kasnije, na praznik Jom Kipur, izbio je rat.

Marvan je i nakon rata nastavio da za Sadata izvršava veoma važne tajne zadatke. Kao njegov izaslanik odlazio je u arapske gradove, gde je aktivno radio na razdvajanju snaga Sirije i Egipta s jedne strane, i Izraela s druge. Bio je prisutan i na razgovorima između američkog državnog sekretara Henrija Kisindžera i jordanskog kralja Huseina u Amanu. Razdvajanje snaga je Marvanu dalo priliku da se poveže sa još jednom tajnom službom — američkom obaveštajnom službom CIA, koja je tražila pouzdane podatke o politici Egipta nakon privremenih sporazuma sa Izraelom. Po navodima američkih izvora, tajni odnosi između Marvana i Centralne obaveštajne službe trajali su skoro dvadeset pet godina. Nekoliko puta je posetio Sjedinjene Države radi lečenja, gde je, zahvaljujući svojim vezama u CIA, dočekan izuzetno toplo.

Međutim, kada su mu dosadili visok položaj i tajne aktivnosti, Marvan se okrenuo drugačijoj karijeri — biznisu. Kupio je luksuzan stan u Londonu na adresi Karlton Haus Teras 24 i počeo da investira novac u različite projekte. Ašraf Marvan je 1975. godine imenovan za predsedavajućeg Arapske unije industrijalaca — organizacije koju su osnovali Egipat, Saudijska Arabija i Zalivski Emirati radi proizvodnje konvencionalnog naoružanja na način na koji je to radio Zapad. Projekat je propao, ali je pomogao Marvanu da uspostavi značajne kontakte u poslovnom svetu. Ubrzo je uklonjen s tog položaja, nakon čega se 1979. preselio u Pariz. Dve godine kasnije, pošto su predsednika Sadata ubili teroristi-fanatici, prešao je u London i započeo briljantnu poslovnu karijeru, tokom koje se izuzetno obogatio. Dubija, svog nadređenog iz Mosada, ugostio je u svom hotelu u Majorci, na Balearskim ostrvima, i obavestio ga da se povlači iz sveta špijunaže. Neki izvori tvrde da je krajem sedamdesetih osetio kako mu u Egiptu gori tlo pod nogama jer se sumnja da održava tajne veze sa Izraelom, i da je zbog toga odlučio da zauvek napusti kako Egipat, tako i Mosad.

Tokom narednih godina Marvan je napravio nekoliko neverovatno uspešnih poslovnih poteza. Dobro je investirao svoj novac, tako da je uskoro kupio deo fudbalskog kluba Čelsi i borio se sa Muhamedom el Fajedom, ocem Dodija, momka princeze Dajane, oko kupovine luksuzne robne kuće Herods u Londonu. Nastavio je sa hedonističkim načinom života, uvek se besprekorno oblačio i za sobom ostavljao brojne ljubavne veze. Jednom se desilo da su agenti američke Centralne obaveštajne službe, koji su došli da se sa njim vide u jednom njujorškom hotelu, morali da čekaju da se njegova tadašnja ljubavnica obuče i napusti apartman.

Osamdesetih godina Marvanovo ime se povezivalo sa nekoliko poslova vezanih za trgovinu oružja sa Gadafijevim režimom u Libiji i teroristima u Libanu. Jedan američki novinar je izvestio kako je Marvan pozvao agenta CIA kod sebe kući, izveo ga na terasu i pokazao mu blistavi rols rojs, koji je bio parkiran ispred. „Ovo mi je poklonio Gadafi“, rekao je.

Reklo bi se da je priča o Marvanovoj vezi sa teroristima čista izmišljotina. Marvan ne bi poslovao sa njima i rizikovao konfrontaciju sa Mosadom, koji bi mogao da otkrije da je

nekada bio izraelski agent, a što bi za njega značilo sigurnu smrt. Ako se upuštao u mračne poslove sa Libijom ili teroristima, oni su mogli da se odvijaju samo u koordinaciji sa Mosadom.

Godine su, međutim, prolazile, da bi 2002. u Londonu izašla knjiga pod naslovom *Istorija Izraela*. Napisao ju je izraelski akademik Aron Bregman, i u njoj se pominjao špijun koji je upozorio Izrael o skorom početku Jomkipurskog rata. Bregman je špijuna nazivao „zetom". To je bila naznaka da je špijun bio neko ko je bio važna ličnost, a Anđeo je bio Naserov zet. Bregman je napisao da se radilo o dvostrukom agentu, koji je Izraelu podmetao lažne informacije.

U knjizi nije otkriveno Marvanovo ime, ali je ona kod njega svejedno izazvala bes. Reagovao je u intervjuu koji je dao egipatskom dnevnom listu *El Ahram*, u kome je ismejao Bregmanov istraživački rad, nazivajući knjigu „glupavom detektivskom pričom".

Uvređen, Bregman je odlučio da odbrani svoju čast i u intervjuu *El Ahramu* javno izneo da je „zet" zaista bio Ašraf Marvan. To je bila ozbiljna optužba, ali za nju nije bilo dokaza. Nije postigla ništa — sve do dana kada je Eli Zeira izjavio da je dvostruki agent koji je „varao Izrael" zaista bio Ašraf Marvan.

U Izraelu se nikada nije dogodilo ništa slično. Identitet nekadašnjih špijuna se u mnogim slučajevima nije otkrivao čak ni posle njihove smrti. A Ašraf Marvan je bio živ, izložen, lak plen za ubice egipatskog Muhabarata. Zvi Zamir se tada pojavio i, mada je bio već trideset godina u penziji, pokušao da uspostavi kontakt sa Marvanom. Anđeo je, međutim, odbio da razgovara s njim.

„Nije hteo da me vidi", ispričao je kasnije Zamir, sa tugom u glasu, „jer je smatrao da ga nisam zaštitio. Učinio sam sve što sam mogao da ga zaštitim, ali nisam uspeo".

Nakon onoga što je otkrio Zeira, Zamir je prekinuo svoje samo-nametnuto ćutanje i obrušio se na nekadašnjeg direktora Amana. Optužio ga je za otkrivanje državne tajne. Zeira je uzvratio, izjavivši da bivši ramsad štiti čoveka koji je najobičniji dvostruki agent.

Izraelski novinar Ronen Bergman, koji je na televiziji gledao prenos uživo zvanične ceremonije u Egiptu, video je predsednika Hosnija Mubaraka kako se toplo rukuje sa Marvanom, koji je potom zajedno s njim položio venac na Naserov grob. Po završetku programa, i Bergman je napisao da je Marvan bio dvostruki agent. Što se tiče predsednika Mubaraka, on je stao na Marvanovu stranu i odbacio glasine o njegovom špijuniranju za Izrael.

Izrael je poplavila bujica optužbi i kontra-optužbi. Mosad i Aman su osnovali dva istražna odbora koji su, svaki za sebe, došli do istog zaključka: Marvan nije bio dvostruki agent i nije naneo nikakvu štetu Izraelu. Zeira se nije predavao, već je tužio Zamira sudu. Tadašnji sudija, Teodor Or, koga je sud imenovao za arbitra, doneo je čvrstu odluku da je istinita bila Zamirova verzija.

Zeira i oni koji su ga podržavali su, izgleda, bili odlučili da ignorišu činjenicu da je Marvan bio jedan od vodećih ljudi u egipatskoj vladi, Sadatov zet i blizak savetnik. Egipatski čelnici nisu hteli da priznaju da je jedan od njihovih ljudi bio izdajnik i cionistički špijun. Takvo priznanje bi šokiralo egipatsko stanovništvo i poljuljalo poverenje u one koji su vodili

državu. Odlučili su se za drugačiji pristup: da Marvana u javnosti hvale, ali da mu u tajnosti zapečate sudbinu. Početkom juna 2007. godine sudija Or je objavio svoje nalaze. Izraelski sud je 12. juna zvanično potvrdio Samirovu verziju Marvanove uloge u službi Mosada. Dve nedelje kasnije, 27, juna, Marvanovo telo je pronađeno na pločniku, ispod terase njegove kuće.

Oni koji su pratili situaciju u Izraelu za ubistvo su optužili egipatsku tajnu službu. Mnogi su optuživali Zeiru, izjavljujući da je Marvanova smrt bila posledica njegovog neobazrivog ponašanja. S druge strane, na opšte iznenađenje, Marvanova udovica je za Marvanovo ubistvo optužila Mosad. Neki očevici su pak izjavili da su nekoliko minuta pre njegove smrti videli kako sa Marvanom na terasi stoje ljudi bliskoistočnih crta lica.

Skotland Jard je zaključio, a potom ponovo otvorio istragu, da bi na kraju izjavio kako nije u stanju da pronađe izvršioce. Tako su ubice Anđela ostale nekažnjene.

Petnaesto poglavlje

MEDENA ZAMKA ZA ATOMSKOG ŠPIJUNA

Moglo bi da se kaže da je Mordekaj Vanunu činio sve što se može kako bi obelodanio svoj tajni život; falilo je samo da na sebe okači znak na kome bi pisalo: „Ja sam špijun“.

Radio je kao tehničar u atomskom reaktoru u Dimoni, u najtajnijoj i najbolje čuvanoj instalaciji u Izraelu. Strani novinari, kao i mnoge strane vlade, bili su ubeđeni da Izrael u tom ultra-tajnom postrojenju razvija nuklearno naoružanje. Ko god bi se prijavio za neko radno mesto u Dimoni, morao je da prođe dug, rigorozan postupak popunjavanja formulara, da bi ga potom ispitivali i po prošlosti mu kopali specijalisti Šabaka i drugih obaveštajnih službi, sve dok — na kraju iscrpljujuće procedure — ne bi najzad dobio zeleno svetlo za ulazak u tajno zdanje. Intenzivno praćenje i stalni nadzor nastavljali su se tokom čitavog radnog odnosa.

Vanunu se prijavio za posao u Dimoni pošto je video oglas u jednim dnevnim novinama. Popunio je formular u kancelariji „pogona za nuklearna istraživanja“ u obližnjoj Biršabi, prošao rutinsku bezbednosnu proveru i bez problema dobio posao.

Kako je to bilo moguće? Radilo se o radikalnom levičaru čiji su prijatelji bili arapski pripadnici komunističke, anticionističke partije Rakah; sa njima je učestvovao na protestima, fotografisan je na pro-palestinskim demonstracijama ekstremista, nosio je transparente, držao govore i davao intervjue novinarima.

Gostio je militantne članove Rakaha u svom malom stanu u Biršabi i zatražio da se priključi njihovoj ćeliji pri univerzitetu, a ona se sastojala isključivo od mladih arapskih radikala koji su pokazivali otvorenu netrpeljivost prema izraelskoj državi. Na Univerzitetu Ben-Gurion, gde je bio prijavljen kao student, bio je poznat po svojim ekstremnim shvatanjima. Radilo se o talentovanom ali nestabilnom mladom čoveku. Pre nego što je postao pristalica Rakaha, bio je desničarski ekstremista, čiji je uzor bio rasistički nastrojeni rabin Kahan. Kasnije je podržavao ekstremnu desničarsku partiju Hatekija (Obnova), koja je imala izabrane predstavnike u Likudu, da bi na kraju završio kao ekstremni levičar. Govorio je da je mišljenje promenio posle kontroverznog Libanskog rata 1982. godine. Usamljenik, skoro bez ijednog prijatelja, bio je čvrsto uveren da je zbog svog marokanskog porekla izložen diskriminaciji. To uverenje se dodatno učvrstilo kada nije uspeo da prođe testove za Vazduhoplovnu akademiju, tako da je dodeljen Inženjeriji. Pošto je odslužio vojsku, napustio je IDF i započeo studije mašinstva u Tel Avivu, ali je onda promenio mišljenje i prešao u Biršabu, gde je počeo da studira ekonomiju, da bi se potom opet predomislio i prebacio na filozofiju. Postao je vegetarijanac, a zatim i poklonik veganske ishrane.

Kolege na fakultetu je impresionirala njegova požuda za novcem. Hvalio se da ne mora da radi i da mu je dovoljno da samo pametno investira na berzanskom tržištu. U dnevniku koji je vodio „glavni prioritet“ bila je berza — više nego engleski jezik ili filozofija. Vozio je crveni audi, ponekad zarađivao pozirajući bez odeće, a jednom je, na studentskoj zabavi, skinuo donji veš kako bi osvojio nagradu.

Njegov način života je, naravno, bio njegova stvar, ali njegove političke aktivnosti u svojstvu simpatizera Rakaha i pristalice palestinskih ideja morale su da aktiviraju hiljade znakova za uzbunu. Umesto toga, rukovodioci Šabaka su ga pozvali na sastanak, naložili mu da prestane sa svojim aktivnostima i zatražili da potpiše dokument u kome je pisalo da je upozoren. Niti ga je potpisao, niti je prestao.

Pripadnici Šabaka su Vanunuove aktivnosti opisali u rutinskom izveštaju šefu odeljenja za bezbednost pri Ministarstvu odbrane. Ovaj je izveštaj prosledio šefu odeljenja za bezbednost reaktora u Dimoni, koji ga je spakovao u jednu od svojih fascikli, na čemu se stvar i završila. Nisu preduzete nikakve radnje, niti se započelo sa praćenjem Vanunua. Bio je to previd neverovatnih razmera. Čitav lanac ljudi — od rukovodilaca Šabaka na lokalnom i državnom nivou pa do šefova odeljenja za bezbednost u Ministarstvu i u samoj Dimoni — nisu obavili ono za šta su bili zaduženi.

Vanunu je nastavio sa svojim političkim aktivnostima bez ikakvog daljeg uznemiravanja.

Bio je „operater“ u Institutu 2, najtajnijem odeljenju u Dimoni. Od 2.700 zaposlenih u Dimoni, samo njih 150 je imalo dozvolu za ulazak u to odeljenje. Vanunu je imao dve propusnice: broj 9567-I, za ulazak u Dimonu, i broj 320, za ulazak u Institut 2.

Institut je spolja izgledao kao skromna dvospratna zgrada koja je mogla da bude i skladište ili nekakav pogon od marginalnog značaja. Pa ipak, radoznalci su primetili kabinu lifta na ravnom krovu i pitali se čemu bi mogao da služi lift u dvospratnici. Ključ ove misterije bila je istinska tajna Instituta 2: lift nije služio za penjanje već za silaženje u šest dobro prikrivenih podzemnih etaža.

Vanunu je radio u noćnoj smeni i dobro je poznavao zgradu. Na prvom spratu su se nalazile kancelarije i kafeterija. Nekoliko otvora u prizemlju je korišćeno za premeštanje uranijumskih šipki koje su se koristile u reaktoru, a na istom spratu nalazilo se još nekoliko kancelarija i laboratorija za sklapanje. Na prvom podzemnom spratu bile su cevi i ventili. Na drugom je bila centralna prostorija sa nekom vrstom terase koju su zaposleni zvali „Goldin balkon“. Važni posetioci, koji su imali bezbednosne propusnice najvišeg ranga, s tog balkona su mogli da gledaju u proizvodnu halu koja se nalazila ispod. Na trećem spratu ispod zemlje tehničari su radili na uranijumskim šipkama koje su spuštane odozgo. Na četvrtom nivou se nalazio veliki podzemni prostor, visine tri sprata, u kome je bila smeštena proizvodnja i pogon za odvajanje: tu se plutonijum proizveden u reaktoru odvajao iz uranijumskih šipki. Na petom nivou se nalazilo odeljenje za metalurgiju, kao i laboratorija u kojoj su se proizvodile različite komponente bombi, dok se na šestom spratu hemijski otpad utovarivao u posude sa posebnom namenom.

Vanunu je znao da tokom redovnog rada nuklearnog reaktora lančana reakcija proizvodi plutonijum koji se sakuplja u uranijumskim šipkama. Pošto bi se „ostrugao“ sa šipki, uranijum se koristio na četvrtom i petom spratu i kasnije za sklapanje izraelskog atomskog oružja.

Vanunu je jednog dana, bez ikakvog posebnog razloga, u Institut 2 doneo foto-aparat — uneo ga je u torbi, zaglavljenog među knjigama koje su mu bile potrebne kasnije tog dana za predavanje na Univerzitetu Ben-Gurion. Ako ga obezbeđenje bude pitalo zbog čega je doneo foto-aparat u Dimonu, nameravao je da kaže da ga je ranije poneo na plažu i onda zaboravio da ga izvadi iz torbe. Međutim, niko mu nije proverio torbu i niko ga ništa nije pitao, tako da je aparat stavio u ormarić za lične stvari. Tokom podnevne i večernje pauze, kada u zgradi nije bilo nikoga, Vanunu je šetao po podzemnim etažama, fotografisao laboratorije, opremu, hodnike, crtao detaljne planove, ulazio u prazne kancelarije i razgledao dokumenta ostavljena u otvorenim sefovima. Niko ga nije video i niko u njega nije sumnjao. Delovalo je kao da su radnici obezbeđenja netragom nestali. Vanunuovi nadređeni nisu imali pojma o njegovom opasnom hobiju i ocenili su ga kao tihog, ozbiljnog i vrednog tehničara.

Posle devet godina koje je proveo u Dimoni, Vanunu je krajem 1985. otpušten; razlog za to nisu bile njegove političke aktivnosti, već smanjenje budžetskih sredstava. Otpušteni su i mnogi drugi. Da premosti period do sledećeg zaposlenja, dobio je otpremninu u visini osmo-mesečne zarade, uvećane za 50 %. Svejedno, bio je besan i isfrustriran. Odlučio je da ode na dugo putovanje u inostranstvo — i da se možda više nikada ne vrati ako, poput 12 miliona dugih Jevreja koji su živeli van Izraela, nađe neko novo mesto za život. Prodao je stan i automobil i podigao sav novac sa svih svojih bankovnih računa.

Kada je na leđa natovario ruksak i krenuo na put, Vanunu je Imao trideset jednu godinu. I ranije je odlazio na duga putovanja — jednom po Evropi i jednom po Sjedinjenim Državama. Ovog puta je krenuo ka Dalekom istoku. U torbi je nosio dva filma koja je snimio u Dimoni.

Prvo se zaustavio u Grčkoj, pa u Rusiji, Tajlandu i Nepalu. U Katmanduu je upoznao jednu Izraelku kojoj se stidljivo udvarao. Predstavio se kao „Mordi“ i otvoreno joj priznao da je levičar-pacifista koji se najverovatnije neće vraćati u Izrael. Posetio je budistički hram i nosio se idejom da i sam postane budista.

Nakon posete Katmanduu Vanunu je nastavio ka Dalekom istoku, da bi na kraju stigao do Australije. Nekoliko meseci se snalazio radeći jednostavne poslove po Sidneju, ali je većinu vremena provodio usamljen i nezadovoljan. Jedne večeri prošetao je po jednom od najproblematičnijih delova grada, u kome su se okupljale prostitutke, sitni lopovi i dileri droge, kada mu se pred očima, iz mraka, ukazao vrh Crkve Svetog Đorđa, poznato utočište nemirnih duša — kriminalaca, beskućnika-lutalica, onih koji se više ničemu nisu nadali, siromašnih i ugnjetavanih muškaraca i žena. Ušao je unutra i tu se upoznao sa anglikanskim sveštenikom Džonom Meknajtom. Dobri sveštenik je odmah shvatio da Vanunu sebi traži dom i porodicu, i sa stidljivim, nesigurnim posetiocem uspostavio blizak i topao odnos. Tokom nedelja koje su usledile, njih dvojica su vodili duge i iskrene razgovore, da bi najzad

— 17. avgusta 1986. godine — Vanunu prešao u hrišćansku veru i sebi odabrao novo ime: Džon Krosman.

Bila je to ogromna promena za jednog religioznog Jevrejina, rođenog u Marakešu, koji je čitavo detinjstvo proveo po talmudskim školama i ješivama Biršabe. Istina, njegova ushićenost verom je iščilela još pre mnogo godina, ali je sadašnja promena više bila proizvod njegove nestabilnosti i konfuzije nego razočaranja u judaizam. Da nije ušetao u Crkvu Svetog Đorđa i upoznao oca Džona, moguće je da bi prešao u budizam ili neku drugu veru. Međutim, okrećući leđa judaizmu, on je okrenuo leđa i Izraelu. Njegova averzija prema sopstvenoj zemlji postala mu je jedan od glavnih motiva za buduće delovanje.

Tokom jednog društvenog skupa u crkvi, Vanunu je ispričao prijateljima čime se bavio u Izraelu, opisao im reaktor u Dimoni i ponudio da im pokaže slajdove sa snimljenim fotografijama. Odgledali su ih praznih pogleda, nemajući pojma o čemu priča. Ali među gledaocima je bio i jedan čovek koga su njegove reči zaintrigirale: bio je to Oskar Gerero, Kolumbijac koji je putovao unaokolo i povremeno radio kao novinar. Njih dvojica su zajedno ofarbali ogradu crkve i neko vreme živeli u istom stanu. Gerero je shvatio značaj fotografija i potpalio Vanunuovu maštu obećanjima o slavi i bogatstvu.

Vanunuu je novac bio očajnički potreban; verovao je, međutim, da bi obećanu slavu mogao da iskoristi za promovisanje mira između Jevreja i Arapa. To nije bio njegov prvobitni plan: svakako nije napustio Izrael i mesecima nosio dva filma u ruksaku zato da bi se bavio mirovnjaštvom. Ali uspostavljanje mira i spasavanje sveta od izraelske atomske bombe delovali su mu kao naoko plemeniti motivi za dalje delovanje. Kako je vreme odmicalo, njegov privatni rat protiv izraelskog nuklearnog projekta sve više je dobijao obrise, da bi se pretvorio u glavni razlog zbog kog je objavio fotografije iz Dimone. Bilo mu je, međutim, sasvim jasno da kada to učini, više neće biti Izraelac. Više nikada neće moći da se vrati u Izrael, gde će ga proglasiti izdajnikom i državnim neprijateljem.

Pa ipak, izazov je bio ogroman. Vanunu i Gerero su zajedno otišli do foto-laboratorije u Sidneju, gde su razvili fotografije koje je Vanunu snimio u Institutu 2, a onda pokušali da ih prodaju lokalnim ograncima američkih časopisa i australijskim televizijskim stanicama. Nisu imali uspeha. Gledali su ih ili kao tikvane, ili kao prevarante koji su pokušavali da dođu do lake zarade. Niko nije verovao da stidljivi mladić asketskog izgleda u svojim rukama drži najbolje čuvanu tajnu Izraela.

Gerero je na kraju otišao u Španiju i Englesku, gde je najzad imao više sreće. Urednicima londonskog *Sandej Tajmsa* je, pošto su čuli priču, bilo jasno da bi članak o izraelskom nuklearnom reaktoru, koji bi se zasnivao na ekskluzivnim fotografijama i crtežima, mogao da ima dramatičan potencijal. Ipak, morali su da budu izuzetno oprezni jer su se nedavno gadno opekli kada su otkupili „Hitlerove dnevnike“, za koje se kasnije ispostavilo da su samo drugorazredna prevara. Zbog toga su zatražili da detaljno provere materijal koji je Gerero doneo sa sobom.

U međuvremenu je jedan od rukovodilaca australijske TV stanice stupio u kontakt sa izraelskom ambasadom u Kanberi i pitao da li je nepoznat čovek koji im je ponudio

fotografije reaktora u Dimoni zaista građanin Izraela. Priča je došla i do jednog izraelskog novinara, koji je o njoj obavestio dnevnik iz Tel Aviva za koji je radio.

Strašan udarac koji su pretrpele izraelske tajne službe došao je kao grom iz vedra neba: nekadašnji službenik Instituta 2 u Dimoni pokušava da proda najbolje čuvanu tajnu Izraela. „Sistem je zakazao, nismo do njega stigli na vreme“, bespomoćno je priznao Haim Karmon, tadašnji direktor odeljenja za bezbednost Ministarstva odbrane.

O novostima je brže-bolje obavešten „Klub premijera“ — premijer Peres i bivši premijeri Rabin i Šamir — koji su bili članovi vlade Nacionalnog jedinstva i koji su zaključili da Vanunu treba iz istih stopa da se pronađe i dovede nazad u Izrael. Neki njihovi saradnici su predlagali da se Vanunu ubije umesto da se vraća u zemlju, ali je ta ideja odbačena. Premijer je uzeo telefonsku slušalicu u ruke i nazvao ramsada.

* * *

Mosadom je od 1982. upravljao novi direktor, Nahum Admoni. Posle skoro dvadeset godina pod vodstvom generala koji su padobranima iskakali iz IDF-a kako bi stali na čelo Mosada, organizacija je najzad imala šefa koji je do tog položaja došao napredovanjem kroz unutrašnju hijerarhiju. Nahum Admoni je bio je veteran Šaja i Amana, rođen u Jerusalimu. Neko vreme je bio zamenik Jicaka Hofija, koga je zamenio na priželjkivanom mestu ramsada pošto se ovaj 1982. penzionisao. Na tom položaju će provesti sedam godina, ali to neće biti baš najbolje godine za zajednicu koja se bavila državnom bezbednošću. U periodu od 1982. do 1989. godine Mosad je osramotilo nekoliko incidenata: afera Polard, koja je izbila kada je čovek zadužen za prikupljanje podataka, Jevrejin i civil, uhapšen u Vašingtonu zbog špijuniranja za izraelsku tajnu službu; afera Iran-kontra, u koju je bio umešan i Izrael; hapšenje nekoliko agenata Mosada u stranim zemljama zbog grešaka izazvanih nepažnjom; s tim da je Izraelu najveću štetu ipak definitivno naneo Mordekaj Vanunu. Čim ga je Peres nazvao, Admoni je započeo sa operacijom njegovog hapšenja. Mosadov kompjuter je za operaciju izbacio naziv „Kanijuk“.

Nahum Admoni je u Australiju odmah poslao jedinicu Cezarije da nađe Vanunua, ali se ispostavilo da su agenti stigli prekasno. Ptičica je napustila gnezdo i odletela u Englesku.

Odmah pošto je intervjuisao Gerera, urednik *Sandej Tajmsa* je u Australiju poslao Pitera Hounama, glavnog novinara nedeljnog izdanja, kako bi se ovaj sastao sa Vanunuom. Kada se ukrcao u avion, Hounam je znao da su britanski naučnici već izvršili proveru nekih fotografija koje je doneo Gerero i potvrdili da su autentične. Sastanak sa Vanunuom u Sidneju je i njega uverio da je priča zaista istinita. Naročito ga je impresioniralo to što je Vanunu porekao Gererova preterivanja o tome kako se radilo o „izraelskom naučniku“. Vanunu mu je rekao istinu: da je u Dimoni radio isključivo kao tehničar.

Ostavljajući Gerera za sobom, Vanunu i Hounam otišli su u London, gde je Vanunu podvrgnut intenzivnim ispitivanjima od strane novinara *Sandej Tajmsa*. Ispričao im je sve što je znao i Britancima otkrio da Izrael takođe radi na neutronskoj bombi, koja bi bila u stanju da uništi sve što je živo, a da pri tome zgrade i zdanja ostavi neoštećene. Opisao je i

postupak kojim su se u Institutu 2 sastavljale bombe. Ipak, sve vreme je delovao uplašeno i nervozno. Bojao se da će ga izraelske službe oteti i ubiti. Ljudi iz *Sandej Tajmsa* su pokušavali da ga smire; premestili su ga u drugi hotel i angažovali svoje zaposlene da na smenu „bejbisituju“ važnog gosta. Insistirali su — doduše, bez uspeha — da ne ide sam ulicama.

Kada se završilo sa ispitivanjem, dali su mu fantastičnu ponudu: 100.000 američkih dolara za fotografije, 40 procenata od distribucije novinskih članaka i 25 procenata od prodaje knjige, ako je bude. Saopštili su mu kako vlasnik *Sandej Tajmsa*, Rupert Mardok, poseduje i filmsku kompaniju, *Tventiet senčeri foks*, i kako razmišlja da o njemu i njegovim doživljajima snimi film. Ulogu Vanunua igrao bi Robert de Niro.

Londonski domaćini su Vanunuu ponudili sve moguće izazove osim ženskog društva. Vanunu je žudeo za seksom i toplinom ženskog tela — to nije imao. Dok mu je pripadnica nedeljnog izdanja, Rovena Vebster, pravila društvo, uporno je pokušavao da je nagovori da spava sa njim, što je ova odbila. Vanunuova slaba tačka bio je seks, ali je to inače pronicljivim urednicima Sandej Tajmsa promaklo.

Draga stvar koja im je promakla bilo je to da je Vanunuov strah od izraelskih tajnih službi bio opravdan. Jedan od reportera nedeljnog izdanja otišao je u Izrael da sazna da li je Vanunu zaista onaj za koga se izdaje. Razgovarao je o njemu sa jednim izraelskim novinarom, koji je o sastanku odmah obavestio Šabak. Nekoliko sati kasnije u London je sleteo tim sastavljen od nekoliko operativaca Mosada. Predvodio ih je zamenik ramsada, Šabtaj Šavit. Operacijom je komandovao ramsadov drugi zamenik i direktor Cezarije, Beni Ze’evi.

Predstavljajući se kao foto-reporteri, dva Mosadova agenta su se motala oko zgrade *Sandej Tajmsa* i slikala demonstracije radnika koji su štrajkovali. Nakon nekoliko dana ugledali su i uspeli da slikaju Vanunua, da bi ga potom pratili ulicama Londona koristeći metod „češlja“, koji je osmislio veteran Mosada, Zvi Malkin. Osim što su pratili svoju „metu“, agenti su pročešljavali i mesta na koja bi on mogao da navrati, tako da su se nalazili gde treba i pre nego što bi ovaj stigao. Tako je Vanunu 24. septembra došao na trg Lester, omiljeno mesto turista i posetilaca, i pored novinskog kioska ugledao devojku „koja je veoma ličila na Faru Foset, junakinju TV serije Čarlijevi anđeli“.

Bila je lepa i plavokosa, i delovala mu „kao predivan anđeo“. Gledao ju je sa žudnjom dok je stajala u redu pred novinarnicom. Okrenula je glavu i pogledala ga dugim i značajnim pogledom. Oči su im se na trenutak srele, ali je ona tada došla na red, kupila novine i krenula svojim putem. I on se okrenuo da pođe u suprotnom pravcu, ali je onda prikupio hrabrost, vratio se i upitao je da li bi mogli da porazgovaraju. Pristala je uz osmeh. Neobavezno su popričali. Predstavila se kao Sindi, rekla je da je Jevrejka, da radi u kozmetičkom salonu u Filadelfiji i da je u Evropi na godišnjem odmoru.

Vanunu je bio sumnjičav. Poslednjih nekoliko dana se osećao užasno napeto. Ljudi iz *Sandej Tajmsa* su ga neprestano ispitivali, a objavljivanje njegove priče je odloženo. Kada je saznao kako *Sandej Tajms* ima nameru da od izraelske ambasade u Londonu zatraži komentar u vezi sa pričom, Vanunuov strah od izraelskih tajnih službi se pojačao. Objasnili

su mu da cenjeni dnevnik, kakav je bio *Sandej Tajms*, uvek mora da zatraži i komentar druge strane, ali ga nisu uverili. Bio je usamljen, besan i nestrpljiv.

A onda se odjednom pojavila Sindi.

„Jesi li ti iz Mosada?“ upitao ju je u polu-šali.

„Ne, ne“, reče ona. „Ne. Šta je Mosad?“

Pitala ga je kako se zove.

„Džordž“, odgovori on. Pod tim imenom je bio prijavljen i u hotelu.

Nasmešila se. „Ma daj“, reče, „ne izgledaš mi kao Džordž“.

Kada su se smestili u kafić, otkrio joj je svoje pravo ime i ispričao joj o *Sandej Tajmsu* i svojim problemima. Ona je odmah predložila da dođe u Njujork, gde bi ona mogla da mu nađe dobre dnevne novine i advokate.

Ali on je nije slušao, ne stvarno. Mordekaj Vanunu se zaljubio na prvi pogled. Tokom narednih nekoliko dana se još nekoliko puta sreo sa Sindi, i to su mu, kako je kasnije rekao, bih najlepši dani u životu. Šetali su po parkovima držeći se za ruke i išli u bioskop da gledaju *Svedoka* sa Harisonom Fordom u glavnoj ulozi i film Vudija Alena — *Hana i njene sestre*. Videli su i jedan mjuzikl, *42. ulica*, i puno se ljubili. Vanunu nikada neće zaboraviti te tople zagrljaje i slatke poljupce.

Sindi sa Vanunuom jeste delila poljupce — ali je čvrsto odbijala da ode u krevet sa njim. Rekla mu je da ne može da ga pozove kod sebe u hotel jer je delila sobu sa još jednom devojkom; s druge strane, nije htela da dođe ni u njegovu hotelsku sobu. Napet si i na kraju živaca, stalno je govorila, neće to valjati. Ne u Londonu.

Onda joj je na pamet pala jedna ideja. „Zašto ne pođeš sa mnom u Rim? Tamo živi moja sestra, ima stan, možemo baš lepo da se zabavimo, a ti ćeš da zaboraviš sve svoje probleme“.

U početku je odbijao. Ona je; međutim, bila rešena da ode u Rim; kupila je avionsku kartu u poslovnoj klasi, a kada je najzad uspela da ga ubedi da krene i on — kupila je jednu i za njega. „Vratićeš mi novac kasnije“, objasnila je.

Vanunu je podlegao izazovu.

Da se radilo o ozbiljnijem i razumnijem čoveku, odmah bi mu bilo jasno da je upao u „medenu zamku“ — to je bio izraz koji se u tajnim službama koristio za ženska zavođenja. Iznenada upoznaje devojku na ulici, ona se ludo zaljubljuje u njega, toliko da je spremna da za njega učini bilo šta — da ga odvede sestrinoj kući u Rim i da mu plati avionsku kartu iako ga jedva poznaje. Ne može da spava sa njim u Londonu, ali u Rimu će moći. Svaki ozbiljniji čovek bi odmah zaključio da je Sindina priča sumnjiva, čak i smešna. Ali psiholozi Mosada su tog puta odlično uradili svoj posao: bilo im je potpuno jasno šta Vanunu hoće, i ispravno su predvideli da će ga zaslepiti slatki poljupci i još slađa obećanja prelepe, seksepilne žene.

Piter Hounam iz *Sandej Tajmsa* bio je ozbiljan čovek. Čim je čuo za Sindi, osetio je da nešto nije u redu. Pokušao je da ubedi Vanunua da prestane da je viđa, ali bez uspeha. Vanunu je progutao udicu i ništa na svetu nije moglo da ga odvrati od onoga što je naumio. Jednom prilikom je zamolio Pitera da ga odveze do kafea u kome ga je čekala Sindi, tako da je Piter na trenutak uspeo da vidi lice mlade žene (kasnije je, na osnovu tog kratkog susreta,

nacrtao skeč njenog portreta). Kada je Piter saznao za Vanunuovu nameru da „na par dana“ ode iz grada, ponovo je pokušao da ga odgovori, ali ni tada nije imao uspeha. Ipak, upozorio je Vanunua da ne napušta Englesku i da ne ostavlja pasoš na hotelskim recepcijama. Ali čak ni Piter Hounam nije mogao da pretpostavi da će Vanunu otići čak u Rim kako bi najzad mogao da spava sa svojom Sindi.

Sindi je pristala da sa Vanunuom spava baš u Rimu iz sasvim određenih razloga: zato što Izrael nije hteo da ga otme na britanskom tlu. Premijer Peres nije hteo da se suprotstavlja „gvozdenoj lejdi“ Margaret Tačer. Ni sam Mosad se u Velikoj Britaniji nije osećao baš prijatno. Samo nekoliko meseci ranije nemačke vlasti su u telefonskoj govornici pronašle tašnu sa osam lažnih britanskih pasoša. Na torbi se, nažalost, nalazila i oznaka koja je govorila o identitetu njenog vlasnika i njegovoj povezanosti sa ambasadom Izraela. Britanska vlada je pobesnela i u Mosadu su morali da obećaju da više nikada neće prekršiti suverenitet Velike Britanije. Samim tim, ni premijer Peres ni Mosad nisu smeli pomisliti da na britanskom tlu započnu sprovođenje tajne operacije.

Jedino moguće rešenje bio je Rim. Odnosi između Mosada i italijanske tajne službe bili su bliski i čvrsti. Ramsad Nahum Admoni i admiral Fulvio Martini, načelnik italijanske tajne službe, bili su dobri prijatelji. A s obzirom na hroničan haos koji je vladao u Italiji, bilo je skoro sigurno da Italijani nikada neće moći da dokažu da je Vanunu otet na njihovom tlu.

Sindi i Mordi su se, sa rukom u ruci, 30. septembra 1986. ukrcali na let *Britiš ervejza* broj 504 za Rim. Kada je avion u devet ujutru sleteo, dvoje zaljubljenih je dočekao veseli Italijan koji je u rukama držao ogroman buket cveća i koji ih je svojim kolima odvezao do stana Sindine sestre. Dok su se vozili, Sindi je nastavila da grli i ljubi beskrajno srećnog Mordija.

Automobil se zaustavio ispred omanje kuće i devojka je otvorila vrata. Vanunu je ušao prvi. Tada su se vrata iznenada zalupila, a na njega su skočila dva muškarca, snažno ga udarila i oborila na pod. Video je da jedan ima plavu kosu. Dok su mu vezivali šake i stopala, devojka se nadnela nad njim i zabola mu iglu u ruku. Sve mu se zamutilo pred očima i utonuo je u dubok san.

Poslovni kombi u kome se nalazilo besvesno Vanunuovo telo kretao se ka severu zemlje. Put je trajao nekoliko sati, a pored Vanunua su sedeli dva muškarca i jedna žena. Nakon nekoliko časova dali su mu još jednu injekciju. Od Sindi nije bilo ni traga.

Automobil je stigao u luku La Specija; privezan za nosila; Vanunu je utovaren u brzi gliser koji je isplovio put otvorenog mora, gde ga je čekao izraelski teretni brod *Tapuz* (po drugom izvoru, radilo se o brodu po imenu Noga). Posadi broda je naređeno da uđe u prostoriju za odmor i da ne izlazi iz nje. Oni koji su bili na dužnosti su, međutim, videli kada je stigao gliser. Preko palube su prebačene merdevine od konopca, kojima su se dva muškarca i žena obazrivo popeli na brod. Nosili su čoveka koji je bio u nesvesti; uneli su ga u kabinu prvog oficira i za sobom zaključali vrata. Brod je istog trenutka zaplovio ka Izraelu.

Vanunu je proveo čitavo putovanje zaključan u maloj kabini, a Sindi nije video više nikada. Brinuo se jer nije znao šta se sa njom desilo. Nije shvatio da je i ona bila pripadnik Mosadovog tima; da ga je ostavila na pragu sigurne kuće i najverovatnije još iste večeri

napustila Italiju. Žena koja je Vanunua pratila na brodu bila je lekarka koja mu je tokom putovanja ubrizgavala sredstvo za smirenje.

Brod se usidrio nedaleko od izraelske obale i Vanunu je prebačen na torpedni čamac izraelske mornarice. Tu su ga dočekali pripadnici policije i agenti Šabaka, koji su ga i formalno uhapsili i odveli u zatvor Šikma u Aškelonu.

Tokom prvog ispitivanja Vanunu je saznao kako je, dok je on putovao ka Izraelu, *Sandej Tajms* počeo sa objavljivanjem serije članaka zasnovanih na onome što im je on otkrio. Članke su, zajedno sa fotografijama i crtežima, prenele brojne novine širom sveta. *Sandej Tajms* je otkrio da su sve dotadašnje procene vezane za izraelsku nuklearnu moć bile pogrešne. Stručnjaci su do tada smatrali da Izrael ima između 10 i 20 atomskih bombi primitivnog tipa. Međutim, informacije koje je obelodanio Vanunu dokazivale su da j e Izrael postao nuklearna sila sa arsenalom od najmanje 150 - 200 sofisticiranih bombi, i koja je bila sposobna da proizvodi čak i hidrogensko i neutronsko oružje. Vanunua su ta senzacionalna otkrića uplašila. Bojao se da će ga Izraelci ubiti; plašio se i za Sindi, ne mogavši da poveruje da je ona učestvovala u njegovoj otmici.

Tokom nekih četrdeset dana svet nije imao pojma šta se desilo sa Vanunuom. U štampi su objavljivani senzacionalistički izveštaji koji nisu imali nikakve veze sa stvarnošću. Britanske novine su prepričavale detalje o tome kako je otet u Londonu i u „diplomatskom paketu“ prebačen u Izrael. Drugi su navodili izjave „svedoka“ koji su ga videli kako se sa mladom ženom ukrcava na jahtu kojom je stigao do Izraela. Članovi londonskog Parlamenta su tražili da se protiv Izraela sprovede istraga i primene ozbiljne mere.

Optužnica protiv Vanunua je zvanično podignuta polovinom novembra, i on se još nekoliko puta nakon toga pojavio na sudu. A onda je odlučio da nadmudri one koji su ga držali zatvorenog. Znao je tačno na kom mestu reporteri čekaju kada ga dovode na suđenje. Tokom jednog dolaska u zgradu suda, Vanunu je sedeo na zadnjem sedištu i čekao da se policijski automobil zaustavi ispred grupe novinara i foto-reportera. Tada je iznenada proturio dlan kroz prozor. Pripadnici novinarske profesije iz čitavog sveta mogli su da pročitaju ono što je napisao na dlanu:

vanunu m otet u rimu, itl, 30.9.86. 21:00 h u rim stigao letom be 504.

S obzirom na to da je iz ovoga postalo jasno da je Vanunu svojevoljno napustio Englesku redovnim komercijalnim letom, njegovo otkriće nije nanelo nikakvu štetu međusobnim odnosima Jerusalima i Londona. Rukovodioci tajne službe u Rimu su se, međutim, razbesneli, ali je nedugo potom Izrael uspeo da izgladi situaciju.

Vanunu je optužen za špijunažu i izdaju i osuđen na osamnaest godina robije. U inostranstvu ga, međutim, nisu smatrali ni špijunom ni izdajnikom. Udruženja i savezi koji su nosili njegovo ime gotovo preko noći su nikli u Evropi i Americi, predstavljajući ga kao hrabrog borca za mir i mučenika koji je rizikovao sopstveni život kako bi zaustavio nuklearni projekat Izraela.

Vanunu to, naravno, nije bio. Ni blizu. Herojski ideološki slogani poslužili su samo da prikriju zbunjeno delovanje tehničara Instituta 2, kome — dok je radio u Dimoni — nije

padalo na pamet da ustane protiv izraelskog nuklearnog projekta. Da nije otpušten, verovatno bi tamo radio i dan-danas. Čak i nakon što je napustio zemlju, nije požurio da započne svoj sveti rat, već je prvo putovao po svetu, obilazio Nepal i Tajland, krstio se u Australiji; da nije sreo Gerera, fotografije „Goldinog balkona“ i laboratorija za sklapanje atomskih bombi bi mu možda ostale na dnu ruksaka.

Dobri i naivni ljudi širom sveta su, međutim, u njemu videli borca protiv opasnosti koju bi predstavljao atomski naoružan Izrael. Jedan divan američki par ga je usvojio, da im bude sin — iako mu je porodica bila živa i zdrava — dok ga neki drugi dobri hrišćani i dan-danas imenuju kao kandidata za Nobelovu nagradu za mir.

Kada je posle osamnaest godina pušten iz zatvora, Vanunu je odlučio da živi u crkvi u Jerusalimu. Svoju mržnju prema Izraelu danas pokazuje time što odbija da tamo živi, odbija da govori hebrejski, odaziva se na ime Džon Krosman, piše članke za arapske dnevne novine i traži sebi suprugu koja bi bila Arapkinja ili Palestinka („isključivo ne-Izraelka“).

A Sindi? Ispostavilo se da Mosad, usled hitnosti operacije u Londonu, nije imao vremena da joj smisli kvalitetan lažni identitet; služila se imenom svoje sestre, Sindi Hanin, kao i njenim pasošem, što je britanskim i izraelskim reporterima pomoglo da otkriju njen pravi identitet. Saznali su da joj je pravo ime Šeril Ben-Tov, devojačko prezime Hanin, i da je ćerka američkog milionera koji je bogatstvo stekao baveći se proizvodnjom automobilskih guma. Posvećena cionistkinja, sa sedamnaest godina je emigrirala u Izrael. Služila je u IDF-u i udala se za nekadašnjeg rukovodioca Amana. Za rad u organizaciji ju je regrutovao agent Mosada.

Imala je visok koeficijent inteligencije, bila izrazito motivisana, a pomagalo joj je i to što ima američki pasoš. Pre nego što je sa ostalima prebačena u London zbog Operacije Kanijuk, prošla je napornu dvogodišnju obuku. Posle otmice Vanunua i velikog publiciteta kome je bila izložena, primorana je da prestane sa bavljenjem operativnim aktivnostima.

Šeril Hanin Ben-Tov danas živi u Orlandu, na Floridi. Ona i muž se bave prodajom nekretnina i žive kao američko-jevrejska porodica sa razglednice. Afera Vanunu je okončala Šerilinu karijeru agenta u Mosadu, i njene kolege iskreno žale što ta pametna, lepa i snalažljiva žena više nije jedna od njih. Zahvaljujući njoj, Izrael je Vanunua izveo iz Engleske a da pri tome nije prekršio nijedan zakon.

Kada je postalo jasno da nijedna nezakonita radnja nije izvršena na britanskom tlu, Margaret Tačer lako je zauzdala razjarene članove svog Parlamenta.

Međutim, nije dugo potrajalo, a Mosad se već vratio svom starom načinu rada. Dve godine kasnije agenti Ari Regev i Jakov Barad su u Londonu za dvostrukog agenta postavili Palestinca. On je uhvaćen i uhapšen, a Tačerova je zatvorila ispostavu Mosada u Londonu i proterala Regeva i Barada.

Mosad je još jednom obećao da će se ponašati pristojno. I jeste — sve do afere Mahmud el Mabhuh...

Šesnaesto poglavlje

SADAMOV SUPERTOP

Dvadeset trećeg marta 1918. godine, na vrhuncu Prvog svetskog rata, u centru Trga republike u Parizu eksplodirala je ogromna granata. Sat kasnije odjeknula je još jedna eksplozija, koja je usmrtila osmoro ljudi. Granate su prestravile Parižane jer je grad, prilično udaljen od linija fronta, važio za bezbednu zonu. Komandir pariske oblasti je istog trenutka poslao nekoliko jedinica da pretraže šume oko glavnog grada, oblast za koju se pretpostavljalo da se u njoj krije nemačka artiljerijska jedinica. Potraga, međutim, nije urodila plodom. Francuzi su zaključili da granate mora da su ipak bile ispaljene iz neke letelice, iako niko nije primetio u blizini nijedan cepelin. Šest dana kasnije, na Veliki petak, u Parizu je odjeknula još jedna eksplozija; ovoga puta direktno je pogođena crkva Sen Zerve u četvrtom arondismanu. U eksploziji je poginulo oko devedeset građana, dok ih je stotinu ranjeno.

U gradu je zavladala panika. Vojne patrole, koje su se iz pravca grada raširile ka okolini, nisu pronašle ništa. Niko nikada nije čuo za oruđe kojim bi Pariz mogao da se gađa iz tako ogromne daljine. Napisi u novinama su monstruma koji ih je bombardovao poredili sa ogromnim izmišljenim topom koji je Žil Vern opisao u svojoj knjizi *Od zemlje do meseca*, a koji je mogao da ispali čitav svemirski brod na Mesec.

Francuzi su imali sreće: pošto su saveznici pobedili carsku Nemačku, rat se te godine završio. Tada su polako počele da se pojavljuju informacije o užasnom topu koji je sejao strah i paniku po glavnom gradu Francuske. Jedni su ga nazivali „Pariskim topom“, a drugi, po Vilhelmu II — „Vilhelmovim“. Ispostavilo se da ga je napravila kompanija Krup, koja se bavila proizvodnjom teškog naoružanja i koja je do tada proizvela tri slična misteriozna topa. Radilo se o oruđu sa dometom od dotad nečuvenih 128 kilometara; granate su mu bile duge 90 centimetara, sa tri i po metra dugim barutnim punjenjem. Granate su se dizale na visinu od 42 kilometra, što je predstavljalo rekord, koji su nemačke rakete V-2 oborile tek u Drugom svetskom ratu. Krup je tri supertopa napravio u najvećoj tajnosti. Vukli su ih specijalni vozovi, koji su se skoro svakog dana premeštali s jednog položaja na drugi. Svaki je opsluživalo osamdeset artiljeraca, kojima je bilo zabranjeno da bilo kome pričaju o tome čime se bave. Bilo je izuzetno važno da se postojanje monstruoznog oružja čuva kao najveća tajna.

Kako se rat približavao kraju, mogućnosti za manevrisanje supertopovima naglo su slabile. Britanski avioni su otkrili ogromne naprave, tragali za njima duž pruga i neprestano ih bombardovali, a sa svojih položaja u blizini linija fronta gađali su ih i Francuzi. Pa ipak, nijedan napad nije bio uspešan. Jedini top koji je neutralisan bio je onaj koji je eksplodirao

dok je ispaljivao čauru, kada je poginulo pet vojnika. Preostala dva su po završetku rata nestala bez traga i nikada se nije saznalo šta se s njima desilo. Moguće je da su rastavljeni, ili sakriveni u nekoj dubokoj pećini ili napuštenom rudniku.

U svakom slučaju, supertopovi su otišli u legendu i mnogi su mislili da misterija u vezi s njima nikada neće biti rešena. Međutim, jedna postarija Nemica je 1965. godine doputovala u Kanadu, gde se srela sa trideset-sedmogodišnjim naučnikom, doktorom Džeraldom Bulom, koji je na Univerzitetu Mekgil u Montrealu bio zadužen za program atmosferskih istraživanja na velikim visinama (HARP). Žena je bila rođaka Frica Rauzenbergera, pokojnog direktora odeljenja za dizajn u kompaniji Krup, a Bulu je donela izgubljeni rukopis koji je pronašla u porodičnoj arhivi. U njemu je bio detaljno opisan veliki top, kao i način na koji je funkcionisao.

Rukopis je raspalio Bulovu maštu. Za njega se govorilo da je genije; odbranio je doktorat u dvadeset trećoj godini i bio najmlađi doktor nauka na svim kanadskim univerzitetima. Sanjao je o tome da pravi supertopove koji bi granate slali na ciljeve udaljene stotinama kilometara, pa čak i o tome da ispaljuje satelite u svemir. Koristeći rukopis, on je napisao knjigu o Vilhelmovim topovima i mogućnostima koje su oni nudili budućim naučnicima.

Knjiga mu, međutim, nije bila dovoljna. Pribavio je novac od vlada SAD-a i Kanade, kao i od svog univerziteta i na poligonu na Barbadosu testirao sopstveni gigantski top — najduži koji je ikada napravljen u svetu. Dužina mu je bila 36 metara, a kalibar 424 milimetra. U izgradnji i testiranju ovog neverovatnog oružja učestvovale su stotine radnika, tehničara i inženjera, od kojih su mnogi bili pripadnici lokalnog stanovništva.

Bulov top se na probnom ispaljivanju odlično pokazao, izbacujući teško punjenje u velike visine. Bul je tvrdio da bi, kada bi umesto granate u top stavio projektil na čvrst pogon, bio u stanju da ispali skoro sto kilograma težak projektil na daljinu od 4.000 kilometara, ili u visinu od 250.

Bulov top je predstavljao neverovatan uspeh, ali su vlade SAD-a i Kanade, svaka iz svojih razloga, odlučile da prestanu sa finansiranjem projekta. Tako je Bul 1968. bio prisiljen da napusti Barbados. Njegova isfrustriranost je bila bezgranična i on je „birokrate“ koje su odbacile njegov projekat napao sa velikom zlobom i mržnjom.

Neko vreme je proizvodio artiljerijske granate; pedeset hiljada ih je izvezao i u Izrael, za korišćenje u naoružanju koje se proizvodilo u Americi. Dodeljeno mu je čak i počasno američko državljanstvo. Imao je, međutim, izuzetno kratak fitilj, nije uvek bio u stanju da kontroliše šta priča, i sukobljavao se kako sa većinom nadređenih, tako i sa zvaničnicima s kojima je dolazio u kontakt. Poniženje koje je osetio kada je zatvoren poligon za testiranje na Barbadosu nije ga napuštalo, i bio je spreman da učini bilo šta kako bi nastavio da pravi svoje velike topove. To je postala njegova opsesija i u tome ništa nije moglo da ga spreči.

Prvo je napravio top GC-45, najsavremeniji od svih koji su u to vreme postojali i imali domet od četrdeset kilometara. Bul ga je prodao svakome ko je hteo da ga kupi. Bez obzira na embargo na uvoz oružja, koji su Ujedinjene nacije nametnule Južnoafričkoj Republici, Bul je tamošnjim oružanim snagama prodao svoj top za ratovanje sa susednom Angolom. Potom

im je prodao i licencu, uz pomoć koje su mogli da počnu da proizvode iste te topove na sopstvenom terenu.

Neki kažu da je CIA u tajnosti podržavala Bulove nezakonite radnje. Međutim, kada je cela stvar obelodanjena, Bulovi prijatelji iz organizacije CIA su netragom nestali i on je ostao sam, izložen optužbama Ujedinjenih nacija da je postao najobičniji cinični, bezdušni trgovac oružjem. Bio je primoran da se vrati u Sjedinjene Države, gde ga je čekalo neprijatno iznenađenje: američki sud ga je zbog protivzakonite trgovine oružjem osudio na šest meseci zatvora. Kada se po odsluženju kazne vratio u Kanadu, tamo ga je dočekala novčana kazna u iznosu od 55.000 dolara. Besan i pun gorčine, odselio se u Belgiju, gde je, u saradnji sa Fabrikom za proizvodnju baruta (*Poudreries Reunies de Belgique*) osnovao novu kompaniju.

Ali njegova opsesija nije jenjavala. Nastavio je da sanja o tome kako će jednog dana napraviti ogroman top, nešto vredno mašte Žila Verna. Poput Geteovog Fausta, bio je spreman da proda dušu i đavolu, ako je to bio način da ostvari svoj san. Vremenom je našao i đavola: iračkog diktatora-megalomanijaka, Sadama Huseina.

Irak je osamdesetih godina vodio bespoštedan rat protiv Irana. Bul je Iračanima prodao dvesta topova tipa GC-45, koji su napravljeni u Austriji i prošvercovani preko luke Akaba u obližnjem Jordanu. Ali to je bio tek početak. Sadam Husein je, kao i Bul, bio duboko isfrustriran pošto je Izrael bombardovao nuklearni reaktor u Tamuzu, rasturivši u paramparčad njegov san da od Iraka napravi nuklearnu silu. Takođe je bio beskrajno ljubomoran jer je Izrael bio na korak do toga da započne sa lansiranjem satelita u svemir.

Bul je ponudio da Sadamu napravi najveći i najduži supertop na svetu. Tim topom, obećao je Bul, moći će da lansira satelite u svemir i ispaljuje granate na daljinu veću od hiljadu kilometara. Sadam je shvatio da će mu top omogućiti da gađa naseljena mesta u Izraelu i s radošću je prihvatio Bulovu ponudu. Bul je svoje delo nazvao „Projekat Vavilon“.

Iscrtao je planove: trebalo je da top bude dug 150 metara, da teži 2.100 tona i da ima kalibar od jednog metra! Međutim, pre nego što napravi svoj mamutski top, Bul je rešio da prethodno napravi manji prototip za potrebe testiranja. Manji top je nazvao „Beba Vavilon“, s tim što je beba bila veća od svih svojih predaka. Top je bio dug 45 metara i Sadamov komandant artiljerije je bio zadivljen njegovim performansama. Ali to još uvek nije bilo ništa u poređenju sa pravim topom, onim koji je polako nicao u iračkoj pustinji.

Bul je rešio da svoje gigantsko oruđe postavi na golo brdo, pozicionirajući komponente najdužeg i najdebljeg topa na svetu na onu stranu koja se dizala u visinu. Pošto je odabrao lokaciju, naručio je delove od različitih evropskih proizvođača čelika. Najvažniju komponentu je, naravno, predstavljala topovska cev, koju je Bul nameravao da napravi uz pomoć velikog broja ogromnih čeličnih cevi. Njih je naručio iz Engleske, Španije, Holandije i Švajcarske. Prava priroda narudžbi prikrivena je opisom „delovi za veliki naftovod“. S obzirom na to da je Irak bio pod drakonskim međunarodnim sankcijama kada se radilo o uvozu strateškog materijala, narudžbe su ponovo isporučene preko obližnjeg Jordana.

Cevi su počele da stižu. Ono što je u čitavoj operaciji bilo neverovatno, jeste to što su sve države i kompanije uključene u proizvodnju cevi savršeno dobro znale da one nisu ništa drugo do delovi gigantskog smrtonosnog oružja; njihov cinizam i gramzivost, kao i njihova

indiferentnost prema ratovima koji su se odvijali na Bliskom istoku govorili su to da ni jedne ni druge nemaju nikakvih problema s tom vrstom saradnje. Ogromne cevi su dobile dozvolu za izvoz, natovarene na teretnjake i poslate na put. Mnoge su bez ikakvih problema stigle u Irak.

Bulova privatna armija tehničara i inženjera počela je da sklapa delove topa, uperivši ih ka zapadu, u pravcu Izraela. Međutim, Bul i dalje nije bio zadovoljan. Iračanima je napravio i dva topa na sopstveni pogon, El Madžnon i El Fao. El Madžnon (Ludak) je odmah pridodat iračkoj artiljeriji.

Pristao je i da poboljša Skad projektile, koje je Sadam Husein već imao u svom arsenalu, izmenivši im bojeve glave. Na taj način im je produžio domet i poboljšao performanse, tako da su se ti projektili tokom prvog rata u Golfskom zalivu koristili protiv Izraela.

Tu je Bul, međutim, prešao crtu. Po izjavama njegovog sina, izraelski agenti su ga tada upozorili da prestane sa svojim opasnim aktivnostima. Bul ih nije poslušao. Izrael, međutim, nije bio jedini kome je bilo stalo da ga zaustavi. Bile su zabrinute i CIA, kao i engleska služba MI6, a sa Bulom su neka nezavršena posla imali i Iranci jer su, tokom rata između Iraka i Irana, Iračani protiv njih koristili topove koje je proizvodio Džerald Bul. Čini se da Bulu uopšte nije nedostajalo neprijatelja — i svi su oni bili rešeni da stave tačku na njegove projekte.

Pošto se oglušio o njihova upozorenja, strane službe su ubrzale svoje aktivnosti. Tokom zime 1990. godine nepoznata lica su nekoliko puta provalila u Bulov stan u delu Brisela po imenu Ikle. Ništa nisu odneli, već su samo isprevrtali nameštaj i ispraznili ormariće i fioke, ostavljajući jasne tragove o svom boravku u stanu. Bilo je to još jedno upozorenje Bulu: tu smo. Možemo da ti uđemo u stan kad god nam se prohte, a možemo da odemo i dalje od toga.

Bul se još jednom oglušio o upozorenja. Delovi za topove su nastavili da stižu, i on ih je, jedan po jedan, postavljao na golo brdo u Iraku. Činilo se da nema te radnje koja bi mogla da zaustavi Projekat Vavilon. Osim jedne.

Dvadeset drugog marta 1990. Bul se vratio u svoj stan u Briselu. Dok je petljao po džepovima tražeći ključ od vrata, iz mračnog hodnika se pojavio čovek koji je držao pištolj sa prigušivačem u ruci i ispalio mu pet metaka u potiljak. Tvorac megatopa je pao na pod i na mestu umro.

Svetska štampa je krenula sa spekulacijama o identitetu ubica. Po rečima nekih, atentatore je poslala CIA. Drugi su pak upirali prstom ka MI6, Angoli, Iranu... da bi se većina na kraju složila kako mora da se ipak radilo o Izraelu. Belgijska policija je počela sa Istragom, ali nije saznala ništa. Ubice Džeralda Bula do danas nisu pronađene.

Sa Bulovom smrću momentalno je prestao i rad na megatopu, a njegovi saradnici, inženjeri, istraživači i kupci su se razbežali po svetu. Svi su oni bili upoznati sa delovima projekta, ali je glavni plan ostao zaključan u Bulovoj glavi, i samo je on znao kako treba nastaviti dalje. Bulova smrt predstavljala je i smrt Vavilona.

Dve nedelje posle Bulove smrti britanski organi su se probudili iz svog dugog sna. Najzad su poslali carinsku jedinicu u luku Tisport, gde je ova zaplenila osam čeličnih cevi iz Šefilda, koje su se u izvoznim dokumentima vodile kao „cevi za naftovod". Bio je to lep pokušaj, ali je došao prekasno: Britancima su dotad promakle četrdeset četiri „naftovodne cevi", koje su već bile instalirane u Iraku. Tokom narednih nedelja u još pet evropskih zemalja zaplenjene su dodatne komponente namenjene gigantskom oruđu. Zvanična istraga koja je sprovedena u Engleskoj pokušala je da utvrdi kako je bilo moguće da neke cenjene kompanije, poput Šefild fordžmastersa, zažmure na podmukle ciljeve Sadama Huseina i pristanu da ga snabdevaju čeličnim cevima za gigantski top.

Kada su američki vojnici 2003. zauzeli Irak, pronašli su gomile ogromnih cevi koje su polako trunule na stovarištu u El Iskanderiji, pedesetak kilometara od Bagdada. Zarđale cevi bile su sve što je ostalo od grandioznih planova doktora Džeralda Bula.

Džerald Bul je ubijen u vreme kada se karakter Mosada polako menjao. Novi ramsad, dugogodišnji agent Mosada po imenu Šabtaj Šavit, službu je zatekao u stanju koje je bilo potpuno drugačije od onog koje je u njoj vladalo kada je on 1989. godine počeo sa radom. Kao nekadašnji borac Sajeret Matkala i načelnik Cezarije, Šavit je delovao kao pravi čovek za položaj ramsada. Međutim, od ranih sedamdesetih godina, sa sistematskom eliminacijom vođa Crnog septembra — a kasnije, tokom osamdesetih, još i više — akcenat u službi je sa prikupljanja tajnih podataka sve više prelazio na obavljanje specijalnih zadataka. Mosad je postepeno morao da preuzme većinu operacija koje nisu bile vojnog i konvencionalnog tipa, a koje su bile uperene protiv onih koji su predstavljali opasnost za izraelsku državu. Formalni državni organi nisu bili u stanju da na efikasan način pobede terorizam. Lideri terorističkih organizacija su relativno bezbedno živeli u inostranstvu, odatle planirali svoje napade i slali svoje ljude u napade na izraelske organe i građane po celom svetu. Čak i kada su Izraelci znali o kojim ljudima se radi, i čime se oni bave, nisu bili u mogućnosti da ih uhapse i privedu pravdi. Jedino što je Mosad mogao jeste da ih pronađe i eliminiše. Bile su to brutalne i komplikovane akcije koje su sprovodili ljudi poput Davida Molada — ali se njima postizao cilj. Ubijanjem onih koji su ih vodili, organizacije su se onesposobljavale na više godina. Najbolji primer za to su vođe Crnog septembra. Isti rezultat je postignut i u slučaju Džeralda Bula. Iako njegovi atentatori nikada nisu zvanično identifikovani, njegova smrt je predstavljala i smrt njegovih zločinačkih projekata. Isto je bilo i sa Vadijem Hadadom.

Sve je počelo sa kutijom čokoladica.

Dr Vadi Hadad, vođa Narodnog fronta za oslobođenje Palestine, bio je jedan od najopasnijih neprijatelja Izraela. Njegova po zlu najpoznatija operacija bila je otmica *Er Fransovog* aviona koji je 27. juna 1976. leteo iz Tel Aviva za Pariz. Nekoliko terorista — među kojima je bilo Arapa, Nemaca i Južnoamerikanaca — nateralo je pilota da sleti u Entebe, glavni grad Ugande, i zatražilo razmenu jevrejskih i izraelskih talaca za najopasnije svetske teroriste. U herojski sprovedenoj oslobodilačkoj operaciji izraelski komandosi su preleteli hiljade milja, spustili se u Entebe, pobili teroriste i oslobodili taoce. Posle događaja u Entebeu, Hadad je shvatio da mu je život u opasnosti i svoje sedište premestio u Bagdad, gde se osećao bezbednim.

Iz Iraka je nastavio da organizuje terorističke operacije protiv Izraela. Mosad je bio rešen da jednom za svagda elimiše ovog teroristu nad teroristima — ali kako? Započeta je komplikovana operacija s ciljem da se o Hadadu otkrije sve, a naročito njegove slabosti i poroci.

Godinu dana posle oslobađanja talaca u Entebeu, agenti Mosada su otkrili da Hadad obožava čokoladice, a naročito one fine, belgijske. Podatak o Hadadovom tajnom poroku je stigao od jednog pouzdanog Palestinca koji se infiltrirao u Hadadov Narodni front.

Ramsad Jicak Hofi je informaciju preneo novom premijeru Izraela, Menahemu Beginu, koji je odmah odobrio operaciju. Agenti Mosada su regrutovali jednog od Hadadovih saradnika od poverenja, koji je tada bio na zadatku u Evropi; on je u povratku šefu odneo veliku kutiju božanstvene čokolade poznate marke Godiva. U čokoladice ispunjene slatkim kremom Mosadovi stručnjaci ubrizgali su smrtonosan biološki otrov. Pretpostavljali su da će Hadad, koji je obožavao Godivu, sve čokoladice pojesti sam, uopšte ne razmišljajući o tome da bi mogao s nekim da ih podeli.

Agent je Hadadu predao lepo upakovanu kutiju čokoladica, koje je ovaj, čim je ostao sam, proždrao do poslednje. Nekoliko nedelja kasnije, debeljuškasti Hadad je izgubio apetit i počeo da mršavi. Provera krvne slike pokazala je ogroman pad imuniteta. Niko u Bagdadu nije mogao da shvati šta se to događa sa vođom Narodnog fronta.

Hadadovo zdravstveno stanje se dalje pogoršavalo. Snaga ga je napustila, izgledao je kao sama kost i koža, da bi potom pao u krevet. Kada mu je postalo baš veoma loše, hitno je prebačen na jednu istočnonemačku kliniku. Kao i većina zemalja Istočnog bloka, Istočna Nemačka je palestinskim teroristima pružala nesebičnu podršku, obuku, oružje i utočište. Međutim, njihovi vrhunski stručnjaci u ovom slučaju nisu mogli da pomognu.

Istočnonemački lekari nisu uspeli da spasu Hadada i on je 30. marta 1978. godine preminuo „iz nepoznatih razloga"". Četrdeset-osmogodišnji terorista je sestri ostavio milione dolara — novac koji je za sebe prigrabio vodeći „patriotsku" borbu za Palestinu.

Dijagnoza nemačkih lekara glasila je kako je Hadad umro od smrtonosne bolesti koja je napala odbrambeni sistem njegovog organizma. Niko nije sumnjao na Mosad. Neki od Hadadovih najbližih saradnika su optužili iračke organe da su ga otrovali zbog toga što je osramotio režim. Piscima u Izraelu je tek nakon mnogo godina dozvoljeno da objave istinu o učešću Mosada u Hadadovoj nasilnoj smrti. Kada je, trideset godina kasnije, umro Jaser Arafat, njegovi saradnici su za njegovu smrt optužili Izrael. Ta optužba nikada nije dokazana, uprkos opširnim pregledima i testovima Arafatovih francuskih lekara.

Sa Hadadovom smrću njegova paklena organizacija se raspala, a napadi njegove grupe na Izrael su skoro momentalno prestali. Duga borba sa jednim od najvećih neprijatelja Izraela bila je definitivno završena.

Posle Bula i Hadada, došao je red na Šakikija.

Sredinom devetnaestog veka, sultan Otomanskog carstva je poslao komandira carske mornarice, poznatog i cenjenog admirala, da zauzme mediteransko ostrvo po imenu Malta. Admiral je krenuo na put i proveo mesece tragajući po Mediteranu.

Ah Maltu nije našao.

Vratio se u Istanbul, otišao sultanu na raport i rekao mu: *„Malta jok!“* (na turskom — Malte nema!.).

Međutim, u ovim našim vremenima, bilo je i onih koji su Maltu pronašli, i to su pronašli ne samo ostrvo, već i čoveka koji je tamo stigao prerušen, pod tuđim imenom, i koji je putovao pod plaštom potpune tajnosti. Bio je to dr Fati Šakiki, vođa Islamskog džihada.

U kasnim jutarnjim satima 26. oktobra 1995, Fati Šakiki je izašao iz hotela „Diplomat“ u gradiću Selma na Malti. Hteo je da kupi još ponešto pre nego što se vrati u Damask, gde je živeo poslednjih nekoliko godina. Nosio je periku, imao libijski pasoš na ime Ibrahim Šavuš i u mirnom malteškom mestašcu se osećao prilično bezbedno. Nije ni slutio da ga nekoliko agenata Mosada prati još od kada je, nedelju dana ranije, iz Malte odleteo u Libiju kako bi prisustvovao konferenciji tajnih palestinskih organizacija.

Devet meseci pre toga, 22. januara, dvojica bombaša samoubica — pripadnika Šakikijevog Islamskog džihada — digla su se u vazduh u blizini autobuske stanice na raskrsnici Beit Lid, nedaleko od grada Netanje. Tada je ubijeno dvadeset dvoje ljudi, većinom vojnika, dok ih je šezdeset osam povređeno. Bio je to jedan od najkrvavijih terorističkih napada u istoriji Izraela. Premijer Jicak Rabin, koji je požurio u Beit Lid, bio je duboko potresen užasom koji je ugledao pred sobom; njegov bes je dostigao vrhunac kada je u časopisu *Tajm* pročitao intervju u kome se Šakiki hvalio kako se radilo o „najvećem vojnom napadu koji je ikada organizovan u samoj Palestini [ako se ne računaju arapsko-izraelski ratovi].

Tajm: Deluje kao da ste zadovoljni?

Šakiki: Zadovoljni su naši ljudi.“

Cepteći od besa, Rabin je ramsadu Šabtaju Šavitu, koji je čitavu svoju karijeru proveo u Mosadu, izdao naređenje da se vođa Islamskog džihada ubije.

Šavit je Šakikija veoma dugo pratio.

Po rečima nedeljnika *Špigl*, predlog Mosada bio je da se Šakiki ubije u sedištu njegove organizacije u Damasku, ali je Rabin to odbio. Vodio je tajne mirovne pregovore sa sirijskim predsednikom Hafizom el Asadom i nije hteo da ugrozi ionako male šanse za uspešno okončanje konflikta sa ovim severnim susedom. Rabin je od Mosada zatražio da predloži neka alternativna rešenja. Radilo se o izuzetno komplikovanoj operaciji, objasnio je Šavit, jer je Šakiki znao da se nalazi na nišanu Mosada. Zato je retko napuštao Siriju. Kako god bilo, Rabin nije odobrio izvođenje atentata i naredio je Mosadu da operaciju izvede van sirijske teritorije.

Ali gde? Rukovodioci Mosada izvesno vreme nisu znali šta da rade. Tada je Šakiki — na sreću — pozvan u Libiju, na konferenciju palestinskih terorističkih organizacija. Prvo je odgovorio da neće prisustvovati, ali je onda obavešten da će tamo biti i njegov najveći rival, Said Musa, vođa istoimene organizacije, koju je užasno mrzeo. Mosadovi stručnjaci su pretpostavili da Šakiki svom protivniku neće baš olako prepustiti podijum i da će ipak doći na konferenciju. I zaista, tajni izveštaj iz Damaska je potvrdio da Šakiki dolazi u Libiju. Tada je Rabin u Jerusalimu dao znak za početak operacije.

Evropski izvori tvrde da su pripreme za ubistvo počele onda kada su Mosadovi stručnjaci za terorizam izvršili proveru svih dotadašnjih Šakikijevih letova do Libije. Ispostavilo se da je do Tripolija uvek leteo preko Malte, tako da je ramsad odlučio da se operacija izvede na Malti a ne u Libiji. Malta je za to bila pogodnija i mirnija. Šakikija, koji je planirao da se kratko zadrži u Valeti pre nego što nastavi za Libiju, na aerodromu sa sačekali agenti Mosada. Skoro da im je podvalio, sletevši na Maltu potpuno prerušen, i to tek trećim avionom koji je tog dana stigao iz Damaska. Proveo je neko vreme u prostoriji za putnike u tranzitu i potom se ukrcao na let za Libiju.

Rano ujutru 26. oktobra Šakiki se vratio na Maltu i uzeo sobu u hotelu „Diplomat“, u kome je i ranije odsedao. Smestio se u sobu broj 616 i odmah potom napustio hotel. Dva Mosadova agenta su ga na plavom motociklu pratila gde god je išao. Par sati je proveo šetajući po prodavnicama i pijacama. Dok se vraćao u hotel, kraj Šakikija se zaustavio plavi motocikl. Jedan od agenata, koga su kasnije opisali kao čoveka bliskoistočnih crta lica, približio mu se i iz pištolja sa prigušivačem ispalio u njega šest metaka. Šakiki je pao na trotoar, a ubica je pobegao u obližnju uličicu, u kojoj ga je saradnik čekao na motociklu sa upaljenim motorom. Požurili su ka obližnjoj plaži, uskočili u gliser i odvezli se do teretnjaka koji ih je čekao na otvorenom moru. Zvanično, brod je prevozio cement iz Haife u Italiju. To, međutim, nije bio njegov jedini tovar: na brodu je bio i Šabtaj Šavit, koji je sa improvizovanog komandnog mosta nadzirao izvođenje operacije. Izvlačenje tima bilo je dobro isplanirano. Dva agenta niko nije pratio i oni su bez ikakvih problema stigli na brod.

Nakon Šakikijeve smrti njegovi saradnici iz Islamskog džihada su pokušali da razreše veliku misteriju: ko je bio izdajnik koji je obavestio Mosad o detaljima putovanja? Ubice su znale sve: datum polaska na Maltu, broj leta, lažni identitet, datum povratka na Maltu i u Damask... Posle petomesečne istrage, vođe Islamskog džihada uhapsile su palestinskog studenta, Šakikijevog bliskog saradnika, i optužile ga za izdaju. Student je tokom ispitivanja poklekao i priznao: Mosad ga je regrutovao dok je studirao u Bugarskoj; nadređeni su mu naložili da se preseli u Damask i pridruži Šakikijevoj grupi. Tokom četiri godine je zadobio Šakikijevo poverenje i postao jedan od retkih koji su imali uvid u Šakikijeve aktivnosti.

Za razliku od Hamasa i Hezbolaha, koji su veliki deo svojih sredstava ulagali u društvene aktivnosti, Islamski džihad je imao samo jednu svrhu: da seje teror. Osnovu su mu činile male i međusobno odvojene ćelije koje su se sastojale od Palestinaca čiji je jedini cilj bila borba protiv Izraela. Pripadnici palestinske dijaspore Šakikija su smatrali ideološkim ocem samoubilačkog terorizma. On je bio prvi koji je u svetim islamskim knjigama određene delove protumačio kao legitimizaciju samoubilačkih bombaških i ubilačkih napada.

Šakikijeva organizacija je bila zaslužna za dug spisak krvavih terorističkih napada: šesnaestoro mrtvih u napadu na autobus broj 405 koji je 6. jula 1989. izvršen na putu od Tel Aviva do Jerusalima; devetoro mrtvih u napadu na autobus pun izraelskih turista u blizini Kaira, 4. februara 1990; osmoro mrtvih u bombaškom napadu na autobus koji je Kfar Darom izveo 20. novembra 2000. na jugu Izraela; tri vojnika koja su poginula u samoubilačkom napadu na barikadu postavljenu na putu kod Necarima, u pojasu Gaze, 11. novembra 1994; kao i stravičan bombaški napad u Beit Lidu, gde je 22. januara 1995. poginuo dvadeset jedan

vojnik. Šakiki je svakako zaslužio smrtnu presudu, koju je Mosad sproveo u delo u malteškoj uličici. Posle njegove smrti Islamski džihad se skoro sasvim raspao i organizaciji je bilo potrebno više godina da se oporavi od ubistva vođe.

Izrael nikada nije preuzeo odgovornost za atentat na Šakikija. Ono što je premijer Jicak Rabin izjavio jeste: „Nisam čuo za atentat — ali, ako je to tačno, nije mi žao“.

Nešto kasnije ubijen je i sam Jicak Rabin, ali ne od ruke palestinskog teroriste, već fanatičnog Jevrejina.

Sedamnaesto poglavlje

FIJASKO U AMANU

„Baba! Baba!“ (Oče! Oče!), viknula je devojčica, iskočila iz crnog džipa i potrčala za ocem ka visokoj poslovnoj zgradi u centru Amana, u Jordanu. *„Baba!“*, viknula je i izazvala jedan od najvećih neuspeha u istoriji Mosada.

Operacija je bila isplanirana besprekorno. Možda je delovala malo trapavo, ali je imala sve šanse da uspe. Cilj joj je bio da se ubije Kaled Maš'al, novopostavljeni čelnik Političkog odeljenja Hamasa. Maš'al, četrdeset-jednogodišnji inženjer informatike, bio je lep čovek sa uredno podšišanom crnom bradom. Uspinjao se ka položaju vođe Hamasa, organizacije koja je tokom prethodnih nekoliko godina postala najveći neprijatelj Izraela. Zasnovana na islamskom fanatizmu, ona je zamenila Palestinsku oslobodilačku organizaciju (PLO) u surovoj borbi protiv Izraela pošto su Jaser Arafat i Jicak Rabin napravili iskorak ka miru i septembra 1993. potpisali sporazum u Oslu. Posle krvavog samoubilačkog bombaškog napada u Jerusalimu, 30. jula 1997. godine — kada su se dvojica terorista digla u vazduh nasred veoma posećenog tržnog centra Mahane-Jehuda, pri čemu je poginulo 16, a ranjeno 169 građana Izraela — viši rukovodioci Mosada su predložili da se Maš'al ukloni. Premijer Benjamin (Bibi) Netanjahu je tada sazvao vanrednu sednicu kabineta, na kojoj je odlučeno da se ubije neki od lidera Hamasa. Netanjahu je odluku o tome ko će to biti prepustio ramsadu, generalu Deniju Jatomu, koji je na čelo Mosada postavljen 1996. godine.

Jatom je za sobom imao dugu vojnu karijeru. Mišićav i ćelav, sa uvek spremnim osmehom na licu, bio je borac i zamenik komandanta u Sajeret Matkalu, pa oficir u oklopnim jedinicama i načelnik izraelske Centralne komande sa činom general-majora. Beskrajno odan premijeru Jicaku Rabinu, služio je kao njegov sekretar za vojna pitanja. Posle Rabinove smrti je, na veliko iznenađenje mnogih, postavljen za direktora Mosada. Svi koji su ga poznavali cenili su njegovu efikasnost i karijeru u vojsci, ali su smatrali da ne poseduje osobine neophodne za rukovođenje jednom tajnom organizacijom. Njegovo postavljanje na položaj ramsada pre je delovalo kao omaž pokojnom Rabinu nego kao izbor najboljeg čoveka za to mesto.

Pošto se početkom avgusta 1977. sreo sa Netanjahuom, Jatom je zakazao hitan sastanak u sedištu Mosada u Tel Avivu. U konferencijsku salu pozvani su rukovodioci glavnih odeljenja Mosada: Aliza Magen, Jatomova zamenica; B, načelnik Cezarije, odeljenja za specijalne operacije; Jicak Barzilai, načelnik Tevela — odeljenja zaduženog za saradnju sa stranim obaveštajnim službama; Ilan Mizrahi, načelnik Cometa, odeljenja za prikupljanje podataka; D, načelnik Neviota, službe zadužene za prodor do neprijateljskih meta, a prisutni

su bili i načelnici odeljenja za istraživanje i terorizam (lica koja su predstavljena samo slovom, umesto čitavim imenom, još uvek su na dužnosti).

Diskusija je odmah zapala u ćorsokak. Mosad, naime, nije imao potpun spisak lidera Hamasa. Najpoznatiji vođa organizacije bio je Musa Muhamed Abu Marzuk; čovek je, međutim, imao američki pasoš, tako da bi svaki napad na njega mogao da dovede do komplikacija sa Sjedinjenim Državama. Kaleda Maš'ala su svi smatrali odgovarajućom metom, ali je njegova kancelarija bila u Amanu. Nakon što je u oktobru 1994. potpisan sporazum sa Jordanom, premijer Rabin je Mosadu zabranio sprovođenje bilo kakvih operacija u toj državi. Dok je služio kao Rabinov sekretar za vojna pitanja, Jatom je poštovao njegovo naređenje kao da se radi o Svetom pismu. Ali pošto je imenovan za ramsada, odlučio je da ignoriše instrukcije pokojnog Rabina i premijeru Netanjahuu predložio da se ipak ubije Maš'al. Njegov predlog podržali su načelnik Cezarije i njegov oficir za bezbednost, Miška Ben-David.

Netanjahu se složio; rešen da izbegne krizu sa Jordanom, ipak je naredio da se operacija izvede „tiho" i bez razmetanja. Jatom je za operaciju zadužio grupu Kidon — elitnu jedinicu Cezarije. Doktor biohemije iz istraživačkog odeljenja Mosada predložio je da se upotrebi smrtonosan otrov napravljen na Biološkom institutu u Nes Zioni. Samo nekoliko kapi je bilo dovoljno da izazove smrt. Nije ostavljao tragove i nije ga bilo moguće otkriti čak ni prilikom obdukcije. Slična vrsta otrova je upotrebljena i ranije, u aferi Godiva, protiv Vadija Hadada, lidera Narodnog fronta za oslobođenje Palestine (videti poglavlje 14).

„Nije vas uznemiravalo to sa otrovom?", Ben-Davida je godinama kasnije upitao izraelski novinar Ronen Bergman. „Tako odvratan način da se umre..." „Recite mi", odgovorio je Ben-David, „da li su metak u čelo ili raketa u automobilu humaniji od otrova? Bilo bi, svakako, najbolje da uopšte ne postoji potreba za ubijanjem ljudi, ali u ratu protiv terorizma — takve stvari se ne mogu izbeći. Premijerova odluka da se izvede »tiha« operacija, kako se ne bi poremetili odnosi sa Jordanom, bila je sasvim logična".

U leto 1997. prolaznici su u Tel Avivu imali priliku da gledaju kako dvojica mladića mućkaju konzerve kokakole, da bi ih potom uz prasak otvarali. Penušavo piće je uz šištanje kuljalo napolje. Prolaznici bi na trenutak bacili iznerviran pogled na momke i nastavljali svojim putem. Nisu ni pretpostavljali da se radi o dvojici agenata Mosada koji su izvodili probu Maš'alovog ubistva: trebalo je da jedan od njih otvori konzervu u njegovoj blizini i da mu na taj način odvuče pažnju kako bi ga drugi poprskao po vratu s par kapi otrova.

Prvi agenti su u Jordan stigli šest nedelja pre operacije, u avgustu 1997. Imali su strane pasoše i zadatak im je bio da prouče Maš'alovo ustaljeno svakodnevno ponašanje; kada izlazi iz kuće, ko se ujutru s njim vozi u kolima, kuda ide i gde ide, kakav je saobraćaj u to vreme? Merili su koliko vremena obično prođe od kada izađe iz kola dok ne uđe u ovu ili onu zgradu, proveravali da li usput staje da popriča sa ljudima koji takođe ulaze u zgrade, i prikupljali ostale informacije koje bi mogle da utiču na planiranje operacije.

U izveštaju koji je prethodnica poslala u Kidon bili su rezultati misije: Maš'al je svakog jutra iz kuće izlazio sa telohraniteljima. Ulazio je u crno terensko vozilo kojim je upravljao njegov pomoćnik i kretao ka Kancelariji za pomoć Palestini, koja se nalazila u zgradi centra

Šamija u Amanu. Pošto bi Maš'al izašao, vozač bi odvezao kola a Maš'al bi prešao kratak prostor do zgrade i ušao unutra. Kancelarija za pomoć Palestini bila je maska za sedište Hamasa u glavnom gradu Jordana.

Izveštaj tima koji je bio zadužen za praćenje sadržao je i sugestiju o tome koje bi vreme bilo najbolje za izvođenje atentata: ujutru, na trotoaru, pošto izađe iz džipa i krene ka zgradi u kojoj mu se nalazila kancelarija.

Pripreme su se nastavile tokom čitavog leta: praćenje, slanje dodatnih timova u Aman, iznajmljivanje sigurnih kuća i automobila. A onda je 4. septembra Jerusalim iznenada potresao još jedan teroristički napad: trojica članova Hamasa su se digla u vazduh nasred ulice Ben-Jehuda, usmrtivši petoro Izraelaca i ranivši 181. Izrael više nije mogao da čeka, bilo je vreme da se krene u akciju.

Dvadeset četvrti septembar 1997. godine, dan pred početak operacije. Pored bazena velikog amanskog hotela šeta nekoliko gostiju. Čovek hoda u belom bademantilu. Hotelskom osoblju je rekao da se oporavlja od srčanog udara; korača polako i obazrivo, vidi se da ga još uvek muče propratni simptomi bolesti. Mlada žena koja je sa njim je njegova lekarka koja mu s vremena na vreme proverava puls i meri pritisak. Većinu vremena provode na ležaljkama pored bazena. „Srčani bolesnik" je Miška Ben-David, čovek koji je zadužen za komunikaciju između sedišta Mosada i agenata na terenu. Žena, koja je takođe agent Mosada, zaista je lekar i sa sobom nosi injekciju protivotrova, neutralizatora smese kojom treba da bude ubijen Maš'al. Iskoristiće ga ako neki agent Kidona u toku operacije slučajno dođe u kontakt sa kapljicama otrova. Ako bi se to desilo, spas je ležao isključivo u momentalnom ubrizgavanju protivotrova.

Dok su lažni pacijent i lekarka čekali kraj bazena, tim atentatora je sprovodio poslednje pripreme. Tokom poslednjih par dana u Aman je stiglo nekoliko agenata; oni će upravljati vozilima za bekstvo i igrati sporedne uloge. Posle njih je stigao i glavni tim: dva agenta Kidona, koji su se predstavljali kao kanadski turisti Šon Kendal i Beri Bids. Smestili su se u hotel „Interkontinental". Kada se pogleda unazad, u vezi sa ovom dvojicom se javljaju izvesna zbunjujuća pitanja: zbog čega su odabrani, s obzirom na to da nikada do tada nisu delovali u arapskim zemljama? I zbog čega su im dodeljeni kanadski pasoši, kada je već i najpovršnijom proverom bilo moguće utvrditi da uopšte nisu Kanađani? Engleski im je bio nesavršen, akcenat izraelski — svaka ozbiljnija istraga bi im lažne identitete, iza kojih su se krili, rasturila u paramparčad. Međutim, sva ova pitanja blede u poređenju sa greškom tima koji je bio zadužen za praćenje, a koja je otkrivena tek pošto se već bilo započelo sa operacijom.

Trebalo je da Maš'al bude ubijen na ulazu u zgradu centra Šamija, u kojoj mu se nalazila kancelarija. Susret između Maš'ala i agenata Kidona bio bi kratak i smrtonosan. Po planu, „Šon" i „Beri" bi mu prišli, s leđa ga isprskali otrovom po vratu, i pobegli s lica mesta vozilom koje ih je čekalo u blizini. Posle obuke na ulicama Tel Aviva, dvojica „Kanađana" su bili dobro uvežbani. Šon je zadužen da drži konzervu kokakole; kada se nađe lice u lice sa Maš'alom, trebalo je da povuče poklopac i „slučajno" ga isprska.

Kokakola, naravno, nije bila glavna stvar u priči. Najvažniji član operacije bio je Beri, kod koga se nalazila flašica sa otrovom; u roku od par sekundi, trebalo je da on isprska Maš'ala otrovom koji je držao u ruci. Konzerva kokakole služila je samo za to da Maš'alovu pažnju odvuče sa otrova u spreju. Trebalo je da mu se tečnost razlije po koži i izazove smrt od „srčanog udara".

Još dvoje „turista", muškarac i žena, zaduženi su da čekaju u holu zgrade u slučaju da glavnom timu zatreba pomoć. Na primer, šta ako Maš'al bude previše brzo hodao ka zgradi, pa dvojica Kanađana ne uspeju da ga stignu? U tom slučaju, trebalo je da „turisti" izađu iz zgrade, nalete na njega i tako ga na trenutak uspore kako bi glavni tim mogao da mu se približi. Planeri u Mosadu verovali su da će na ovaj način izbeći sukob sa Jordancima.

Ključ uspeha čitave operacije bila je situacija na samom licu mesta: bilo je važno da na mestu izvršenja ne bude telohranitelja, članova porodice, poznanika, policajaca, boraca Hamasa i drugih osoba koje bi mogle da spreče izvršenje ubistva. I zaista, instrukcije koje su poslate agentima u Jordanu bile su sasvim jasne: operaciju izvesti samo ako se steknu svi pomenuti uslovi. Deni Jatom tvrdi da je agentima rekao sledeće: „Ako situacija bude drugačija od onoga što je prvobitno planirano, uvek možemo da izvršimo zadatak nekog drugog dana". Koliko znamo, zaista je tako bilo. Agenti su nekoliko puta dolazili na određeno mesto, da bi potom odustajali od izvršenja zadatka usled neočekivanih problema — prisustva jordanskih policajaca u blizini, telohranitelja koji su pratili Maš'ala, ili Maš'alove neočekivane odluke da tog dana ne ode u kancelariju.

25. septembar, 1997. godine — dan de.

Komandant operacije zauzima položaj s druge strane ulice, ispred poslovne zgrade. Odlučeno je da se u okolini mesta ubistva ne koriste mobilni telefoni i sredstva za elektronsku komunikaciju, i da agenti komuniciraju isključivo ručnim i telesnim signalima. U slučaju da sa operacijom treba prekinuti, komandant će o tome obavestiti agente tako što će skinuti kačket.

Spreman za beg, automobil čeka dvojicu agenata parkiran iza zgrade.

Son i Beri su na svojim mestima, kao i par u holu zgrade.

Sve je spremno.

U Maš'alovoj kući jutro protiče u potpuno rutinskoj atmosferi — osim jedne male izmene do koje je došlo u poslednjem trenutku. Tog dana supruga moli Maš'ala da odvede njihovo dvoje dece u školu. To obično radi ona. Deca ulaze sa ocem u terensko vozilo, ali ih Mosadova ekipa za nadzor ne primećuje; javlja ljudima iz Kidona da je Maš'al krenuo i da je sa vozačem sam u kolima. Agenti ne primećuju dvoje dece koja sede na zadnjem sedištu. Prozori na vozilu su zatamnjeni, tako da se deca spolja ne vide.

Maš'al stiže do centra Šamija, izlazi iz kola, prelazi trotoar i kreće da se penje uz stepenice na ulazu u zgradu. Dvojica ubica mu se približavaju — deset metara, pet, tri... U tom trenutku iz džipa istrčava Maš'alova ćerkica. *„Baba! Baba!"*, doziva ga i trči ka njemu. Vozač iskače iz džipa i kreće za njom. Komandant operacije, pozicioniran s druge strane ulice, u tom trenutku primećuje dete i skida kačket kako bi svojim ljudima dao znak da se akcija prekida. Međutim, tokom tih ključnih nekoliko sekundi dvojica agenata su zaklonjeni

betonskim stubovima i na trenutak gube vizuelni kontakt sa svojim komandantom. I, što je još gore — ne vide ni devojčicu, ni vozača koji trči za njom.

Nastavljaju sa izvršenjem zadatka. Stižu do Maš'ala, gde Šon mućka konzervu s namerom da je otvori. Međutim, tog dana se limeni otvarač konzerve prvi put lomi, i konzerva se ne otvara. Operacija propada. Bari ipak diže ruku uvis kako bi Maš'ala isprskao otrovom po vratu, ali Maš'alov vozač, koji trči za detetom, primećuje podignutu ruku stranca koji mu deluje kao da namerava nečim da mu izbode šefa. Vozač počinje da viče, skreće ka Beriju i udara ga smotanim novinama. Maš'al čuje vozačeve povike i okreće se. U tom trenutku Beri pritiska pumpicu flašice sa otrovom; nekoliko kapi pada Maš'alu na uvo. Ovaj oseća samo lagano peckanje, ali shvata da nešto nije u redu i beži što brže može. Šon i Beri žure ka automobilu koji čeka da ih odveze s mesta događaja.

U tom trenutku na scenu stupa još jedan lik: Muhamed Abu Seif, militantni član Hamasa, koji je krenuo da Maš'alu preda nekakva dokumenta. Čuje povike i prisustvuje konfrontaciji između svog vođe i dvojice agenata. Dok Maš'al beži ne bi li sebi spasao život, Abu Seif pokušava da stigne Šona i Berija, koji se upravo spremaju da uskoče u automobil koji ih čeka — što predstavlja treći problematičan trenutak u čitavoj ovoj ukletoj misiji. Bori se sa Šonom, koji ga udara neotvorenom konzervom kokakole. Šon i Beri nekako uspevaju da uskoče u automobil, koji potom velikom brzinom kreće.

Tada, međutim, prave najveću grešku u čitavoj akciji. Vozač obaveštava Šona i Berija da je video kako Abu Seif zapisuje broj registarskih tablica automobila, i dvojica ubica rešavaju da ga istog trenutka napuste. Plaše se da bi Abu Seif mogao da alarmira policiju, i da bi, ako tim kolima odu do hotela, tamo mogli da budu uhapšeni. Nemaju adresu sigurne kuće, a ni drugi način da pobegnu. Posle nekoliko gradskih blokova Beri i Šon izlaze iz automobila, koji vozač odvozi dalje, kako bi ga se oslobodio.

Međutim, ispostavlja se da Abu Seif — stari mudžahedin koji se u Avganistanu borio protiv Rusa — nije pristajao na predaju. Tvrdoglav i u dobroj formi, krenuo je da trči za automobilom Izraelaca. Šon i Beri, koji su izašli iz automobila i sada koračali jedan s jedne, a drugi s druge strane ulice, nisu ga primetili sve dok ovaj nije skočio na Berija, zgrabio ga za košulju i počeo da viče kako je to čovek koji je pokušao da povredi Maš'ala. Šon, koji se u tom trenutku nalazio sa suprotne strane ulice, tada je potrčao da pomogne kolegi. Svom snagom se zaleteo u Abu Seifa nanevši mu lakšu povredu glave, i srušio ga u jarak pored puta. Borba se nastavila; brzo se skupila gomila znatiželjnika koji su se okrenuli protiv dvojice stranaca jer su delovali kao da prebijaju Arapina. Tada se pojavio policajac, rasturio gomilu, zaustavio taksi i naredio dvojici stranaca i prebijenom Abu Seifu da uđu unutra. Taksi je krenuo ka policijskoj stanici.

Policajci u stanici su prvo mislili da je Abu Seif napao dvojicu stranaca; međutim, pošto se oporavio od batina, on ih je optužio za napad na Maš'ala. Jordanski islednici su proverili pasoše dvojice muškaraca i, kada su shvatili da se radi o Kanađanima, obavestili kanadskog konzula. Diplomata je nakratko porazgovarao sa Šonom i Berijem, a onda rekao Jordancima: „Pojma nemam ko su ti ljudi, ali jedno sigurno znam — Kanađani nisu!"

Još uvek nesvesni toga kakvo im je blago palo u šake, Jordanci su odlučili da dvojicu stranaca zadrže u pritvoru i dozvolili svakom po jedan telefonski poziv. Agenti su pozvali sedište Mosada u Evropi i javili da su uhapšeni. U međuvremenu, žena-agent koja je učestvovala u operaciji i videla scenu koja se odigrala ispred centra Šamija shvatila je da je došlo do ozbiljnih problema i rešila da o tome obavesti „srčanog bolesnika“, Mišku Ben-Davida, visokog oficira Mosada u glavnom gradu Jordana. Požurila je kod njega u hotel. Čim ju je ugledao, Ben-David je znao da se desilo ono najgore. Na snazi je bilo naređenje da tokom čitavog trajanja operacije niko ne stupa u kontakt s njim, osim u jednom slučaju: ako sa operacijom nešto krene naopako i ako svi agenti momentalno treba da se izvuku iz zemlje.

Ben-David je skinuo bademantil, brzo se obukao i požurio na tajno mesto koje je još ranije ugovoreno za sastanke. Ubrzo nakon njega stigao je i komandant operacije. I on je saznao za neuspeh. Ipak, niko od njih nije mogao ni da zamisli haos koji će tek uslediti.

Miška je odmah poslao izveštaj u sedište Mosada. Ramsad Deni Jatom je o nastaloj situaciji porazgovarao sa načelnicima odeljenja i odlučio da je najbolje da se agenti povuku u izraelsku ambasadu u Amanu ne koristeći unapred isplanirane puteve za bekstvo. U Jordanu su svi napustili mesto za sastanke i uputili se ka ambasadi. U hotelu je ostala samo lekarka.

Za to vreme u drugom delu Amana Maš’al je počinjao da oseća smrtonosno dejstvo otrova. Pošto se onesvestio, prebačen je u bolnicu. Izraelcima je postalo jasno da će, ako ne dobije protivotrov, za nekoliko sati umreti.

Netanjahu je za loše vesti saznao u kolima, na putu ka zabavi koja je povodom jevrejske Nove godine bila organizovana — neverovatne li koincidencije — baš u sedištu Mosada. Jatom mu je preneo šta se desilo. Netanjahu je bio potpuno užasnut. Naložio je da ramsad odmah odleti u Aman, sastane se sa kraljem Huseinom i ispriča mu celu priču, bez ikakvog muvanja i laganja. Premijer je iz sedišta Mosada pozvao kralja Huseina i saopštio mu da šalje ramsada u vezi sa nečim izuzetno važnim. Kralj se odmah složio, iako nije imao nikakvu ideju o čemu bi moglo da se radi.

Netanjahuovi pomoćnici, koji su tada bili pored njega, tvrde da je bio izuzetno nervozan i da je naložio Jatomu da, u zamenu za vraćanje agenata u Izrael, pristane na sve što kralj bude tražio, kao i da Jordancima ponudi protivotrov, koji će Maš’ala spasti sigurne smrti. Šaron je kasnije ispričao: „Imao sam priliku da vidim kako se Netanjahu poneo u aferi Maš’al. Potpuno se raspao, do te mere da smo posle morali ponovo da ga sastavljamo... Pod pritiskom je bio spreman da preda sve...“

Kralj Husein je, uznemiren, saslušao Jatomov izveštaj i naredio svojim ljudima da saznaju kakvo je Maš’alovo stanje. Tačna dijagnoza je stigla odmah: stanje mu se brzo pogoršavalo. Kralj je naredio da ga odmah prebace u kraljevsku bolnicu i prihvatio Jatomovu ponudu u vidu protivotrova koji će ga spasti. U potpuno apsurdnom preokretu ove sulude priče, Izraelci i Jordanci su se na kraju utrkivali ne bi li nekako spasli život neprijatelju, vrhunskom teroristi.

Miška Ben-David se vratio u hotel. U džepu mu je bila ampula sa protivotrovom. „Protivotrov je bio kod mene“, kasnije je ispričao novinaru Ronenu Bergmanu, „s tim što

sam znao da više nikome ne može da bude od koristi, jer niko od naših ljudi nije došao u dodir sa kapljicama otrova. Jedini kome je bilo loše bio je čovek koji nam je bio meta. U strahu da bi neko mogao da me uhvati sa ampulom, odlučio sam da je uništim, ali me je tada telefonom pozvao komandir jedinice iz Izraela. Pitao je da li još uvek imam protivotrov kod sebe, a kada sam odgovorio da imam, zamolio me je da siđem u predvorje hotela. Rekao je da me dole čeka kapetan jordanske vojske, koji mora odmah da ga odnese u bolnicu".

Međutim, tog trenutka je iskrsao još jedan neočekivan problem: doktorka koja je zadužena da ubrizga protivotrov Maš'alu, koji je umirao, odbila je da to učini dok joj naređenje ne izda sam ramsad, i to lično. Deni Jatom — koji je bio izašao iz kraljevske palate i sada se kretao ka ambasadi — pozvao ju je telefonom i naredio joj da krene sa Miškom. Ali kada su stigli u bolnicu, Jordanci su glatko odbili pomoć Izraelke. Verovatno su se plašili da će samo dokrajčiti Maš'ala...

Dalje komplikujući stvari, kraljev lekar koji je bio zadužen za spasavanje Maš'ala odbio je da mu da protivotrov dok ne sazna hemijsku formulu i otrova i protivotrova. Nije hteo da preuzme odgovornost za Maš'alov život i dođe u situaciju da ga Izraelci nadmudre i preko njega ga ubiju. Došlo je do nove krize. Nijedna strana nije htela da popusti — Jordanci su tražili formule, a Izraelci su odbijali da ih predaju.

Maš'alovo stanje se za to vreme velikom brzinom pogoršavalo. Prestala su da mu rade pluća, tako su ga na odeljenju za intenzivnu negu u kraljevskoj bolnici priključili na aparat za veštačko disanje. Svima je bilo jasno da će njegova smrt imati tragične posledice po ionako osetljive odnose dveju država. Smatrajući da ga je Izrael duboko uvredio, kralj je zapretio da će narediti svojoj vojsci da provali u ambasadu i uhapsi četiri Mosadova agenta koji su se tamo sklonili. Nagovestio je čak i da će prekinuti svaku političku i vojnu saradnju sa Izraelom.

Sati su prolazili, a napetost je rasla. Kralj je objavio da će, ako Maš'al umre, njegove ubice — dvojicu agenata zatvorenih u jordanskoj policijskoj stanici — osuditi na smrt. Takođe je hitno nazvao telefonom američkog predsednika Bila Klintona.

Amerikanci su odmah počeli da vrše pritisak na Izrael da se Jordancima predaju formule. Netanjahu je započeo maratonsku seriju sastanaka sa različitim grupama savetnika i ministara, da bi se na kraju predao i Jordancima ipak dao formule.

Jordanski lekar je tada Maš'alu dao protivotrov. Reakcija je bila trenutna; Maš'al je otvorio oči.

Kada su vesti o Maš'alovom oporavku stigle do Izraela, svi su odahnuli sa olakšanjem, kao da im je, hvala dragom Bogu, upravo spasen rođeni brat iz Jordana, za koga godinama nisu znali gde živi!

Miška Ben-David i doktorka najzad su mogli da odu iz zemlje. Šest agenata Mosada ostalo je u Amanu — četvorica u ambasadi, dok je dvojicu držala jordanska policija.

U odeljenju za intenzivnu negu Maš'alovo stanje se i dalje popravljalo. Izrael je u Aman poslao delegaciju na visokom nivou, u kojoj su bili premijer Benjamin Netanjahu, ministar spoljnih poslova Arijel Šaron i ministar odbrane Jicak Mordekaj. Međutim, kralj Husein je odbio da primi delegaciju i na sastanak poslao svog brata Hasana.

Iz kabineta su pozvali i Efraima Halevija, nekadašnjeg zamenika ramsada, koji je bio lični prijatelj kralja Huseina. Halevi je sada bio izraelski ambasador u Evropskoj uniji u Briselu. On je odmah otputovao u Aman, gde je kralju ponudio nagodbu. U zamenu za četiri agenta u ambasadi, Izrael će pustiti iz zatvora harizmatičnog osnivača i lidera Hamasa, šeika Ahmeda Jasina. Kralj se saglasio i četiri agenta su se vratila u Izrael sa Halevijem.

Konačni pregovori prepušteni su Arijelu Šaronu, koji je sa kraljem održavao bliske odnose.

Šaron je tražio da se puste dva agenta Kidona koji su još uvek bili u pritvoru. U zamenu za njih, Jordanci su tražili da Izrael pusti dvadesetoricu jordanskih zatvorenika. Šaron se složio. Međutim, Jordanci su se u poslednjem trenutku predomislili i od Izraela zatražili dodatne ustupke. Šaron je tada, u prisustvu kralja, izgubio živce. „Ako nastavite ovako“, rekao je ljutito, „naši ljudi će ostati kod vas, ostavićemo vas bez vode (kojom je Izrael snabdevao Jordan), i ponovo ćemo izvršiti atentat na Maš’ala“.

Ispostavilo se da je Šaronov ispad ostavio utisak, tako da je sporazum sklopljen. Dva izraelska helikoptera sletela su u Jordan. Jedan je vratio dva agenta Kidona u Izrael, dok je drugi dovezao šeika Jasina, koji je prethodno pušten iz zatvora.

Mosadova operacija u Jordanu naišla je na kritike i podsmeh kako izraelskih, tako i svetskih medija. I sam Netanjahu je oštro napadan zbog načina na koji se poneo tokom operacije, tako da je bio primoran da formira istražni odbor za sprovođenje istrage „neuspeha operacije u Jordanu“.

Odbor je skinuo svaku odgovornost sa premijera i optužio ramsada za „greške u koracima“ i započinjanje operacije koja je od početka bila osuđena na neuspeh. Međutim, nije zatraženo da Jatom podnese ostavku.

Nakon fijaska u Amanu, odnosi Jordana i Izraela nikada nisu bili lošiji. Haled Maš’al, koji je do tada u Hamasu još uvek bio minorna ličnost, sada je stekao ugled u organizaciji i postao jedan od njenih glavnih vođa. Posle smrti šeika Jasina postao je vođa čitavog Hamasa. S druge strane, ugled Mosada u Izraelu i svetu — pa i u očima njegovih rukovodilaca i agenata — pretrpeo je ogromnu štetu. Mnogi viši rukovodioci Mosada otvoreno su kritikovali Denija Jatoma, koji se pokazao neuspešnim tokom čitave operacije. Aliza Magen, njegova zamenica, otvoreno je za njega rekla da nije kvalifikovan za mesto ramsada.

Uprkos kritikama, Jatom nije hteo da podnese ostavku. Jedini koji je preuzeo odgovornost za neuspeh bio je načelnik Cezarije, koji je istog trenutka podneo ostavku. Trebalo je da prođe još pet meseci da Jatom najzad shvati kako je vreme da ode — do februara 1998. godine, kada je agent Mosada uhapšen u Švajcarskoj u nastojanju da zakači prislušni uređaj na telefonsku liniju člana Hezbolaha. „Preuzeo sam odgovornost komandujućeg“, rekao je u intervjuu za dnevnik Harec, „i odlučio da podnesem ostavku zbog neuspeha u Jordanu i Švajcarskoj“.

Zamenio ga je Efraim Halevi, nekadašnji zamenik ramsada, koji je uspešno pregovarao sa kraljem Huseinom oko puštanja četvorice agenata koji su učestvovali u sprovođenju neuspešne operacije Maš’al.

Osamnaesto poglavlje

IZ SEVERNE KOREJE S LJUBAVLJU

Jedne prijatne londonske večeri u julu 2007. godine, gost je izašao iz svoje sobe u hotelu u Kensingtonu. Liftom je sišao u predvorje i došao do automobila koji ga je čekao pored ulaza u zgradu. Bio je to visoki sirijski zvaničnik koji je tog popodneva doputovao iz Damaska. Sada je kretao na sastanak.

Čim je prošao kroz rotirajuća vrata, dva muškarca su ustala iz fotelja u dubini hotelskog predvorja. Znali su tačno gde treba da idu. Došli su do sobe u kojoj je odseo Sirijac i ušli uz pomoć elektronske spravice. Bili su spremni da detaljno pretraže čitavu sobu, ali se ispostavilo da je zadatak bio veoma jednostavan. Laptop računar stajao je na stolu. Uključili su ga i u roku od nekoliko trenutaka stručno instalirali sofisticiranu verziju softvera Trojanski konj, koji im je davao mogućnost da iz daljine prate i kopiraju sve fajlove pohranjene u memoriji računara. Završivši posao, neprimećeni su napustili hotel.

Analitičari Mosada u Tel Avivu proučili su podatke iz računara i zapanjili se. Na hitnom sastanku sa načelnicima odeljenja opisali su neprocenjive informacije koje su im pale u šake: radilo se o velikom broju fajlova, fotografija, crteža i dokumenata koji su, po prvi put, otkrivali podatke o sirijskom ultra-tajnom nuklearnom programu. Materijal je bio izuzetno značajan, a sadržao je i građevinske planove za nuklearni reaktor u udaljenoj pustinjskoj oblasti; prepisku između sirijske vlade i visokih državnih zvaničnika Severne Koreje; a tu su bile i fotografije na kojima se video reaktor obložen betonom. Na jednoj fotografiji bila su dvojica muškaraca; za jednog se ispostavilo da je viši rukovodilac severnokorejskog nuklearnog projekta, dok je drugi bio Ibrahim Otman, predsedavajući sirijskoj Komisiji za atomsku energiju.

Ovi nalazi potvrdili su nekoliko pojedinačnih izveštaja koji su tokom 2006. i 2007. godine stigli do izraelskih tajnih službi. U njima se navodilo da sirijska vlada u najvećoj tajnosti gradi nuklearni reaktor duboko u pustinji, u Dir el Zuru, na samom severoistoku zemlje. Izolovani predeo nalazio se u blizini granice sa Turskom i na stotinak kilometara od teritorije Iraka. Deo izveštaja koji je izazvao najveće iznenađenje bilo je to da sirijski reaktor grade, planiraju i nadziru stručnjaci iz Severne Koreje, a finansiraju ga Iranci.

Bliska saradnja Sirije i Severne Koreje počela je 1990. godine posetom severnokorejskog predsednika Kim Il-Sunga Damasku. Tokom te posete, a na predlog sirijskog predsednika Hafiza el Asada, dve države su potpisale sporazum o vojnoj i tehnološkoj saradnji. I pored razgovora o nuklearnim pitanjima, koje su dvojica državnika vodili, Asad im u tom trenutku nije posvećivao mnogo pažnje, više se interesujući za razvijanje hemijskog i biološkog oružja; tada je otkazao čak i planove o kupovini nuklearnih

reaktora od Rusije. U februaru 1991, tokom Operacije „Pustinjska oluja“, u Siriji je istovarena prva pošiljka raketa Skad iz Severne Koreje. Izveštaji o raketama stigli su do Moše Arensa, izraelskog ministra odbrane. Nekolicina generala armije preporučila je da se, vojnim napadom, Skad projektili unište pre nego što budu stavljeni u funkciju. U nastojanju da izbegne još jedan sukob u regionu, Arens je tu ideju odbacio.

Na sahrani Hafiza el Asada u junu 2000. godine, njegov sin i naslednik Bašar el Asad sastao se sa još jednom delegacijom iz Severne Koreje. Dve strane su u tajnosti pregovarale o izgradnji nuklearnog postrojenja u Siriji, za čiji nadzor bi bila zadužena sirijska Agencija za naučna istraživanja. U julu 2002. održan je još jedan tajni sastanak u Damasku, kome su prisustvovali visoki zvaničnici Sirije, Irana i Severne Koreje, i na kome su tri strane postigle sporazum. Nuklearni reaktor u Siriji će graditi Severna Koreja, a finansiraće ga Iran. Čitav poduhvat — od projektantskog biroa pa do proizvodnje plutonijuma koji može da se koristi u proizvodnji naoružanja — koštao bi približno dve milijarde američkih dolara.

Tokom narednih pet godina, uprkos povremenim i delimičnim informacijama koje su curile iz pravca Damaska, ni CIA ni Mosad nisu bili svesni sirijskog projekta. S vremena na vreme bi bljesnulo neko svetlo upozorenja, ali na njega niko nije obraćao pažnju. Američke obaveštajne službe nisu shvatale značaj podataka koje su imale, dok su Mosad i Aman zavele sopstvene procene da Sirija nema ni sposobnost ni želju da se domogne nuklearnog naoružanja. I nikome nije palo na pamet da te pogrešne zaključke stavi pod znak pitanja, uprkos postojećim dokazima: 2005. godine, nedaleko od izraelskog primorskog gradića Nahirija, potonuo je brod Andora, koji je nosio tovar cementa iz Severne Koreje u Siriju; 2006. godine još jedan severnokorejski brod, koji je plovio pod panamskom zastavom, zadržan je na Kipru sa tovarom cementa i portabl radarskim sistemom; u oba slučaja „cement“ je očigledno predstavljao opremu za nuklearni reaktor. Konačno, krajem 2006. godine iranski stručnjaci za atomska postrojenja posetili su Damask da bi videli kako napreduje izgradnja reaktora. Izraelske i američke obaveštajne službe znale su za ovu posetu, ali im je njena veza sa projektom u Dir el Zuru promakla. Sirijci su tajnost svog projekta štitili na sve moguće načine.

Uveli su potpunu zabranu komunikacija za sve koji su bili zaposleni na gradilištu. Bilo je strogo zabranjeno posedovanje mobilnog telefona i satelitskih uređaja; kompletna komunikacija odvijala se putem kurira, koji su prenosili i lično uručivali pisma i poruke. Iako su američki i izraelski sateliti stalno prolazili iznad gradilišta, iz svemira se na njemu nisu uočavale nikakve aktivnosti.

A onda je iznenada, 7. februara 2007. godine, na aerodromu u Damasku iz aviona izašao jedan putnik. Bio je to Ali Reza Asgari, iranski general, nekadašnji ministar odbrane i jedan od lidera Revolucionarne garde (videti poglavlje 2). Ostao je na aerodromu dok nije dobio potvrdu da mu je porodica napustila Iran, da bi tada odleteo u Tursku. Nestao je ubrzo pošto je sleteo u Istanbul.

Mesec dana kasnije saznalo se da je Asgari prebegao na Zapad u okviru operacije koju su zajednički smislili CIA i Mosad. Tokom ispitivanja u američkoj vojnoj bazi u Nemačkoj otkrio je postojanje sirijsko-iranskih nuklearnih projekata i sporazuma koji je potpisan

između Severne Koreje, Irana i Sirije. Svojim islednicima je saopštio da Iran ne samo da finansira projekat u Dir el Zuru već i da vrši snažan pritisak na Siriju da ga završi što je pre moguće. CIA i Mosad su od njega dobili ogroman broj detaljnih podataka o napredovanju izgradnje, kao i imena ključnih zvaničnika koji su u Siriji i Iranu bili uključeni u projekat.

Ove nove informacije su Mosad probudile iz dremeža; odmah se krenulo na posao. Ramsad je od 2002. godine bio Meir Dagan, koji je zamenio Efraima Halevija (videti poglavlje l). Po rečima stranih izvora, Dagan je određenim jedinicama i agentima dao zadatak da provere Asgarijeve navode. Premijer Jehud Olmert sazvao je sastanak kome su prisustvovali načelnici svih rodova vojske, kao i predstavnici Ministarstva odbrane i službi bezbednosti. Jednoglasno su odlučili da je neophodna hitna operacija kako bi se pribavile validne i nepobitne informacije o tome šta se dešava u Dir el Zuru. Izrael nikako nije mogao da se pomiri sa mogućnošću da njegov najveći neprijatelj, Sirija, izraste u silu sposobnu da proizvodi nuklearno oružje.

Nije prošlo ni pet meseci od Asgarijevog prebega, a agenti Mosada već su postigli veliki uspeh — domogli su se podataka iz laptopa sirijskog zvaničnika. Rukovodioci Mosada i Amana sada su pred premijera mogli da stanu sa definitivnim dokazima koji su Vladi bili potrebni.

Nedugo potom, Dagan je, kažu, postigao još jedan veliki uspeh. U hrabro i kreativno sprovedenoj operaciji, agent Mosada uspeo je da regrutuje naučnika koji je radio na samom reaktoru. On je mnogo puta fotografisao reaktor iznutra i spolja, a napravio je čak i video-snimak objekata i opreme koja se u njima nalazila. Bile su to prve slike reaktora koje su doprele do Mosada a da nisu bile snimljene iz svemira. Na njima se video veliki objekat cilindričnog oblika, sa tankim ali punim i ojačanim zidovima. Ostale fotografije su prikazivale spoljnu skelu sagrađenu kako bi se ojačali spoljni zidovi reaktora. Bilo je i slika druge, manje zgrade, u kojoj su se nalazile pumpe za naftu i oko koje je bilo parkirano nekoliko kamiona. Treći objekat je delovao kao toranj koji je reaktor snabdevao vodom.

Mosad je Amerikance detaljno obaveštavao o svakom preduzetom koraku i slao im kopije svih izveštaja i fotografija, uključujući satelitske snimke i transkripte telefonskih razgovora vođenih između Sirije i Severne Koreje. Na ogroman pritisak Izraela, Sjedinjene Države su na raspolaganje stavile i sopstvene satelite. I satelitski snimci i elektronsko praćenje telefonskih razgovora navodili su na to da Sirijci reaktor grade neopisivom brzinom.

U junu 2007. premijer Olmert odleteo je u Vašington sa svim materijalom koji je Izrael do tada prikupio. Sastao se sa predsednikom Bušom i saopštio mu da je u Izraelu odlučeno da se sirijski reaktor mora uništiti. Olmert je predložio da Sjedinjene Države izvrše vazdušni napad na reaktor, ali je američki predsednik to odbio. Po rečima američkih izvora, odgovor Bele kuće bio je da je u „SAD doneta odluka da se [reaktor] ne napada“. Državni sekretar Kondoliza Rajs i ministar odbrane Robert Gejts pokušali su da ubede Izrael „da se usprotive [Sirijcima], ali da ih ne napadaju“. Buš i njegov savetnik za državnu bezbednost, Stiv Hedli, u principu su bili za vojnu akciju, ali su zatražili da se svako delovanje odloži dok se ne dođe do podataka koji bi jasnije govorili o postojanju stvarne opasnosti.

Tokom jula 2007. izraelski avioni su uzletali na veće visine nego inače, a špijunski satelit Ofek-7 isprogramiran je tako da redovno pravi detaljne snimke reaktora. Pošto su američki i izraelski stručnjaci analizirali snimke, jasno je utvrđeno da Sirija gradi reaktor koji je bio identičan onom koji se nalazio u nuklearnom postrojenju Severne Koreje u Jongbjonu. Video-snimak koji je Izrael poslao Sjedinjenim Državama pokazao je da su jezgra ta dva reaktora identična, uključujući i način na koji su uranijumske šipke smeštane u unutrašnjost postrojenja. Na drugim video-snimcima videla su se čak i lica severnokorejskih inženjera koji su radili u samom reaktoru. Uz to, odeljenje Amana koje se bavilo prisluškivanjem — Jedinica 8200 — pribavilo je kompletne transkripte razgovora koji su se užurbano vodili između Damaska i Pjongjanga.

Svi ovi dokazi prosleđeni su u Vašington, ali su Sjedinjene Države još uvek tražile nepobitne dokaze o tome da se zaista radi o nuklearnom reaktoru u kome se nalazi radioaktivni materijal. U Izraelu je zaključeno da nema izbora, tj. da će morati da pribave i te informacije.

U avgustu 2007. Izrael je došao do konkretnih dokaza da je objekat u Dir el Zuru zaista nuklearni reaktor. Pribavila ih je elitna jedinica komandosa, Sajeret Matkal, u operaciji tokom koje su na kocku stavljeni životi velikog broja izraelskih vojnika. Komandosi Sajeret Matkala su, obučeni u sirijske vojne uniforme, tokom noći helikopterima prebačeni u Siriju. Zaobilazeći naseljene oblasti, vojne baze i radarske instalacije, neprimećeni su se spustili u blizini Dir el Zura, približili se reaktoru i prikupili uzorke zemlje sa okolnog terena. Pošto je u Izraelu izvršena analiza, utvrđeno je da je zemlja izuzetno radioaktivna, što je nepobitno dokazalo prisustvo radioaktivnih supstanci u predelu iz koga je doneta.

Stiv Hedli je upoznat sa novim dokazima. Pošto su stručnjaci proverili uzorke tla, shvatio je da je situacija smrtno ozbiljna. Okupio je svoje najbliže saradnike i sa njihovim zaključcima upoznao predsednika Buša na jednom od sastanaka koje je sa njim svakodnevno održavao u Ovalnoj sobi. Hedli je potom razgovarao i sa Daganom i zaključio da reaktor zaista predstavlja očitu i neposrednu opasnost. Sjedinjene Države su najzad prihvatile da sirijski reaktor bude uništen i operaciji u Dir el Zuru nadenule naziv „Voćnjak“. U svojim memoarima Džordž V. Buš je napisao kako je neko vreme razmatrao uništenje reaktora, ali da je, posle razgovora o tome sa državnim organima zaduženim za bezbednost, na kraju od toga odustao. Smatrao je da bi „bombardovanje suverene države bez upozorenja ili najavljenog obrazloženja moglo da dovede do ozbiljnih problema“. Odbio je i mogućnost da američki vojnici izvedu tajnu operaciju.

Bilo kako bilo, Olmert je predsednika Buša nazvao telefonom i zatražio od njega da uništi reaktor. Buš se tokom razgovora nalazio u Ovalnoj sobi, okružen najbližim saradnicima; tu su bih državni sekretar Kondoliza Rajs, potpredsednik Dik Čejni, Stiv Hedli i njegov zamenik Eliot Abrams, ali i drugi. Rajsova ih je tokom prethodno obavljenih konsultacija ubedila da zahtev Izraela treba odbiti.

„Džordž, tražim od tebe da bombarduješ objekat“, rekao je Olmert.

„Ne mogu da opravdam napad na suverenu državu“, odgovorio je Buš, „osim ako moje tajne službe ne dignu glas i ne kažu da se radi o programu za naoružavanje“. Buš je preporučio da se stvar reši „diplomatskim putem“.

„Tvoja strategija me veoma uznemirava“, bez uvijanja je odgovorio Olmert. „Uradiću sve što budem morao kako bih zaštitio Izrael“.

„Ovaj momak stvarno ima muda“, prokomentarisao je kasnije Buš. „Zato mi se i dopada“.

Po pisanju londonskog *Sandej Tajmsa*, premijer Olmert se tada sastao sa ministrom odbrane Jehudom Barakom i ministrom spoljnih poslova Zipijem Livnijem. Zajedno sa čelnim ljudima odbrane i službi bezbednosti, njih trojica su razmotrili nove dokaze i moguće posledice udara na reaktor. Kocka je bačena: sirijski reaktor će biti uništen. Premijer je sa situacijom upoznao opozicionog lidera Benjamina Netanjahua i dobio njegovu svesrdnu podršku.

Određeno je da se reaktor razori 5. septembra 2007. godine tokom noći.

Po kasnijem izveštaju *Sandej Tajmsa*, druga elitna jedinica komandosa, Šaldag (Vodomar), dan ranije je stigla u oblast oko Dir el Zura. Ljudi su proveli skoro čitav dan krijući se u blizini reaktora. Zadatak im je bio da ga sledeće noći osvetle laserskim zracima, kako bi izraelski avioni mogli direktno da ga pogode. Petog septembra u jedanaest sati uveče, deset aviona F-15 uzletelo je iz vojne baze Ramat David i krenulo na zapad, preko Mediterana. Trideset minuta kasnije tri aviona su dobila naređenje da se vrate u bazu, a ostalih sedam da nastave ka tursko-sirijskoj granici, da bi potom skrenuli na jug u pravcu Dir el Zura. Usput su bombardovali i radarsko postrojenje, onemogućujući na taj način sirijske odbrambene snage da primete približavanje stranih aviona. Nekoliko minuta kasnije stigli su do Dir el Zura i sa pažljivo proračunate daljine na postrojenje ispalili Maverik rakete tipa vazduh-zemlja. Svaka je nosila po pola tone eksploziva i s velikom preciznošću pogodila cilj. Sirijski reaktor koji je pravljen da proizvodi atomske bombe za uništenje Izraela — nestao je u roku od nekoliko sekundi.

U nameri da izbegne vojnu reakciju Sirije, premijer Olmert je uspostavio kontakt sa premijerom Turske, Tajipom Erdoganom, i zamolio ga da prenese poruku predsedniku Asadu. Izrael nije imao nameru da stupa u rat sa Sirijom, naglasio je Olmert, ali nije mogao da prihvati Siriju kao nuklearnu silu takoreći na sopstvenom pragu. Ispostavilo se da su Olmertova uveravanja nepotrebna. Damask je ujutru, nakon bombardovanja, odreagovao potpunom tišinom.

Vladini portparoli nisu izgovorili ni reč. Sirijska novinska agencija je tek u tri posle podne objavila zvaničnu izjavu. U njoj je stajalo da su izraelski avioni u jedan posle ponoći prodrli u sirijski vazdušni prostor. „Naši avioni su ih naterali da se povuku pošto [su] u pustinjskom predelu izbacili tovar municije. Nema poginulih i nije naneta nikakva materijalna šteta“.

Svetski mediji su bili izuzetno zainteresovani da saznaju kako je Mosad uspeo da se domogne fotografija, pa čak i video-snimaka unutrašnjosti sirijskog reaktora. Televizijska

stanica ABC izvestila je da je Izrael u reaktor ubacio agenta ili da je Mosad regrutovao nekog od inženjera, i da su ih oni potom snabdevali slikama i snimcima objekta.

U aprilu 2008, nekih osam meseci posle uništenja reaktora, američka administracija je najzad objavila da je objekat u Siriji zaista bio nuklearni reaktor koji je građen uz podršku Severne Koreje i da „nije bio planiran za korišćenje u mirnodopske svrhe“. Po mišljenju Džordža V. Buša, Olmertov „udar“ na sirijski reaktor povratio je poverenje u Izraelce, koje je ovaj bio izgubio tokom izraelskog rata protiv Libana 2006. godine, a za koji je Buš smatrao da je bio loše vođen.

Rukovodioci američkih obaveštajnih službi su zapanjenim kongresmenima i senatorima prikazali seriju slajdova na kojima se jasno videla sličnost između sirijskog reaktora i onog severnokorejskog, u Jongbjonu; serijom slajdova na kojima su se videle fotografije, crteži i planovi, kao i video-snimcima, dokazano je poreklo prikazanog materijala.

* * *

Izrael je uspeo da sačuva tajnu samo dve nedelje, tokom kojih je negirao svoje učešće u uništenju reaktora. Međutim, tada je lider opozicije Benjamin Netanjahu u jednom intervjuu uživo izjavio sledeće: „Kada Vlada preduzima radnje koje se tiču bezbednosti Izraela, ona ima moju punu podršku ... i u ovom slučaju sam učestvovao od prvog trenutka, dajući joj punu podršku“.

Poslednja epizoda sirijskog nuklearnog projekta odigrala se jedanaest meseci kasnije, 2. avgusta 2008. Na prostranoj verandi kuće na plaži u Rimal el Zahabiji, severno od sirijske luke Tartus, organizovana je večera sa druženjem. Iz kuće koja se nalazila na samoj obali pružao se spektakularan pogled na Mediteran. Okrenuta mračnim talasima, veranda je pružala utočište od vlage, koja je na sirijskoj obali bila uobičajena. Blagi povetarac hladio je vrelu letnju noć. Za ovalnim stolom sedeli su bliski prijatelji vlasnika vile, generala Muhameda Sulejmana, pozvani da s njim provedu jedan opušten vikend.

Sulejman je bio najbliži savetnik predsednika Asada za pitanja vojske i odbrane, i bio je zadužen za nadzor nad izgradnjom reaktora i njegovu bezbednost. U najvišim krugovima moći u Siriji smatrali su ga Asadovom senkom. Kancelarija mu je bila u palati, odmah do predsednikove; ipak, poznavali su ga samo malobrojni i odabrani, kako u zemlji, tako i u inostranstvu.

Ime mu se nikada nije pominjalo u sirijskim medijima, ali je Mosad znao za njega i budno pratio njegove aktivnosti. Četrdeset-sedmogodišnji Sulejman studirao je mašinstvo na Univerzitetu u Damasku, gde je upoznao Basela el Asada i sprijateljio se s njim, takođe studentom, najdražim sinom i naslednikom predsednika Hafiza el Asada. Kada je Basel 1994. godine poginuo u automobilskoj nesreći, Asad je Sulejmana upoznao sa svojim mlađim sinom Bašarom. Asad je 2000. godine umro od raka; na mestu predsednika nasledio ga je Bašar, koji je Sulejmana postavio za saradnika i čoveka od poverenja.

Sulejman je uskoro postao jedan od najmoćnijih ljudi u Siriji. Po nalogu predsednika Asada, bio je zadužen za sva osetljiva vojna pitanja. Postao je čovek za vezu između

predsednika i iranskih tajnih službi, naročito kada se radilo o pitanjima koja su se ticala saradnje sa terorističkim organizacijama na Bliskom istoku. Takođe je bio i glavni čovek za vezu između Sirije i Hezbolaha, održavajući bliske veze sa vojnim liderom organizacije, Imadom Mughnijehom. Pošto se Izrael u maju 2000. godine povukao iz zone bezbednosti u južnom Libanu, Sulejman je preuzeo doturanje oružja Hezbolahu iz Irana i Sirije, a naročito raketa velikog dometa. Za vreme Drugog libanskog rata, 2006. godine, jedna takva raketa je direktno pogodila izraelsko železničko postrojenje u Haifi i ubila osmoro radnika. Kasnije je Sulejman snabdevao Hezbolah raketama zemlja-vazduh koje su se proizvodile u Siriji, ugrožavajući na taj način vazdušne aktivnosti Izraela u Libanu.

Sulejman je imao još jedan položaj koji je bio jedinstven i izuzetno tajan: bio je viši član sirijskog istraživačkog odbora koji se bavio usavršavanjem raketa velikog dometa, hemijskog i biološkog oružja i nuklearnim istraživanjem. Nadzirao je veze sa Severnom Korejom, koordinirao dostavljanje delova za reaktor u Siriju i upravljao merama bezbednosti koje su se odnosile na izolaciju severnokorejskih inženjera i tehničara zaposlenih na projektu izgradnje reaktora.

Izraelsko uništenje reaktora je za Sulejmana predstavljalo veliki udarac. Povrativši se iz početnog šoka počeo je da planira izgradnju novog, ali odluka o tome gde će se on nalaziti još uvek nije bila doneta. Sulejmanov život je u međuvremenu postao mnogo komplikovaniji. Znao je da ga traže i američke i izraelske tajne službe. Zbog toga je, pre nego što započne sa planiranjem sledeće faze, uzeo nekoliko slobodnih dana, da ih provede kod kuće u Rimal el Zahabiji. Miran vikend sa dobrim prijateljima i uz odličnu hranu delovao mu je kao najbolji način da se malo opusti.

Sulejman je sa centralnog mesta za velikim stolom gledao kako se talasi kreću ka plaži. Promakle su mu, međutim, dve nepomične figure koje su na udaljenosti od nekih stotinak metara čučale u vodi. Doplivale su iz pravca otvorenog mora, pošto ih je čamac izbacio na oko milju od Sulejmanove vile. Bili su to izraelski komandosi i vešti snajperisti; imali su ronilačku opremu uz pomoć koje su stigli skoro do same plaže. Pošto su pod nogama osetili dno, uspravili su se i locirali Sulejmanovu vilu. Proučili su kuću i verandu, ljude koji su sedeli za stolom, a onda se usredsredili na metu: generala, koji je sedeo okružen svojim gostima.

U devet uveče snajperisti su podesili oružje i naciljali. Veranda je bila puna ljudi, a dvojica nepozvanih gostiju u crnim ronilačkim odelima hteli su da budu sigurni kako će moći da ubiju generala a da pri tome ne povrede nikoga drugog. Izdigli su se iz vode i približili nekoliko koraka, a onda snajperima sa prigušivačima naciljali u Sulejmanovu glavu. Kada im je u slušalicama zapištao elektronski signal, obojica su istovremeno ispalila po metak. Pogoci su bili smrtonosni. Sulejman je zabacio glavu i pao unapred, na sto prepun hrane. Gosti u prvom trenutku nisu ni primetili da se nešto dogodilo. Shvatili su da je pogođen tek kada su videli da mu iz glave teče krv. Tada je na verandi nastao potpuni haos; neki su pokušavali da pomognu svom domaćinu, drugi su u strahu čučnuli ili, uz viku i dreku, bezglavo trčali unaokolo. Dok je trajala pometnja, snajperisti su nestali.

Sandej Tajms je objavio nešto drugačiju verziju događaja. U članku je pisalo da su snajperisti bili pripadnici izraelskih mornaričkih komandosa, Flote 13, i da su na sirijsku obalu

stigli jahtom koja je pripadala izraelskom biznismenu, kojom su se — po obavljenom poslu — odmah i vratili.

Kada je vest stigla u Damask, izazvala je ogroman šok, ali je Vlada ostala nema i nije reagovala na napise u medijima. Vojne i bezbednosne službe bile su zbunjene. Kako je tim snajperista stigao do Tartusa, koji je od Damaska bio udaljen više od dvesta kilometara? Kako su pobegli sa lica mesta? Da li je u Siriji uopšte postojalo neko mesto na kome su njeni lideri bili istinski bezbedni?

Tek posle nekoliko dana pojavila se lakonska izjava u kojoj je saopšteno da „Sirija sprovodi istragu kako bi otkrila počinioce ovog krivičnog dela“. Međutim, novinari drugih arapskih zemalja nisu čekali zvaničnu reakciju. Od početka su mnogo pisali o ovom događaju, uz detaljno izveštavanje i spekulisanje o identitetu ubica. Arapski mediji su se najviše bavili time kome bi bilo u interesu da eliminiše generala i upirali optužujući prst ka Izraelu, uz navode da je atentat izvršen zbog Sulejmanove uloge u izgradnji reaktora u Dir el Zuru.

Reakcija zapadnih službi bezbednosti bila je drugačija. Niko nije zaplakao nad Sulejmanom. U junu 2010. godine glavni načelnik izraelskih odbrambenih snaga odlikovao je Flotu 13 za „nekoliko oružanih operacija“, čiju prirodu nije naveo.

Ostaje pitanje da li se odlikovanje uručeno jedinici komandosa odnosilo, makar jednim njegovim delom, i na operaciju Sulejman.

Devetnaesto poglavlje

LJUBAV (I SMRT) POSLE PODNE

Dvanaestog februara 2008. nekoliko muškaraca se neprimetno rasporedilo po stambenoj zgradi u ekskluzivnom delu Damaska. Kasno posle podne ispred ulaza se parkirao džip micubiši pajero; iz njega je izašao čovek u crnom odelu i uredno podšišane brade i ušao u zgradu. Nije bio sa telohraniteljima. Agenti koji su bili postavljeni na ulici u svoje minijaturne otpremnike prošaputali su da je „čovek“ stigao u Damask i da je na putu ka svom stanu. Znali su da ide da se sretne sa ljubavnicom, Sirijkom Nihad Haidar, koja ga je tu čekala. Čovek je prelepoj Nihad, koja je te nedelje napunila trideset godina, nosio poklon.

Ljubavnici su proveli nekoliko sati u luksuznom stanu, koji im je na raspolaganje stavio Rami Makhluf, uspešan biznismen i rođak sirijskog predsednika Bašara el Asada.

Nešto pre deset sati uveče čovek u crnom je napustio zgradu i ušao u srebrni pajero. Išao je na sastanak u diskretnoj sigurnoj kući u delu grada po imenu Kafr Susa, gde se sreo sa iranskim, sirijskim i palestinskim izaslanicima.

Po pisanju londonskog *Sandej Ekspresa*, agenti koji su ga pratili na ekranima svojih mobilnih telefona imali su njegovu noviju fotografiju kako bi bili sigurni da se radi o pravom čoveku. Između sebe su držali otvorenu vezu i izveštavali glavnu komandu Mosada o svakom koraku „mete“.

Kada je čovek izašao iz zgrade u kojoj je sa Nihad proveo nekoliko časova, agenti su imali priliku da ga dobro pogledaju i uporede njegov izgled sa fotografijom koja im je bila na ekranima. Dojavili su kolegama u Damasku i u sedištu u Tel Avivu da je identifikacija potvrđena. U Mosadu je zavladala neverovatna napetost.

Načelnici odeljenja su se okupili u kancelariji Meira Dagana, gde je bila postavljena sva oprema koja je bila neophodna za praćenje operacije u stvarnom vremenu.

Čovek je okrenuo ključ srebrnog pajera.

„Pošao je“, prošaputa jedan od agenata u minijaturni mikrofon.

Radilo se o Imadu Mugnijehu, čoveku za kojim se vukao višegodišnji krvav trag.

15. novembar 2001.

Posle napada na Kule bliznakinje, FBI objavljuje veliki poster sa spiskom najtraženijih terorista na svetu.

Na posteru se nalaze logotipi FBI-ja, Stejt departmenta i Ministarstva pravde.

Spisak se sastoji od dvadeset dva imena i dvadeset dve fotografije.

Prvo ime odnosi se na najopasnijeg od svih.

Nagrada za njegovo hapšenje je 5 miliona dolara.

Do napada na Kule bliznakinje smatralo se da je, kada se radi o smrti američkih državljana, odgovorniji od bilo kog drugog teroriste koji je još uvek u životu.

Imad Mugnijeh.

18. aprila 1983. godine — Bombaški napad na američku ambasadu u Bejrutu — 63 mrtvih.

23. oktobra 1983. godine — Bombaški napad na sedište američkih marinaca u Bejrutu — 241 mrtav.

23. oktobra 1983. (istog dana) — Bombaški napad na sedište francuskih padobranaca u Bejrutu — 58 mrtvih.

Bila je tu i otmica rukovodioca Centralne obaveštajne službe, Vilijema Baklija; nekoliko napada na američku ambasadu u Kuvajtu; otmica aviona kompanije TWA i dva aviona kuvajtske avio-kompanije; ubistvo pukovnika Vilijama R. Higinsa iz mirovne misije UN u južnom Libanu; masakr dvadeset američkih vojnika u Saudijskoj Arabiji...

Kada bi se ovaj spisak poslao u Izrael, Mosad bi ga upotpunio svojim podacima:

4. novembra 1983. godine — Bombaški napad na sedište IDF-a u Tiru, u Libanu — 60 mrtvih.

10. marta 1983. godine — Napad na konvoj IDF-a u Metulahu, na izraelsko-libanskoj granici — 8 mrtvih.

17. marta 1992. godine — Bombaški napad na izraelsku ambasadu u Argentini — 29 mrtvih.

18. jula 1994. godine — Bombaški napad na jevrejsku mesnu zajednicu u Buenos Ajresu — 86 mrtvih.

Pa zatim otmica i ubistvo tri izraelska vojnika u pograničnom pojasu Har Dov, otmica izraelskog biznismena Elhanana Tanenbauma, bombaški napad u blizini kibuca Macuba, kao i najdestruktivniji od svih napada: otmica i ubistvo vojnika Regeva i Goldvasera na izraelsko-libanskoj granici, kojima je započet Drugi libanski rat.

Imad Mugnijeh, glavni terorista koji je stajao iza svih ovih zlodela, bio je duh koji se neprestano kretao od jednog do drugog glavnog grada na Bliskom istoku. Izbegavao je fotografe i odbijao intervjue. Zapadne tajne službe znale su mnogo o njegovim aktivnostima, ali skoro ništa o tome kako izgleda, koje su mu navike i gde se krije. Znali su da je rođen 1962. godine u selu na jugu Libana. Po nekim fragmentarnim izveštajima, roditelji su mu bili izrazito religiozni Šiiti; u tinejdžerskim godinama se preselio u Bejrut, gde je odrastao u siromašnom delu grada, pretežno naseljenom Palestincima, poklonicima Palestinske oslobodilačke organizacije (PLO). Ispisao se iz srednje škole kako bi se priključio Fatahu, terorističkom ogranku PLO. Vremenom je postao telohranitelj Abu Ajada, Arafatovog zamenika, i član Snaga 17, specijalne bezbednosne jedinice organizacije Fatah, koja je formirana sredinom sedamdesetih godina dvadesetog veka i kojom je komandovao Ali Hasan Salameh, poznat kao Crveni princ (videti poglavlje 12). Međutim, Izrael je 1982. započeo Libanski rat — nazvan Operacija „Mir za Galileju“ — okupirao Liban i uništio PLO. Preživeli članovi organizacije, na čelu sa Jaserom Arafatom, prognani su u Tunis. Mugnijeh je, međutim, rešio da ostane i pridruži se prvoj grupi boraca Hezbolaha.

Hezbolah — ili u bukvalnom prevodu, Božja stranka — jeste šiitska teroristička organizacija koja je 1982. godine osnovana kao odgovor na izraelsku okupaciju Libana. Inspirisan učenjem ajatolaha Homeinija, obučavan i snabdevan od strane iranske Revolucionarne garde, Hezbolah je postao omrznuti neprijatelj Izraela, koji je kao svoj glavni cilj navodio „izraelsko napuštanje Libana jednom zasvagda, kao uvod u njegovo konačno uništenje“. Od dana kada je formiran, Hezbolah je protiv Izraela nastupao isključivo nasiljem. A Mugnijeh je bio idealan regrut za grupu koja je upravo nastajala.

Kao pravi čovek iz senke, odabrao je da deluje tajno i nije se pojavljivao u javnosti. Izveštaji o njemu bili su nepotpuni i često kontradiktorni. Jedan izvor bi ga opisao kao telohranitelja Šeika Fadlalaha, duhovnog vođe Hezbolaha, dok bi drugi tvrdio da je postao glavni za operacije u organizaciji, mozak koji je stajao iza Hezbolahovih najriskantnijih akcija, onih koje su se završavale neopisivim krvoprolićem. Za razliku od sadašnjeg lidera Hezbolaha, šeika Nasralaha, Mugnijeh se nikada nije pojavljivao na televiziji i nikada nije koristio govor mržnje — ali je u stvarnosti bio daleko opasniji od pričljivog šeika. Ubrzo je počeo da važi za najefikasnijeg i najneuhvatljivijeg teroristu na svetu, onakvog kakav je u svoje vreme bio Karlos, i kakav je bio njegov kolega i veliki poštovalac, Osama Bin Laden.

Mugnijeh je, kao terorista, bio nemilosrdan i kreativan. Pojavio se iznenada, onda kada je, po završetku Operacije „Mir u Galileji“, isplanirao i organizovao ogromne masakre u Libanu. Imao je tek dvadeset jednu godinu, tog dana u oktobru 1983. godine, kada je eksplozivom natovarene kamione kojima su upravljali bombaši-samoubice poslao u baze američkih marinaca i francuskih padobranaca u Bejrutu; nekoliko dana kasnije, ponovio je isti scenario protiv sedišta IDF-a u Tiru. U dvadeset drugoj je predvodio grupu terorista u napadu na posebno ojačanu američku ambasadu u Kuvajtu, gde je kasnije oteo i svoj prvi avion. Posle svake operacije bi nestajao kao da ne postoji. U dvadeset trećoj, Mugnijeh je oteo avion kompanije TWA, koji je leteo iz Atine u Rim, i naterao pilota da sleti na aerodrom u Bejrutu. Tokom otmice je ubio mornaričkog ronioca Roberta Dina Stetama i telo mu izbacio kroz vrata kokpita. Posle otmice, koja je trajala sedamnaest dana, Mugnijeh je uspeo da pobegne, ali je ovoga puta za sobom nešto i ostavio: otiske prstiju u toaletu aviona.

O njegovom privatnom životu nije se znalo skoro ništa, osim da je bio oženjen rođakom, sa kojom je imao sina i ćerku. Još od rane mladosti znao je da se nalazi na nišanu nekoliko zapadnih tajnih službi, tako da se trudio da prikrije svoj identitet. U Libiji se podvrgao jednostavnoj plastičnoj operaciji, pustio bradu i držao se po strani. Zapadne službe imale su samo jednu fotografiju za koju je bilo potvrđeno da je njegova — na njoj je imao bradu i nosio je naočare i kačket. Nije se tačno znalo ni kako izgleda — FBI ga je predstavljao kao čoveka koji je „rođen u Libanu, govori arapski, ima tamnu kosu i bradu, koji je visok 170 centimetara i težak oko 60 kilograma“. Nije jasno kako je pozamašni Mugnijeh uspeo da se smanji do stasa idealno vitkog manekena... ali ovaj opis samo potvrđuje da se dobro čuvao i da je uspevao da zavara sve svoje neprijatelje.

Nakon mnogobrojnih bombaških napada i otmica postao je heroj Hezbolaha, koga su svi gledali sa divljenjem. Cenili su ga jer je radio sofisticirano, bio hrabar i posedovao operativne veštine zbog kojih je vojni ogranak Hezbolaha ulivao strah bezbednosnim

službama celog sveta. Kada je postao moćan, postao je — kako Izraelu, tako i Zapadu — i glavna meta za odstrel. Mugnijeh je to shvatio, i pretvorio se u paranoika koji je živeo u večitom bekstvu, sumnjao u svakoga, pa i u najbliže saradnike, veoma često menjao telohranitelje i svake noći spavao na drugom mestu; kretao se između Bejruta, Damaska i Teherana u najvećoj tajnosti.

U profilu koji su pripremile izraelska i druge tajne službe stajalo je da je Mughnijeh samotnjak, da je veoma harizmatičan, i da se radi o impulsivnom čoveku koji mnogo zna o najnovijim elektronskim instrumentima i napravama. Imao je neverovatnu sposobnost da menja identitet i izgled, što mu je omogućavalo da zavara neprijatelja; izraelski tajni agenti su ga zvali „terorista sa devet života".

U intervjuu koji je dao britanskom *Sandej Tajmsu*, oficir Amana David Barkai, nekadašnji major tajne operativne Jedinice 504, koja je sakupila podatke za Mugnijehov profil, rekao je sledeće: „Pokušali smo da ga neutrališemo nekoliko puta krajem osamdesetih. Prikupljali smo podatke o njemu, ali što smo mu se više približavali, to smo manje znali; nije bilo slabih tačaka, ni žena, ni novca, ni droge — ničega".

Lov na Mugnijeha je trajao godinama. Francuske vlasti su ga skoro uhapsile 1988. godine, kada mu je avion nakratko sleteo u Pariz. CIA je Francuzima poslala podatke o njemu, uključujući i fotografiju, kao i detalje o lažnom pasošu koji je koristio. Oni su se, međutim, plašili da bi njegovo hapšenje moglo da dovede do ubistva francuskih talaca koji su u to vreme držani zarobljeni u Libanu, tako da su rešili da ga ignorišu i puste da nastavi putovanje. Američke službe su pokušale da ga uhvate u Evropi 1986. i u Saudijskoj Arabiji 1995. godine, ali je on, kao i obično, nestao.

Tokom tih godina Mugnijeh je najviše vremena provodio u planiranju i izvršavanju napada na Izraelce i Jevreje u Argentini.

1992. godine organizovao je napad na ambasadu Izraela u Buenos Ajresu: bombaš-samoubica vozio je kamion natovaren eksplozivom, a poginulo je dvadeset devetoro ljudi. Neki od čelnika Mosada su ovu operaciju shvatili kao osvetu za ubistvo lidera Hezbolaha Abasa el Musavija, koje je, napadom iz helikoptera, bilo izvedeno u južnom Libanu.

Dve godine kasnije još jedan bombaški napad potresao je Buenos Ajres; ovoga puta se radilo o jevrejskoj mesnoj zajednici, a poginulo je osamdeset šest ljudi. Stručnjaci su ponovo zaključili da se radi o osveti Hezbolaha, ovoga puta za izraelsku otmicu Mustafe Diranija, jednog od lidera organizacije, koja je izvedena u Libanu.

Pripadnici tajnih službi koji su doleteli iz Sjedinjenih Država i Izraela u Buenos Ajres kako bi sproveli istragu o dva bombaška napada zaključili su da se radi o povezanim događajima. Način rada bio je identičan — oba puta se radilo o kamionu koji je napunjen eksplozivom i poslat na metu sa bombašem-samoubicom za volanom. Mugnijeh je na početku svoje terorističke karijere koristio iste metode u Bejrutu i Tiru. Istražitelji su utvrdili da su u napade bile uključene i iranske tajne službe i njihovi lokalni saradnici. Bar jedan kamion, onaj koji je poslužio za napad na ambasadu, teroristima je prodao šiitski trgovac automobilima iz Buenos Ajresa — Karlos Alberto Taladin. Blo je jasno da tragovi vode ka Imadu Mugnijehu.

Mugnijeh je tih godina provodio mnogo vremena u Iranu. Posle atentata na Šeika el Musavija plašio se da će Izraelci pokušati da ubiju i njega. U Teheranu je formirao tim operativaca koji se sastojao od boraca Hezbolaha i pripadnika iranskih tajnih službi. U formiranju te jedinice pomogli su mu glavni komandant Revolucionarne garde, Mohsen Rezai, kao i ministar obaveštajnih službi, Ali Falahian. Smatralo se da je ta jedinica izvela dva smrtonosna napada u Buenos Ajresu. Napadi su doveli do toga da Mugnijeh u očima Izraela postane najtraženiji čovek na svetu.

Svojim delima je potpisao sopstvenu smrtnu presudu. Međutim, proći će godine pre nego što ta presuda bude i izvršena.

Mugnijeh je decembra 1994. viđen u Bejrutu; nedugo potom je, u južnom delu grada, izbegao pokušaj atentata u automobilu u kome je bila postavljena eksplozivna naprava. Libanska policija je ubrzo objavila svoje nalaze: eksplozivna naprava bila je postavljena ispod automobila koji je bio parkiran pored džamije u kojoj je Šeik Fadlalah čitao svoju propoved. Eksplozija je razorila prodavnicu Fuada Mugnijeha, Imadovog brata, čije je telo pronađeno među ruševinama. Ali Imad, koji je takođe planirao da bude tu, u poslednjem trenutku promenio je mišljenje, rešio da se ne pojavi — i tako preživeo. Ponovo je iskoristio jedan od svojih devet života.

Nekoliko nedelja posle bombaškog napada tajne službe su, u saradnji sa Hezbolahom, kao saradnike Mosada uhapsile nekoliko civila za koje se sumnjalo da su imali nekakve veze sa napadom. Glavni osumnjičeni bio je čovek po imenu Ahmed Halek.

U skladu sa zvaničnim policijskim izveštajem, „Halek i njegova supruga su parkirali automobil pored prodavnice Fuada Mugnijeha. Halek je ušao unutra kako bi se uverio da je Fuad tu, rukovao se sa njim, vratio u kola i aktivirao bombu“. Citirajući pouzdane izvore, libanski dnevnik *As-Safir* naveo je da se Halek sastao sa višim rukovodiocem Mosada na Kipru, gde mu je ovaj dao instrukcije o tome kako da upotrebi bombu i isplatio mu 100.000 američkih dolara. Halek je kasnije pogubljen.

Mugnijeh je uspeo da pobegne, ali se agenti Mosada nisu predavali. Mukotrpno su tragali za svakim, pa i najmanjim podatkom do koga su mogli da dođu, prikupljali izveštaje stranih obaveštajnih službi i proučavali Mugnijehove lične navike. 2002. godine u Mosad je stigao još jedan izveštaj koji je Mugnijeha povezivao sa dostavom pedeset tona oružja palestinskim teroristima. On je, međutim, tada ponovo nestao, mada se govorkalo da je postavljen za glavnog komandanta Hezbolaha i najverovatnijeg naslednika Šeika Nasralaha. Glavna veza mu je bila iranska obaveštajna služba, a govorilo se da deluje u saradnji sa Brigadom el Kuds (arapski naziv za Jerusalim), koja je optuživana za saradnju sa šiitskim zajednicama širom sveta, kao i sa terorističkim organizacijama pod kontrolom Irana. Zbog visokog položaja na kome se nalazio, Mugnijeh je pojačao mere sopstvene bezbednosti. Neprestana govorkanja potvrdila su da je ponovo promenio izgled, najverovatnije još jednom plastičnom operacijom.

Po evropskim izvorima, Mosad je po završetku Drugog libanskog rata regrutovao priličan broj Palestinaca, ljutih protivnika Hezbolaha, koji su živeli u Libanu. Jedan od njih je imao rođaku koja je živela u Mugnijehovom selu i koja je regrutovanom agentu ispričala da

je Mugnijeh otputovao u Evropu, iz koje se potom vratio u Liban sa potpuno drugačijim licem.

Pred Mosadom je sada bio još jedan izazov — špijuniranje po klinikama za plastičnu hirurgiju širom Evrope.

Do neočekivanog obrta je došlo u Berlinu. Po rečima britanskog pisca Gordona Tomasa, agent Mosada koji je živeo u Berlinu, čovek po imenu Reuven, sastao se sa nemačkim doušnikom koji je održavao diskretne veze sa ljudima u nekadašnjem Istočnom Berlinu. Ovaj ga je obavestio da je Imad Mugnijeh nedavno imao nekoliko plastičnih operacija koje su mu potpuno izmenile izgled lica. Operacije su izvršene na klinici koja je nekada pripadala Štaziju, bivšoj istočnonemačkoj tajnoj službi. Štazi je kliniku koristio za menjanje izgleda agenata i terorista koji su slati u tajne misije na zapad.

Posle napornih pregovora Reuven se složio s tim da svom nemačkom saradniku isplati pozamašan honorar u zamenu za trideset četiri nove Mugnijehove fotografije.

Analiza fotografija koju su sproveli stručnjaci Meira Dagana pokazala je da je Mugnijeh operisao vilicu: donja vilica je bila presečena i u nju je, kako bi izgledala uže, ugrađena kost; međutim, postignuto je samo to da je sada delovao mršavo i ispošćeno. Nekoliko prednjih zuba mu je zamenjeno zubima drugačijeg oblika, a izgled očiju je promenjen zatezanjem okolne kože. Tretman je upotpunjen farbanjem kose tako da izgleda kao da je seda i zamenom naočara kontaktnim sočivima. Mugnijeh uopšte više nije ličio na „original“, tako da su stare fotografije koje su zapadne službe sakupljale još od osamdesetih godina postale potpuno neupotrebljive.

Po navodima stranih izvora, Mosad je tada započeo sa planiranjem Mugnijehovog ubistva. Meir Dagan je okupio svoje najbolje ljude, uključujući i načelnika Cezarije, komandanta Kidonovog tima, kao i nekoliko viših oficira zaduženih za Dosije Mugnijeh. Ubrzo je postalo jasno da ubistvo u nekoj nemuslimanskoj državi neće biti moguće. Mugnijeh je na zapad putovao izuzetno retko, a bezbednim se osećao isključivo u Iranu i Siriji. Izraelci su znali da svaka operacija izvedena na tim teritorijama nosi ogroman rizik Istina, Izrael je u prošlosti izvršavao zadatke u arapskim zemljama, kao i udare u Bejrutu tokom Operacije „Božja kazna“; komandosi su ulazili čak i u Tunis, gde su navodno ubili terorističkog vođu Abu Džihada. Ali Teheran i Damask su bili daleko sumnjičaviji, bolje naoružani i opasniji nego što su to bili Tunis ili Bejrut. S druge strane, Meir Dagan je bio svestan toga koliko je bilo važno da operacija prođe uspešno. Ubistvo najkrvavijeg terorističkog vođe u Damasku bi dokazalo da niko ne može da izbegne dugu ruku Mosada i među preostale neprijatelje Izraela unelo konfuziju, strah i nesigurnost.

Po rečima londonskog dnevnog lista *Indipendent*, plan koji je nastao kao rezultat diskusija vođenih u sedištu Mosada zasnivao se na mogućnosti da Mugnijeh 12. februara 2008. dođe u Damask. Tog dana je trebalo da se sastane sa iranskim i sirijskim zvaničnicima koji bi učestvovali u proslavi godišnjice iranske revolucije.

Pošto su razmotrene različite opcije, odlučeno je da se operacija izvede tako što će se automobil napunjen eksplozivom parkirati odmah do Mugnijehovih kola.

Agenti Mosada su se tada frenetično bacili na posao kako bi od svih svojih izvora, uključujući i strane službe, prikupili što više informacija: da li Mugnijeh zaista dolazi u Damask? I, ako dolazi koji identitet će koristiti? Kojim kolima će doći? Gde će odsesti? Ko će biti sa njim? U koje vreme će stići na planirani sastanak sa sirijskim i iranskim predstavnicima? Da li će sirijske vlasti biti obaveštene o njegovom dolasku? Da li će vođe Hezbolaha znati za njegovo putovanje?

Izveštaj koji je doveo do toga da prevagne odluka da se atentat ipak izvrši došao je iz veoma pouzdanog izvora, koji je potvrdio Mugnijehovu nameru da otputuje u Damask. Ovaj podatak su, po navodima libanskog dnevnika *El-Balad*, dodatno potvrdili agenti koji su u automobile Mugnijeha i vođa Hezbolaha bili podmetnuli uređaje za praćenje kretanja.

Tada se u operaciju uključila dobro podmazana mašinerija po imenu Cezarija. Različiti timovi Kidona su u Damask stigli putevima koji su nalikovali na lavirint, dok je poseban tim tajnim kanalima dopremio eksploziv u glavni grad Sirije.

U poslednjem trenutku dugogodišnji doušnik Mosada je poslao ključnu informaciju. U izveštaju je pisalo da Mugnijeh, kad god dođe u Damask, poseti i svoju ljubavnicu. Mosadovi super-špijuni su tako po prvi put čuli da Mugnijeh ima tajnu ljubavnu vezu. Lepotica po imenu Nihad Haidar ga je dočekivala u diskretnom stanu u gradu. Ona je uvek unapred znala kog dana Mugnijeh stiže, kao i da li dolazi iz Bejruta ili iz Teherana. U njihovo ljubavno gnezdo on je uvek dolazio sam, dajući svojim telohraniteljima i vozaču slobodno veče.

Hitne poruke koje su se razmenjivale izazvale su pažnju onih koji su pratili situaciju, već postavljeni na određena mesta. Hoće li Mugnijeh i ovoga puta posetiti ljubavnicu? Da li vlasnik stana zna da on dolazi?

Članovi operativnog tima su stigli u Damask iste večeri kada je trebalo da se izvede operacija, avionima iz raznih evropskih gradova. Po pisanju *Indipendenta*, tim se sastojao od trojice agenata: jedan je *Er Fransovim* letom doputovao iz Pariza; drugi je krenuo *Alitalijom* iz Milana, dok je treći doleteo avionom *Rojal Džordejnijana* iz Amana. Lažni pasoši trojice agenata govorili su da se radi o poslovnim ljudima: dvojica su se bavila prodajom automobila, a treći je radio u putničkoj agenciji. Pri ulasku u zemlju svi su izjavili da su u Siriju došli na kratak odmor i bez ikakvih problema prošli kontrolu. U grad su se odvezli svaki za sebe, a ponovo su se sastali tek pošto su se uverili da ih niko ne prati. Kasnije su se našli sa još nekim saradnicima koji su stigli iz Bejruta. Oni su ih odveli u prikrivenu garažu gde ih je čekao iznajmljen automobil i, pored njega, tovar eksploziva, plastično punjenje i minijaturne metalne kuglice.

Trojica ubica su se zaključala u garaži, pripremila eksploziv i stavila ga u iznajmljeni automobil. Za razliku od onoga što su kasnije tvrdile neke dnevne novine, eksploziv nije bio postavljen u naslon za glavu na sedištu Mugnijehovih kola, već u kasetu za radio u iznajmljenom automobilu.

Drugi tim Mosadovih osmatrača čekao je da Mugnijeh stigne iz Bejruta. Njihova uloga bila je da ga u stopu prate, da budu u blizini stana u kome će se ovaj sastati sa ljubavnicom, i da jave kada iz njega izađe. Potom je trebalo da ga slede, kako bi bili sigurni da je stigao na sastanak u Kfar Sousi. Među onima sa kojima je trebalo da se sastane bili su novi ambasador

Irana u Damasku i najtajanstveniji čovek u Siriji, general Muhamed Sulejman. Sulejman je bio zadužen za doturanje oružja Hezbolahu iz Irana i Sirije, tako da je bio blizak sa Mugnijehom. (Sulejman — koji je učestvovao u tajnom sirijskom nuklearnom projektu — nakon ovoga će poživeti još samo šest meseci; nikada se nije saznalo ko ga je ubio 2. avgusta, dok je u svojoj vili na obali večerao sa prijateljima. (videti poglavlje 16)).

Iste večeri iranska ambasada je organizovala proslavu godišnjice revolucije u Iranskom kulturnom centru u Kfar Sousi, u blizini sigurne kuće u kojoj je trebalo da se održi sastanak. Mugnijeh je, međutim, rešio da ne prisustvuje proslavi, već da se samo sastane sa iranskim i sirijskim zvaničnicima i potom ode iz Damaska.

Mosadovi timovi su se rasporedili na svoja mesta 12. februara ujutru. Osmatrači su se pozicionirali oko stambene zgrade u koju je trebalo da Mugnijeh prvo svrati. Kasno posle podne javili su da je stigao u stan lepe Nihad, a predveče da je krenuo ka sledećoj destinaciji. Nadali su se da će mu ta biti poslednja.

Pajero je prošao kroz Damask i stigao u Kfar Sousu. Osmatrači su pratili Mugnijeha, neprestano izveštavajući o tome kuda se kreće. Automobil sa eksplozivom je dovezen u kraj u kome se očekivalo da će se Mugnijeh parkirati, a trebalo je da eksploziv bude aktiviran iz daljine, uz pomoć elektronskog odašiljača. Agenti koji su postavili eksploziv u kola odavno su otišli i sada su bili na putu za aerodrom.

Elektronski senzori pratili su srebrni pajero, koji se na kraju zaustavio; iz njega je izašao čovek u crnom. Spoljni saradnik je automobil sa eksplozivom parkirao pored džipa. Nešto pre deset sati uveče, kraj grada po imenu Kfar Sousa potresla je ogromna eksplozija. U blizini se nalazila iranska škola (koja je u to doba dana bila prazna), kao i gradski park. Automobil je eksplodirao baš u trenutku kada je Mugnijeh izašao iz džipa.

Nije mu bilo spasa.

Mugnijehova smrt je potresla Hezbolah do same srži; bio je to strašan udarac za Vladu Sirije, koji je došao samo nekoliko meseci nakon što im je tajni nuklearni reaktor pretvoren u prah i pepeo.

Šest meseci nakon Mugnijehove smrti, u novembru 2008, libanske vlasti su objavile da su otkrile špijunsku mrežu koja je radila za Mosad. Jedan od uhapšenih, pedeset-jednogodišnji Ali Džarah iz doline Bekaa, poslednjih dvadeset godina je radio za Mosad za mesečnu platu od 7.000 dolara. Optužen je da je često putovao u Siriju, gde je izvršavao zadatke za Mosad. Nekoliko dana pre operacije, u februaru 2008, bio je i u Kfar Sousi. Libanske službe koje su uhapsile Džaraha su u njegovom automobilu pronašle sakriven kofer sa sofisticiranom fotografskom opremom, video kamerom i GPS-om. Džarah nije izdržao i tokom ispitivanja je priznao da su mu nadređeni iz Mosada naložili da nadzire, fotografiše i prikuplja podatke o delovima grada u kojima je Mugnijeh nameravao da boravi, uključujući i ljubavno gnezdo u kome se sastajao sa Nihad.

Izrael je negirao bilo kakvu povezanost sa atentatom, ali su portparoli Hezbolaha više puta optužili „izraelske cioniste“ za ubistvo „heroja Džihada, koji je umro kao šahid (mučenik)“.

Portparol američkog Stejt departmenta, Šon Mekkormak, nije bio istog mišljenja. On je Mugnijeha opisao kao „hladnokrvnog zločinca, masovnog ubicu i teroristu koji je bio odgovoran za smrt ogromnog broja ljudi“.

„Bez njega“, zaključio je Mekkormak, „svet će biti bolje mesto“.

Dvadeseto poglavlje

DOK SU KAMERE SNIMALE

Početkom januara 2010. godine dva crna audija A-6 prošla su kroz ojačanu kapiju sive zgrade na brdu u severnom delu Tel Aviva. Zgrada koju su svi zvali „Koledž“, zapravo je bila sedište Mosada. Kada je premijer Benjamin Netanjahu izašao iz drugog automobila, dočekao ga je ramsad, Meir Dagan. Netanjahu je Daganov mandat nedavno produžio za još godinu dana.

Posle uspeha nekoliko poslednjih operacija Dagan i rukovodioci Mosada bili su puni entuzijazma i samopouzdanja; sirijski reaktor je bio uništen, a Mugnijeh i Sulejman mrtvi. Sada je bilo potrebno hitno preseći još jednu vezu između Irana i terorista. A veza se zvala El Mabhuh. Po pisanju novinara Ronena Bergmana, Mosad je operaciji El Mabhuh nadenuo ime „Plazma ekran“.

Pošto su se okupili u konferencijskoj sobi, Dagan i njegovi viši saradnici izneli su plan o ubistvu Mahmuda Abdela Raufa el Mabhuha, vođe Hamasa i glavne karike u lancu za snabdevanje Irana oružjem preko Sudana, Egipta i Sinajskog poluostrva, sve do Gaze. Daganovi ljudi su odlučili da ubiju El Mabhuha u Dubaiju, u jednom od Ujedinjenih Arapskih Emirata u Persijskom zalivu.

Pošto je Netanjahu odobrio eliminaciju Plazma ekrana, odmah se započelo sa pripremama. Isplanirano je da se El Mabhuh ubije u hotelskoj sobi u Dubaiju. Londonski *Sandej Tajms* je kasnije objavio da su operativci Mosada vežbali izvršenje ubistva u jednom hotelu u Tel Avivu, ne obavestivši prethodno o tome nikoga iz uprave hotela.

Mahmud el Mabhuh, poznat i kao ‚Abu Abed“, rođen je 1960. godine u izbegličkom kampu u Džabaliji, u severnom delu pojasa Gaze. Krajem sedamdesetih se pridružio Muslimanskom bratstvu, gde je, kao vatreni musliman, učestvovao u sabotiranju arapskih kafedžinica u kojima je bilo dozvoljeno kockanje. 1986. godine izraelska vojska ga je uhapsila pošto je kod njega našla automatsku pušku AK-47, ali je pušten posle manje od godinu dana. Tada se pridružio vojnom krilu Hamasa, brigadi Iz Ad-Din el Kasam.

Komandant Salah Šehadeh je El Mabhuha, zajedno sa još nekoliko Hamasovih terorista, zadužio za posebnu misiju: otimanje i ubijanje izraelskih vojnika. Šesnaestog februara 1989. El Mabhuh i još jedan pripadnik Hamasa ukrali su automobil, obukli se kao ultra-ortodoksni Jevreji i ponudili se da povezu vojnika Avija Sasportasa, koji je stajao na raskrsnici i pokušavao stopiranjem da stigne do kuće. Čim je Sasportas ušao u kola, El Mabhuh mu je pucao u lice. Pošto su se slikali sa telom vojnika, teroristi su ga sahranili. Tri meseca nakon ubistva Sasportasa, El Mabhuh i još nekoliko članova Hamasa su na raskrsnici

kod Rema oteli još jednog vojnika, Ilana Sadona. Ubili su i njega. El Mabhuh je kasnije u intervjuu *El Džaziri* priznao da je, zajedno sa drugima, ubijao i sahranjivao izraelske vojnike.

Posle drugog ubistva je pobegao u Egipat, pa u Jordan, gde je nastavio sa terorističkim aktivnostima, uglavnom krijumčareći oružje i eksploziv u Gazu. Kada se vratio u Egipat, tamošnje vlasti su ga uhapsile; veći deo 2003. godine je proveo u egipatskom zatvoru, da bi potom pobegao u Siriju. Tada je već bio označen kao opasan terorista, za kojim su tragale policijske službe Izraela, Egipta i Jordana. Nadređeni su ga smatrali talentovanim organizatorom, tako da se brzo uspinjao hijerarhijskim stepenicama Hamasa, baveći se uglavnom krijumčarenjem oružja iz Irana u pojas Gaze.

El Mabhuh je znao da ga Mosad traži zbog onoga čime se trenutno bavio, ali mu je bilo jasno i to da mu Izrael neće ni oprostiti ni zaboraviti ubistvo svoja dva vojnika. Bio je izuzetno obazriv, često menjao identitet i predstavljao se kao poslovan čovek koji, baveći se legitimnim aktivnostima, putuje po gradovima Bliskog istoka. Jednom prijatelju je rekao da kada odseda u hotelima na vratima sobe uvek pravi barikadu od fotelja „kako bi sprečio neželjena iznenađenja".

U jednom od retkih intervjua koje je dao mreži *El Điazira*, El Mabhuh se pojavio glave prekrivene crnim platnom. „Već su tri puta pokušali da me ubiju", objasnio je, „i skoro da su uspeli. Jednom u Dubaiju, jednom u Libanu — pre šest meseci — i treći put u Siriji, pre dva meseca, posle atentata na Imada Mugnijeha. To je cena koju plaćamo svi mi koji se borimo protiv Izraelaca".

El Mabhuh je i taj intervju, u stvari, dao protiv svoje volje; smatrao ga je nepotrebnim izlaganjem riziku, ali je morao da poštuje direktno naređenje vođa Hamasa. Neki su kasnije tvrdili da je baš taj intervju pomogao Mosadu da ga nađe. El Mabhuh se složio da se pojavi pred kamerama, ali pod jednim uslovom: da mu lice bude potpuno mutno. Pošto je intervju snimljen, video-traka je poslata da je pregledaju u Gazi. Ispostavilo se da distorzija lica nije uspela, tako da mu je naloženo da ponovo snimi intervju. Objavljivanje novog intervjua je potom odloženo (objavljen je tek nakon njegove smrti). El Mabhuh je pitao šta se desilo sa prvim snimkom i dobio odgovor da se video-traka čuva u arhivi Hamasa. Međutim, ima i onih koji veruju da je traka nekako završila u rukama agenata koji su tragali za njim.

Nekoliko nedelja posle snimanja jednog visoko rangiranog pripadnika Hamasa je telefonom pozvao Arapin koji je tvrdio da je povezan sa grupom specijalizovanom za krijumčarenje oružja i pranje novca. On je Hamasu — koji je uvek bio gladan kada se radilo o oružju — dao ponudu koju ovi naprosto nisu mogli da odbiju, i zatražio da se u Dubaiju sastane sa El Mabhuhom. Čudno je što je za mesto sastanka izabrao Dubai; El Mabhuh je, naime, baš u tom gradu planirao da se vidi sa svojim saradnicima iz Irana. El Mabhuhova smrtna presuda je tako najverovatnije potpisana ovim misterioznim telefonskim razgovorom.

Tada, međutim, dolazi do nečega što se nikada ranije nije dogodilo u čitavoj istoriji špijunskih ratova: ubistvo Plazma ekrana biva snimljeno i ovekovečeno bezbednosnim kamerama koje su instalirane po čitavom Dubaiju, od aerodromskih šaltera pa sve do hotelskih predvorja, hodnika i liftova.

Ove trake predstavljaju jedinstveno svedočenje o tome kako se odvijala operacija i od kojih faza se sastojala: zahvaljujući njima, stotine miliona gledalaca je imalo priliku da iz svojih udobnih fotelja gleda kako tim ubica sprovodi tajnu, krvavu operaciju.

Ponedeljak, 18. Januar 2010.

Nekoliko agenata Mosada sleće u Dubai. Oni su prethodnica velike grupe od dvadeset sedam agenata, koji će tokom naredih dvadeset četiri sata, jedan po jedan i sa različitih strana, stići u grad. Dvanaestoro će imati britanske pasoše, četvoro francuske, četvoro australijske i šestoro irske.

Agenti se smeštaju u razne hotele u gradu.

Utorak, 19. januar 2010.

12:09 po ponoći — U Dubai sleću dva agenta Mosada: proćelavi četrdeset-trogodišnji Majkl Bodenhajmer nosi nemački pasoš, a njegov prijatelj Džejms Lenard britanski. Po rečima lokalnih policijskih organa, njih dvojica predstavljaju izvidnicu grupe zadužene za atentat na El Mabhuha.

12:30 po ponoći — Direktnim letom iz Pariza u Dubai stiže i komandant operacije, Kevin Daveron. Ima jareću bradicu i nosi naočare. S njim je i njegova zamenica, Gejl Folijard, jedna živahna crvenokosa žena. Oboje imaju irske pasoše.

1:21 po ponoći — Gejl Folijard odlazi u ekskluzivni hotel „Džumeira“ i u njemu uzima sobu na jedanaestom spratu. Kada je na recepciji pitaju za adresu stanovanja, ona ne trepnuvši odgovara: Memijer Roud broj 78, Dablin, Irska. Kasnije će se saznati da ta ulica uopšte ne postoji.

1:31 po ponoći — Komandant Kevin Daveron se pridružuje svojoj zamenici i prijavljuje se u isti hotel. Dobija sobu broj 3308.

2:29 po ponoći — Piter Elvinger, koordinator za operativnu logistiku, stiže u Dubai sa francuskim pasošem. Ima bradu, vitak je i nosi moderne naočare. Po izveštaju policije, nosi tašnu „sumnjivog izgleda“.

2:36 po ponoći — Piter se na aerodromu sastaje sa još jednim članom tima i oni zajedno odlaze u hotel u gradu.

10:15 ujutru — Mahmud el Mabhuh napušta Damask direktnim letom avio—kompanije *Emirati* i odlazi u Dubai, gde treba sa iranskim izaslanikom da se dogovori oko krijumčarenja tovara oružja u oblast Gaze.

10:30 ujutru — Piter, koordinator operacije, napušta hotel i sastaje se sa glavnim operativcima u velikom tržnom centru.

10:50 ujutru — Komandant Kevin i njegova zamenica Gejl se pridružuju sastanku u tržnom centru. Kevin tu ne nosi naočare, a više nema ni tanke brčiće.

12:18 u podne — Sastanak se završava i tim se razilazi. Kevin se vraća u hotel „Džumeira“ i odjavljuje se. Bezbednosne kamere ga prikazuju kako ulazi u drugi hotel, gde stavlja periku, naočare i lažne brkove.

2:12 posle podne — Dva agenta obučena u odeću za tenis ulaze u luksuzni hotel „El Bustan Rotana“. To su izviđači koji čekaju El Mabhuha, koji bi trebalo da se pojavi tokom narednih sat vremena.

3:12 posle podne — Gejl takođe napušta hotel „Džumeira“. Noć koju je provela u hotelu plaća 400 dolara.

3:15 posle podne — Mahmud el Mabhuh sleće u Dubai. Pasoškoj kontroli pokazuje lažni irački pasoš i izjavljuje da se bavi uvozom tekstila.

3:25 posle podne — Gejl se premešta u drugi hotel, u kome se presvlači, šminka i stavlja periku.

3:28 posle podne — El Mabhuh stiže u hotel „El Bustan Rotana“. Na recepciji traži sobu koja nema terasu i u kojoj se ne otvaraju prozori. Dobija sobu 230, koja se nalazi na drugom spratu. Ulazi u lift ne znajući da su dva tenisera koji se voze zajedno sa njim u stvari Mosadovi izviđači.

3:30 posle podne — Izviđači pomoću specijalnog odašiljača javljaju da je El Mabhuh ušao u sobu, i da se preko puta njegove nalazi soba broj 237.

3:53 posle podne — Piter, koordinator operacije, stiže u El Mabhuhov hotel i ulazi u poslovni centar. Odatle zove recepciju i rezerviše sobu 237.

4:03 posle podne — Dotadašnje izviđače zamenjuje novi tim, koji čeka da El Mabhuh izađe iz sobe.

4:14 posle podne — Svi članovi tima koji treba da izvrši ubistvo sada su u hotelu „El Bustan Rotana“.

4:23 posle podne — El Mabhuh napušta sobu, osmatra predvorje hotela kako bi bio siguran da je „sve čisto“, i potom izlazi iz hotela. Izviđači ga prate.

4:24 posle podne — Izviđači obaveštavaju vođu tima o detaljima u vezi sa automobilom koji je El Mabhuha odvezao u centar grada.

4:27 posle podne — Koordinator Piter ulazi u predvorje hotela i Kevinu Daveronu predaje tašnu u kojoj se verovatno nalaze stvari potrebne za izvođenje atentata na El Mabhuha.

4:33 posle podne — Piter odlazi do recepcije i uzima ključ sobe 237, koja se nalazi preko puta one u kojoj je odseo El Mabhuh.

4:40 posle podne — Piter predaje ključ Kevinu, napušta hotel i odlazi u nepoznatom pravcu.

4:44 posle podne — Kevin ulazi u sobu 237. Proverava prozor i špijunku na vratima, kroz koju će moći da vidi kada El Mabhuh uđe u svoju sobu.

5:06 posle podne — Gejl ulazi u sobu 237. Ona i Kevin proveravaju satnicu; neprestano im stižu izveštaji o El Mabhuhovom kretanju po gradu.

5:36 posle podne —Jedan od izviđača ulazi u hotel sa kačketom na glavi. U uglu jednog praznog hodnika kačket zamenjuje perikom.

6:21 posle podne — Gejl odlazi iz sobe 237, noseći u ruci torbu koju je Piter prethodno bio dao Kevinu. Odlazi na hotelski parking i predaje torbu jednom od atentatora.

6:32 posle podne — Prva grupa atentatora napušta parking i ulazi u predvorje hotela.

6:34 posle podne — Druga grupa atentatora ulazi u hotel i smešta se u fotelje u udaljenom delu luksuznog predvorja, u nastojanju da se što više udalji od prve grupe.

6:43 posle podne — Prva grupa izviđača, ona u odeći za tenis, napušta hotel.

7:30 uveče — Piter, koordinator za logistiku, napušta Dubai i odleće u Minhen.

8:00 uveče — Službenik hotela koji je zadužen za higijenu na drugom spratu odlazi. Tim atentatora pokušava da uđe u El Mabhuhovu sobu.

8:04 uveče — Kevin, postavljen u blizini liftova, signalizira grupi atentatora da se vrati u sobu jer na drugom spratu staje lift i iz njega izlazi neki gost hotela. Sistem za elektronsku kontrolu registruje pokušaj provale u sobu 230, onu u kojoj je smešten El Mabhuh.

8:20 uveče — El Mabhuh se vraća u hotel. Izviđači obaveštavaju Kevina da se kreće ka liftu.

8:27 uveče — El Mabhuh ulazi u sobu. Kevin i Gejl čuvaju stražu u hodniku na drugom spratu, pored liftova. U sobi 230 se odvija ubistvo.

8:46 uveče — Četvorica atentatora odlaze iz hotela.

8:47 uveče — Gejl i još jedan član tima atentatora odlaze iz hotela.

8:51 uveče — Po izvršenom ubistvu Kevin ulazi u El Mabhuhovu sobu i na spoljnu kvaku stavlja znak „Ne uznemiravaj“.

8:52 uveče — Izviđači napuštaju hotel.

10:30 uveče — Kevin i Gejl iz Dubaija odlaze direktnim letom za Pariz. Ostali članovi tima napuštaju zemlju u približno isto vreme i odlaze u različitim pravcima.

Supruga je El Mabhuha u 10 uveče pozvala telefonom. Telefon je neko vreme zvonio, a onda je prebacio na govornu poštu. Ona je nastavila da ga zove, ali se i dalje nije javljao. Pokušao je da ga dobije i jedan blizak prijatelj, ali ni on nije uspeo. Na SMS poruke niko nije odgovarao. Vreme je prolazilo, a od El Mabhuha nije bilo ni traga ni glasa. Zabrinuta supruga je pozvala nekoliko čelnika Hamasa, koji su tada odlučili da u hotel „El Bustan Rotana“ pošalju jednog od svojih lokalnih članova. Ovaj je došao na recepciju hotela i odatle pozvao sobu 230; niko se nije javio.

Nešto nakon ponoći službenici hotela su najzad otišli do El Mabhuhove sobe, otključali vrata i pronašli telo. Lekar koji je dojurio u sobu pogledao je leš i zaključio da je uzrok smrti srčani udar.

Hamas je objavio zvaničnu izjavu u kojoj je stajalo da je El Mabhouh umro iz „zdravstvenih razloga“. Porodica je, međutim, odbacila lekarsku dijagnozu i insistirala na tome da je El Mabhuha ubio Mosad. Telo je poslato u centar za patologiju u Dubaiju, dok je uzorak krvi avionom prebačen u laboratoriju u Francuskoj. Laboratorijski izveštaj je stigao nakon devet dana. Tada je Hamas objavio da su El Mabhuha ubili agenti Mosada, i to tako što su ga prvo onesvestili elektronskim omamljivačem, a onda ugušili jastukom. Policija Dubaija je istovremeno objavila da u El Mabhuhovoj krvi nisu nađeni tragovi otrova. Ipak su brzo došli do zaključka da je atentat izvršio Mosad, i to na njihovoj teritoriji. Trideset prvog januara, dvanaest dana po ubistvu, londonski *Sandej Tajms* je objavio članak o tome da je El Mabhuha otrovao Mosad. Reporteri su tvrdili da su izraelske ubice ušle u El Mabhuhovu

sobu i ubrizgale mu otrov koji je izazvao srčani udar. Agenti su, po njihovim rečima, potom fotografisali sva dokumenta koja su zatekli na licu mesta i izašli okačivši na kvaku znak „Ne uznemiravaj“.

Dvadeset osmog februara glavni inspektor policije u Dubaiju je obavestio novinare da je francuska laboratorija u El Mabhuhovoj krvi pronašla jak lek protiv bolova na bazi hidrohlorida, koji se u hirurgiji koristio kao anestetik. Ta supstanca, objasnio je, izaziva opuštanje mišića, posle koga dolazi do gubljenja svesti. Njegova pretpostavka je bila da su ubice žrtvi prvo ubrizgale anestetik, a onda ga ugušile kako bi delovalo kao da se radilo o prirodnoj smrti.

Novinar Gordon Tomas je u londonskom *Telegrafu* objavio članak o „Mosadovoj dozvoli za ubijanje“. Naveo je da je modus operandi u slučaju El Mabhuha bio sličan nekim drugim atentatima koje je Mosad već izveo u prošlosti, i da je jedanaest članova tima atentatora — od toga šest žena — odabrano među četrdeset osmoro pripadnika operativnih jedinica Kidona. Josi Melman iz dnevnika Harec je dodao da je kretanje ubica — što se videlo na snimcima koje su napravile bezbednosne kamere — bilo identično onom iz prethodnih Mosadovih operacija: dolazak različitim letovima iz različitih delova sveta, boravak u različitim hotelima, telefonski pozivi preko međunarodnih operatera, odeća koja otežava prepoznavanje, kao i nastojanje agenata da se ponašaju kao stvarni turisti ili poslovni ljudi, koji se uz posao malo i zabavljaju. Stručnjaci su, međutim, odbacili ovu teoriju, uz reči da se tim načinom rada koristi većina zapadnih tajnih službi, te da je samim tim nemoguće jasno utvrditi ko je izvršio atentat.

Nemački nedeljnik *Špigl* je otkrio kako je nemačka obaveštajna služba BND obavestila članove nemačkog Parlamenta da su El Mabhuha ubili agenti Mosada, i da je Majkl Bodenhajmer, inače rođen u Izraelu, 2009. godine podneo zahtev da mu se izda nemački pasoš jer su mu roditelji bili rođeni u Nemačkoj. Koristeći svoj novi pasoš, on je 8. novembra 2009. odleteo iz Frankfurta u Dubai, a potom i u Hongkong, što je bila maršruta identična onoj koja je korišćena pre i posle ubistva. Po pisanju *Špigla*, istog tog dana u novembru 2009. godine još devet agenata je sa različitih aerodroma po Evropi otišlo za Dubai. Sve je ličilo na generalnu probu operacije koja je potom izvedena u januaru 2010.

U intervjuu koji je dao dnevnom listu *El Arabija*, načelnik policije u Dubaiju, Dahi Kalfan Tamim, objasnio je zbog čega je bio siguran da je El Mabhuha ubio Mosad: „Prvo, imamo uzorke DNK i otiske prstiju. Drugo, svi [članovi tima atentatora] su imali originalne strane pasoše, u kojima su lažni bili samo podaci; kada se posle ispostavi da su neki od vlasnika [pasoša] iz Izraela — šta da pomislite, da su El Mabhuha ubili pripadnici tamošnje organizacije „Mir“? Naravno da je Mosad u pitanju, sto posto!“

Načelnik policije u Dubaiju je posle toga postao prava medijska zvezda; provodio je sate pred kamerama raznih svetskih televizijskih stanica, dajući intervjue svakome ko je bio spreman da ga sluša. Zahvaljujući bezbednosnim kamerama, postao je miljenik TV reportera, kojima je prikazao video-film sastavljen od delova snimaka koje su zabeležile kamere raspoređene po čitavom Dubaiju. Tamim je detaljno objasnio i pokazao kako su se

atentatori, prateći El Mabhuha, kretali po gradu, ulazili i izlazili iz hotela, išli po tržnim centrima i po aerodromu, često pri tome menjajući svoju odeću i izgled.

Po Tamimovom mišljenju, glavni deo tima atentatora brojao je jedanaest članova; tri Irca, šest Britanaca, jednog Francuza i jednog Nemca. Oni su u Dubai stigli različitim avionima sa različitih evropskih aerodroma, neki veče pred operaciju, neki u isto vreme kad i El Mabhuh, a neki tek par sati pre nego što se započelo sa izvršenjem zadatka. Šeststo četrdeset osam sati materijala koji su snimile bezbednosne kamere pomoglo je policiji Dubaija da savršeno rekonstruiše događaje koji su kulminirali smrću El Mabhuha.

Zahvaljujući fotografijama i snimcima svih putnika koji prolaze pasošku kontrolu na ulasku u zemlju, načelnik policije Dubaija je zaključio da u operaciji nije učestvovalo samo jedanaest agenata Mosada, već da ih je bilo mnogo više. Zvanično se pominjao broj od dvadeset sedam, s tim da je Tamim kasnije na svoj spisak sumnjivih dodao još nekoliko imena.

Njegovi zaključci su, međutim, doveli do određenih pitanja: da li je moguće da Mosad nije znao da je čitav Dubai pokriven mrežom bezbednosnih kamera? Po Tamimovim rečima, izraelski agenti su Dubai posetili nekoliko puta kako bi pripremili operaciju. Zar nisu videli kamere? I, ako jesu, onda je moguće da je veliki deo predstave sa ulaženjem i izlaženjem iz hotela i menjanjem odeće, perika i brkova, zapravo bio namenjen baš kamerama; u tom slučaju je priličan broj učesnika, koji uopšte nisu bili deo operacije, korišćen samo kako bi one koji će kasnije pregledati snimke naveo na pogrešan trag.

I još nešto: načelnik policije se pohvalio da su svi članovi tima atentatora fotografisani pri ulasku u zemlju. Zar Mosad nije znao da se u Dubaiju primenjuje ta procedura? Da li se zbog toga potrudio da lica agenata budu našminkana i izmenjena, kako kasnije ne bi mogli da budu prepoznati?

I treće pitanje: kako to da su bezbednosne kamere snimile ama baš svaki sekund kretanja agenata, osim dva: trenutak kada su ovi ulazili u El Mabhuhovu sobu, i onaj kada su iz nje izlazili?

Načelnik Tamim je novinarima otkrio da su atentatori za međusobnu komunikaciju koristili, između ostalog, i jedan telefonski broj u Austriji; proverom obavljenih razgovora, Tamim je uspeo da utvrdi identitet stranaca koji su koristili taj broj i koji su najverovatnije bili članovi Mosadovog tima. Takođe je izjavio da je nekoliko agenata svoje troškove po Dubaiju plaćalo kreditnim karticama Pejonir-masterkard, kompanije iz savezne države Ajova u SAD, koja je u Izraelu imala centar za istraživanje i razvoj.

Najčudnije otkriće u čitavoj istrazi bilo je to da je većina atentatora koristila prave pasoše građana Izraela koji su imali dvostruko državljanstvo, tj. da ih je veoma mali broj imao lažne pasoše. Činilo se da za ovo ipak postoji razlog — atentatori su delovali u arapskoj zemlji koja se smatrala neprijateljskom teritorijom. Da je neki od atentatora uhapšen, mogao bi da traži zaštitu konzula Velike Britanije, Nemačke, Francuske i Australije... Ako bi konzuli proverili svoje kompjutere, videli bi da se zaista radi o stvarnim ljudima i pristali bi da im pruže pomoć. Da je tim pak koristio lažne pasoše, prevara bi bila odmah otkrivena, a agenti bi ostali bez zaštite.

Pošto se sve ovo saznalo, države čiji su pasoši upotrebljeni u Dubaiju oštro su iskritikovale Izrael. Velika Britanija, Australija i Irska su proterale predstavnike Mosada sa svojih teritorija. Poljska je na varšavskom aerodromu uhapsila čoveka po imenu Juri Brodski i izručila ga Nemačkoj. Brodski je bio osumnjičen da je pomogao agentu Majklu Bodenhajmeru da nabavi nemački pasoš navodeći lažne razloge za njegovo izdavanje. (Nemačka je pristala da pusti Brodskog tek pošto je platio kaznu u iznosu od 60.000 evra. Bodenhajmer nije pronađen.) Ostale države su izrazile svoju indignaciju i bes. S obzirom na to da je korišćenje lažnih ili prepravljenih pasoša spadalo u standardna pravila rada tajnih službi, ove reakcije su odisale hipokrizijom; države koje su sada optuživale Izrael takođe su koristile falsifikovane pasoše, a i dan-danas ih koriste, i to isto onako kako ih je tada koristio i Mosad. Kada je krajem 2010. godine u Sjedinjenim Državama otkrivena ruska špijunska mreža, nikome nije palo na pamet da njene pripadnike optuži za korišćenje falsifikovanih britanskih i američkih pasoša.

Pisanje svetske štampe stvorilo je utisak da je operacija u Dubaiju bila uspešna, s tim da je sadržala jednu veliku grešku do koje je došlo usled toga što je Izrael previše potcenio kako Dubai, tako i zapadne države koje je svojim delovanjem uključio u celu priču. Udarac je nanet ugledu Izraela u svetu, ali ne i njegovim tajnim aktivnostima. Proterani predstavnici Mosada uskoro su zamenjeni drugim. Obećanja načelnika policije u Dubaiju — da će atentatori biti uhapšeni jer je čitav svet znao ko su — nisu ispunjena. Ni jedan jedini agent Mosada koji je učestvovao u operaciji Dubai nikada nije ni identifikovan ni uhapšen.

Pa ipak, Dubai je postao simbol za nove izazove sa kojima se, u svetu koji se neprestano menja, danas suočavaju sve tajne službe. Vreme crnih kožnih mantila je definitivno prošlo. Bezbednosne kamere, fotografisanje i uzimanje otisaka pri ulasku u zemlju, brza pasoška kontrola, DNK... sve to od špijuna — kad krenu u svoje mračne, zlokobne misije — sada zahteva upotrebu mnogo savremenijih sredstava i potpuno drugačiji način rada.

Sedmog aprila 2011. neidentifikovana letelica je ispalila raketu na putnički automobil na putu koji se nalazio petnaest kilometara od luke Sudan u istoimenoj afričkoj državi. Po izraelskim izvorima, automobil je napadnut iz drona tipa Šoval, koji bez ponovnog punjenja gorivom može da preleti četiri hiljade kilometara i ponese tonu tovara. Šoval pripada novoj generaciji dronova, koje Izrael danas koristi kada su u pitanju riskantne prekogranične misije, i koji su zamenili letelice kojima je upravljao čovek. Izraelski dronovi, koji su među najboljima na svetu, sprovode obaveštajne misije i napade po čitavom Bliskom istoku.

Za jednog od ljudi koji su ubijeni u napadu na automobil govorilo se da je vođa Hamasa. Hamas je preko Sudana krijumčario oružje iz Irana u Gazu. Oružje je dopremano čamcima, istovarivalo se u luci Sudan i — podmićivanjem službenika na granicama i ček-pointima — nastavljalo konvojem vozila preko Egipta i Sinaja do vozača koji su čekali u Gazi.

Sudanska vlada je istog trenutka za napad optužila Izrael, koji je smatran za vinovnika još jednog misterioznog napada na konvoj, u januaru 2009. godine; tada su uništeni kamioni

koji su prevozili oružje, rakete i eksploziv, a poginulo je četrdesetoro ljudi koji su opsluživali konvoj.

Jedan od ljudi koji su navodno poginuli bio je i vođa Hamasa zadužen za krijumčarenje oružja iz Irana u Gazu.

Dvadeset prvo poglavlje

IZ ZEMLJE KRALJICE OD SABE

Grupa dece iz Etiopije je, tamne kože i u beloj odeći, stupila na scenu velike dvorane u Jerusalimu. Obdarena jedinstvenom lepotom, deca su gledala publiku velikim crnim očima punim radoznalosti i ponosa. Za klavirom je sedeo poznati izraelski kompozitor Šlomo Gronih. Početne note su se lagano razlile preko utihle publike i dečji hor je zapevao divnu i istovremeno uznemirujuću pesmu:

Mesec gleda odozgo
Na leđima nosim torbicu sa hranom
Pustinja pred nama nema kraja
A moja majka mlađoj braći obećava:
„Još malo, samo malo još,
Odignite nožice od zemlje,
Još malo pa stižemo
U Jerusalim“.

Bila je to „Pesma o putovanju“, delo Haima Idisisa, koja je govorila o epskom putovanju etiopskih Jevreja ka Obećanoj zemlji, ka Izraelu. Publika je oduševljeno vikala i aplaudirala. Možda to nije bila Idisisova namera, a oduševljena publika to možda nije ni znala, ali dečja pesma je opisivala najpotresnije — i najužasnije — poglavlje u putovanju etiopskih Jevreja ka domovini svojih predaka:

Mesec sija svom snagom
A torba sa hranom je nestala...
Noću nas napadaju banditi
Noževima i oštrim sabljama
U pustinji sija krv moje majke
Mesec mi je svedok
Dok obećavam svojoj mlađoj braći:
„Još malo, samo malo još,
San će se uskoro ostvariti
Uskoro stižemo
U Izrael“.

Nijedna zajednica nije pretrpela takva stradanja kao to etiopsko pleme na svom putu do Izraela.

Priča je ušla u legendu.

Sve zvuči kao nekakva bajka: Postoji jedno jevrejsko pleme koje živi odsečeno od ostatka sveta, u srcu Afrike, u planinama i dolinama Etiopije, u zemlji kraljice od Sabe. Hiljadama godina se tvrdoglavo držalo svoje vere, one čiste i nevine, biblijske.

Tokom istorije, mirno i stidljivo pleme se izgubilo. Njegovi čelni ljudi, Kesimi, cenjeni starci obučeni u bele odore, vodili su svoje stado kroz prastara pravila judaizma i osnovne običaje modernog života. Pripadnici plemena su nekad živeli mirno i skladno među svojim susedima, a nekada su ih proganjali okrutni vladari. Međutim, bili su izlagani i ponižavanju rabina i teologa iz spoljnog sveta, onih koji su smatrali da etiopski Jevreji, nazivani imenom „Falaša“, zapravo i nisu istinski Jevreji.

Pa ipak, etiopski Jevreji se nisu predavali. I tako su generacijama, inspirisani predanjima koja su prenošena sa oca na sina i sa majke na ćerku, sanjali o danu kada će poći na put ka Izraelu.

Tokom prvih trideset godina njegovog postojanja, u Izrael je stiglo veoma malo Etiopljana. Čak i za vreme vladavine cara Hajle Selasija, „Judejskog lava“, koji je bio blizak prijatelj i saradnik Izraela, nije bilo ozbiljnijih nastojanja da se etiopski Jevreji prebace u izraelsku državu. Stvari su se promenile 1973. godine, kada je glavni izraelski rabin Ovadija Josef objavio nedvosmislenu odluku zasnovanu na verskim zakonima (Halaka), da su etiopski Jevreji, koji su sebe nazivali „Beta Izraelom“, zaista pravi Jevreji. Dve godine kasnije, izraelska vlada je odlučila da na Jevreje iz Etiopije primeni Zakon o povratku. I tako je Menahem Begin 1977. godine, kada je postao premijer, pozvao direktora Mosada, generala Jicaka (Haku) Hofija.

„Dovedi mi Jevreje iz Etiopije!“, rekao je ramsadu.

U okviru strukture Mosada, za zaštitu Jevreja u neprijateljskim zemljama i organizaciju njihovog prebacivanja iz tih zemalja u Izrael bila je zadužena specijalna jedinica po imenu Bicur. Jedinica se — kasnije preimenovana u Caffirim — odmah bacila na posao.

Nedugo posle Beginovog naređenja Haki, David (Dejv) Kimhi je sleteo u Adis Abebu, glavni grad Etiopije. Dejv je bio zamenik direktora Mosada i načelnik Tevela — odeljenja za tajne međunarodne odnose. Došao je da se sastane sa vladarom Etiopije, Mengistuom Haile Marijamom. U to vreme Jevrejima nije bilo dozvoljeno iseljavanje iz Etiopije. Naciju je potresao građanski rat, a Mengistu je od Izraela zatražio pomoć u borbi protiv pobunjenika. Kimhi je odbio da u Mengistuovo ime deluje protiv pobunjenika, ali je obećao da će ga snabdeti oružjem. Ali i to pod jednim uslovom: da dozvoli iseljenje Jevreja. Tražimo, rekao je Kimhi, da svaki izraelski Herkules koji ovde sleti natovaren vojnom opremom — uzleti noseći jevrejsko stanovništvo. Mengistu se složio. I tako je počeo egzodus Jevreja iz Etiopije.

Ovaj dogovor je trajao pola godine, sve dok se u februaru 1978. tadašnji ministar spoljnih poslova Moše Dajan nije „slučajno izbrbljao“, izjavivši za švajcarski dnevni list da Izrael Mengistuovu vojsku snabdeva oružjem. Neki su tvrdili da je Dajan tu vest plasirao namerno, jer se protivio vojnoj saradnji sa Mengistuovim marksističkim, prosovjetskim režimom.

Mengistu je bio besan kao ris. Nije mogao javno da prizna da održava tajne odnose sa Izraelom, ali je zato momentalno otkazao sporazum sklopljen sa Mosadom. Direktan kanal za prebacivanje Jevreja u Izrael bio je prekinut, a Beginovo naređenje Haki je još uvek bilo na snazi.

Vrata Etiopije su se ponovo sa treskom zalupila. Međutim, pismo koje je u sedište Mosada stiglo iz Kartuma, glavnog grada susednog Sudana, iznenada je otvorilo još jedan pravac za prebeg etiopskih jevreja.

Napisao ga je Freda Aklum, Jevrejin iz Etiopije koji je uspeo da pređe granicu ka Sudanu. Što se tiče Izraela, Sudan je bio neprijateljska država koju su mučili glad, suša i plemenski i verski ratovi. Hiljade izbeglica iz različitih delova zemlje, ali i iz susedne Etiopije, živele su u zapuštenim kampovima pod šatorima. U očajničkom nastojanju da pribavi neophodnu pomoć za prebacivanje Jevreja iz Etiopije, Aklum je poslao nekoliko pisama u Izrael, kao i u razne humanitarne organizacije po svetu. Jedno od tih pisama je dospelo i do sedišta Mosada, gde je privuklo pažnju jednog visokog rukovodioca. „Ja sam u Sudanu“, pisao je Aklum, „pošaljite mi avionsku kartu“. Umesto avionske karte Mosad je u Sudan poslao jednog od svojih ljudi, Denija Limora, da se sastane sa Aklumom.

Njih dvojica su se dogovorili da Aklum pokuša da pronađe Jevreje po izbegličkim kampovima i da redovno o tome obaveštava Denija. On ih je za nekoliko meseci zaista pronašao tridesetak, i Mosad je tada diskretno organizovao njihovo prebacivanje u Izrael. Mesec dana kasnije, Mosad je angažovao Akluma da pronađe Jevreje i u Kartumu. Ovaj tamo nije pronašao nikoga, tako da je izaslanik Mosada odlučio da se vrati u Izrael. Pre nego što je otišao, Limor je Aklumu preporučio da i on krene u Izrael. On je, međutim, želeo da ostane kako bi nastavio da traga za Jevrejima po drugim delovima Sudana. Ali Limor je insistirao. Naredio je Aklumu da prekine sa svojim aktivnostima i da se u roku od nedelju dana vrati u Izrael.

Ovaj se oglušio o naređenje i krenuo na put od jednog do drugog mesta, od jednog do drugog izbegličkog kampa, u nadi da će u njima pronaći jevrejsko stanovništvo. Nije našao nikoga, ali mu je bilo jasno da će, ako se tada vrati u Izrael, to biti kraj izvlačenju etiopskih Jevreja preko Sudana. Zbog toga je sastavio lažan izveštaj u kome je naveo imena mnogih Jevreja koje je navodno pronašao u Sudanu. Poslao ga je faksom u Mosad, uz izjavu da ostaje u Sudanu „kako bi se brinuo o njima“.

Jevreji koje je Aklum naveo u svom spisku zaista su postojali, ali nisu bih u Sudanu; još uvek su, naime, živeli po etiopskim selima. Tako je Aklum počeo samostalno da radi u Etiopiji. Posetio je sela i pokušao da ubedi lokalne Jevreje da pređu u Izrael. Vest da je pronađen tajni put ka Jerusalimu proširila se poput šumskog požara. Krenulo je prvo nekoliko muškaraca, pa nekoliko porodica, da bi potom čitava sela popakovala ono malo što su imala i krenula na put. Etiopiju su u tajnosti napustile hiljade ljudi, uključujući i starce, žene i decu. Inspirisao ih je proročanski san, biblijsko obećanje o povratku u zemlju meda i mleka.

Pripremili su hranu i vodu, prešli granicu i krenuli na iscrpljujući i opasan put kroz pustinju. Noću su putovali, a danju se krili u pećinama i šupljinama u stenama. Mnogi su se

razboleli i usput pomrli. Bebe su, bez vode, umirale majkama na rukama. Jedan otac je tokom strašnog putovanja izgubio četvoro dece. Neke su ujedale zmije i škorpioni, dok su drugi poumirali od zaraznih bolesti. Vode i hrane koju su poneli sa sobom nije bilo dovoljno. Bilo je grupa koje su napadali banditi i uzimali im sve što su imali, ostavljajući za sobom gomile mrtvih tela. Glumica Mehereta Baruš, koja je prošla čitav taj put, godinama kasnije je opisala neverovatna stradanja kojima su bili izloženi. Ispričala je kako su putnici svakog jutra prebrojavali tela umrlih prijatelja; na pesku ih je ujutru nekada ležalo i po deset, petnaest. Nije bilo porodice koja nije izgubila makar jedno dete.

U leto 1981. Deni Limor i njegov tim agenata ponovo su se našli na tajnoj misiji u Sudanu. Sebe su nazvali „Hafis“ — od početnih slova „Hakinih snaga u Sudanu“. Cilj im je bio da uspostave kontakt sa etiopskim Jevrejima u čitavoj državi.

Međutim, preživeli Jevreji su teško uspostavljali vezu sa Mosadovim izaslanicima; čak i onima koji su uspeli da stignu do izbegličkih kampova oko Kartuma srce je bilo potpuno slomljeno. Morali su da kriju da su Jevreji, ali su ipak izbegavali da jedu hranu koju su humanitarne organizacije delile izbeglicama, a koja nije bila pripremljena u skladu sa verskim običajima. Žene su im napastvovali, a devojke otimali silnici i kriminalci koji su bili istinski vladari u kampovima. Oteta je i nestala grupa od sto devojaka. Rođaci koji su ih tražili saznali su da su prodate u Saudijsku Arabiju, u kojoj je približno 120.000 žena držano kao roblje, Nekoliko Jevreja su prokazale komšije po kampovima; njih je sudanska policija uhapsila i izložila torturi. Pre nego što su krenuli ka Izraelu, mnogi su u izbegličkim kampovima proveli mesece, neki čak i godine.

Etiopski Jevreji su platili visoku cenu za ostvarenje svog sna o prolasku kroz kapije Jerusalima. U različitim fazama putovanja umrlo ih je više od četiri hiljade. Henri Gold, Kanađanin koji je u kampovima po Sudanu i Etiopiji radio kao volonter, bio je duboko šokiran situacijom u kojoj je zatekao tamošnje Jevreje i oštro je kritikovao izraelske izaslanike da svoju misiju nisu sproveli kako treba.

Mosad je, s druge strane, tražio siguran način da Jevreje prebaci u Izrael. Egzodus iz Sudana je počeo redovnim komercijalnim letovima, sa falsifikovanim pasošima; u Mosadu je, međutim, ubrzo rešeno da se započne sa prebacivanjem izbeglica pomorskim putem, brodovima koji bi ih kroz Crveno more i Tiranski moreuz prevezli do luke Eilat.

Kako bi prikrio svoje stvarne ciljeve, Mosad je u Evropi otvorio agenciju za organizaciju turistički putovanja. „Ako hoće da deluje u ovom regionu, čovek mora da bude pokriven“, objasnio je agent Mosada Jonatan Šefa, jedan od čelnih ljudi ove operacije, „jer ako niste pokriveni, posle nedelju dana će vas pitati: Šta vi radite ovde? Jeste li turista? Šta ovde uopšte ima da se gleda?“ Kompanija je uzela u zakup jedno napušteno letovalište na plaži po imenu „Arus“, nedaleko od luke Sudan, i potpisala sporazum sa sudanskom vladom o razvijanju sportova na vodi na Crvenom moru. Sve administrativne radnje su prepuštene Jehudi Gilu, čoveku koji je tada važio za jednog od najboljih rukovodilaca u Mosadu. Gil je došao u Kartum i krenuo na sastanke sa čelnicima režima; uz mnogo umešnosti im je objašnjavao, ubeđivao ih i potkupljivao — sve dok najzad nije uspeo da pribavi sve neophodne dozvole i licence za vođenje letovališta Arus. Za postavku i upravljanje

letovalištem zadužen je Jonatan Šefa, koji je do tada učestvovao u mnogim Mosadovim operacijama. Arus je prvobitno sagrađen kao selo, sa pojedinačnim bungalovima i nekoliko javnih zgrada. Agenti su sa falsifikovanim pasošima pristigli iz Izraela i tu se „zaposlili“ kao instruktori ronjenja i hotelski službenici. Prodavnica u letovalištu je napunjena opremom za dubinsko ronjenje, ronilačkim maskama, perajima i disaljkama. U prodavnici je bio sakriven i primopredajnik koji je sve vreme bio u kontaktu sa sedištem Mosada. Jonatan je telefonom pozvao Emanuela Alona, agenta koji je sa Šefom učestvovao u mnogim operacijama, uključujući i akciju spasavanja devica iz Sirije. „Rekao mi je: »Trebaš mi za nešto posebno. Ovoga puta nije u pitanju operacija u kojoj nekoga treba ubiti; radi se o nečemu specijalnom, humanom. Evo, pričam sa tobom i već me obuzimaju emocije. Hoću da napravim turističko selo u Sudanu«“. Selo je otvoreno za javnost i reklamni posteri su se uskoro pojavili po zidovima putničkih agencija širom Evrope.

Mnogobrojni turisti su proveli godišnji odmor u Arusu, i letovalište je — bar što se njih tiče — radilo veoma uspešno. Tokom dana su ronili, plivali i uživali na plažama Crvenog mora. Ono što nisu znali bilo je to da agenti Mosada svake večeri kreću iz sela i tu dovode Jevreje iz izbegličkih kampova. „Instruktori ronjenja“ su izmislili priču za lokalne službenike, Sudance: noći provode sa Šveđankama, medicinskim sestrama iz bolnice Crvenog krsta u gradiću Kasala. Kada su veseli noćni izleti postali učestali, lokalni službenici su počeli da sumnjaju da se tu ipak događa nešto mutno; ali dok god su im redovno isplaćivane velike plate, radije su se pravili da ništa ne primećuju.

U noćne akcije se kretalo sa četiri stara kamiona. Agenti Mosada bi se, pod komandom Denija Limora, dovezli do nekog od kampova, a mlađi članovi tajne etiopske organizacije Odbor bi okupili grupe Jevreja i doveli ih do kamiona.

Ali nije bilo lako. Izraelci su se suočavali sa mnogim opasnostima. David Ben-Uziel, jedan od vođa operacije, smatrao je prilaženje kampovima „najopasnijim delom“ misije. „Prilazili smo im veoma blizu“, objasnio je, „moglo je da se desi da nas pohvataju, tako da smo taj deo posla uvek morali da obavimo što je pre moguće“.

Dok je Odbor pokušavao da pronađe Jevreje koji su bili raspoređeni po izbegličkim kampovima, bilo je mnogo i onih koji, iz straha od sudanske policije, nisu hteli da kažu ko su. Jevreji iz planinskih sela po Etiopiji nikada do tada nisu videli belce, i nisu verovali da su Izraelci u stvari Jevreji koji su došli da ih spasu — nisu, naime, znali da postoje i Jevreji svetle kože. Tek kada je Deni Limor sa njima pošao na molitvu, poverovali su da se zaista radi o Jevrejinu — čudnom, doduše, jer se molio nekako drugačije, ali ipak jevrejinu.

U strahu da se neko ne izlane, agenti Mosada Jevreje nisu obaveštavali unapred. Ljudi iz Odbora bi ih upozorili da budu spremni da krenu u bilo koje doba; kada bi dobili znak, morah su sve da ostave i da krenu. I tako su se, svake noći, grupe Jevreja iskradale iz kampova i neprimetno kretale ka mestu sastanka u obližnjoj udolini, gde su ih čekali agenti Mosada.

Konvoj od četiri kamiona bi tada prelazio stotine kilometara do obale Crvenog mora. Putem se nailazilo na brojne vojne i policijske provere. Deni bi podmitio stražare i kamioni bi nastavljali dalje. Na mestu susreta na obali su ih čekali pripadnici izraelske mornarice.

Mornarički brod bi stajao usidren u daljini, a komandosi bi se plastičnim čamcima dovezli do obale i tu pokupili Jevreje. Glavni brod koji je svake nedelje prilazio sudanskoj obali zvao se Bat-Galim. Niko od Mosadovih agenata i mornaričkih komandosa nikada neće zaboraviti emotivne susrete sa braćom iz Etiopije, kao ni njihov dramatičan polazak u pravcu Izraela. Agent David Ben-Uziel je prebacivanje Jevreja brodovima opisao koristeći diktafon. „More je nemirno“, izgovorio je jednom prilikom u mikrofon, „Svako od nas drži po jednog od naše braće u rukama, kako se niko ne bi udavio. Ljudi su u veoma emotivnom stanju. Neki kažu da ih ovo što vide podseća na njihove roditelje koji su u Izrael stigli kao ilegalni emigranti; kada su braća kročila na brod, samo što nisu briznula u plač“.

„Stigli su u potpunoj tišini“, dodao je Gadi Krol, komandant pomorskih snaga. „Starci, žene, bebe u naručju. Odmah smo isplovili po nemirnom moru. Seli su i nisu progovorili ni reč“. Brodovi mornarice su ih odvezli u Eilat.

Jednog dana u letovalište je stigao kanadski volonter Henri Gold. Bio je iscrpljen napornim radom po izbegličkim kampovima, pa su ga prijatelji nagovorili da uzme par slobodnih dana i provede ih na suncu, u ronjenju i kupanju. Nije imao pojma o tajnim aktivnostima koje su se odvijale u Arusu i oko njega, ali pošto je prošetao po selu, osetio je da se u njemu dešava nešto nesvakidašnje: imao je, naime, osećaj da je okružen agentima Mosada. Službenici su mu delovali izuzetno čudno. „Govorili su čudnim akcentima. Jedna žena se predstavila kao Švajcarkinja, ali nije imala švajcarski akcenat, dok Iranac nije govorio iranskim akcentom. U vreme večere na stolu se našla salata naseckana na izuzetno tanke kriške. Boravio sam na mnogim mestima po svetu, ali takva salata se služi samo u Izraelu“. Sledećeg jutra Gold više nije oklevao; okrenuo se ka instruktoru ronjenja i na hebrejskom ga pitao: „Reci mi, šta vi, ljudi, radite ovde?“ Ovaj je, zapanjen, pocrveneo i sručio se u stolicu. Na kraju je, isto na hebrejskom, pitao Golda: „Ko si ti?“ Istog dana je stigao viši rukovodilac Mosada da porazgovara sa Goldom. Ovaj ga je, sav besan, napao u vezi sa lošim tretmanom Jevreja u izbegličkim kampovima.

Tokom jedne od operacija, u martu 1982, dok je nekoliko čamaca u potpunom mraku prevozilo Etiopljane do broda, gumenjak sa četvoricom agenata Mosada se zaglavio među stenje na plaži. U tom trenutku nedaleko se iznenada pojavila grupa sudanskih vojnika koji su svoje kalašnjikove uperili u njihovom pravcu.

Deni Limor se uspravio, krenuo ka vojnicima i na engleskom povikao na njihovog komandanta: „Jeste li normalni? Nećete valjda da pucate po turistima?“ Nastavio je da urla o gostima koji su došli u letovalište da bi ronili, o doprinosu Arusa turizmu Sudana, da bi na kraju zapretio da će u Kartumu uložiti žalbu protiv komandanta jedinice. Zbunjeni oficir se izvinio i objasnio da je mislio kako se radi o krijumčarima. Vojnicima je naredio da se smesta udalje.

Agenti Mosada su bili spaseni, ali je bilo očigledno da sa operacijom neće moći da se nastavi. Morao je da se nađe neki drugi način da se Jevreji transportuju do Izraela. Kada su se jednog jutra turisti u Arusu probudili, videli su da je kompletno strano osoblje nestalo — nije bilo nikoga osim nešto lokalaca koji su ostali kako bi gostima spremili doručak. Agenti Mosada su tokom prethodne noći otišli iz sela. Ostavili su za sobom pisma izvinjenja, u

kojima je stajalo da se letovalište zatvara usled finansijskih poteškoća, i da će turistima novac biti nadoknađen kada se budu vratili u zemlju. Tako je i bilo.

Posle dugih razgovora u sedištu Mosada ramsad je doneo odluku da se transport ubuduće organizuje vazdušnim putem — koristiće se Nosorozi, tj. transportni avioni izraelske avijacije tipa Herkules C-130. Radilo se o rizičnoj igri, koja je podrazumevala ulazak u vazdušni prostor Sudana i mnogobrojna sletanja na teritoriju neprijateljske države. Međutim, Izrael nije imao izbora: etiopski Jevreji su morali da se izvuku.

Agenti Mosada su se u maju 1982. vratili u Sudan. Prvi zadatak im je bio da pronađu moguće lokacije za sletanje, južno od luke Sudan. Našli su jedno napušteno mesto na koje su nekada sletali britanski avioni i popravili pistu tako da su na nju sada mogli da sleću teški nosorozi. Prva grupa Jevreja je sa mesta sastanka dovedena na uzletište. Pista je osvetljena bakljama. Međutim, kada je ogromni nosorog izraelskog vazduhoplovstva sleteo, etiopski Jevreji su se nasmrt isprepadali. Gigantska metalna ptica koju su prvi put u životu videli sletela je uz arlaukanje motora, podigla oblak prašine i delovalo je kao da ide pravo na njih. Mnogi su pobegli i sakrili se, da bi pristali da se vrate tek nakon iscrpljujućih nastojanja Mosadovih ljudi da ih ubede kako je sve u redu. Bilo je i onih koji su tvrdoglavo odbijali da uđu u trbuh čeličnog monstruma. Avion koji je morao da uzleti bez ikakvog zadržavanja, najzad je — sa svojih 213 jevrejskih putnika — uspeo ali su istovremeno naučili i važnu lekciju. Od tada nadalje kamioni su uvek čekali da nosorog prvo sleti i spusti rampu; tek tada bi se dovezli do samog repa, odakle su Jevreji ulazili pravo u razjapljenu čeljust aviona.

Taj način se pokazao uspešnim — ali nije dugo trajao. Sudanski organi su primetili da se nešto dešava oko napuštenog uzletišta, tako da su agenti Mosada morali da pronađu drugo. Uskoro su ga locirali četrdeset šest kilometara jugozapadno od luke Sudan. Ovog puta u Mosadu je odlučeno da se izvede velika spasilačka operacija od sedam letova, pri čemu je trebalo da svaki Herkules ponese po dvesta Jevreja.

Operacijom „Braća“ komandovao je lično ramsad, Haka, zajedno sa komandantom Padobranske jedinice, generalom Amosom Jaronom. Tokom naredne dve godine, od polovine 1982. do polovine 1984, na taj način je iz Etiopije u Izrael prebačeno hiljadu i po jevreja.

Međutim, malo je falilo da se ova uspešna operacija završi neslavno. Doušnik sudanskih snaga bezbednosti je prijavio Mosadovog čoveka za vezu u izbegličkim kampovima. Sudanske vlasti su etiopskog Jevrejina Adisa Solomona uhapsile i mučile ga četrdeset dva dana. Tražili su da im kaže imena svojih nadređenih, kao i mesta na kojima se sastajao sa agentima Mosada. Ali Solomon nije poklekao i nije im odao tajnu.

Krajem 1984. godine situacija u kampovima se pogoršala. Mnogo Etiopljana je pomrlo od gladi i zaraznih bolesti, a Sudanom je besneo građanski rat koji je predstavljao pretnju režimu sudanskog diktatora Džafara Nimerija. Njegov opstanak na vlasti sada je zavisio od hitne pomoći Sjedinjenih Država u novcu i hrani.

Izrael je od Vašingtona zatražio da svoju pomoć uslovi dozvolom da se nastavi sa prevoženjem Jevreja avionima za Izrael. Američka administracija se složila, tako da je ambasadoru SAD-a u Kartumu naloženo da pregovara u tom smeru. Na kraju je postignut

kompromis: Jevreji se u Izrael neće prebacivati avionima direktno, već će ići preko treće države; Izrael neće učestvovati u tim operacijama; Sudanu će to biti nadoknađeno u hrani i nafti.

Iz ambasade SAD-a u Kartumu, Vašingtonu je javljeno da će Jevreji moći da se evakuišu iz Sudana u roku od pet ili šest nedelja.

Tako je rođena Operacija „Mojsije"'.

Za to vreme Haku je na mestu ramsada nasledio njegov zameniik, Nahum Admoni, koji se tokom prethodnih godina istakao svojim energičnim radom na organizaciji useljavanja etiopskih jevreja. Admoni je sada ovlastio svoje ljude da Jevreje prebacuju avionima u Izrael preko Belgije. Jevrejski biznismen koji je imao malu avio-kompaniju pristao je da svojim boeinzima pomogne u operaciji.

I tako je 18. novembra 1984. godine, u jedan i dvadeset po ponoći, prvi belgijski avion sleteo u Sudan. U njega je ušlo dvesta pedeset izgladnelih, iscrpljenih i užasno uplašenih izbeglica. Međutim, belgijski pilot je odbio da poleti; avion je, naime bio opremljen sa samo dvesta deset maski sa kiseonikom, nedovoljno za dvesta pedeset putnika. Glavni agent Mosada ga je odveo u stranu i mirnim ali čvrstim glasom mu rekao: „Molim vas, odaberite ih sami. Odlučite vi ko treba da živi a ko da umre!" A onda je dodao, ne više tiho: „Ako ne uđete u kabinu i ne upalite motore, izbaciću vas iz aviona i umesto vas postaviti drugog pilota!"

Očigledno je bio veoma ubedljiv. Pilot je ušao u kabinu i prvi let Operacije „Mojsije" je u dva i četrdeset po ponoći krenuo ka Izraelu, sa zaustavljanjem u Briselu. Tokom narednih četrdeset sedam dana, obavljeno je trideset šest tajnih letova, kojima je prebačeno preko 7.800 etiopskih Jevreja.

U Izraelu je vojna cenzura za to vreme svim snagama pokušavala da spreči curenje vesti o operaciji. I uspevala je u tome, sve dok predsedavajući Jevrejske agencije Ari Dulcin nije objavio izjavu da „nam se jedno od jevrejskih plemena uskoro vraća u domovinu". Posle toga je dnevnik *Njujork Džuiš Pres* objavio detalje operacije, a za njim i *Los Anđeles Tajms*.

Tri dana kasnije premijer Simon Peres je u Knesetu izjavio sledeće: „Vlada Izraela je delovala, i nastaviće da deluje, u granicama svojih moći, pa i više od toga, kako bi se operacija nastavila sve dok i poslednji etiopski Jevreji ne stignu u domovinu". Istog tog dana Sudanci su ukinuli letove i operacija je zaustavljena. Nisu ih toliko razbesneli napisi u novinama koliko govor izraelskog premijera, koji je priču potvrdio. „Da su Izraelci ćutali još mesec dana", primetio je jedan zvaničnik iz Vašingtona, „mogli su da spasu sve Jevreje iz Etiopije".

Potpredsednik Džordž H. V. Buš bio je duboko impresioniran Operacijom „Mojsije" i izraelskim nastojanjima da Etiopljane uprkos velikim rizicima prebace u Izrael. Odlučio je da se uključi. Nekoliko nedelja nakon prekida Operacije „Mojsije", sedam Herkules aviona vazduhoplovnih snaga SAD-a sletelo je na sudanski aerodrom u El Kadarifu sa nekoliko pripadnika Centralne obaveštajne službe. Američke specijalne jedinice organizovale su Operaciju „Kraljica od Sabe" i prebacile pet stotina etiopskih Jevreja koji su preostali u Sudanu direktno u izraelsku vazduhoplovnu bazu u Micpeh Ramonu, u pustinji Negev.

Dva meseca kasnije vojna hunta je svrgnula Džafara Nimeirija sa vlasti. Libijski obaveštajci su požurili u Sudan da pronađu agente Mosada koji su se još uvek nalazili u Kartumu. Otkrili su poslednju trojicu koji su bili preostali u gradu, ali su ovi ipak u poslednjem trenutku uspeli da pobegnu u stan jednog agenta organizacije CIA. Amerikanac ih je krio kod sebe i kasnije ih, sakrivene u drvenim sanducima, avionom prebacio u glavni grad Kenije, Najrobi. David Molad, koji je bio jedan od viših rukovodilaca Mosada u Sudanu, tiho je nestao iz zemlje. Spasavanje etiopskih Jevreja bila je jedna od njegovih poslednjih operacija pre odlaska u penziju.

Tokom operacija „Mojsije“ i „Kraljica od Sabe“, saradnja između SAD-a i Izraela odvijala se savršeno, skoro idilično. Nažalost, nedugo posle ovih događaja u Vašingtonu je eksplodirala afera Polard: službenik američke obaveštajne službe jevrejskog porekla, Džonatan Polard, uhapšen je za špijunažu u korist Izraela. Američka vlada je bila iznenađena i besna; čelnici Centralne obaveštajne službe su smatrali da ih je izdao saveznik, neko kome su oni pomagali, a koji ih je zauzvrat špijunirao.

Izraelska vlada je uputila iskreno izvinjenje i Sjedinjenim Državama vratila dokumenta koja je Polard ukrao. Ipak, odnosi između obaveštajne zajednice u Jerusalimu i Vašingtonu pretrpeli su ozbiljan udarac. Ispostavilo se da je za Polarda bio zadužen niko drugi do Rafi Eitan, legendarni agent Mosada koji je sada rukovodio nepoznatom obaveštajnom organizacijom u okviru Ministarstva odbrane po imenu Lakam (Biro za naučne odnose). Ona je odmah rasformirana, a protiv Eitana je u Vašingtonu je podignuta optužnica. On ni danas ne može da uđe u Sjedinjene Države, jer bi tamo bio uhapšen.

* * *

Mnogi etiopski Jevreji su kritikovali Operaciju „Mojsije“ zbog toga što je njeno sprovođenje koštalo života skoro četiri hiljade ljudi. Slično je bilo i u Mosadu: rukovodioci Cezarije, koju je tada vodio Šabtaj Šavit, nisu imali nijednu lepu reč za to kako je odeljenje Bicur isplaniralo i sprovelo operaciju. Šavit i njegovi ljudi su tvrdili da je Bicur bio marginalno odeljenje koje nije bilo sposobno za tako veliku i komplikovanu misiju kakva je bila Operacija „Mojsije“. Ljudi iz Bicura su pak insistirali na tome da je jedini razlog zbog koga je operacija uspela bilo to što je bila spontana i improvizovana, kao i da su za sprovođenje njenih različitih faza angažovah neke od najboljih agenata Mosada.

Međusobno gloženje, međutim, nije uticalo na činjenicu da su hiljade Jevreja ipak stigle u Izrael. S druge strane, po završetku operacija „Mojsije“’ i „Kraljica od Sabe“, hiljade su i dalje ostale u Etiopiji. I oni su želeli da emigriraju u Izrael, ali je kapija bila zaključana. U Izraelu se smatralo da je izuzetno važno da se i oni prebace — iz ideoloških i cionističkih razloga, ali i iz onih koji su se ticali humanosti: mnoge porodice su podeljene i veze među njima bile su pokidane, bilo je dece koja su u Izrael stigla bez roditelja, roditelja koji su stigli bez dece, muževa kojima su žene ostale s druge strane... Ova razdvojenost je izazvala velike probleme sa prilagođavanjem — bilo je i ličnih tragedija, poput samoubistava mladih ljudi koji, bez podrške svojih najbližih, nisu umeli da se nose sa novom realnošću. Predstavnici

Jevrejske agencije su prebacili hiljade Jevreja u kampove oko Adis Abebe, gde su se ovi molili da se desi nekakvo čudo koje će im ipak omogućiti da stignu do Izraela.

A onda se čudo zaista i dogodilo.

Šest godina nakon Operacije „Mojsije“, u maju 1991. je započeta je Operacija „Solomon“. U Etiopiji je besneo građanski rat i protivnici vladajuće vojne hunte su se sa svih strana približavali Adis Abebi. Posredstvom Sjedinjenih Država, dogovor o sprovođenju operacije je sklopljen između vlade Izraela i opkoljenog etiopskog vladara Mengistua u poslednjem trenutku, samo nekoliko dana pre njegovog svrgavanja sa vlasti.

Do sporazuma je došlo zahvaljujući tajnim aktivnostima Urija Lubranija, jednog od „misterioznih ljudi“ Izraela. Lubrani je služio kao specijalni izaslanik u Iranu i Libanu, i ovog zadatka se prihvatio na zahtev premijera Jicaka Šamira. Izrael se saglasio s tim da Etiopiji za prebacivanje Jevreja isplati iznos od 35 miliona američkih dolara, dok su Sjedinjene Države nekim od glavnih članova Mengistuove vlade obećale politički azil u Americi. Istovremeno je postignut i sporazum sa vođama pobunjenika, koji su morali da prihvate primirje i prestanu sa borbama dok Izrael ne okonča svoju operaciju. Sve je obavljeno za trideset šest sati.

Za sprovođenje Operacije „Solomon“ zadužen je IDF. Komandu je preuzeo zamenik načelnika Generalštaba, general Amnon Lipkin-Sahak. Po njegovom naređenju Izrael je u Adis Abebu poslao „sve što je imalo krila“. Avio-kompanija El Al je u Etiopiju poslala trideset svojih aviona, a veliki broj je dala i vojska. U Adis Abebu su stigli pripadnici elitne jedinice komandosa Šaldag (Vodomar). Uz njih su bile stotine pešadinaca i padobranaca etiopskog porekla koji su još kao deca emigrirali u Izrael. Oni su se iskrcali na samom aerodromu kako bi Jevrejima pomogli da uđu u avione. Za trideset šest sati na aerodrom je dovedeno 14.400 ljudi. Ukrcali su se brzinom svetlosti i krenuli ka Izraelu. Tokom operacije je oboren svetski rekord: jedan El Alov boing-747 primio je 1.087 putnika. Međutim, kada je sleteo, bilo ih je 1.088 jer se tokom leta rodila jedna beba.

Kada su ugledali mlade vojnike, Etiopljane koji su stigli iz Izraela da spasu svoju sabraću, emigrante je preplavio strahovit talas emocija; plakali su čak i moćni etiopski padobranci, u zelenim uniformama IDF-a, crvenim beretkama i terenskim čizmama.

Danas, više od dvadeset godina posle Operacije „Solomon“, u Etiopiji i dalje živi priličan broj Jevreja. Ima nekih nastojanja da se i oni prebace u Izrael. Međutim, prilagođavanje Etiopljana životu u izraelskom društvu nije bilo jednostavno. Razlika između života u poljoprivrednoj zajednici u Africi i onog u modernoj zapadnoj državi je velika; svemu tome ne pomažu ni otvorena diskriminacija i tvrdnje nekih verskih lidera da Etiopljani zapravo nisu pravi Jevreji.

O tome govori i poslednja strofa „Pesme o putovanju“:

Na svetlosti meseca
Vidim sliku lica svoje majke
Majko, ne odlazi!
Da je ona pored mene
Uspela bi da ih ubedi
Da sam i ja Jevrejin.

Pogovor

RAT PROTIV IRANA?

Aerodrom u Entebeu, u Ugandi, 4. jul 1976.

Pod plaštom tmine, ne pojavljujući se na radaru, četiri izraelska Herkulesa neprimećena sleću na aerodrom u Entebeu. Preleteli su 2.500 milja od baze u Izraelu, noseći komandose Sajeret Matkala i još nekoliko elitnih vojnih jedinica. Nedelju dana pre toga arapski i nemački teroristi su oteli avion Er Fransa, koji je leteo od Tel Aviva ka Parizu, i naterali ga da sleti u Entebe. Uz zaštitu i podršku diktatora Ugande, generala Idi Amina, teroristi tu drže devedeset pet izraelskih civila kao taoce. Kako bi ih oslobodio, Izrael odlučuje da organizuje riskantnu operaciju u srcu Afrike.

Odmah po sletanju, izraelski komandosi se raspoređuju po aerodromu. Joni Netanjahu, komandant Sajeret Matkala, predvodi svoje ljude u napadu na terminal u kome se nalaze taoci. U jakoj razmeni vatre koja je usledila Joni iznenada pada, pogođen metkom. Drugi oficir Sajereta, kapetan Tamir Pardo, naginje se nad palim komandantom, uključuje mikrofon i zove drugove u pomoć. Joni je pogođen, kaže. „Muki, preuzmi!“. Jonijev zamenik Muki Becer preuzima komandu i nastavlja sa izvršenjem zadatka. Borba se ubrzo završava. Teroristi su pobijeni, a taoci oslobođeni; teški Herkulesi uzleću i kreću nazad ka Izraelu.

Spasavanje talaca na tako velikoj udaljenosti od kuće je ušlo u legendu. Međutim, operacija je imala i svoju cenu: tokom borbe su poginula tri taoca i potpukovnik Joni Netanjahu, brat budućeg premijera Benjamina Netanjahua. Jonijevu smrt je oplakao čitav izraelski narod. Te noći je Tamir Pardo, Sajeretov oficir za vezu, zakucao na vrata porodice Netanjahu u Jerusalimu. Poslat je da Jonijevu rodbinu obavesti o okolnostima njegove pogibije. Između Pardoa, koji je sa Jonijem proveo poslednje trenutke života, i članova porodice Netanjahu razviće se lepo, toplo prijateljstvo.

Trideset pet godina kasnije, pedeset-sedmogodišnji Tamir Pardo zameniće Meira Dagana na mestu ramsada.

Rođen u Tel Avivu u jevrejskoj porodici tursko-srpskog porekla, Tamir se sa osamnaest godina prijavio u padobrance, završio Oficirsku akademiju i kasnije služio u specijalnim jedinicama Sajeret Matkala i Saldaga (Vodomara). Četiri godine nakon operacije u Entebeu priključio se Mosadu, gde je učestvovao u nekoliko bezimenih operacija. Tri puta mu je dodeljivana Nagrada za bezbednost Izraela. 1998. godine je imenovan za predsedavajućeg istražnom odboru Mosada koji je sproveo istragu u slučaju neuspelog pokušaja atentata na Kaleda Maš’ala u Amanu. Nedugo potom je postao načelnik „Neviota“, Mosadovog odeljenja zaduženog za prikupljanje podataka u stranim državama elektronskim putem. Specijalizovao se za nove tehnologije i kreativno planiranje. Kada je Dagan 2002. postavljen

za ramsada, Pardo je imenovan za jednog od njegovih zamenika, gde je tokom naredne četiri godine vodio Mosadove operativce. 2006. godinu je, međutim, proveo u IDF-u kao general vojske, na mestu savetnika Generalštaba za specijalne operacije. Priča se da je tokom Drugog libanskog rata isplanirao nekoliko smelih misija. 2007. godine Pardo je pozvan da se vrati kod Dagana. Očekivao je da će preuzeti mesto ramsada kada 2009. dođe vreme da se Dagan povuče, ali je Vlada, impresionirana Daganovim uspesima, rešila da mu produži mandat na još godinu dana. Razočaran, Pardo je podneo ostavku na svoje mesto u Mosadu i zaposlio se u kompaniji koja je pružala medicinske usluge. Tu, međutim, nije ostao dugo. Dvadeset devetog novembra 2010. godine premijer Netanjahu ga je imenovao za ramsada, i on je svoju dužnost preuzeo u januaru 2011.

Pardo je u mnogo čemu nastavio stopama svog prethodnika. Beskompromisni rat protiv Irana se nastavio. U novembru i decembru 2011. godine nekoliko eksplozija je potreslo vojnu bazu u kojoj su testirane rakete tipa Sehab, kao i predgrađe Isfahana, gde je uranijumski gas, po odvajanju u kaskadnim centrifugama; ponovo pretvaran u čvrstu materiju. Potom je, dok je vozio automobil ulicama Teherana, ubijen još jedan naučnik, dr Mustafa Ahmadi-Rošan, zamenik direktora podzemnog postrojenja u Natanzu. Način rada bio je isti kao i u nekoliko prethodnih atentata.

Iran je za napade optužio Izrael i zakleo se na osvetu. Tada su iranske tajne službe po prvi put pokušale da izvedu nekoliko napada na izraelske mete u Aziji: bomba postavljena u automobil ranila je suprugu izraelskog diplomate u Nju Delhiju; sličan pokušaj je izveden i u Tbilisiju, u Gruziji, ali nije uspeo, a bilo je i nekoliko eksplozija u Bangkoku, na Tajlandu, od kojih je u jednoj povređen i sam bombaš, građanin Irana. Egipatske tajne službe su osujetile plan iranskih agenata da dignu u vazduh izraelski brod tokom njegovog prolaska kroz Sueski kanal. Tajni rat između Izraela i Irana polako je počeo da izlazi na videlo. Nakon policijskih istraga, Nju Delhi, Bangkok i Kairo su uprli prst ka iranskim tajnim službama. Svetska štampa je detaljno opisivala prilično trapave pokušaje iranskih špijuna da napadaju izraelske mete po inostranstvu.

Na svetlost dana su počele da izlaze i nove pojedinosti o izraelskim operacijama u unutrašnjosti Irana. Zapadni izvori su tvrdili da je Mosad uspostavio operativne baze u Azerbejdžanu i Kurdistanu, odmah do iranske granice, koje su mu služile za obučavanje i slanje agenata na iransku teritoriju. Isti izvori su navodili i kako su mnogi agenti Mosada koji su delovali u Iranu zapravo bili članovi opozicione levičarske organizacije M.E.K. — iranski muslimani koji su bili u stanju da se lakše nego Izraelci umešaju među lokalno stanovništvo. Priličan broj militantnih pripadnika organizacije M.E.K. obučavan je u tajnim bazama u Izraelu; neke od operacija su čak isprobavane na posebno sagrađenim maketama — recimo, na sagrađenim ulicama Teherana, gde je trebalo da napadnu automobil nekog iranskog nuklearnog fizičara i da mu postave bombu u blizini kuće.

U nekim drugim slučajevima, iranskim disidentima se prilazilo drugačije. U dokumentima američke Centralne obaveštajne službe piše da su rukovodioci Mosada imali običaj da saradnike regrutuju čak i „pod lažnom zastavom“. Predstavljajući se kao agenti organizacije CIA , Izraelci su regrutovali militantne članove pakistanske terorističke

organizacije Džundalah i slali ih da izvode sabotaže i atentate po Iranu. Po onome što se navodi u dokumentima, Izraelci su se predstavljali kao američki obaveštajci jer su izuzetno religiozni muslimani odbijali da služe jevrejskoj državi.

U proleće 2012. godine međunarodni posmatrači su sa zabrinutošću javljali da se iranski nuklearni program privodi kraju, dok su izvori iz Međunarodne agencije za atomsku energiju saopštili da je Iran proizveo 109 kilograma obogaćenog uranijuma — dovoljno za četiri atomske bombe. Ako Izrael bude rešio da iranskom projektu nanese velike gubitke tako što će započeti sa sveobuhvatnim napadom na sve njegove nuklearne centre, tajni rat će se pretvoriti u otvoreni.

Po pisanju svetske štampe, kao i po rečima brojnih portparola koji nisu bili škrti na izjavama, Izrael nije bio jedina država koja je razmatrala vojnu opciju. Zvanični izvori u Jerusalimu i Vašingtonu potvrdili da su Izrael i Sjedinjene Države deluju zajedno, ali da se ne slažu oko onog najvažnijeg: kada bi Iran trebalo zaustaviti svim sredstvima — bilo da se radilo o vojnim ili nekim drugim. Američke službe su smatrale da to treba uraditi onda kada obogaćivanje uranijuma u Iranu dostigne 80 procenata, što će predstavljati ključnu fazu u razvijanju nuklearnog potencijala te države. Toliko obogaćen uranijum može veoma brzo dodatno da se obogati do 97 procenata, koliko je bilo neophodno za proizvodnju atomske bombe.

Na osnovu satelitskih snimaka i izveštaja sa terena, Izrael je bio drugačijeg mišljenja. Mosad je saznao da Iran, u haotičnoj trci s vremenom, gradi veliki broj podzemnih postrojenja zakopanih stotinama metara ispod zemlje, i da sve materijale potrebne za fisiju premešta u svoje tajne podzemne laboratorije. U obaveštajnim izveštajima do kojih je Mosad došao uz pomoć pokreta otpora M.E.K. navodilo se da su Iranci u blizini Fordoa sagradili novo podzemno postrojenje u koje su nameravali da postave tri hiljade novih centrifuga koje su bile mnogo brže i naprednije od onih koje su se koristile do tada. U centrifuge bi ubacivali uranijum obogaćen do 3,5 procenta i nastavljali da ga obogaćuju sve dok ne postane podoban za upotrebu. U Izraelu je vladalo uverenje da ta „vražja pećina“ — kao i mnoge druge baze i laboratorije — mora da se uništi pre nego što budu instalirane centrifuge koje će biti otporne na napade iz vazduha. „Kada dostignu ključni stadijum u obogaćivanju uranijuma“, upozorili su izraelski izaslanici Amerikance, „biće previše kasno za udar. Tada će postrojenje već biti u »zoni imuniteta« — onoj kada bombardovanje više neće biti u stanju da ga uništi. Vreme za delovanje je sada, u proleće 2012.“

Vašington nije bio ubeđen da je to baš tako i smatrao je da prvo treba pokušati sa izuzetno oštrim sankcijama. U Izraelu je preovladavalo mišljenje da sankcije neće zaustaviti planove Irana. Na samitu u Vašingtonu u proleće 2012. godine predsednik Obama i premijer Netanjahu su se pohvalno izrazili o strateškom savezništvu između dve nacije, ali nisu uspeli da se dogovore o tome šta bi trebalo dalje raditi u vezi sa iranskim nuklearnim projektom. Izveštaji koji su stizali u Mosad pokazivali su da Teheran i dalje radi na svom atomskom naoružavanju. U isto vreme, čelnici Irana su Izraelu neprekidno pretili potpunim uništenjem. Već i sama pomisao na pretnju koju bi fanatični, nuklearnom bombom naoružani Iran

predstavljao za Izrael i ostatak sveta, podsećala je Izraelce na staru izreku iz Talmuda: „Ako neko dolazi da te ubije — ustani u svoju odbranu i ubij ti njega prvi“.

Izrael se oseća kao da ponovo stoji sam na vetrometini. I — kao što je to bilo 1948. godine, kada je osnovan, i 1967, pred Šestodnevni rat — suočava se sa jednom od najsudbonosnijih odluka od svoga postanka.

Obrada u elektronsku knjigu:

www.balkandownload.org
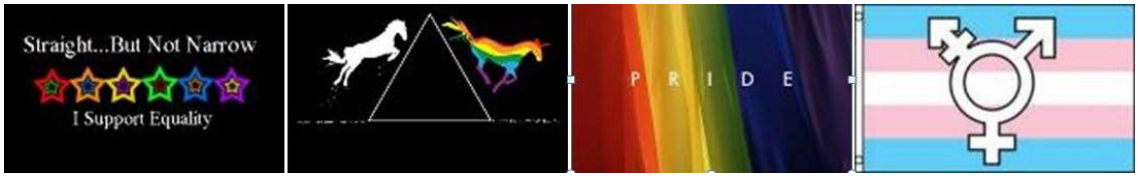
Sken:		
OCR:		
Word:	VestaHR	03/2026
PDF:	VestaHR	03/2026
e-pub	VestaHR	03/2026
mobi	VestaHR	03/2026
azw3	VestaHR	03/2026